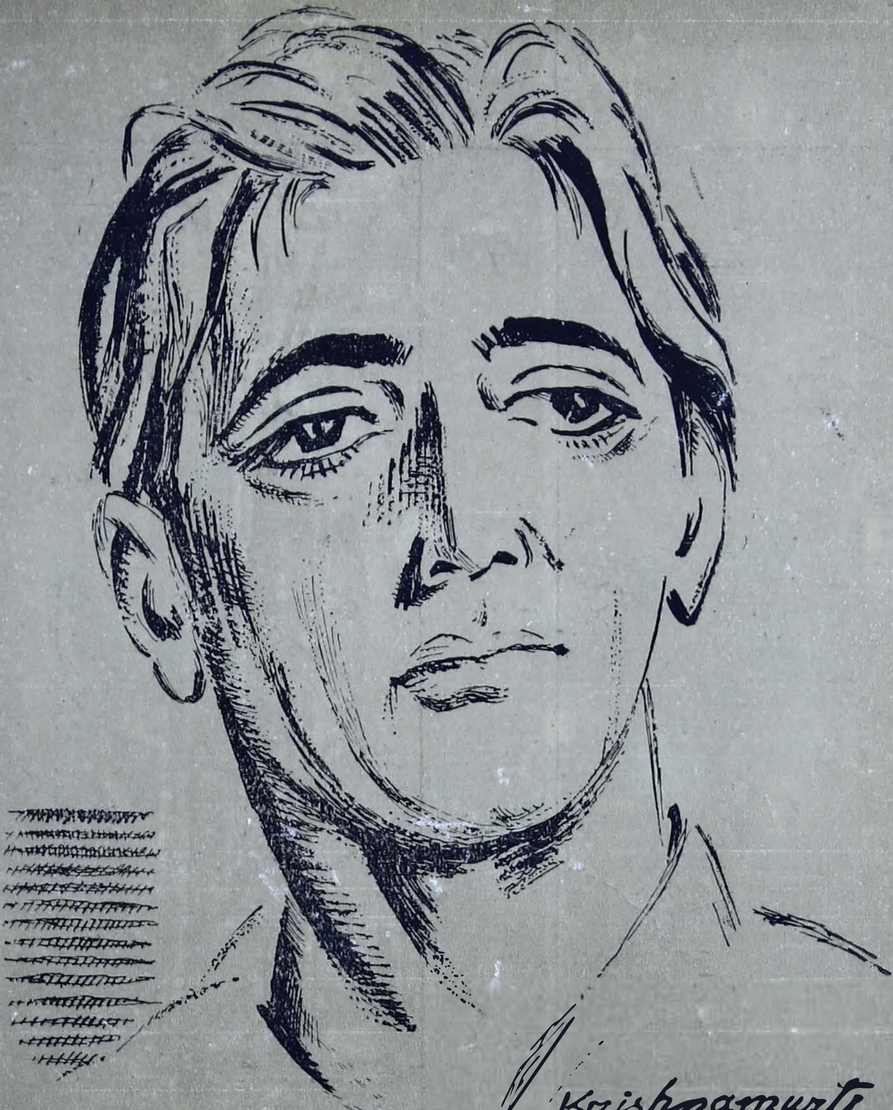

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΤΕΧΝΗ

ΕΤΟΣ 3ον - ΑΘΗΝΑΙ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1958 - ΤΕΥΧΟΣ 11ον

Ἔτος 3ον ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1958 Τεῦχος 11ον

Ι Λ Ι Σ Ο Σ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Διευθυντης : ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Χ. Τρικούπη—Ἀκαδημίας 63, β' ὄροφος Γραφεῖον 12

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συνδρομαὶ ετους 1958:

Βασικὴ συνδρομὴ δραχ. 30

Συνδρομὴ φιλίας δραχ. 50

Ἐξωτερικοῦ Δολλ. 2

Ἐ μ β α σ μ α τ α :

Κωστῆν Μελισσαροπουλον

α) Ταχυδρομικῶς :

Γραφεῖα «ΙΛΙΣΟΥ» Ἀκαδημίας 63

β) μεσω Τραπεζης :

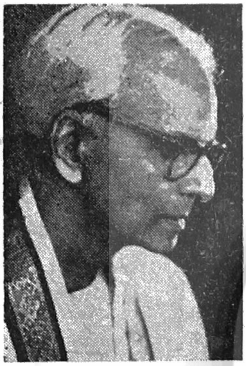
Εθνικὴν Τραπεζαν, Κεντρικὸν

ΑΘΗΝΑΣ

Συμφώνως τῷ ἄρθ. 6 § 1 Α. Ν. 1092/38 : Ἐκδότης, διευθυντὴς συντάξεως καὶ τυπ)φείου: Κ. Ν. Μελισσαρόπουλος, Ἀκαδημίας 63, ὄροφος 2ος, Γραφεῖον 12

ΙΛΙΣΟΣ

Ἔτος 3ον = ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1958 = Τεῦχος 11ον

Ὁ Ν. Σρὶ Ρὰμ γιὰ τὸν Κρισναμοῦρτι

Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Ὁ «ΙΛΙΣΟΣ», γιὰ νὰ ἱκανοποιήση τὸ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον μεγάλου μέρους τῶν συνδρομητῶν του, παρουσιάζει σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος ἕνα ἐκτενὲς ἀπάνθισμα ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἔργα καὶ τὶς ὁμιλίες τοῦ διασήμου σ' ὅλον τὸν κόσμο Ἰνδοῦ φιλοσόφου Κρισναμοῦρτι, ποὺ εἶναι κα στὴν Ἑλλάδα ἀρκετὰ γνωστὸς καὶ ἀγαπητός.

Γιὰ νὰ παρουσιάση αὐτὸ τὸ ἀπάνθισμα, ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» παρακινήθηκε ἰδιαίτερα καὶ ἀπὸ τὸ λίαν ἀξιοσημείωτο σχόλιο, ποὺ ἔκαμε γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἑλλήνων μελετητῶν τοῦ Κρισναμοῦρτι ἕνας ἄλλος Ἰνδὸς φιλόσοφος, ὁ σεβάσμιος παγκόσμιος πρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας Ν. Σρ Ράμ. Τὸ σχόλιο αὐτὸ περιέχεται σ' ἐπιστολή του, μὲ χρονολογία 18 Αὐγούστου 1958 καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ αὐτὰ τὰ λίγα, μὰ βαρυσήμαντα λόγια:

«Ἡ ἄποψίς μου εἶναι ὅτι πᾶσα Ἀλήθεια ὁπουδήποτε δύναται νὰ εὑρεθῆ, εἶναι μέρος τῆς Θεοσοφίας, καὶ συνεπῶς ἡ ἀλήθεια εἰς τὰς διδασκαλίας τοῦ κ. Κρισναμοῦρτι δέον ἐπίσης νὰ θεωρῆται ὡς Θεοσοφία».

Πληροφοριακὸ Σημείωμα γιὰ τὸν ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Τοῦ Κωστῆ Ν. Μελισσαροπούλου

Ὁ φιλόσοφος καὶ ποιητὴς Τζίντου Κρισναμοῦρτι (Τζίντου εἶναι τὸ οἰκογενειακό του ὄνομα) γεννήθηκε στὶς 11 Μαΐου 1895 στὸ Μαντανaπάλ, πλησίον στὴν πόλη Μαντρὰς τῶν Ἰνδιῶν, ἀπὸ οἰκογένεια τῆς τάξεως τῶν Βραχμάνων· ἦταν τὸ ὄγδοο παιδί της γι' αὐτὸ καὶ πῆρε τὸ ὄνομα Κρισναμοῦρτι, γιατὶ Ἰνδικὴ συνήθεια εἶναι τὸ ὄγδοο παιδὶ τῆς οἰκογενείας νὰ παίρνη τὸ ὄνομα Κρισναμοῦρτι, πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ Κρισνᾶ.

Σὲ ἡλικία 12 ἐτῶν τὸν συνήντησε ἡ πρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας Dr Anny Besant ἡ ὁποία — μὲ τὴν ἐνορατικὴ διαίσθηση ποὺ εἶχε — διέγνωσε τὴν πνευματικὴ δυναμικότητα τοῦ μικροῦ Κρισναμοῦρτι καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐπιμέλεια τῆς ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεώς του. Ὁ Κρισναμοῦρτι οὐδέποτε ἔφαγε κρέας καὶ οὐδέποτε ἐδοκίμασε καπνὸ ἢ οἰνοπνευματώδη. Εἶναι λιτοδίαιτος καὶ διάγει πάντοτε μιὰ ἁπλῆ καὶ ἄμεμπτη ζωὴ πραγματικοῦ φιλοσόφου.

Τὸ 1909 ὁ Κρισναμοῦρτι ἔγραψε ἕνα μικρὸ βιβλίο, μεγάλης ἀξίας, ποὺ εἶχε παγκόσμια ἀπήχηση καὶ σημείωσε πολλὲς ἐκδόσεις (δύο στὰ ἑλληνικά). Εἶναι τὸ περίφημο βιβλιαράκι «Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου», στὸ ὁποῖο ἐκθέτει συνοπτικὰ τὴν ἠθικὴ πλευρὰ τῶν Θεοσοφικῶν διδασκαλιῶν ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ πνευματικὸς Διδάσκαλός του, σχετικὰ μὲ τὶς ἀρετές, ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴ Μύηση. Ἀργότερα ἔγραψε τὴν «Ἀτραπό», ἕνα θαυμάσιο ποιητικὸ ἔργο.

Ὁ Κρισναμοῦρτι ἔλαβε τὴ μόρφωση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ στὴν Ἀγγλία καὶ ὑπηρέτησε ἐθελοντικὰ σὲ μιὰ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία στὸ δυτικὸ μέτωπο κατὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο (1914—1918).

Τὸ 1925 ὁ ἀγαπημένος του ἀδελφὸς Νιτυανάντα, μὲ τὸν ὁποῖο μεγάλωσαν μαζί, πέθανε στὴν Ἀμερική, ὕστερα ἀπὸ μακρὰ ἀσθένεια, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κρισναμοῦρτι βρισκόταν στὸ πλευρό του. Αὐτὸ τοῦ προξένησε μιὰ μεγάλη θλίψη, ἀλλὰ συγχρόνως τοῦ προκάλεσε μιὰ ἀφύπνιση συνειδήσεως.

Ἡ Dr Anny Besant εἶχε ἱδρύσει στὶς 11 Ἰανουαρίου 1911 τὸ «Τάγμα τοῦ Ἀστέρος ἐν τῇ ἀνατολῇ», μὲ τὸ σκοπὸ νὰ παρασκευάση τὰ πνεύματα γιὰ τὴ διδασκαλία καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κρισναμοῦρτι, γιὰ τὸν ὁποῖον ἡ Besant καὶ πολλὰ Μέλη τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἐπίστευαν ὅτι θὰ ἦταν ὁ μελλοντικὸς «Παγκόσμιος Ἐκπαιδευτής».

Τὸ 1927 ἡ Besant διεκήρυξε ὅτι ὁ Ἀστὴρ ἀνέτειλε, δηλαδὴ ὅτι ὁ Κρισναμοῦρτι ἐπραγματοποίησε τὴν ἀπολύτρωσή του καὶ ἄρχισε τὸ ἔργο του σὰν ἐνσάρκωση τοῦ Παγκοσμίου Ἐκπαιδευτοῦ.

Μετὰ δύο χρόνια, στὶς 3 Αὐγούστου 1929, ὁ Κρισναμοῦρτι, θε-

-ωρῶν ὅλες ἀνεξαιρέτως τὶς πνευματικὲς ὀργανώσεις σὰν ἐμπόδιο γιὰ τὴν κατανόηση τῆς 'Αληθείας καὶ ἐπιθυμῶν νὰ διαλύση κάθε παρεξήγηση σχετικὰ μὲ τὸ ἄτομό του — τὸν ὠνόμαζαν Μεσσία, νέο Χριστό, κ.λ.π. — διέλυσε τὸ «Τάγμα τοῦ 'Αστέρος», τοῦ ὁποίου ἦταν ἀρχηγός, καθὼς καὶ τοὺς δεσμούς του μὲ τὴ Θεοσοφικὴ 'Εταιρία * καὶ ἐξακολούθησε νὰ ἐκθέτη τὶς ἀπόψεις του, χωρὶς καμμιὰ αὐθεντία, ἀπευθυνόμενος πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς καμμιὰ διάκριση. Συγχρόνως παραιτήθηκε ἀπὸ κάθε προσωπικὴ περιουσία.

Ἔτσι, ὁ Κρισναμοῦρτι, χωρὶς μαθητάς, χωρὶς περιουσία, χωρὶς δεσμοὺς μὲ καμμιὰ 'Οργάνωση ἢ 'Εταιρία, ἁπλός, λιτός, ἀνθρώπινος, πραγματικὸς καλλιτέχνης τῆς ζωῆς, ταξιδεύει σὲ ὅλο τὸν κόσμο, πηγαίνοντας ὅπου τὸν καλοῦν ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴ διδασκαλία του, κ' ἐκθέτει —εἴτε στὶς πόλεις, σὲ δημόσιες αἴθουσες, εἴτε σὲ κατασκηνώσεις στὸ ὕπαιθρο, κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα— τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀλήθεια, ποὺ τὴν ὀνομάζει ἐπίσης πραγματικότητα, πληρότητα, ἀπελευθέρωση, θεό, σοφία ἢ εὐδαιμονία.

Στὴν 'Ελλάδα ἔχει ἔλθει 4 φορές:

1) Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1930, ὅταν ἔδωσε διάλεξη στὸ θέατρο «'Ολύμπια», μὲ θέμα «'Ο ἄνθρωπος καὶ τὸ 'Εγώ».

2) Τὸν 'Ιούνιο τοῦ 1933, ὅταν ὀργανώθηκε μιὰ πενθήμερη συγκέντρωση τῶν φίλων του, 1—5 'Ιουνίου, στὸ Καστρὶ τῆς Κηφισιᾶς, ὅπου ὁ Κρισναμοῦρτι ἔκαμε πέντε ὁμιλίες κάτω ἀπὸ τὰ πεῦκα, καὶ ἔδωσε ἐπίσης μιὰ διάλεξη, στὶς 7 'Ιουνίου, στὸ κινηματοθέατρο «Πάλλας».

3) Τὸν Μάρτιο τοῦ 1954, ὅταν ἔμεινε ὑπὸ αὐστηρὸ ἰνκόγνιτο στὴν 'Εκάλη καὶ εἶχε ἐπὶ δύο ἑβδομάδες συνομιλίες μὲ τοὺς ἐνδιαφερομένους γιὰ τὴν φιλοσοφία του σὲ τακτικὲς συναντήσεις τῆς ὁμάδος.

4) Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1956, ὅταν ἔμεινε στὴν 'Αθήνα καὶ ἔδωσε τρεῖς διαλέξεις στὸν «Παρνασσό», 24—26—30 Σεπτεμβρίου καὶ μιὰ συνέντευξη στὸν τῦπο.

Τὰ βιβλία τοῦ Κρισναμοῦρτι, μὲ τὶς μελέτες του ἢ τὶς ὁμιλίες του στὶς διάφορες χῶρες τοῦ κόσμου, ἀπὸ τότε ποὺ παραιτήθηκε ἀπὸ κάθε περιουσία, ἐκδίδονται μ' ἐπιμέλεια τοῦ 'Οργανισμοῦ «Krishnamurti Writings, Inc» ὁ ὁποῖος τοῦ παρέχει τὰ μέσα μιᾶς πολὺ στοιχειώδους συντηρήσεως καὶ τῆς κινήσεώς του.

Στὰ ἑλληνικὰ ἔχουν ἐκδοθῆ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἔργα του «Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου» καὶ «ἡ 'Ατραπός», τὰ βιβλία «Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας», «'Η πηγὴ τῆς Σοφίας» «'Η διάλυσις τοῦ Τάγματος τοῦ 'Αστέρος», «'Ο ἄνθρωπος καὶ τὸ 'Εγώ» (ἐξηντλημένον). 'Επίσης ἔχει ἐκδοθῆ τὸ περιοδικὸ «Δελτίον 'Αστέρος» ἀπὸ 'Ιουλίου 1930 μέχρι καὶ 1933, καθὼς καὶ «'Ομιλίαι εἰς 'Οχάϊ—1934». 'Απὸ τὰ τελευταῖα ἔργα καὶ λεγόμενά του ἔχουν μεταφρασθῆ στὰ 'Ελληνικά, «10 ὁμιλίες τοῦ 1944» καὶ οἱ «Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωή» (1957). Πωλοῦνται ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ Συνεταιρισμὸ «Θεοσοφικὲς 'Εκδόσεις» καὶ στὰ μεγάλα βιβλιοπωλεῖα τῶν 'Αθηνῶν.

Ὅσο γιὰ τὶς ὁμιλίες ποὺ ἔκαμε στὴν 'Ελλάδα μεταπολεμικά, περίληψη τῶν συνομιλιῶν τῆς 'Εκάλης (1954) ἐδημοσίευσε ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» στὸ 1ον τεῦχος τοῦ 1956, ὁλόκληρο δὲ τὸ κείμενο τῶν ὁμιλιῶν τοῦ 1956 ἐδημοσιεύθη στὰ τεύχη 3—4 τοῦ 1956 τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ».

Στὸ παρὸν τεῦχος δημοσιεύεται ἀπάνθισμα τῶν ὁμιλιῶν τοῦ

* 'Η Dr A. Besant καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Θεοσοφικῆς κινήσεως οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ πιστεύουν ὅτι ὁ Κρισναμοῦρτι εἶναι ὁ «Παγκόσμιος 'Εκπαιδευτής».

Κρισναμοῦρτι, ἀπὸ τὰ παλαιότερα ἔντυπα, πάνω στὰ βασικὰ θέματα τῆς φιλοσοφίας του. Ἔτσι, οἱ ἀναγνῶσται τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» θὰ μπορέσουν νὰ ἔλθουν σ' ἐπαφὴ ἀπ' εὐθείας μὲ τὸν Διδάσκαλο, γιατὶ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ συνοψίσῃ ὁποιοσδήποτε ἄλλος τὶς ἀπόψεις τοῦ Κρισναμοῦρτι, χωρὶς τὸν κίνδυνο παρανοήσεως καὶ παρεξηγήσεως. Ὁ Κρισναμοῦρτι εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ φωτεινότερα πνεύματα τῆς ἐποχῆς μας, ἴσως καὶ κάθε ἐποχῆς. Ἔχει ἰδιάζουσα εὐαισθησία καὶ ἐσωτερικότητα. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀντίκρυσε τὴ ζωὴ καὶ τὰ προβλήματά της, μὲ ἐντελῶς καινούργιο τρόπο. Ἡ σκέψη του εἶναι ἁπλῆ, καθαρή, διαυγής. Δὲν ἑλίσσεται μέσα σὲ θεωρίες. Ἀντιμετωπίζει τὸ κάθε πρόβλημα καθαρὰ καὶ ξάστερα, χωρὶς καμμιὰ προκατάληψη, χωρὶς ἕτοιμο γνώμονα δεοντολογίας, χωρὶς προσχηματισμένες ἰδέες. Προσπαθεῖ νὰ δείξῃ στὸν ἄνθρωπο ὅτι ἡ δυστυχία ποὺ τὸν δέρνει προέρχεται ἀπὸ τὰ δεσμὰ ποὺ ὁ ἴδιος ἐχάλκευσε στὸν ἑαυτό του. Πρέπει, λοιπόν, ὁ ἴδιος νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπ' αὐτά, καὶ ὄχι νὰ περιμένῃ κάποιον ἄλλον γιὰ νὰ τὸν σώσῃ. Βασική του ἄποψη εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ στραφῆ πρὸς τὰ ἔσω καὶ νὰ ἀντικρύσῃ τὸν ἑαυτό του ὅπως πραγματικὰ εἶναι καὶ ὄχι μὲ τὴν ψευδαίσθηση τοῦ ὅπως θὰ ἤ θ ε λ ε νὰ εἶναι. Ἀντικρύζοντας τὸ «ὅπως εἶναι», ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ διαλυθῆ κάθε αὐταπάτη καὶ νὰ βρεθῆ ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ. Μόνον μέσα ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας μποροῦμε νὰ ἔχουμε μιὰ πλήρη προσέγγιση στὴ ζωή, μιὰ ὡλοκληρωμένη ἀντίληψη τῆς πραγματικότητος. Κάθε ξένη θεωρία εἶναι ἄχρηστη καὶ παραπλανητική. Καμμιὰ πολιτικὴ ἢ κοινωνικὴ ἐπανάσταση δὲν μπορεῖ νὰ μεταμορφώσῃ τὸν ἄνθρωπο. Μόνον ἡ πλήρης καὶ βαθειὰ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ του, τὸ πλῆρες «Γνῶθι σαὐτόν» θὰ ἐπιφέρῃ μιὰ βαθειὰ ἐσωτερικὴ μεταμόρφωση καὶ θὰ ἀπελευθερώσῃ τὸ ἄτομο ἀπὸ τὰ ἐγωκεντρικὰ του κίνητρα. Ἡ κοινωνία θὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴ βία καὶ ἀπὸ τὴ σύγκρουση, μόνον ὅταν τὸ ἀνθρώπινο ἄτομο ἀπελευθερωθῆ ἀπὸ τὴν ἐσωτερική του σύγκρουση καὶ ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς χωριστικότητος ποὺ τὸν δεσμεύει.

Ἐκεῖνο ποὺ ἀποτελεῖ τὴ διδασκαλία του δὲν εἶναι ἕνα φιλοσοφικὸ σύστημα (εἶναι τελείως ἀντίθετος πρὸς ὁποιαδήποτε συστηματοποιημένη μορφὴ σκέψεως καὶ πρὸς ὁποιοδήποτε δογματισμό), ἀλλὰ ἡ προσπάθεια νὰ βοηθήσῃ τὸν καθένα νὰ ἐνεργήσῃ μιὰ ἐσωτερικὴ «νοήμονα ἐπανάσταση» καὶ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν ἀνεξέταστη ἀποδοχὴ τῶν ἐκ παραδόσεως πεποιθήσεων καὶ ἀξιῶν, νὰ ἀνακαλύψῃ καθένας μόνος του πῶς λειτουργεῖ ἡ νοημοσύνη καὶ νὰ ἀντιληφθῆ σαφῶς ποιὰ εἶναι τὰ ψυχολογικὰ αἴτια ποὺ τὸν ἐμποδίζουν νὰ κατανοήσῃ τὸν ἑαυτό του καὶ τὴ ζωή, δηλαδὴ ν' ἀντιληφθῆ τὴν ἀλήθεια καὶ κυρίως νὰ τὴν καταστήσῃ βίωμα. Καὶ σὰν κύριο ἐμπόδιο ὑποδεικνύει τὴν πλάνη τοῦ «Ἐγώ», ποὺ διαχωρίζει τὸ ἀνθρώπινο ἄτομο ἀπὸ τὸ σύνολο τῆς ζωῆς, καὶ ἐπομένως ἐμποδίζει τὴν πραγματοποίηση τῆς πληρότητος καὶ τῆς εὐδαιμονίας.

Ἀπὸ ὅσα λέγει ὁ

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Ἀπάνθισμα ἀπὸ τὶς παλαιότερες ὁμιλίες του

Ὁ ἄνθρωπος φυλακισμένος σ' ἀναρίθμητους τοίχους

Βλέπετε τὸν ἄνθρωπο φυλακισμένον μέσα σὲ ἀναρίθμητους τοίχους, μέσα στοὺς τοίχους τῆς θρησκείας, μέσα στοὺς κοινωνικούς, στοὺς πολιτικοὺς καὶ στοὺς ἐθνικοὺς περιορισμούς, μέσα στοὺς τοίχους ποὺ δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὶς φιλοδοξίες, τὶς βλέψεις του, τοὺς φόβους του, τὶς ἐλπίδες του, τὴν ἀσφάλειά του, τὶς προλήψεις του, τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀγάπη του. Συγκρατεῖται μέσα σ' αὐτὰ τὰ δεσμὰ καὶ στὶς φυλακές, σφιγμένος μέσα στοὺς χρωματιστοὺς χάρτες τῶν

ἐθνικῶν συνόρων, στοὺς φυλετικοὺς ἀνταγωνισμούς, στοὺς ἀγῶνες τῶν τάξεων καὶ στὶς διακρίσεις τῆς μορφώσεως. Βλέπετε τὸν ἄνθρωπο σ' ὅλο τὸν κόσμο νὰ εἶναι φυλακισμένος, κλεισμένος μέσα στοὺς περιορισμούς, στοὺς τοίχους ποὺ τοὺς ἔχει δημιουργήσει ὁ ἴδιος. Μέσα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τοίχους, μέσα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς φραγμούς, προσπαθεῖ νὰ ἐκφράση ὅ,τι σκέπτεται κι' ὅ,τι αἰσθάνεται, καὶ μέσα σ' αὐτοὺς δρᾶ μὲ χαρὰ καὶ μὲ λύπη.

Τὸν ἄνθρωπο ποὺ κατορθώνει νὰ ἐγκαταστήση ἄνετα τὸν ἑαυτό του μέσα στὴ φυλακή, τὸν λέμε ἐπιτυχημένον, ἐνῶ τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὸν τσακίζει ἡ φυλακή, τὸν λέμε χρεωκοπημένον. Μὰ καὶ τὰ δύο, καὶ ἡ ἐπιτυχία καὶ ἡ χρεωκοπία, βρίσκονται μέσα στοὺς τοίχους τῆς φυλακῆς.

Ἡ ἀπολύτρωση, ἡ θειότης, μπορεῖ νὰ κατανοηθῆ καὶ νὰ πραγματοποιηθῆ μονάχα ὅταν ἔχετε ἀφήσει τὴ φυλακή. Δὲν μπορεῖτε μέσα στὴ φυλακὴ νὰ καταλάβετε τὴ θειότητα. Γι' αὐτὸν τὸ λόγο εἶναι τελείως μάταιο, εἶναι μιὰ μεταφυσικὴ ἢ φιλοσοφικὴ συζήτηση νὰ καταγίνεστε μὲ τὸ τί εἶναι ἀπολύτρωση, τί εἶναι θειότης, τί εἶναι θεός. Γιατὶ ἐκεῖνο ποὺ μπορεῖτε νὰ διακρίνετε τώρα σὰ θεό, ἀναγκαστικὰ θὰ εἶναι περιωρισμένο, ἀφοῦ ὁ νοῦς εἶναι περιωρισμένος, σκλαβωμένος.

Ὅταν λέτε «σκέπτομαι», ἐννοεῖτε ὅτι ἔχετε μερικὲς καθωρισμένες ἰδέες, γνῶμες, δόγματα καὶ πίστεις. Καὶ ὅπως ἕνα ζῶο, ποὺ εἶναι δεμένο σ' ἕναν πάσσαλο, στριφογυρίζει ὡς ἐκεῖ ποὺ φτάνει τὸ σχοινί του, ἔτσι περιφέρεστε κ' ἐσεῖς μέσα στοὺς περιορισμοὺς αὐτῶν τῶν γνωμῶν, τῶν δογμάτων καὶ τῶν πίστεων. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι σκέψη. Αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ ἁπλὲς ἀντιδράσεις στὴ σκλαβιά, στὶς πεποιθήσεις, στὰ δόγματα, στὶς πίστεις. Αὐτὲς οἱ ἀντιδράσεις δημιουργοῦν μιὰ προσπάθεια, μιὰ σύγκρουση, κι αὐτὴ τὴ σύγκρουση τὴν ὀνομάζετε σκέψη, ἐνῶ δὲν εἶναι ἄλλο τίποτα ἀπὸ τὸ νὰ περιφέρεστε διαρκῶς μέσα στοὺς τοίχους τῆς φυλακῆς.

(Ὁμιλίαι εἰς ΟΧΑΙ, 1934)

Οἱ ἄνθρωποι, ἐπειδὴ δὲ βρίσκουν πουθενὰ τὴν εὐτυχία, περιφέρονται ἀπὸ τὸ ἕνα κλουβὶ στὸ ἄλλο, κ' ἐξακολουθοῦν νὰ ὑποφέρουν. Πρέπει ὅμως ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' ὅλα τὰ κλουβιά τους. Καλὲς κ' εὐγενικὲς ψυχές, παρακινούμενες ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία ν' ἀνακουφίσουν τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία, καταγίνονται μὲ τὴ φροντίδα νὰ κάμουν πιὸ ἑλκυστικὲς τὶς ἀναρίθμητες φυλακὲς ποὺ ὑπάρχουν. Νομίζουν πὼς μὲ τὸ νὰ καλυτερεύουν τους ὅρους τῆς ὑπάρξεως, θὰ κάμουν τοὺς

ἀνθρώπους καλύτερους καὶ πιὸ εὐτυχισμένους. Λησμονοῦν πὼς ἔστω καὶ μιὰ ὑποδειγματικὴ φυλακὴ εἶναι πάντοτε μιὰ φυλακή.

Δὲ θέλω νὰ στολίσω τὰ παλιὰ κλουβιά. Δὲ θέλω οὔτε κἂν νὰ τὰ καταστρέψω. Γιατὶ κι᾿ ἂν ἀκόμη κατέστρεφα ὅλες τὶς παλιὲς φυλακὲς τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἄνθρωποι θὰ δημιουργοῦσαν ἄλλες φυλακές, καὶ θὰ στόλιζαν τοὺς τοίχους τους. Ὁ καθένας πρέπει νὰ μάθη πῶς θὰ ἐλευθερωθῆ μονάχος του. Ὁ σκοπός μου εἶναι νὰ κάμω νὰ γεννηθῆ στοὺς ἀνθρώπους ἡ ἐπιθυμία ποὺ θὰ σπάση ὅλα τὰ κλουβιά, καὶ νὰ ξυπνήσω μέσα τους τὴ θέληση ν᾿ ἀνακαλύψουν τὴν ἀλήθεια, τὴν ἀληθινὴ εὐτυχία. Στὴν ἀναζήτησή τους, στὴ μεταφορά τους ἀπὸ τὴ μιὰ φυλακὴ στὴν ἄλλη, οἱ ἄνθρωποι βασίζουν τὴ ζωή τους σὲ μιὰ ἐλπίδα ποὺ διαρκῶς διαψεύδεται. Ἡ ἐλπίδα εἶναι μιὰ προδοσία τῆς ἀλήθειας, γιατὶ καθηλώνοντας τὸν ἄνθρωπο σὲ μιὰ ἀναμονὴ τοῦ μέλλοντος, τὸν ἐξασθενίζει καὶ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ παρόν.

(Ὁ Ἄνθρωπος καὶ τὸ Ἐγώ)

Ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς βασίζεται στὴν «συμμόρφωση»

Σ᾿ ὅλο τὸν κόσμο ὁ καθένας ζητᾶ τὴν εὐτυχία ποὺ διαρκεῖ. Ἀλλὰ μιὰ τέτοια εὐτυχία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βρεθῆ μὲ κανενὸς είδους συμμόρφωση. Ἡ συμμόρφωση, ποὺ εἶναι μίμηση, ἀρχίζει ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία μὲ τὴν ἐκπαίδευση, μὲ τὴν ἐπιβολὴ τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων. Μ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπο κάνετε τὶς σκέψεις σας καὶ τὰ αἰσθήματά σας ν᾿ ἀντιστοιχοῦν στὴν κοινὴ γνώμη, καὶ νὰ ἐξυπηρετοῦν τὶς θρησκευτικὲς ἰδέες καὶ τὴν πνευματικὴ αὐθεντία. Ὁποιαδήποτε θρησκεία ἢ φιλοσοφία κι ἂν προσέξετε, θὰ βρεῖτε μέσα σ᾿ αὐτὴ κάποια μέθοδο, ποὺ σᾶς δίνεται γιὰ νὰ φτάσετε μ᾿ αὐτὴ στὴν πραγματοποίηση τῆς ἀλήθειας καὶ τοῦ θεοῦ. Καὶ κάθε τὶ ποὺ κάνετε δὲν εἶναι ἄλλο τίποτα, παρὰ συμμόρφωση, μίμηση καὶ ἐκβιασμὸς τῶν σκέψεων καὶ τῶν αἰσθημάτων σας πρὸς τὸ ἰδιαίτερο καλοῦπι αὐτοῦ τοῦ συστήματος. Μ᾿ αὐτὸν τὸν τρόπο καταντᾶτε ἕνας τροχὸς μέσα σὲ κάποια κοινωνικὴ ἢ θρησκευτικὴ μηχανή. Ὅλο τὸ κατασκεύασμα τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ βασίζεται ὁλοκληρωτικὰ πάνω στὴ συμμόρφωση καὶ στὴν προσαρμογὴ σὲ κανόνες, ποὺ καθορίστηκαν ἀπὸ κάποιαν αὐθεντία, εἴτε τὴν αὐθεντία τῆς κοινῆς γνώμης, εἴτε τὴν αὐθεντία κάποιου πνευματικοῦ διδασκάλου. Ἐκεῖνο ποὺ συμβαίνει μὲ τὴ θρησκεία, τὴν κοινωνία, τὰ ἰδανικά, τὸ ἴδιο συμβαίνει μὲ τὴν ἐκπαίδευση. Ἡ συνεχὴς συμμόρφωση ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὸν ἀποπνιγμὸ τῆς ἀτομικῆς σκέψεως.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1932)

Ὅπου ὑπάρχει προσαρμογή, μίμηση, παρακολούθηση ἑνὸς ὑποδείγματος, ἐκεῖ πρέπει φυσικὰ νὰ ὑπάρχη καὶ ἔλλειψη δημιουρ-

γικῆς ζωῆς. Καὶ μονάχα στὴν ἀληθινὴ δημιουργικὴ ζωὴ ὑπάρχει ἡ χαρὰ καὶ ἔκσταση τῆς ζωῆς. Μὲ τὴν καθημερινὴ προσαρμογή, μὲ τὴ συνεχῆ σύσπαση καὶ τὴ μίμηση, ἔχετε ἐμποδίσει τὴν ἔκφραση τῆς ἀληθινῆς δημιουργικῆς ζωῆς.

Ὑπάρχει μιὰ συνεχὴς πίεση γιὰ συμμόρφωση μὲ τὶς κοινωνικὲς συνθῆκες, μὲ τὴ φιλολογία, μὲ τὴν ἐπικρατοῦσα γνώμη, μὲ τὴν ἀπασχόληση γιὰ τὰ μέσα τῆς ζωῆς, καὶ μ᾽ ἕνα ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, στὸ ὁποῖο ὁ μύλος τῶν ἐξετάσεων σᾶς κάνει νὰ γίνετε ἕνας ὑπηρέτης γιὰ ὅλη σας τὴν ὑπόλοιπη ζωή. Ἔχετε ἕνα σωρὸ λανθασμένες καὶ βλακώδεις συνήθειες καὶ παραδόσεις, μὲ τὶς ὁποῖες συμμορφώνεστε συνεχῶς καὶ οἱ ὁποῖες ἐμποδίζουν τὴν ἀπελευθέρωση τῆς δημιουργικῆς ζωῆς.

Ἡ συμμόρφωση ὑπάρχει μὲ πολλὲς μορφές, καὶ πρέπει νὰ ἔχετε πολὺ καθαρὸ κι ἄγρυπνο νοῦ, γιὰ ν᾽ ἀντιληφθεῖτε τὶς λεπτές της ἀπάτες. Μὲ ἀκοῦτε καὶ κουνᾶτε τὸ κεφάλι σας συμφωνώντας μαζί μου, ἀλλὰ στὶς πράξεις σας ἐπιμένετε στὴ συμμόρφωση...

(Δελτίον Ἀστέοος, 1933)

Ἰδέες καὶ Ὀργανώνεις

Τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς ἰδέες διατηρεῖται μὲ ὀργανώσεις, ἀλλὰ οἱ ὀργανώσεις ξυπνοῦν ἁπλῶς ἕνα ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὰ ἔξω. Τὸ ἐνδιαφέρον, ὅμως, ποὺ δὲν γεννιέται ἀπὸ τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν ἀλήθεια— γι᾽ αὐτὴ καὶ μόνη —, ἀλλὰ διεγείρεται ἀπὸ μιὰ ὀργάνωση, δὲν ἔχει ἀξία.

(Διάλυσις Τάγματος Ἀστέρος)

Ἂν χρησιμοποιεῖτε ὀργανώσεις γιὰ πνευματικὴ πρόοδο, δὲν προοδεύετε πνευματικά. Τίποτα ἄλλο ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτό σας δὲν μπορεῖ νὰ σᾶς ὁδηγήση πρὸς τὴν πνευματικότητα. Οἱ ὀργανώσεις, κατὰ τὴ γνώμη μου, εἶναι ἁπλῶς φυσικοὶ μηχανισμοί, ποὺ πρέπει κανεὶς νὰ χρησιμοποιῆ ὅπως χρησιμοποιεῖ ἕνα γραφεῖο ταξιδίων. Καμμιὰ ὀργάνωση δὲν μπορεῖ νὰ φτάση τὴν ἀλήθεια ἢ νὰ σᾶς ὁδηγήση πρὸς τὴν ἀλήθεια. Ἡ ἀλήθεια εἶναι μιὰ ἐσωτερικὴ κατανόηση, μιὰ ἐσωτερικὴ πραγμάτωση, κάτι καθαρὰ ἀτομικό.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1930)

Ἐναντίον τῆς αὐθεντίας

Ἂν θέλετε νὰ ἐννοήσετε τὴν ἀλήθεια, ν᾽ ἀφήσετε κατὰ μέρος κάθε προσωπολατρεία. Καὶ περιλαμβάνω βέβαια καὶ τὸν ἑαυτό μου. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴν παραδέχεσθε τὸ κάθε τι, γιατὶ τὸ λέγω ἐγώ.

Δὲν μπορεῖτε νὰ ζήσετε μὲ τὸ νὰ παραδέχεσθε ἁπλῶς τὰ πάντα. Μπορεῖτε νὰ ζήσετε μόνο μὲ προσωπικὴ κατανόηση κι ἐξακρίβωση. Εἶναι μάταιο νὰ ζητᾶτε ν' ἀναπτυχθεῖτε μὲ διδασκάλους, γιατὶ κανένας διδάσκαλος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πάρη τὴ θέση τῆς ἀλήθειας. Ἡ ἀλήθεια βρίσκεται μέσα στὸν ἑαυτό σας, καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ τὴν τοποθετεῖτε ἔξω ἀπ' αὐτόν, χάνετε τὴ θετικὴ καὶ δυναμικὴ ἰδιότητα, ποὺ μόνον ἡ δική σας καρδιὰ κι ὁ δικός σας ὁ νοῦς μποροῦν νὰ τῆς δώσουν. Ἂν θέλετε νὰ γίνετε μαθηταί, τότε νὰ γίνετε μαθηταὶ τῆς ἀλήθειας καὶ κανενὸς ἄλλου, γιατὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο δὲν ὑποδουλώνεστε σὲ κανένα πρόσωπο.

Ἂν θέλετε ν' ἀναπτυχθεῖτε, πρέπει νὰ βρίσκεστε σὲ ἐπανάστασι ἐναντίον τῆς αὐθεντίας. Στὴ θέση τῆς αὐθεντίας πρέπει νὰ τοποθετήσετε τὴν πεῖρα, γιατὶ μόνον ἔτσι μπορεῖτε ν' ἀνακαλύψετε τὴν πραγματικότητα, ποὺ βρίσκεται μέσα στὸν ἑαυτό σας.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1930)

Μπορεῖτε νὰ ἐπαναστατεῖτε ἐναντίον τῆς αὐθεντίας, καὶ ὅμως νὰ ἐξασκεῖτε τὴ δική σας αὐθεντία πάνω σὲ κάποιον ἄλλον. Ἑπομένως, προσέξετε τὸν ἑαυτό σας. Γίνετε ὑπεύθυνοι γιὰ τὸν ἑαυτό σας. Ἀνακαλύψετε μήπως ἐξασκεῖτε πνευματικὴ αὐθεντία μὲ τὶς ἰδέες σας καὶ μὲ τὶς ὀργανώσεις σας. Αὐτὸ ἀποτελεῖ πνευματικὴ ἐκμετάλλευση, ποὺ εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευση. Ἔπειτα, κοιτάξετε οἰκονομικά, μήπως ἡ ἐργασία σας βασίζεται σ' ἐγωϊστικὸ ἐνδιαφέρον. Μήπως ἔχετε κτητικὲς ἐπιθυμίες, μήπως εἶστε δοῦλος τοῦ χρήματος. Ἐπίσης ἀνακαλύψετε μήπως εἶστε σωβινιστής, μήπως περιορίζεστε ἀπὸ κάποιο χρῶμα τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτη. Παρακαλῶ νὰ κατανοήσετε πὼς δὲν μπορεῖτε ν' ἀντιληφθεῖτε τὴν ἀλήθεια, ἂν εἶστε ὑπανθρώπινος. Ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι ὑπανθρώπινα καὶ ὥς που νὰ τ' ἀλλάξετε μέσα σας, δὲν μπορεῖτε νὰ πραγματοποιήσετε τὴν πληρότητα. Ἀνακαλύψετε ἂν εἶστε ἐγωϊστής, ἀσύνετος, φοβισμένος, ἂν ἐργάζεστε γιὰ τὸ δικό σας συμφέρον, ἂν παροτρύνεστε γιὰ τὴ σωστή σας διαγωγὴ ἀπὸ ἐξωτερικὲς περιστάσεις, κ' ἐλευθερώσετε τὸν ἑαυτό σας ἀπ' ὅλα αὐτά.

Μόνον ἂν ἀλλάξετε ριζικά, ἂν σχηματίσετε διαφορετικὸ προσανατολισμὸ σκέψεως, ἂν κάμετε μιὰ βασικὴ ἀλλαγὴ στὸ νοῦ σας, μόνον τότε θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ βρεῖτε τὴν πληρότητα, θὰ μπορέσετε νὰ πραγματοποιήσετε τὴν ἔκσταση τῆς ζωῆς. Γιὰ ν' ἀλλάξετε ριζικά, πρέπει νὰ κάμετε μιὰ συνειδητὴ ἀρχή. Πρῶτα—πρῶτα νὰ γίνετε τελείως ὑπεύθυνοι ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ σας. Νὰ σκέπτεσθε συνεχῶς τὶ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ κάνετε. Θὰ μπορέσετε νὰ γνωρίσετε τὴ διαρκὴ εὐτυχία, ἂν—κατανοώντας τὸ νεκρὸ βάρος καὶ τὴν τυραννία τοῦ

παρελθόντος — ἔχετε τὴν ἰσχυρὴ ἀπόφαση ν' ἀλλάξετε τὸν ἑαυτό σας σ ή μ ε ρ α.

(Δελτίον Ἀστέρος 1933)

«Νέες ἀξίες» χωρὶς ἀξία

Τὶς νέες ἀξίες οἱ ἄνθρωποι τὶς παρουσιάζουν μεγαλοπρεπῶς σὰν κάτι θεμελιῶδες, σὰν κάτι πρωτότυπο καὶ ἀληθινό. Γιὰ μένα δὲν εἶναι παρὰ λεπτὲς μορφὲς ἐπιβολῆς καὶ ὁμοιομορφίας, πονηρὲς μορφὲς μεταβολῆς. Καὶ αὐτὲς οἱ νέες ἀξίες βοηθοῦν ἐπιπόλαια στὸ νὰ φέρουν μιὰ ψεύτικη μεταρρύθμιση, μιὰ ξεγελαστικὴ μεταμόρφωση, ποὺ τὴν ὀνομάζετε ἀλλαγή. Ἔτσι, μέσα ἀπ' αὐτὴ τὴ σύγκρουση, ποὺ διαρκῶς μεγαλώνει, δημιουργοῦνται διαιρέσεις καὶ αἱρέσεις. Κάθε νοῦς δημιουργεῖ καὶ ἀπὸ μιὰ νέα σειρὰ ἀξιῶν, σύμφωνα μὲ τὶς δικές του ἀντιδράσεις στὸ περιβάλλον καὶ τότε ἀρχίζουν οἱ διαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων, τότε παρουσιάζονται οἱ ταξικὲς διακρίσεις καὶ οἱ ἄγριοι ἀνταγωνισμοὶ μεταξὺ τῶν πίστεων, μεταξὺ τῶν δογμάτων. Καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἀπέραντη αὐτὴ σύγκρουση ξεφυτρώνουν οἱ εἰδικοὶ καὶ αὐτονομάζονται μεταρρυθμισταὶ τῆς θρησκείας καὶ θεραπευταὶ τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν ἀσθενειῶν. Μὲ τὸ νὰ εἶναι εἰδικοί, εἶναι τόσο τυφλωμένοι ἀπὸ τὴν εἰδικότητά τους, ὥστε δὲν κάνουν ἄλλο τίποτα, παρὰ ν' αὐξάνουν τὴ διαίρεση καὶ τὸν ἀγώνα.

(Ὁμιλίαι εἰς ΟΧΑ Ι, 1934)

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἁπλῆ

Ἀπορῶ γιατὶ ἡ ἰδέα τῆς ἀλήθειας νὰ φαίνεται τόσο περίπλοκη στὸ νοῦ τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πραγματικὰ ἡ οὐσία τῆς ἁπλότητος.

Εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ πλησιάση κανεὶς τὴν ἀλήθεια. Ἀλλὰ ἕνας νοῦς ἀποφασιστικὸς καὶ μιὰ θετικὴ καρδιὰ μὲ μεγάλη στοργή, μποροῦν νὰ τὴν ἀφομοιώσουν καὶ νὰ φτάσουν σὲ διαρκῆ ἠρεμία καὶ γαληνιότητα ὑπάρξεως.

Ὅσο περισσότερο ἀπολυτρώνεστε ἀπὸ τὶς πλάνες, τόσο ἀφοβώτεροι γίνεστε. Τότε ἀποκτᾶτε τὴν ἱκανότητα νὰ εἶστε ἐλεύθεροι ἀπὸ τὰ πάντα. Καὶ ζεῖτε διαρκῶς στὴν κεντρικὴ πραγματικότητα, κι ὄχι στὶς διάφορες ἐφαπτόμενες τῆς πραγματικότητος. Ἡ ἀλήθεια εἶναι παντοῦ, στὸ κάθε τί, σὲ κάθε πέτρα, σὲ κάθε φύλλο, σὲ κάθε πουλί, σὲ κάθε ἀνθρώπινο νοῦ καὶ καρδιά, καὶ κανένας δὲν κρατᾶ τὸ κλειδί της.

(Δελτίον Ἀστέρος 1930)

Καταλαβαίνω πολὺ καλὰ τὴν ἀδιαφορία τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων σχετικὰ μὲ τὴν ἀλήθεια. Ἀγνοοῦν κι αὐτὴν ἀκόμη τὴν ὕπαρξή της. Εἶναι σὰν φυλακισμένοι ποὺ γεννήθηκαν μέσα στὴ φυλακή τους καὶ δὲν ξέρουν πὼς ὑπάρχει κάποια ἔξοδος, ἀλλὰ ποὺ ὑποφέρουν ἀπ' αὐτή τους τὴ φυλάκιση. Ἡ ἀλήθεια, ποὺ εἶναι ἡ ζωή, δὲν ἀνέχεται κανένα περιορισμό. Γιὰ νὰ τὴν ἀνακαλύψουμε πρέπει νὰ ἐλευθερωθοῦμε. Καὶ γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε πρέπει νὰ μᾶς παρακινῇ ἡ ἐπιθυμία νὰ κατανοήσουμε, νὰ βροῦμε τὴν αἰτία τῶν περιορισμῶν μας. Ἡ βεβαιότης στὴν ὁποία φτάνουμε τότε, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δικῆς μας πάλης, τῆς δικῆς μας κατανοήσεως, τῆς δικῆς μας ἀμφιβολίας. Τὴ βεβαιότητα αὐτὴ κανένας ἄλλος δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς τὴ δώση. Ἡ ἀμφιβολία καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ βρεῖ κανεὶς τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια εἶναι τὰ δυὸ ἐλατήρια γιὰ δράση, ποὺ πρέπει νὰ ξυπνήσουν μέσα στοὺς ἀνθρώπους. Ἐκεῖνο ποὺ τοὺς παρακινεῖ συνήθως εἶναι ὁ φόβος καὶ ἡ ἐλπίδα, ποὺ γεννιοῦνται ἀπὸ τοὺς περιορισμούς του καὶ ποὺ τοὺς σπρώχνουν νὰ ζητήσουν παρηγοριές. Ἡ ἀνάγκη ν' ἀνακουφιστοῦν δὲν τοὺς ἀφήνει ν' ἀνακαλύψουν τὴν ἀλήθεια. Ἐκεῖνοι ποὺ παρηγοροῦνται κι ἀνακουφίζονται, δὲ βρῆκαν μ' αὐτὸ τὴν αἰτία τῶν βασάνων τους, δὲ βγῆκαν ἀπὸ τὴ φυλακή. Βρῆκαν μονάχα μιὰ παροδικὴ ἀνακούφιση, ἀλλάζοντας στάση. Νὰ ζητάει κανεὶς νὰ παρηγορηθῇ ἰσοδυναμεῖ μὲ στασιμότητα, μὲ προδοσία τῆς ἀλήθειας.

Ὅταν προσπαθοῦμε νὰ πραγματοποιήσουμε τὴν ἀλήθεια, τὴν τελικὴ εὐδαιμονία, πρέπει νὰ ἔχουμε στὸ νοῦ μας ὅτι τὸ κίνητρο δὲν πρέπει νὰ εἶναι προσωπικὴ εὐχαρίστηση, οὔτε προσωπικὴ ἀπόλαυση, ἀλλὰ ἡ ἐπιθυμία νὰ ὑπηρετήσουμε καὶ νὰ βοηθήσουμε.

Τότε μόνον μπορεῖτε νὰ βρεῖτε τὴν ἀλήθεια, μπορεῖτε νὰ τὴν ἀπορροφήσετε καὶ νὰ γίνετε μέρος τῆς ἀλήθειας, ὅταν μάθετε νὰ εἶστε ἀπρόσωποι—μὲ τὴν ἔννοια ὅτι χάνετε τὸν ἑαυτό σας, τὶς προσωπικὲς σας ἀπόψεις ποὺ εἶναι μικρές — καὶ ταυτίσετε τὸν ἑαυτό σας μὲ τὴν αἰώνια ἀλήθεια.

(Βασίλειον τῆς εὐδαιμονίας)

Ὁ ἐγωϊσμὸς δὲν ἐπιτρέπει τὴν πραγματοποίηση τῆς ἀλήθειας. Γι' αὐτὸν τὸ λόγο πρέπει ν' ἀποσπάσετε τὴ ρίζα τοῦ ἐγωϊσμοῦ, δηλαδὴ τὴν αἴσθηση τοῦ ἐγώ. Γιὰ νὰ τὸ κατορθώσετε, πρέπει νὰ παρακολουθεῖτε προσεκτικὰ τὸν ἑαυτό σας. Πρέπει ν' ἀποκτᾶτε διαρκῶς περισσότερη συνειδητότητα τοῦ ἑαυτοῦ σας, τῶν σκέψεών σας καὶ τῶν πράξεών σας, καὶ τότε θὰ σβύσετε

σιγά—σιγὰ κάθε αἴσθηση τοῦ μερικοῦ, κάθε αἴσθηση χωριστικότητος.

('Ομιλίαι εἰς ΟΧΑ'Ι', 1934)

Ὁ χωριστὸς ἑαυτός, ἐμπόδιο

Δὲ θέλω τίποτε ἄλλο στὴ ζωή μου, παρὰ νὰ ἔχω τὴν ἱκανότητα νὰ χάνω τὴν αἴσθηση τοῦ χωριστοῦ ἑαυτοῦ. Γιατὶ τότε μπορῶ νὰ λησμονῶ τὸ ἐγὼ καὶ νὰ ταυτίζωμαι μὲ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο, μὲ κάθε βασίλειο, φυτικό, ζωϊκὸ καὶ ἀνθρώπινο. Βρίσκομαι τότε πλησιέστερα πρὸς τὴν ἀλήθεια, πλησιέστερα πρὸς τὴν τελειότητα. Ἐκεῖνο ποὺ ἀποτελεῖ ἐμπόδιο εἶναι ὁ χωριστὸς ἑαυτός, τὸ στένεμα τοῦ ἑαυτοῦ, ἡ διαίρεση ποὺ δημιουργεῖ ἡ πρόταξη τοῦ ἑαυτοῦ.

Παρατηρήσατε ποτὲ πῶς οἱ λίμνες καὶ τὰ ἥσυχα νερά, κάτω ἀπὸ ὁλοκάθαρο οὐρανό, ἀντικατοπτρίζουν κάθε μικρὴ σκιά, κάθε πουλὶ ποὺ διαβαίνει, κάθε σύννεφο ποὺ τὸ σπρώχνει ἡ ἁπαλὴ αὔρα; Ξαφνικὰ ἔρχεται κάποιο μικρὸ ἔντομο, ταράσσει τὴν ἠρεμία τῶν νερῶν, καὶ ὁ ἀντικατοπτρισμὸς χάνεται. Ἐκεῖνο τὸ μικρὸ ἔντομο στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ καταστρέφει ὅλη τὴν ὡραιότητα τοῦ κόσμου, κ' ἔπειτα ἐξαφανίζεται, καὶ ξαναγυρίζει ἡ ἠρεμία, ἡ γαλήνη, ἡ ἀπόλυτη καθαρότης τοῦ ἀντικατοπτρισμοῦ. Πρέπει νὰ διώξετε ἐκεῖνο τὸ μικρὸ ἔντομο, ποὺ χαλάει τὴν πραγματικότητα. Ἐκεῖνο τὸ ζωΰφιο πρέπει νὰ καταστραφῆ ἀνηλεῶς. Ἐκεῖνο τὸ ζωΰφιο εἶναι ὁ ξεχωριστὸς ἑαυτός.

(Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας)

Δὲν εἶναι τίποτε στὸν κόσμο, ποὺ νὰ εὐχαριστῆ, ποὺ νὰ ἱκανοποιεῖ τοὺς βαθύτερους πόθους σας, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀθανασία, ἀπὸ τὴν ἀνεύρεση τῆς ἀλήθειας. Ἀλλ' αὐτὸς ποὺ θὰ ἤθελε ν' ἀναζητήση τὴν πηγὴ τῆς σοφίας, ἐκεῖνο τὸ βασίλειο τῆς εὐδαιμονίας, ὅπου κατοικεῖ ἡ ἀλήθεια, πρέπει πρῶτα νὰ μάθη νὰ καταστρέφη τὸν ἑαυτό. Πρέπει πρῶτα νὰ μάθη νὰ ἐκτιμᾶ καὶ νὰ αἰσθάνεται τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀληθινῆς φιλίας, τῆς φιλίας, ποὺ ἔρχεται ὅταν νοιώσετε πὼς εἶστε ἑνωμένος μὲ ὅλα τὰ πράγματα, ὅταν δὲν ἔχετε χωριστὴ ὑπόσταση ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὅταν στὸ κάθε τὶ τριγύρω σας, πίσω ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα, βλέπετε τὸ αἰώνιο. Ὅταν κάθε λέξη, ὅταν κάθε πρόσωπο, ὅταν κάθε διαβατικὸ σύννεφο, κι ὅλα τὰ γήϊνα, ἀποκτήσουν καινούργια ἔννοια, ἀναδώσουν διαφορετικὸ τραγοῦδι, διαφορετικὴ εὐχαρίστηση, διαφορετικὴ εὐδαιμονία. Τότε θὰ μπορέσετε νὰ μπεῖτε σ' ἐκεῖνο τὸ βασίλειο τῆς εὐδαιμονίας, ὅπου βρίσκεται ἡ δροσιὰ ποὺ προέρχεται ἀπὸ πολλὲς αὖρες. Γιατὶ ὁ ἑαυτὸς καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν μποροῦν νὰ ὑπάρξουν μαζί. Ἡ ἀτραπὸς τοῦ ἑαυτοῦ ὁδηγεῖ στὴ λύπη, στὸν πόνο, στὶς φευγαλέες ἐκεῖνες χαρές, ποὺ τὶς ὀνομάζουμε ζωὴ

καὶ τὶς νομίζουμε γιὰ πραγματικότητα, γιὰ κάτι μόνιμο καὶ σταθερό. Ἐνῶ ἡ ἀλήθεια ὁδηγεῖ στὸ βασίλειο τῆς εὐδαιμονίας, γιατὶ ἐκεῖ ὑπάρχει λήθη τοῦ ἑαυτοῦ, ἡ ἀπόλυτη ἐκείνη ἑνότης καὶ μοναδικότης τῆς ζωῆς, νοητικῆς καὶ συναισθηματικῆς, ποὺ σᾶς κάνει νὰ αἰσθάνεστε καὶ νὰ σκέπτεστε ὅτι εἶστε μέρος ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἂν θέλετε νὰ δημιουργήσετε, ἂν θέλετε νὰ σκεφθεῖτε βαθειά, ἂν θέλετε νὰ νιώσετε ἔντονα, πρέπει νὰ εἶστε ἀνιδιοτελεῖς, πρέπει ν' ἀποκόψετε τὸν ἑαυτό σας ἀπὸ τὶς προσωπικὲς καὶ στενὲς κλίσεις σας καὶ ἀφοσιώσεις σας, ἀπὸ κάθε τι ποὺ δεσμεύει. Τότε θὰ εἶστε ἱκανοὶ νὰ κρίνετε, τότε θὰ εἶστε ἱκανοὶ νὰ βλέπετε καὶ νὰ αἰσθάνεστε τὰ πράγματα στὶς σωστὲς τὶς ἀναλογίες τους.

(Πηγὴ τῆς Σοφίας)

Ἡ ἐξαφάνιση τοῦ Ἐγώ

Πρέπει νὰ μάθετε νὰ θυσιάζετε τὸν ἑαυτό σας, τὶς προτιμήσεις σας, τὶς προκαταλήψεις σας, τὶς στενὲς ἐγωιστικὲς συμπάθειές σας, τοὺς κόσμικοὺς δεσμούς σας, γιὰ νὰ βαδίσετε σ' αὐτὴ τὴν ἀτραπὸ ποὺ φέρνει στὴν εὐδαιμονία.

(Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας)

Ἡ ζωή, αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, δὲν ἔχει σκοπό, δὲν ἔχει τέρμα. Ἀλλ' ἡ ἀτομικὴ ὕπαρξη ἔχει ἕνα σκοπό. Κι αὐτὸς εἶναι ἡ πραγματοποίηση τοῦ καθαροῦ Εἶναι, στὸ ὁποῖο δὲν ὑπάρχει «ἐσύ» καὶ «ἐγώ», στὸ ὁποῖο δὲν ὑπάρχει χωρισμὸς ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου, στὸ ὁποῖο ὑπάρχει ἀπόλυτη ἑνότης ὑπάρξεως.

(Δελτίον Ἀστέρος 1930)

Ὅταν τὸ ἐγὼ ἐξαφανιστεῖ, ὁ ἄνθρωπος φτάνει στὴν τελειότητα καὶ γίνεται ὅμοιος μ' ἕναν Χριστό, μ' ἕναν Βούδδα, δηλαδὴ γίνεται πραγματικὰ ἕνας ἄνθρωπος. Ἡ λέξη «ἄνθρωπος» παίρνει τότε τὴν πραγματική της σημασία. Ὁ ἄνθρωπος τότε εἶναι τὸ ὂν ποὺ δὲν ἔχει ἐγώ. Σ' αὐτὸν ὅλοι οἱ περιορισμοὶ κι ὅλες οἱ ἰδιότητες ἔχουν ἐξαφανιστεῖ.

(Ὁ Ἄνθρωπος καὶ τὸ Ἐγὼ)

Τὰ ἰδανικὰ ἔχουν γίνει μιὰ λεπτὴ μορφὴ ἐγωϊσμοῦ. Ὅσο εἶστε προσκολλημένοι στὴν πλάνη τῆς συνεχίσεως τοῦ ἐγώ, πρέπει νὰ ἔχετε ἕνα ἰδανικὸ γιὰ νὰ συγκρατῆ αὐτὸ τὸ ἐγώ. Κ' ἐπειδὴ τὸ ἐγώ σας εἶναι κάτι ψεύτικο, καὶ τὸ ἰδανικό σας γίνεται ψεύτικο. Ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ ἐγώ, ἐγκαταστήσατε αὐθεντίες, σωτῆρες, καὶ ἀπ' αὐτοὺς δημιουργήσατε λατρεῖες, προσευχές, θρησκευτικὲς αἱρέσεις καὶ σύμβολα πίστεως. Ἡ ἰδέα

σας γιὰ τὴν εὐτυχία στηρίζεται στὴ συνέχιση τῆς δικῆς σας ὑπάρξεως στὴν αἰωνιότητα. Σεῖς, σὰν ἄτομο, θέλετε νὰ διατηρήσετε τὸ ἐγώ σας αἰώνια. Φυσικά, ὅταν προσκολλᾶστε σ' αὐτὸ τὸ ἐγώ, ὑπάρχει φόβος, ὑπάρχει προσκόλλησις, ὑπάρχει ἡ ἀγάπη ἐκείνη ποὺ κάνει διακρίσεις ἀνάμεσα στὸ ἕνα καὶ στὸ ἄλλο.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1931)

Τὸ Αἰώνιο εἶναι ἡ Ἀλήθεια

Ὅλοι οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι, ὅλοι ὅσοι ἀναζητοῦν τὴ γνώση, πρέπει νὰ παρατηροῦν τριγύρω τους καὶ νὰ σκέπτωνται βαθειά. Ὅλα τὰ πράγματα, ζωντανὰ ἢ ὄχι, εἶναι παροδικά. Τίποτα δὲν εἶναι διαρκές, τίποτα δὲν εἶναι σταθερό. Ὑπάρχει γέννηση καὶ θάνατος. Ὑπάρχει ἐξόρμηση καὶ ἀναχαίτιση. Ὑπάρχει πόνος παροδικὸς καὶ χαρὰ παροδική.

Ὑπάρχουν δυνατοὶ πόθοι, ἀνεκπλήρωτες ἐπιθυμίες, ἐπιθυμίες ποὺ δὲν μποροῦν ποτὲ νὰ ἱκανοποιηθοῦν. Ὑπάρχει ἕνας ἀπέραντος ὠκεανὸς μοναξιᾶς. Ἀγάπες καὶ ἔρωτες μαραίνονται ὅπως τὸ λεπτοκαμωμένο λουλούδι μιᾶς ἀπόμερης κοιλάδας. Ὑπάρχει ἀγαλλίαση κατὰ τὴ γέννηση καὶ λύπη κατὰ τὸν θάνατο. Μιὰ μέρα μὲ δόξα εἶναι σὰν σύννεφο διαβατικό. Τὰ πάντα, ζωντανὰ ἢ ὄχι, ὑπόκεινται στὴ φθορὰ ἢ ἐξαφανίζονται. Τὰ πάντα κατεβαίνουν στὸν τάφο καὶ μεταβάλλονται σὲ σκόνη.

Ὅπου κι ἂν παρατηρήσουμε ὑπάρχει αὐτὸ τὸ χάος, αὐτὴ ἡ μεγάλη ἀνησυχία, αὐτὸ τὸ κάτι ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἱκανοποιηθῆ. Καὶ ὁ στοχαστικὸς νοῦς, ποὺ ζητεῖ τὴν αἰτία τῶν πραγμάτων, πρέπει νὰ ρωτᾶ, πρέπει ν' ἀναζητῆ, πρέπει νὰ ἐρευνᾶ καὶ νὰ βρίσκη ἂν ὑπάρχει τίποτα ποὺ νὰ εἶναι διαρκὲς τίποτα ποὺ νὰ παραμένη, τίποτα ποὺ ν' ἀντέχη, κάποιος τόπος ἀναπαύσεως.

Δὲν ὑπάρχει, ἄραγε, κανένα καταφύγιο, ὅπου νὰ μποροῦμε νὰ εἴμαστε ἐλεύθεροι ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες ἐκεῖνες ποὺ εἶναι ἀνικανοποίητες, ὅπου ὁ νοῦς νὰ μπορῆ νὰ εἶναι γαλήνιος, εἰρηνικός, ἰσορροπημένος; Δὲν ὑπάρχει, ἄραγε, κάποια αἰωνιότης, ὅπου τίποτα δὲ μεταβάλλεται, τίποτα δὲν καταστρέφεται, τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ μαραθῆ; Ὁ φρόνιμος νοῦς στοχάζεται, παρατηρεῖ τριγύρω, βλέπει ὅλα αὐτὰ τὰ μεταβλητὰ πράγματα καὶ ρωτᾶ: «Δὲν ὑπάρχει τίποτα ποὺ νὰ διαρκῆ, ποὺ νὰ εἶναι αἰώνιο;».

Ὅσοι εἶναι συνετοί, ὅσοι ἔχουν μεγάλη ἡλικία—ὄχι ἀναγκαστικὰ σωματικὴ ἡλικία, ἀλλὰ τὴν ἡλικία ἐκείνη ποὺ ἔρχεται μὲ τὴν πεῖρα, μὲ πολλὴ θλίψη, μὲ πολλοὺς πόνους, μὲ πολλὴ χαρὰ καὶ μὲ πολλὲς ἐκστάσεις— αὐτοὶ μποροῦν νὰ ποῦν, ἂν κάποτε εἶδαν ἐκείνη τὴν ὀπτασία, ὅτι ὑπάρχει αἰωνιότης, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σταθῆ γι αὐτὸ καμμιὰ ἀμφιβολία.

Ἀλλὰ τί εἶναι, λοιπόν, αὐτὴ ἡ ὀπτασία; Εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἡ ἀλήθεια εἶναι διαρκής, αἰώνια. Δὲν ἔχει ἀρχὴ καὶ δὲν ἔχει τέλος. Εἶναι ἀμετάβλητη κι ἀθάνατη.

(Πηγὴ τῆς Σοφίας)

Ἐσὺ καὶ Ἐγώ, ἄρνησις τῆς ζωῆς

Ἡ ζωή — κ' ἐννοῶ ἐκείνη τὴ ζωή, ποὺ εἶναι ἀλήθεια, στὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει διαίρεση, στὴν ὁποία ὁλοκληρώνονται τὰ πάντα, ἀπὸ τὴν ὁποία τὰ πάντα ἐξαρτῶνται, μέσα στὴν ὁποία ἐνυπάρχουν τὰ πάντα— αὐτὴ ἡ ζωὴ δὲν ἔχει σκοπό, γιατὶ ὑ π ά ρ χ ε ι. Κ' ἐκεῖνο ποὺ ὑ π ά ρ χ ε ι, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ σκοπό, γιατὶ περιέχει τὰ πάντα. Σ' αὐτὸ περιλαμβάνεται καὶ ὁ χρόνος, καὶ ὁ χῶρος, καὶ ἡ ἀτομικὴ ὕπαρξη. Ἀλλ' ἡ ἀτομικὴ ὕπαρξη, στὴν ὁποία δὲν πραγματοποιήθηκε ἀκόμη ἡ ὁλότης, ἔχει σκοπό. Αὐτὸς ὁ σκοπὸς εἶναι ἡ πραγματοποίηση τῆς ὁλότητος. Ἡ ἀτομικότης δὲν ἀποτελεῖ τέρμα ἡ ἴδια, γιατὶ ἡ ἀτομικότης εἶναι ἀτέλεια. Βαρύνεται ἀπὸ ἔλλειψη πληρότητος, κ' ἑπομένως ἡ μεγέθυνση αὐτῆς τῆς ἀτομικότητος, σὲ ὁσοδήποτε μεγάλο βαθμό, θὰ εἶναι πάντοτε ἀτομικότης. Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀτελὲς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ τέλειο μὲ μεγέθυνση ἢ πολλαπλασιασμό. Ὁ ἀληθινός, λοιπόν, σκοπὸς τῆς ἀτομικῆς ὑπάρξεως εἶναι ἡ πραγματοποίηση τῆς ἑνότητος τῶν πάντων, αὐτῆς τῆς πραγματικότητος στὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει ἡ αἴσθηση ἀντικειμένου καὶ ὑποκειμένου, ἡ αἴσθηση τοῦ «ἐσὺ» καὶ τοῦ «ἐγώ», στὴν ὁποία δὲν ὑπάρχουν ἀντιδράσεις, ἀλλὰ μόνον ἡ αἴσθηση τοῦ καθαροῦ Εἶναι.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1930)

Συνειδητότης, τὸ πρῶτο βῆμα

Ἡ ζωή, αὐτὴ ἡ αἰώνια πραγματικότης, ὑπάρχει μέσα στὰ πάντα. Δὲν εἶναι κάτι ξεχωριστὸ ἀπὸ μᾶς. Κατοικεῖ μέσα στὸν καθένα, πάντοτε, στὴν πληρότητά της, κ' ἑπομένως εἶναι μάταιο νὰ προσπαθῇ κανεὶς νὰ τὴν ἀντιληφθῇ μὲ τὴν πλάνη τῆς λατρείας, τῆς ἐξωτερικῆς βοήθειας, μὲ ὁποιαδήποτε θρησκευτικὰ συστήματα ἢ ὠργανωμένες ἔρευνες τῆς ἀλήθειας.

Ὅταν εἶστε φυσικὰ ὁ ἑαυτός σας, χωρὶς προσποίηση, χωρὶς ὑπερηφάνεια πὼς εἶστε κάτι ἐξαιρετικό, ὅταν δὲν ἔχετε φόβο, ὅταν εἶστε πραγματικὰ ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ κάθε προσήλωση, κ' ἑπομένως ἀπόλυτα μονάχοι χωρὶς νὰ νιώθετε μοναξιά, τότε θὰ σᾶς ἔλθῃ ἡ κατανόηση τῆς ζωῆς. Ὅταν σεῖς, μέσα στοὺς ὁποίους ἡ ζωὴ κατοικεῖ, στοὺς ὁποίους βρίσκεται ἡ ὁλότης, δὲ ζητᾶτε πιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀντιθέτων, θὰ πραγματοποιήσετε τὴν πληρότητα.

Ἀνακαλύψετε ἂν ὑποφέρετε, καθὼς καὶ τὸν λόγο τῆς λύπης σας. Ἀνακαλύψετε ἂν βρίσκεστε σὲ χαρὰ ἢ πόνο, ἂν φοβᾶστε κι ἂν

προσπαθεῖτε ν' ἀποφύγετε τὴ μοναξιά. Ὅσο ἀποφεύγετε τὴ μοναξιά, δὲ θὰ ἐπιτύχετε ποτὲ ἐκείνη τὴ μόνωση, ποὺ εἶναι πραγματικὴ ἔκσταση, ποὺ βρίσκεται πέρα ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς μοναξιᾶς.

Ἂν ἔχετε δημιουργήσει μέσα σας ἁρμονία, μπορεῖτε νὰ ζήσετε εἰρηνικὰ στὸν κόσμο. Μέσα σας πρέπει ν' ἀναζητήσετε τὴν ἁρμονία, καὶ μόνον ἔτσι θὰ βοηθήσετε νὰ δημιουργηθῇ ἁρμονία στὸν κόσμο.

Ν' ἀποκτήσετε συνειδητότητα ἐκείνου ποὺ εἶστε στὸ παρόν, εἶναι τὸ πρῶτο ποὺ χρειάζεται, ἡ πρώτη πέτρα τῶν θεμελίων τῆς διαρκοῦς ἐκείνης καταστάσεως, ποὺ εἶναι ἡ πραγματοποίηση τῆς πληρότητος. Νὰ γνωρίσετε τὸν ἑαυτό σας ὅπως εἶστε, μὲ ὅλες τὶς ἀδυναμίες σας, μὲ ὅλες τὶς δυσκολίες σας, μὲ τὰ πάθη σας, μὲ τὸν φθόνο σας, μὲ τὶς σκληρότητές σας, εἶναι τὸ πρῶτο βῆμα.

Ἐπειδὴ εἶστε ἄπληστοι, δημιουργεῖτε ἀνταγωνισμὸ μέσα στὸν κόσμο, βοηθᾶτε στὴ δημιουργία τοῦ χάους. Ἐπειδὴ ἔχετε πάθη, ὑπάρχει σκληρότης στὸν κόσμο. Ἐπειδὴ μισεῖτε καὶ σᾶς εἶναι ἄλλοι ἀπεχθεῖς, ὑπάρχουν πόλεμοι. Ἐπειδὴ εἶστε προσκολλημένοι στ' ἀποκτήματά σας, ὑπάρχουν οἱ σωβινισμοὶ καὶ οἱ φραγμοὶ τῶν συνόρων. Μαζὶ μ' ὅλα αὐτὰ μὲ τὶς ματαιοδοξίες σας, τὶς ἐπιθυμίες σας, τὶς ἀπληστίες σας, θέλετε νὰ πραγματοποιήσετε ἐκεῖνο ποὺ εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ τελείωση ὅλης τῆς ζωῆς κάθε προσπάθειας. Προσπαθήσετε πρῶτα νὰ γίνετε ἕνα κανονικὸ ἀνθρώπινο ὄν, μὲ κανονικὰ αἰσθήματα, μὲ κανονικὲς χαρές. Κατανοήσετε τὶς θλίψεις σας καὶ τὶς χαρές σας. Κατανοήσετε πὼς εἶστε φοβισμένοι καὶ πὼς γι αὐτὸ ζητᾶτε παρηγοριά. Ὅταν τὸ κατανοήσετε αὐτό, θ' ἀπορρίψετε τὴν ἐπιθυμία τῆς παρηγοριᾶς καὶ θὰ συγκεντρώσετε τὶς δυνάμεις σας γιὰ ν' ἀπολλαγῆτε ἀπὸ τὸν φόβο, ἀντὶ νὰ τὸν σκεπάζετε βαθειὰ μέσα σας.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1932)

Ἐπιθυμίες — δεσμὰ

Πρέπει κανεὶς νὰ ἔχῃ μεγάλη συγκέντρωση, πολλὴ περίσκεψη, γιὰ ν' ἀνακαλύψῃ τί ἐπιδιώκει ἡ ἐπιθυμία. Μπορεῖτε νὰ παραιτηθῆτε ἀπὸ τὶς ἐνδυμασίες σας, ἀπὸ τὸ κάπνισμα, ἀπὸ τὴν κρεωφαγία, καὶ τὰ λοιπά, ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία μπορεῖ νὰ προσκολλᾶται μὲ πάθος σὲ κάτι ἄλλο. Μόνο μὲ τέλεια ἀπόσπαση ἀπὸ τὰ πάντα, μ' ἀπελευθέρωση ἀπὸ κάθε προσήλωση, χωρὶς κανένα εἶδος συμβιβασμοῦ, μπορεῖτε νὰ φτάσετε στὴν τέλεια πραγματοποίηση τῆς ἀλήθειας. Μπορεῖτε νὰ εἶστε ἐλεύθεροι ἀπὸ ὑλικὲς προσηλώσεις, ἐλεύθεροι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς ἀνέσεως. Ἀλλ' ἂν ἔχετε τὴν ἐπιθυμία νὰ βρῆτε ἕνα καταφύγιο γιὰ νὰ λυτρωθῆτε ἀπὸ τὸν φόβο, νὰ ἔχετε διανοητικὰ τεμένη στὰ ὁποῖα νὰ καταφεύγετε, παρηγορητικὲς ἰδέες στὶς ὁποῖες νὰ ζητᾶτε ἀνακούφιση, τότε δὲν εἶστε πραγματικὰ ἀδέσμευτοι ἀπὸ προσηλώσεις.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1930)

Ὁ ἀποχωρισμὸς γιὰ τὸν ὁποῖο μιλῶ, δὲν πρέπει νὰ μεταφραστῆ σὰν εὐχαρίστηση νὰ ζῆ κανεὶς κάτω ἀπὸ τὶς συνθῆκες στὶς ὁποῖες βρίσκεται. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶναι εὐχαριστημένος ἀπὸ ὅλα, δὲν διαφέρει οὐσιαστικὰ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ θέλει ν᾽ ἀλλάζη διαρκῶς τὶς ἐξωτερικὲς συνθῆκες γιατὶ δὲν βρίσκει πουθενὰ ἡσυχία. Οὔτε ὁ ἕνας, οὔτε ὁ ἄλλος, εἶναι πραγματικὰ ἀποχωρισμένοι. Ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι σκλάβοι καὶ συνένοχοι στὶς αἰτίες ποὺ δημιουργοῦν τὸν πολιτισμὸ στὸν ὁποῖο βρίσκονται. Συντελοῦν σ᾽ αὐτὸν τὸν πολιτισμὸ ποὺ δηλητηριάζει τὸν ἄνθρωπο. Ἐκεῖνος ποὺ ἔφτασε στὸν πραγματικὸ ἀποχωρισμὸ ἔχει ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν κατάσταση τῆς σκλαβιᾶς, δηλαδὴ δὲν εἶναι πιὰ σκλάβος στὶς αἰτίες ποὺ κάθε στιγμὴ δημιουργοῦν ἕναν πολιτισμὸ δεσμευτικὸ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Κι ἀκριβῶς γιατὶ ἀπελευθερώθηκε, γιατὶ δὲ συντελεῖ πιὰ στὴ δημιουργία αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀνήκει στὸν ἀληθινὸ πολιτισμό, ποὺ σκοπός του εἶναι ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου. Βεβαίως χρησιμοποιεῖ αὐτὸν τὸν πολιτισμὸ γιὰ ὅ,τι ἔχει φυσικῶς ἀνάγκη γιὰ νὰ ζήση, ποὺ εἶναι περιωρισμένο στὸ ἐλάχιστο δυνατὸ ὅριο καὶ δὲ συνοδεύεται ἀπὸ καμμιὰ προσωπικὴ ἐπιθυμία.

(Ὁ Ἄνθρωπος καί τὸ Ἐγὼ)

Ἡ θλίψη: ἄρωμα κατανοήσεως

Προσκαλέσετε τὴ θλίψη στὴν καρδιά σας καὶ μὴ τὴν ἀποφεύγετε, μὴν τὴν ἀπορρίπτετε, ἐπειδὴ φοβᾶστε τὸν πόνο της. Πῶς μπορεῖτε νὰ εἶστε εὐτυχισμένοι, χωρὶς τὴν κατανόηση τῆς θλίψεως; Πῶς μπορεῖτε νὰ ἔχετε συμπάθεια χωρὶς νὰ ἔχουνε σταλάξει δάκρυα ἀπὸ τὰ μάτια σας; Πῶς μπορεῖτε νὰ δημιουργήσετε χαρὰ στὴν καρδιὰ ἄλλων, ἄν δὲν ἔχετε ἔκσταση μέσα στὴ δική σας; Πρέπει νὰ ἔχετε τὰ πάντα, καὶ ἡ θλίψη εἶναι τόσο εὐγενική, ὅσο καὶ ἡ χαρά. Μόνον ὅταν ντύσετε τὴ θλίψη στὰ μαῦρα γίνεται τρομερή.

Πῶς μπορῶ νὰ σᾶς διδάξω γιὰ τὴ θλίψη, ἄν δὲν ἔχετε ὑποφέρει; Τὶ ὠφελεῖ νὰ μιλῶ γιὰ τὴν εὐδαιμονία, ἄν δὲν ἔχετε καμμιὰ ἐπιθυμία γι᾽ αὐτήν; Τὶ ὠφελεῖ νὰ μιλῶ γιὰ τὴ στοργή, ἄν ἡ καρδιά σα δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν ἀγάπη; Δὲν μοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ σᾶς δώσω νὰ καταπιεῖτε κάποιο φάρμακο ποὺ νὰ σᾶς δώση τὴν κατανόηση. Ἡ κατανόηση ἔρχεται ὅταν ἔχετε τὴν ἐπιθυμία ν᾽ ἀνακαλύψετε, ὅταν ὑποφέρετε πραγματικά, ὅταν ἀναζητᾶτε πραγματικά, ὅταν βρίσκετε σὲ νοήμονα ἐπανάσταση ἐναντίον ὅλων ὅσα σᾶς περιβάλλουν.

Ἡ λύπη δίνει τὸ ἄρωμα τῆς κατανοήσεως. Ὁ καθένας στὸν κόσμο ζητᾶ τὴν ἄνεσή του, ἀντὶ νὰ ζητᾶ τὴν κατανόηση. Εἶναι εὔκολο ν᾽ ἀποκτήση κανεὶς ἄνεση, ἀλλ᾽ αὐτὴ περνᾶ σὰ σκιά. Ἡ κατανόηση παραμένει, ἀλλ᾽ ἔρχεται μονάχα ἀπὸ τὴ λύπη καὶ τὴ μεγάλη πάλη. Ἄν ὁ καθένας ζητᾶ τὴν ἄνεση, αὐτὸ συμβαίνει ἀπὸ ἔλλειψη κατανοήσεως τῆς ζωῆς. Ἡ ἄνεση πάντοτε φέρνει στασιμότητα.

Ὅταν ἡ λιμνούλα εἶναι σκεπασμένη μὲ πράσινη μούχλα, ἐπειδὴ εἶναι ἥσυχη, ἐπειδὴ δὲ φυσοῦν ἄνεμοι νὰ κινήσουν τὰ νερά, δὲ θ᾽ ἀντικατοπτρίση ποτὲ τὸ καθαρὸ στερέωμα. Καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά, ποὺ εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ ἄνεση, ποὺ ἔχουν καλὰ ἐγκατασταθῆ μέσα στὴν ἄνεση, δὲν θ᾽ ἀντικατοπτρίσουν καὶ δὲν θὰ φτάσουν ποτὲ σ᾽ ἐκείνη τὴν κατάσταση ποὺ εἶναι εὐτυχία.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1932)

Ὁ Πόλεμος

Γιατί ὑπάρχει πόλεμος; Ἐπειδὴ ὑπάρχει μέσα στὸ ἄτομο τὸ ἀντίθετο τῆς ἀγάπης, τὸ μῖσος, ἡ πλεονεξία, ὁ φθόνος, ἡ δίψα, τῶν ἀποκτημάτων. Ἂν σεῖς, σὰν ἄτομο, πάψετε νὰ εἶστε πλεονέκτης, ἁρπακτικός, ἀποκλειστικὸς (καὶ αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ σκέπτεσθε, κι ὄχι τὰ μεταφυσικά), τότε ὁ πόλεμος θὰ πάψη. Ἂν ἐσεῖς, σὰν ἄτομο, δὲν ὑποταχθῆτε σ᾽ αὐτά, τότε ἐσεῖς, σὰν ἄτομο, ἀφαιρεῖτε ἀπὸ τὴ θλίψη ποὺ ὑπάρχει στὸν κόσμο, ἀντὶ νὰ προσθέτετε σ᾽ αὐτήν. Γιατί ὑπάρχει ἡ πορνεία; Ἐπειδὴ ὑπάρχει πάθος στὸν καθένα. Ἐπίσης ὑπάρχει μεγάλη φτώχεια, ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ ἐπιθυμία τῶν ἀποκτημάτων. Γιὰ πολλοὺς αἰῶνες ὁ πόλεμος, ἡ πορνεία, ἡ φτώχεια, καὶ τὰ ἄλλα δεινὰ συνεχίζονται ἐξ αἰτίας τῶν ἀτόμων. Ἄτομα δημιούργησαν αὐτὸν τὸν τερατώδη πολιτισμό. Καθένα ἀπ᾽ αὐτὰ συνέβαλε γι᾽ αὐτὸν τὸν πολιτισμό, καὶ δὲν μπορεῖτε νὰ τὸν καταστρέψετε σὲ μιὰ στιγμή. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ συμβάλλετε σ᾽ αὐτόν. Ὅταν σεῖς οἱ ἴδιοι ἀποκτήσετε τὴν ἠρεμία τοῦ νοῦ, ὅταν γίνετε κύριοι τῶν παθῶν σας, ὅταν ἀπελευθερωθεῖτε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῶν ἀποκτημάτων, τότε συντελεῖτε στὸν τερματισμὸ αὐτῶν τῶν δεινῶν.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1930)

Ὁ Ἀποκρυφισμὸς τῶν φαινομένων

Γιὰ τὴ μελέτη τῶν ἀοράτων κόσμων λέγω ὅτι ὁ ἀποκρυφισμὸς εἶναι ἁπλῶς ἡ ἐξέταση τῶν φαινομένων στὰ ἀνώτερα πεδία. Τίποτα περισσότερο. Οἱ κόσμοι τοὺς ὁποίους ἐξετάζει εἶναι πάντοτε κόσμοι τῶν φαινομένων. Ἐὰν νιώθετε αὐτὸν τὸν κόσμο, νιώθετε ἐπίσης κι ὅλους τοὺς ἀόρατους κόσμους.

Μὲ τὸ νὰ βλέπετε κάτι ποὺ εἶναι ἀόρατο, δὲ γίνεστε ἕνα διαφορετικὸ ἀνθρώπινο ὄν. Μὲ τὸ νὰ βλέπετε τ᾽ ἀστρικὰ σώματα, δὲν μεταβάλλεστε. Μπορεῖτε νὰ προχωρήσετε στὴν ἀνώτατη μορφὴ τῆς ἐκδηλώσεως, ἀλλὰ θὰ εἶναι πάντοτε τὸ ἴδιο πρᾶγμα σὲ λεπτότερο βαθμό. Μπορεῖτε ν᾽ ἀναπτύξετε τὴ διόραση καὶ τὴ διακοή, ἀλλ᾽ ἂν δὲν ἔχετε μέσα σας τὸ πνεῦμα τῆς καθολικῆς σκέψεως καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ τὴν ἐξαίσια ἐκείνη ἰσοζύγιση αὐτῶν τῶν δυό, τότε ποιὰ ἀξία

χει ἡ ἱκανότης σας νὰ βλέπετε κάτι ποὺ εἶναι ἀόρατο;

(Δελτίον 'Αστέρος, 1930)

Ὁ θάνατος: Μὴν ἀσχολῆσθε...

Γιὰ νὰ ἐξηγήσω τὸ θάνατο σ' ἕνα παιδί, θὰ μεταχειριζόμουν τὴν παρομοίωση ἑνὸς λουλουδιοῦ. Ὅπως τὸ λουλούδι μαραίνεται, ἔτσι μαραίνεται κι ἕνα σῶμα. Δὲν ὑπάρχει τίποτα τὸ φοβερὸ μέσα σ' αὐτό. Εἶναι ἕνα φυσικὸ γεγονὸς ἡ φυσικὴ ἐξέλιξη ἑνὸς λουλουδιοῦ ἢ ἑνὸς ἀνθρώπινου πλάσματος. Δὲν ὑπάρχει τίποτα ποὺ νὰ προκαλῆ τὴ φρίκη ἢ τὸν τρόμο σχετικὰ μὲ τὸν θάνατο. Ὁ θάνατος εἶναι φοβερὸς μόνον ὅταν προσκολλᾶστε στὴν ἐξωτερικὴ μορφή, ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἔκφραση τῆς ζωῆς. Ἀλλ' ἂν ἀγαπᾶτε τὴν ἴδια τὴ ζωή, τότε ἡ ἔκφραση αὐτῆς τῆς ζωῆς δὲ σᾶς ὑποδουλώνει.

Εἶναι ἀνώφελο νὰ μ' ἐρωτᾶτε τί θὰ σᾶς συμβῆ ὅταν πεθάνετε. Ὅταν βάζετε αὐτὸ τὸ ἐρώτημα, φανερώνετε ὅτι δὲν ζητᾶτε τὴν ἀλήθεια, ἀλλ' ἁπλῶς τὴν παράταση τοῦ ἐγώ. Δὲν καταλαβαίνετε ὅτι ἡ ἁπλῆ παράταση αὐτῆς τῆς αὐταπάτης δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ φέρῃ τὴν πληρότητα τῆς κατανοήσεως, ποὺ βρίσκεται μονάχα στὴν πραγματοποίηση τοῦ παρόντος, μέσα στὸ ὁποῖο ὑπάρχει τὸ πᾶν. Ὅταν ἀποκτήσετε τέλεια συνειδητότητα ὅλων σας τῶν σκέψεων, τῶν πράξεων, τῶν φαντασιῶν σας, κι ὅταν ξεπεράσετε ὅλες τὶς ἰδιότητες ποὺ ἀνήκουν σ' αὐτὴ τὴν ξεχωριστὴ ὀντότητα ποὺ ὀνομάζεται ἐγώ, τότε φανερώνεται ἡ ἀλήθεια.

Γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ποὺ πραγματοποιεῖ τὴν ἀλήθεια, τὴ ζωή, ὑπάρχει ἀθανασία. Ὄχι ἡ ἄπειρη συνέχιση τοῦ ἑαυτοῦ του, ποὺ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀπατηλότης, ἀλλὰ τῆς ἀλήθειας, τῆς ζωῆς, ποὺ εἶναι αἰώνια. Ὅσο περισσότερο μένουμε προσκολλημένοι στὸ μερικό, στὸ ἐγώ, στὸ «δικό μου» καὶ στὸ «δικό σου», τόσο περισσότερο πόνο, λύπη καὶ χάος δημιουργοῦμε. Ἡ πραγματοποίηση τῆς ἀλήθειας εἶναι ἡ ἐξασφάλιση τῆς ἀθανασίας, μέσα στὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει «ἐσὺ» καὶ «ἐγώ», ἀλλὰ μόνον ἡ ἀγάπη ἐκείνη, ποὺ δὲ γνωρίζει διάκριση, ποὺ δὲ γνωρίζει τὸ μερικό, στὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει ὑποκείμενο καὶ ἀντικείμενο.

Λαχταρᾶτε νὰ συνεχιστῆ ἡ ἀπατηλότης τοῦ ἑαυτοῦ σας, κ' ἐπειδὴ δὲν εἶστε βέβαιοι γιὰ τὴ συνέχισή της, ὑπάρχει ὁ φόβος τοῦ θανάτου καὶ ἡ ἐπιθυμία ν' ἀνακαλύψετε τί συμβαίνει κατόπιν. Ἂν ξαναγεννιέστε, ἂν ἐξακολουθεῖτε νὰ ὑπάρχετε μὲ τὴ μιὰ ἢ μὲ τὴν ἄλλη μορφή. Εἶναι ἡ λαχτάρα γιὰ τὴν ἀτομικὴ ὕπαρξη. Γιὰ μένα δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐκμηδένιση, οὔτε ἐξακολούθηση τῆς πλάνης

τῆς ἀτομικότητος. Ὑπάρχει μόνον ἀλήθεια, ζωή. Καὶ ἡ κατανόηση αὐτοῦ τοῦ πράγματος εἶναι ἀθανασία. Ἑπομένως, εἶναι μάταιο νὰ ρωτᾶτε τί θὰ συμβῆ μετὰ τὸν θάνατο. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει ἀξία εἶναι ἡ πραγματοποίηση τῆς ἀλήθειας τώρα. Ἀποκτήσατε ἐπίγνωση τῶν σκέψεών σας καὶ τῶν αἰσθημάτων σας καὶ τῶν πράξεών σας. Ἀποβάλλετε κάθε ἐγωκεντρισμὸ καὶ τὴν ἀγάπη στὴν ὁποία ὑπάρχει «ἐσὺ» καὶ «ἐγώ», «δικό μου» καὶ «δικό σου». Στὴν πραγματοποίηση αὐτῆς τῆς ἀγάπης, ποὺ ἔχει πληρότητα, ὑπάρχει ἀθανασία.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1931)

Μετενσάρκωσις: Τί σημασία ἔχει;

Ὅσο περισσότερο ἐνδιαφέρεστε γιὰ τὰ μετὰ τὸ θάνατο, τόσο λιγώτερο ἐνδιαφέρεστε γιὰ τὸ παρόν. Ὅταν κατανοήσετε τὴ ζωή, θὰ ἔχετε νικήσει τὸ θάνατο. Τὸ γεγονὸς τῆς μετενσαρκώσεως μπορεῖ νὰ εἶναι πραγματικὸ μόνο γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔχει ἀποκτήσει γι' αὐτὸ συνειδητὴ πεῖρα. Διαφορετικὰ ἀπομένει μιὰ θεωρία. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία εἶναι τὸ τί κάνετε τώρα, καὶ ὄχι ἂν πιστεύετε στὴ μετενσάρκωση.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1930)

Ἀπὸ τὴν παιδική σας ἡλικία σᾶς τονίζεται ἡ ἰδέα ὅτι εἶστε μιὰ ξεχωριστὴ ὀντότης. Ἀπ' αὐτὴν τὴν πλάνη προκύπτει ὁ χωρισμὸς τοῦ «δικοῦ σας» καὶ «δικοῦ μου», ὄχι μονάχα στὴ σκέψη, ἀλλὰ καὶ στὸ αἴσθημα, στὴν ἰδέα τῆς κατοχῆς, στὸ κάθε τί. Ἀπ' αὐτὸ πηγάζει ἡ ἰδέα πὼς θὰ γίνετε στὸ μέλλον κάτι μεγάλο, πὼς εἶστε κάτι στὸ παρελθόν, μιὰ διαρκὴς ἀντίθεση. Κι ἀπ' αὐτὴ τὴ χωριστὴ συνειδητότητα προέρχονται ἡ πλεονεξία, ὁ φθόνος, τὸ μῖσος, ἡ αἴσθηση τῆς κτήσεως, ἡ φροντίδα γιὰ τὶς ματαιότητες, οἱ φευγαλέες χαρές, οἱ πρόσκαιρες λύπες κ' εὐχαριστήσεις. Ἀπ' αὐτὴ προέρχεται ἕνας ἀνηλεής, ἀνταγωνιστικὸς πολιτισμός, μέσα στὸν ὁποῖον ὁ καθένας ὑπάρχει γιὰ τὸν ἑαυτό του, χωρὶς καλοκαγαθία, χωρὶς καλωσύνη. Ἕνας κόσμος συγκρούσεως, διαφθορᾶς, ἀνταγωνισμοῦ, ποὺ ὁδηγεῖ στὸν πόλεμο. Ἀπ' αὐτὴ τὴν αἴσθηση τῆς χωριστικότητος τὸ ἐγὼ γίνεται παντοδύναμο. Ἀπ' αὐτὴ τὴ συνειδητότητα τοῦ χωρισμοῦ γεννιέται ὁ φόβος. Ὅταν ὑπάρχει φόβος, ὑπάρχει ἀμέσως καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ ζητηθῆ παρηγοριά, ἀντὶ νὰ ζητηθῆ κατανόηση, ποὺ διαλύει κάθε φόβο. Γιατὶ ἡ παρηγοριὰ κατευνάζει τὸν ἔμφυτο φόβο σας μήπως χάσετε τὴν ξεχωριστή σας ὀντότητα.

Ἀπὸ τὸν φόβο ζητᾶτε παρηγοριὰ στὴ λατρεία, στὴν προσευχή, στὴν ἀναστύλωση εἰκόνων, σὲ λειτουργίες, σὲ τελετές. Αὐτὴ ἡ πλάνη τοῦ χωρισμοῦ ἀπασχολεῖται μὲ τὸν θάνατο, μὲ τὸ τί θὰ συμβῆ, στὸ μέλλον, μὲ τὸ ἂν θὰ μετενσαρκωθῆτε, μὲ τὸ τί εἶστε στὸ παρελ-

θόν. Μ' ἄλλους λόγους, τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον ἁρπάζουν στὰ νύχια τους τὸν ἄνθρωπο ποὺ βρίσκεται σὲ φόβο, ποὺ δὲ μπορεῖ ποτὲ νὰ νοιώση τὸ παρόν.

Ὅλα αὐτὰ τὰ προβλήματα — γιατὶ γεννήθηκα, τί θὰ συμβῆ μετὰ θάνατο, ἡ ἐπιβίωση τῆς ψυχῆς, ἡ μετενσάρκωση, πῶς μπορῶ νὰ γίνω κάτι περισσότερο, πῶς μπορῶ ν' ἀποκτήσω περισσότερες ἰδιότητες γιὰ νὰ βρῶ τὴν ἀλήθεια — ὅλα αὐτὰ γεννιοῦνται ἀπὸ τὴ συνειδητότητα τοῦ χωρισμοῦ. Ὅταν κατανοηθῆ καλὰ ἡ ἰδέα πὼς ἡ ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ ζωντανὴ πραγματικότης, ὑπάρχει στὰ πάντα καὶ πάντοτε σ' ὅλη της τὴν πληρότητα, τότε παύει νὰ ὑπάρχη ἡ σκέψη τῆς προόδου, ἡ προσπάθεια νὰ μεταβάλη κανεὶς τὸ ἐγώ, ποὺ εἶναι ἀπατηλό, σὲ κάτι διαρκές.

Θέλετε νὰ συγκρατήσετε τὴν ταυτότητά σας στὴν προσεχῆ ζωή, γιατὶ ἐλπίζετε πὼς ἡ ἑπόμενη ζωὴ θὰ σᾶς προσφέρη νέες εὐκαιρίες γιὰ κατανόηση. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲ ζεῖτε στὸ παρόν, ἀλλ' ἁπλῶς ἀναβάλλετε τὴν προσπάθεια ἀπὸ ἄγνοια ἢ ὀκνηρία.

Ἂν ἀτενίζετε τὴ ζωὴ ὄχι ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς συνεχίσεως τοῦ ἐγώ, ποὺ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ πλάνη, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἀλήθειας, θὰ δεῖτε πὼς μπορεῖτε νὰ κατανοήσετε τέλεια κάθε πεῖρα στὸ παρόν. Καὶ μιὰ μόνον ἐνσάρκωση εἶναι ἀρκετὴ γιὰ ν' ἀντιληφθῆτε ὅλη τὴ σημασία τῆς ζωῆς. Ἑπομένως νὰ ζῆτε ὁλοκληρωτικὰ στὸ παρόν. Ἂν ὁ νοῦς σας μένει διαρκῶς στὴν ἀναβολή, στὴν ἄρνηση τῆς πάλης στὸ παρόν, δὲ θὰ κατανοήσετε ποτέ. Ἂν ὅμως ὁ νοῦς σας πραγματικὰ ἐρευνᾶ, ἂν ζητᾶ τὴν ἀλήθεια, ἂν εἶναι εὐλύγιστος κ' ἐνεργητικός, τότε θὰ βρῆτε ὅτι ὁ χρόνος εἶναι μιὰ πλάνη, ὅτι τὸ σύνολο τῆς ὑπάρξεως περιέχεται σ' ἕνα καὶ μόνο δευτερόλεπτο βαθιᾶς κατανοήσεως, καὶ ὅτι δὲ φτάνει κανεὶς στὴν κατανόηση μὲ τὸν χρόνο, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔνταση τῆς ἐπιθυμίας σας γιὰ νὰ κατανοήσετε τὴν πεῖρα στὸ παρόν. Αὐτὴ ἡ γνώση, ποὺ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας, πρέπει νὰ βασίζεται πάνω στὴν κατανόηση ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ὅτι τὴ στιγμὴ ποὺ θ' ἀπαλλαγῆ κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀνοησία του, ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῶν ἀποκτημάτων, ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμό του, τὴ στιγμὴ ἐκείνη θὰ κατανοήση τὴν πληρότητά του στὸ παρόν. Ἡ γνώση ὅτι ἡ ἀλήθεια βρίσκεται στὸ παρὸν καὶ ὄχι στὸ μέλλον, ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα ὕψιστο ὂν ἔξω ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ποὺ βρίσκεται μέσα στὸν ἄνθρωπο, καὶ ὅτι ἡ πραγματικότης δὲ γνωρίζει χρόνο, διαιρέσεις, ἑνότητα καὶ χωρισμό, αὐτὴ ἡ γνώση εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1931)

Εἴτε ὑπάρχει συνέχιση τῆς ἀτομικότητος μετὰ τὸν θάνατο, εἴτε ὄχι, αὐτὸ ἀπὸ τῆς ἀπόψεώς μου δὲν ἔχει σημασία. Μιλῶ γιὰ τὴν ἀθανασία, γιὰ τὴν αἰωνιότητα, ποὺ βρίσκεται πάντοτε μέσα στὸ παρόν, καὶ ὄχι γιὰ τὴ συνέχιση τῆς προσωπικῆς περιωρισμένης συνειδήσεως. Ἐκεῖνος ποὺ διαρκῶς ἀπασχολεῖται μὲ τὴν ἰδέα τοῦ θανάτου, εἶναι ὁ ἴδιος μισοπεθαμένος. Ἐκεῖνος ποὺ διαρκῶς ρωτᾶ τί εἶναι πιὸ πέρα ἀπὸ τὸν θάνατο, ἔχει ἤδη τὸ ἕνα του πόδι μέσα στὸν τάφο. Μονάχα μὲ τὴν πληρότητα τῆς ζωῆς μέσα στὸ παρὸν θὰ βρῆτε τὴν ἀθανασία. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία δὲν εἶναι νὰ βεβαιωθῆτε ἂν ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει μετενσάρκωση, ἀλλὰ νὰ πραγματοποιήσετε τὴν ἔκσταση τῆς ἀθανασίας μέσα στὸ παρόν. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία δὲν εἶναι ἡ ἐξέταση τοῦ μετὰ θάνατον, ἀλλὰ τὸ νὰ ζῆ κανεὶς πλήρως καὶ τελείως στὸ παρόν.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1933)

Ἐπανάστασις νοητική

Δὲ νομίζετε ὅτι μιὰ δραστικὴ ἐπανάσταση στὴ ζωὴ τοῦ κάθε ἀτόμου εἶναι ἀναγκαία; Ἢ μήπως εἶστε εὐχαριστημένοι μὲ τὰ πράγματα ὅπως εἶναι, μὲ τὶς ἰδέες σας γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν ἐξέλιξη; Μήπως εἶστε εὐχαριστημένος μὲ τὴν ἐπιθυμία σας νὰ φτάσετε κάπου, μὲ τοὺς πόθους σας καὶ τὶς κυμαινόμενες ἀπολαύσεις σας; Τὴ στιγμὴ ποὺ ἀρχίζετε νὰ σκέπτεστε, ποὺ πραγματικὰ ἀρχίζετε νὰ αἰσθάνεστε, θ' ἀρχίση νὰ σᾶς καίη ἡ ἐπιθυμία αὐτῆς τῆς δραστικῆς ἀλλαγῆς, τῆς δραστικῆς ἐπαναστάσεως, τοῦ τελείως νέου προσανατολισμοῦ τῆς σκέψεως.

Τί φέρνει τὴ δυσαρμονία στὴ ζωή μας. Ἡ ἔλλειψη τῆς κατανοήσεως τοῦ περιβάλλοντος, τῶν πραγμάτων ποὺ μᾶς περιτριγυρίζουν. Ὅταν ἀρχίζετε νὰ ἐρευνᾶτε καὶ νὰ καταλαβαίνετε τὸ περιβάλλον, ὁλόκληρη τὴν ἀξία καὶ τὴ σημασία του, χωρὶς νὰ προσπαθῆτε νὰ μιμηθῆτε ἢ νὰ ὑποταχθῆτε ἢ νὰ προσαρμόσετε σ' αὐτὸ τὸν ἑαυτό σας, ἢ ν' ἀποδράσετε ἀπ' αὐτό, τότε ἀρχίζει νὰ γεννιέται ἡ νοημοσύνη, ἡ ὁποία εἶναι ὀμορφιά, ἀλήθεια καὶ ἀγάπη.

Σᾶς λέγω ὅτι ὑπάρχει ἕνας τρόπος ζωῆς, στὸν ὁποῖο παύει κάθε σύγκρουση. Ὅτι ὑπάρχει ἕνας τρόπος νὰ ζῆ κανεὶς αὐθόρμητα, φυσικά, ἐκστατικά. Αὐτὸ γιὰ μένα εἶναι ἕνα γεγονὸς καὶ ὄχι μιὰ θεωρία. Καὶ θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ βοηθήσω ἐκείνους ποὺ εἶναι λυπημένοι, ἐκείνους ποὺ δὲ ζητοῦν ἕνα τέρμα, ποὺ προσπαθοῦν ν' ἀνακαλύψουν τὴν αἰτία τῆς συγκρούσεως, ἐκείνους ποὺ δὲ ζητοῦν μιὰ λύση, γιατὶ δὲν ὑπάρχει καμμιὰ λύση. Θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ ξυπνήσω μέσα τους ἐκείνη τὴ νοημοσύνη, ποὺ μὲ τὴν κατανόηση διαλύει τὴν αἰτία τῆς συγκρούσεως.

Ἂν μπορεῖτε νὰ πλησιάσετε τὸ περιβάλλον μὲ φρεσκάδα καὶ

ὄχι φορτωμένοι μὲ τὴ μνήμη τοῦ παρελθόντος, (ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο τίποτα ἀπὸ μιὰ προσεκτικὴ προσαρμογή), ἂν εἶστε αὐτὴ ἡ νοημοσύνη, αὐτὸς ὁ νοῦς ποὺ συνεχῶς αὐτοανανεώνεται, ποὺ δὲν προσαρμόζεται, ἀλλ' ἀντικρύζει τὸ κάθε τὶ μὲ καινούργια μάτια, (σὰν τὸν ἥλιο κάποιας δροσερῆς αὐγῆς, σὰν τὰ ἄστρα τῆς ἑσπέρας), τότε σ' αὐτὴ τὴ φρεσκάδα, σ' αὐτὸ τὸ ξύπνημα, ἔρχεται ἡ κατανόηση ὅλων τῶν πραγμάτων. Τότε σταματᾶ τελείως ἡ σύγκρουση, γιατὶ νοημοσύνη καὶ σύγκρουση δὲ μποροῦν νὰ ὑπάρξουν μαζί. Σταματᾶ ἡ δυσαρμονία, ὅταν ἀρχίζει νὰ λειτουργεῖ ἡ νοημοσύνη σὲ ὅλη της τὴν πληρότητα.

(Ὁμιλίαι εἰς ΟΧΑΙ', 1934)

Ὁ πλησίον μας: Ἡ εὐτυχία

Ὅταν μπορέσετε νὰ λατρεύετε τὸν πλησίον σας, τότε θὰ ἔχετε κατανοήσει τὸν σκοπὸ τῆς ζωῆς. Τί σημαίνει σὲ ποιὸν θὰ δείξετε τὴ στοργή σας καὶ τὴν ἀφοσίωσή σας; Ποιὰ διαφορὰ ἔχει, ἂν θὰ εἶναι ὑπεράνθρωπο ὂν ἢ ἕνας κοινὸς ἄνθρωπος; Ἐκεῖνο ποὺ λογαριάζεται εἶναι ἡ ἴδια ἡ στοργὴ καὶ ἡ ἀφοσίωση.

Ὑπάρχει ἕνας καὶ μόνος τρόπος γιὰ νὰ ζῇ κανεὶς πραγματικά, κι αὐτὸς εἶναι ν' ἀνοίγει τὸν ἑαυτό του σὲ κάθε δυνατὴ ἐπαφή. Ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πρέπει νὰ βρεθῇ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ εὐτυχία.

Τὸ ἄτομο εἶναι ζωντανὸς κλάδος τοῦ παγκόσμιου δένδρου. Ἂν ἀποκοπεῖ ἀπ' αὐτό, θὰ μαραθῇ καὶ θὰ ἐξαφανιστῇ.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1930)

Ἀγάπη χωρὶς ὑπολογισμοὺς

Κάθε τὶ στὸν κόσμο φωνάζει γιὰ συμπάθεια. Κάθε ξερὸ κλαδί, κάθε μαραμένο φύλλο, κάθε λουλούδι, κάθε καρπός, κάθε ἀνθρώπινο ὄν. Κι ἂν δὲ νιώθετε συμπάθεια γιὰ τίποτα, οὔτε γιὰ τὰ ξερὰ κλαδιά, τότε θὰ ἔχετε νὰ ὑποφέρετε, νὰ χύσετε πολλὰ δάκρυα.

Εἶναι παράλογο νὰ φαντάζεστε πὼς μπορεῖτε νὰ βοηθήσετε ἄλλους μὲ τὸ νὰ πέφτετε στὸ δικό τους ἐπίπεδο, ἀντὶ νὰ τοὺς ἀνυψώνετε στὸ δικό σας. Γιὰ νὰ βοηθήσετε ὅσους βρίσκονται σὲ θλίψη, ὅσους ὑποφέρουν, ὅσους κρατιοῦνται σὲ σκληρὰ δεσμά, μὴ γίνεστε κ' ἐσεῖς στενοί, περιπλεγμένοι σὲ δόγματα, δοῦλοι τοῦ φόβου, φυλακισμένοι μέσα σὲ στενοὺς περιορισμούς. Ἀπαλλαγεῖτε ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα, ἂν θέλετε πραγματικὰ νὰ βοηθήσετε. Γιὰ νὰ βοηθήσετε ἀληθινά, πρέπει ἐσεῖς οἱ ἴδιοι νὰ μὴν ἔχετε ἀνάγκη ἀπὸ βοήθεια.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1931)

Ὁ νοῦς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ διαφθείρει τὴν ἀγάπη, κ' ἐλευθερώνετε τὴν ἀγάπη, ὅταν κάμετε τέλειον τὸ νοῦ μὲ τὴ νοημοσύνη. Γιατὶ ἡ

ἀγάπη δὲν ἔχει μέσα της διακρίσεις, «ἐσὺ» καὶ «ἐγώ», ἔχει πληρότητα, δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ κάποιον ἄλλον γιὰ τὴν ἔκφρασή της, γιὰ τὴν ἀνάπτυξή της, γιά τὴν εὐτυχία της. Εἶναι τὸ ὑποκείμενο καὶ τὸ ἀντικείμενο τοῦ ἑαυτοῦ της. Εἶναι ἐλευθερωμένη ἀπὸ ἀντιπάθειες καὶ ἕλξεις. Αὐτὴ ἡ ἀγάπη πραγματοποιεῖται, ὄχι μὲ τὴν καταστολὴ τῶν συγκινήσεων, ἀλλὰ μόνο μὲ τὴν κατανόηση. Μὲ τὴν ἔνταση τῆς συνεχοῦς κατανοήσεως, ἐξαφανίζεται ἡ προσωπικότης. Μόνο ἔτσι μπορεῖτε νὰ χάσετε τοὺς περιορισμούς, κι ὄχι μὲ τὴν καταστολή. Ὅσο δυνατότερες εἶναι οἱ συγκινήσεις σας, τόσο γρηγορώτερα ἐξαφανίζεται κάθε αἴσθημα ἐγωισμοῦ, ἀφήνοντας τὴ θέση του στὴν ἀγάπη. Αὐτὴ ἡ ἀγάπη δὲν περιέχει αἰσθησιασμούς, οὔτε συναισθηματικότητα. Αἰσθησιασμὸς εἶναι ἕλξη κι ἀπόκρουση. Καὶ συναισθηματικότης εἶναι ἐξωτερικὴ διέγερση. Αὐτὴ ἡ ἀγάπη εἶναι πλήρης, εἶναι ἡ αἰωνιότης τοῦ ἑαυτοῦ της. ῞ ὁ νοῦς καταναλωθεῖ ἀπὸ τ ν κα διά ὑπάρχει ἁρμονία. Τότε καὶ μόνον επερχεται ἡ π ηρης πραγμάτωση τῆς ζωῆς. Αὐτὴ ἡ ζωὴ εἶναι εὐτυχία. Ὄχι εὐτυχία σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ λύπη, ὄχι ἡ εὐτυχία τῆς συγκινήσεως στὸν ἀνώτατο βαθμό, ἀλλὰ ἡ εὐτυχία τῆς πληρότητος, ποὺ δὲν ἔχει τὶς διακρίσεις τοῦ «ἐσὺ» καὶ τοῦ «ἐγώ», ποὺ συντηρεῖται ἀπὸ τὸν ἑαυτό της, ποὺ εἶναι πέρα ἀπὸ τὸ χρόνο, πέρα ἀπὸ τὴ γέννηση κι ἀπὸ τὸ θάνατο. Εἶναι ἐκείνη ἡ ἀδιατάρακτη, ἡ ἐσωτερικὴ ἠρεμία, ποὺ διαρκῶς αὐτοανανεώνεται.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1932)

Ἂν ἀγαπᾶτε κάποιον ἀληθινά, μέσα σ᾽ αὐτὴ τὴν ἀγάπη ὑπάρχει ἡ ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὴν κατοχή. Καμμιὰ φορά, σπάνια μᾶς συμβαίνει νὰ ἔχουμε αὐτὴ τὴν αἴσθηση τῆς ἀπέραντης ἀγάπης, μέσα στὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει ἀπόκτηση καὶ κατοχή. Ἡ κατοχὴ ὑπάρχει ὅσο ὑπάρχει ἡ ἀνεπάρκεια, ἡ ἔλλειψη ἐσωτερικοῦ πλούτου.

(Ὁμιλίαι εἰς ΟΧΑΙ, 1934)

Ἡ Διαγωγὴ ἔχει σημασία

Δὲ θέλω νὰ ἔχω πίστεις στὶς ὁποῖες δὲ μπορῶ ν᾽ ἀνταποκρίνωμαι καὶ στὶς ὁποῖες δὲ μπορῶ νὰ δώσω τὴν ψυχή μου καὶ τὴν καρδιά μου κι ὁλόκληρη τὴν ὕπαρξή μου.

(Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας)

Διαγωγὴ εἶναι ἡ μετάφραση σὲ δράση ἐκείνων ποὺ ὁ καθένας ἔχει κατανοήσει καὶ πραγματοποιήσει. Κανένας δὲν κρίνεται ἀπὸ τὸ τί πιστεύει, ἀπὸ τὴ φιλοσοφία του, ἀλλ᾽ ἀπὸ τὸ τί εἶναι, ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ φέρεται στοὺς ἄλλους, ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς φιλίας του, ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς διαγωγῆς του.

(Δελτίον Ἀστέρος, 1930)

θὲς — Σήμερα — Αὔριο

Χωρὶς καμμιὰ προσήλωση στὸ παρελθόν, χωρὶς κανένα πόθο γιὰ τὴ δόξα τοῦ μέλλοντος, ποὺ αἰχμαλωτίζουν τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιὰ πολλῶν ἀνθρώπων, πρέπει νὰ ζῆτε μέσα σ' ἐκείνη τὴ στιγμή, σ' ἐκεῖνο τὸ δευτερόλεπτο, στὸ ὁποῖο ὑπάρχει ὁλόκληρη ἡ αἰωνιότητα.

Τὸ χθὲς πέθανε, δὲν μπορεῖτε νὰ τὸ ἀνακαλέσετε. Τέλειωσε γιὰ πάντα. Τὸ μέλλον εἶναι ἁπλῶς τὸ παρόν, τὸ τώρα, στὴν ἐκπλήρωσή του. Ἡ ἐκπλήρωση τοῦ μέλλοντος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ζεῖτε τώρα, ὄχι ἀπὸ τὴν ὀνειροπόληση τοῦ μέλλοντος.

(Δελτίον Ἀστέρον, 1931)

κέψεις ἐπὶ τῆς Ζωῆς

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ζεῖ μὲ πληρότητα στὸ παρὸν εἶναι ἕνας καλλιτέχνης τῆς ζωῆς.

Ὅποιος εἶναι σοφὸς καὶ γεμάτος ζῆλο στὴν ἀναζήτησή του, θὰ διαπιστώσει πὼς δὲν μπορεῖ νὰ γίνη κανένας συμβιβασμὸς μὲ τὴν ἀλήθεια.

Πρέπει νὰ παραμερίσετε τό κάθε τί, γιὰ νὰ βρῆτε. Πρέπει ν' ἀμφιβάλλετε γιὰ τὸ κάθε τι, γιὰ ν' ἀνακαλύψετε.

Ἕνας τέλειος ἄνθρωπος δὲν εἶναι μιὰ ἰδιοτροπία τῆς φύσεως. Εἶναι τὸ ἄνθος τῆς φύσεως.

Πρέπει νὰ ἔχετε τὸ θάρρος γιὰ νὰ καταστρέφετε, καὶ τὸ πνεῦμα γιὰ νὰ δημιουργεῖτε.

Μὴν προσπαθεῖτε νὰ εἶστε ὑπεράνθρωποι, ἀλλὰ νὰ εἶστε τελείως ἄνθρωποι. Ἂν γνωρίζετε πῶς νὰ ζῆτε, πῶς νὰ εἶστε σὲ τέλεια ἰσορροπία, σὲ ἁρμονία μὲ τὸν ἑαυτό σας, τότε θὰ γνωρίσετε τὸ πᾶν.

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲ ζητᾶ τίποτα ἀπὸ τὰ ἔξω, ἔχει κατασταλάξει στὴν ἁγνὴ ὕπαρξη. Γίνεται μιὰ καθαρὴ ἔκφραση τῆς ζωῆς. Ὁ λαβύρινθος τῆς ἀπατηλότητος δὲν τὸν κρατᾶ πιὰ φυλακισμένον. Εἶναι ἐλεύθερος.

Ἡ ἀληθινὴ ἀρετὴ εἶναι αὐθόρμητη, εἶναι ἡ ἔλλειψη κάθε προσπάθειας. Ὅσο ὑπάρχει προσπάθεια γιὰ τὴν ἀρετή, αὐτὸ δὲν εἶναι ἀκόμη ἀρετή.

Τί ξέρετε γιὰ τὴν εὐτυχία, ὅταν δὲν ἔχετε περιπατήσει στὴν κοιλάδα τῆς ἀθλιότητος; Τί μπορεῖτε νὰ ξέρετε γιὰ τὴν ἐλευθερία, ὅταν δὲν ἔχετε διαμαρτυρηθεῖ μεγαλόφωνα ἐναντίον τῆς δουλείας; Τὶ μπορεῖτε νὰ ξέρετε γιὰ τὴν ἀγάπη, ὅταν δὲν ἐποθήσατε ἔντονα ν' ἀπαλλαγεῖτε ἀπὸ τὴ διαφθορὰ τῆς ἀγάπης;

Ἂν κοιτάξετε μέσα στὸ νοῦ καὶ στὴν καρδιά σας, θὰ δεῖτε μὲ

πόσο σεβασμό, μὲ πόση λατρεία συμπεριφέρεστε πρὸς ἐκείνους ποὺ τοὺς θεωρεῖτε πιὸ ἐξελιγμένους, καὶ μὲ πόση καταφρόνηση, μὲ πόση ἀνυποληψία συμπεριφέρεστε πρὸς τοὺς τριγύρω σας ἢ πρὸς τοὺς κατωτέρους σας. Ποιὰ ἀξία ἔχει νὰ λατρεύετε ἕνα ἄλλο ἐγὼ ἀνώτερό σας, ἂν δὲ δείχνετε σεβασμὸ κι ἀγάπη γιὰ ἕνα ἄλλο ἐγὼ κατώτερο σας;

Ὅταν ἀγαπᾶτε μόνον ἐκείνους ποὺ σᾶς ἀγαποῦν, τότε ἡ ἀγάπη καταντᾶ ἐμπόρευμα.

Ἡ ἀλήθεια ἀφήνει ἀδιάφορους τοὺς ἀνθρώπους, γιατὶ δὲν γνωρίζουν ὅτι χωρὶς αὐτὴν δὲν μποροῦν νὰ εἶναι εὐτυχισμένοι. Ζητοῦν τὴν εὐτυχία, ὄχι τὴν ἀλήθεια, καὶ γι αὐτὸ ἡ εὐτυχία τοὺς ξεφεύγει.

Γιὰ κεῖνον ποὺ ἀναζητᾶ τὴν ἀλήθεια, ὁ χρόνος εἶναι ἀνύπαρκτος.

Αὐτοικανοποίηση, αὐταρέσκεια, ἔλλειψη ἀποφασιστικῆς προσπάθειας, καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ἔλλειψη ἐκστάσεως σὲ κάθε ἐπιδίωξη, αὐτὰ εἶναι ἡ οὐσία τῆς μετριότητος.

Ἡ ζωὴ δὲν ἔχει προβλήματα, παρὰ μονάχα ὁ δεσμευμένος ἄνθρωπος.

Γιὰ νὰ γνωρίσεις τὴ ζωή, πρέπει νὰ ὑπάρχει ἡ τέλεια ἁρμονία νοῦ καὶ καρδιᾶς μέσα σὲ ἐλευθερία.

Ἂν πρέπει νὰ λατρεύεις κάποιον, λάτρευε τὸν ἄνθρωπο τοῦ ἀγροῦ.

Ἀνακάλυψε τὶ εἶναι αἰωνίως ὡραῖο, καὶ βάλε το ὁδηγὸ στὴ σκέψη σου καὶ στὴν ἀγάπη σου.

Ἡ ἀληθινὴ ἁπλότης δὲν εἶναι μιὰ ἐσωτερικὴ πενία, ἀλλὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῆς πείρας.

Νὰ ἐνδιαφέρεσαι γιὰ τὴ ρίζα τῆς θλίψεως καὶ ὄχι γιὰ τὴν κραυγὴ τοῦ πόνου.

Ὁ ἀπολυτρωμένος δὲ ζεῖ οὔτε στὸ μέλλον, οὔτε στὸ παρελθόν, ἀλλὰ στὸ παρὸν ποὺ περιέχει ὅλον τὸ χρόνο.

Ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ἀγάπη γιὰ τὰ πρόσωπα.

Κάθε ὀπαδὸς εἶναι σὰν ἕνα φύλλο ποὺ τὸ παρασύρει ὁ ἄνεμος. Ὅταν παύσει ὁ ἄνεμος, θὰ πέσει κάτω στὴ γῆ.

Ἡ πρώτη ἐρώτηση ποὺ μοῦ κάνουν οἱ δημοσιογράφοι εἶναι: «Πόσα μέλη ἔχετε; Πόσους ὀπαδοὺς ἔχετε; Ἀπὸ τὸν ἀριθμό τους θὰ κρίνουμε ἂν ὅσα λέτε εἶναι ἀληθινὰ ἢ ὄχι». Δὲν ξέρω πόσοι εἶναι, οὔτε μ' ἐνδιαφέρει αὐτό. Ὅπως εἶπα, κι ἕνας μόνον ἂν ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ νὰ ἔγινε ἐλεύθερος, θὰ ἦταν ἀρκετό.

Μπορεῖτε νὰ ἔχετε πολλὴ γνώση, ὄγκους γνώσεων. Ἀλλὰ ἂν εἶστε ἀνίκανοι νὰ αἰσθάνεστε, ἀνίκανοι νὰ εἶστε εὐαίσθητοι, ἀνίκανοι νὰ εἶστε ἐρωτευμένοι μὲ τὴ ζωή, τότε τί ἀξία ἔχει αὐτὴ ἡ γνώση;

Μὲ τὸ νὰ κατανοεῖτε λίγα κι αὐτὰ τὰ λίγα νὰ τὰ βάζετε σὲ πράξη, φτάνετε στὴν κορυφὴ τῆς κατανοήσεως.

ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ συνετάγη κατόπιν σειρᾶς συσκέψεων στὸ «Θεοσοφικὸ Τάγμα Ὑπηρεσίας» τοῦ Λονδίνου, μὲ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων τῶν κυριωτέρων ἑταιριῶν Ζωοφίλων. Τὸ «Μανιφέστο δικαιωμάτων τῶν Ζώων» ξεκινάει ἀπὸ τὶς βασικὲς ἀντιλήψεις, ὅτι ἡ Ζωὴ εἶναι μία, παρὰ τὶς διαφορὲς ἐκδηλώσεως, καὶ ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ Καλοῦ περιέχει τὴν καλὴ μεταχείριση ὅλων τῶν ζώντων ὄντων.

1. Ὁ ὅρος «ζῶα» καλύπτει ὅλες τὶς μορφὲς τῆς αἰσθητῆς ζωῆς.
2. Σκληρότης πρὸς τὰ ζῶα καθορίζεται ὅτι εἶναι πᾶσα πρᾶξις ἀνθρώπου πρὸς ζῶον, ποὺ προκαλεῖ στὸ ζῶον πόνο φυσικὸ ἢ νοητικό, ποὺ δὲν εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ζώου, γιὰ τὸ ὁποῖο πρόκειται.
3. Ὅλα τὰ ζῶα δικαιοῦνται νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὴ φυσική τους τάσι, ἐφόσον :

   α) Δὲν ἐπιτίθενται κατὰ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ὁπότε ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοαμύνης.

   β) Δὲν πάσχουν ἀπὸ λοιμώδη νοσήματα, ὁπότε ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑπερασπίση τὸν ἑαυτό του.

   γ) Ὑποφέρουν καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεραπευθοῦν γρήγορα, ὁπότε ἐπιτρέπεται τὸ θανάτωμά τους.

   γ) Δὲν κινδυνεύει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ λιμοκτονία. Στὶς περιπτώσεις ὅπου καθίσταται ἀναγκαῖος ὁ θάνατος τοῦ ζώου, πρέπει νὰ δίδεται ὅσον τὸ δυνατὸν καθαρά, γρήγορα καὶ μὲ τὸν λιγώτερο πόνο.
4. Μολονότι ὑφίσταται σκληρότης στὴν πρωτόγονη φύσι, ὁ ἄνθρωπος δὲν θ' ἀντλήση ἀπὸ ἐκεῖ ἐπιχειρήματα γιὰ τὸ δικό του δικαίωμα σὲ σκληρότητα.
5. Ἡ δικαιολογία τῆς αὐτοσυντηρήσεως, δὲν ἐπιτρέπεται εἰμὴ κατὰ τὶς διατάξεις (α), (β) καὶ (δ) τοῦ ἄρθρου 3.
6. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ βασανίζη, νὰ ἀκρωτηριάζη καὶ ἐν γένει νὰ ἐκθέτη σὲ πόνο τὰ ζῶα, κάτω ἀπὸ ὁποιεσδήποτε συνθῆκες.
7. Ὁ ὅρος «πόνος» περιλαμβάνει τὴν καταπάτησι τῆς ἀξιοπρεπείας τῶν ζώων, ἤτοι τὴν διαστροφὴ τῆς σειρᾶς φυσικῆς ἀρετῆς τοῦ ζώου, καθὼς καὶ τὴν νοητικὴ σκληρότητα.
8. Τὰ κύρια πεδία τῆς ἀνθρωποζωικῆς συνεργασίας ποὺ ὑπάρχουν σήμερα σχετίζονται μὲ : τροφὴ καὶ γεωργία, ἐνδυμασία καὶ ἐργοστάσια, ἔρευνα καὶ προαγωγὴ τῆς ἐπιστήμης,

μεταφορές, οἰκιακὴ συντροφιά, ζωολογικοὶ κῆποι, τσίρκα, ἄγρια σπόρ, ἀγῶνες δρόμου, κυνῆγι, ἱπποδρομίες, γουναρικὰ καὶ θυσίες τελετουργικές.

Ἐὰν καὶ ὅταν ἡ χρῆσις ζώων γιὰ τοὺς ἀνωτέρω σκοποὺς καὶ γιὰ ὅσους δυνατὸν νὰ προστεθοῦν, τελεῖ εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὶς βασικὲς ἀρχὲς ποὺ καθορίζονται, δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπεται.

9. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δέχεται τὴ θεωρία ὅτι ἔχει κυριαρχία ἐπὶ τῶν ζώων, ὀφείλει νὰ τὴν ἀσκῇ μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀγαθῆς προστασίας καὶ βοηθείας πρὸς τὴν ἐξέλιξι καὶ **ὄχι** μὲ τὴν ἔννοια τῆς τυραννικῆς δεσποτείας.

10. Οἱ σκοποὶ τῆς ἀνθρώπινης ἀνέσεως, ἀνακουφίσεως καὶ βελτιώσεως δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ δικαιολογοῦν τὰ χρησιμοποιούμενα μέσα, ὅταν τὰ μέσα αὐτὰ συνεπάγωνται σκληρότητα ἢ πόνο στὰ ζῶα.

11. Ἡ κατάχρησις εἰς βάρος τῶν ζώων ἔχει ἐπιβλαβῆ ἐπίδρασι στὸν ἀνθρώπινο χαρακτῆρα, συνεπῶς ὁ σεβασμὸς τῆς ζωῆς τῶν ζώων εἶναι ἀναπόσπαστο τμῆμα τῆς κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

12. Μὲ κάθε προσπάθεια πρέπει καὶ οἱ ἔφηβοι καὶ τὰ παιδιὰ νὰ ἐκπαιδευθοῦν βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν, γιὰ τὴν ἀνθρώπινη μεταχείρισι τῶν ζώων.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Ἀπὸ τὴν Alba Spirituale, Ρώμη

Ὦ Ἄνθρωπε, ἀνώτερέ μας ἀδελφέ, ποὺ ἀπὸ τὴν ἴδια σκάλα ἀνεβαίνεις: εἴμαστε ὅλοι μας κόκκοι τοῦ μεγάλου Κόσμου, ποιὸς μεγάλος καὶ ποιὸς μικρός.

Βραδὺ καὶ δύσκολο πάντα τὸ ἀνέβασμα. Μὴ μᾶς δυναστεύῃς μὲ σκληρότητα καὶ μὲ κόπους ἀδιάκοπους, ποὺ νὰ μὴ μποροῦμε ποτὲ νὰ σηκώσουμε τὰ κουρασμένα μάτια μας στ' ἀστέρια.

Εἴθε τὸ αἴσθημα τῆς συγγενείας καὶ τῆς κοινῆς καταγωγῆς μας νὰ σὲ κάμῃ νὰ νοιώσῃς πῶς κι ἐμεῖς αἰσθανόμαστε τὴν πεῖνα, τὴ δίψα, τὸν πόνο, τὴ θλῖψι καὶ τὸν χαμὸ ἑνὸς ἀγαπημένου ὄντος, ὅπως καὶ σύ.

Ἄφισε ν' ἀπολαμβάνουμε, καθὼς καὶ σύ, τὶς ἀμέτρητες χαρὲς τοῦ φυσικοῦ κόσμου, τὸν ἀέρα, τὸν ἥλιο, τὰ δροσερὰ ρυάκια, τὰ λιβάδια καὶ τὰ δάση.

Δός μας, σὲ παρακαλοῦμε, τέτοιες συνθῆκες ποὺ νὰ λειτουργοῦνε ὑγιεινὰ τὰ ὄργανά μας. Στὰ γηρατειά μας ἐπίτρεψέ μας νὰ δρέπουμε τὴν ἀνταμοιβὴ γιὰ τὴν ἠπιότητά μας καὶ τὸ ταπεινὸ πνεῦμα ὑπηρεσίας ποὺ σοῦ δείξαμε. Γλύτωσέ μας ἀπὸ τὴν ἀγωνία τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἐζήσαμε πάντα κοντά τους, καὶ ἂν εἴμαστε κατάκοπα ἀπὸ τὴ δουλιὰ καὶ τὴν ἀρρώστια, δῶσε μας ἕναν γρήγορο καὶ ἀνώδυνο θάνατο, καθὼς θὰ τὸ ἤθελες καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό σου καὶ γιὰ τοὺς προσφιλεῖς σου.

Πρόθυμα μοιραζόμαστε τὰ βάρη σου ἀρκεῖ νὰ ἔχομε τὴν κατάλληλη τροφὴ καὶ ἀνάπαυσι, κι αὐτὸ γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ ξαναγυρίσουμε κάθε πρωὶ στὴν ὑπηρεσία μας μὲ ἀνανεωμένη ρώμη.

Μίλα μας καμμιὰ φορά, χάριζέ μας τὴ συντροφιά σου, καταλαβαίνοντας ὅτι γιὰ νὰ μετέχουμε στὴ δική σου ζωὴ στερηθήκαμε τὴ συντροφιὰ τῶν ὁμοίων μας: Ἀλάφρωνε ἔτσι τὸν πόνο τῆς μοναξιᾶς μας. Ἐνθάρρυνέ μας νὰ ἀναπτύσσουμε τελείως τὶς ἱκανότητές μας, διεύθυνέ μας μὲ ὑπομονή, γιὰ νὰ μποροῦμε ν' ἀνεβαίνουμε ψηλότερα στὴ σκαλα τῆς Ἐξελίξεως, καθὼς καὶ γιὰ σένα τὸ θέλεις.

Ἄκουσε τούτη τὴ σιωπηλὴ προσευχή μας σὲ σένα, Ἀδελφὲ Ἄνθρωπε, ποὺ ἀνεβαίνει ἀπὸ τὰ σκοτάδια τῶν κελλιῶν μας, ἀπὸ τὰ σκληρὰ χαλινάρια, ἀπὸ τὰ ἄδυτα ἐργαστήρια καὶ τὰ ὀρυχεῖα, ἀπὸ ὅλους τοὺς τόπους τοῦ κόσμου, ὅπου συμμεριζόμαστε τὸν σκληρό σου μόχθο γιὰ τὴν ὕπαρξι.

Εἴθε τὰ εὐχαριστήρια καὶ οἱ εὐλογίες τῶν ἀμέτρητων μικρῶν καὶ μεγάλων πλασμάτων τῆς γῆς, τῆς θάλασσας καὶ τῶν αἰθέρων, νὰ φτερουγίζουν στὰ ὄνειρά σου καὶ νὰ σὲ ὑποδεχθοῦν τὴν ὥρα ποὺ θὰ πατήσῃς τὸ καινούργιο σκαλοπάτι ποὺ θὰ σὲ ὁδηγήσῃ στὸ ΑΓΝΩΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ.

Σοῦ στέλνουμε τὴν προσευχή μας ἐν ὀνόματι τῆς Εὐσπλαχνίας, τοῦ Οἴκτου, τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Ἀγάπης, τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Χρηστότητος.

«Θἄρθῃ καιρὸς ποὺ τὸ φαγητὸ ἀπὸ κρέας ζώων θὰ καταδικασθῆ, ὅπως ἐμεῖς σήμερα καταδικάζουμε τὴν ἀνθρωποφαγία».

ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΝΤΑ ΒΙΝΤΣΙ

WALT WHITMAN

Ἡ Ψυχή

Εἶναι κανένας ποὺ ζητάει γιὰ νἄειδη τὴν ψυχή;
Μὰ νά, κοιτᾶχτε τὴ φιαξά σας, τὴ μορφή σας, τὸ ἄτομο, τὴν
οὐσία, τὰ ζῶα, τὰ δένδρα, τὰ τρεχούμενα νερά, τοὺς
βράχους καὶ τὶς ἀμμουδιές.

Τὰ πάντα κλειοῦνε μέσα τους πνευματικὲς χαρὲς κι ἀπὲ τὶς
λευτερώνουν.
Πῶς θἄταν βολετὸ ποτὲ γιὰ νὰ πεθαίνει καὶ νὰ κλείνεται στὸν
τάφο τὸ πραγματικὸ κορμί;

Τὸ πραγματικό σου κορμὶ καὶ κάθε ἀντρὸς εἴτε γυναίκας
τὸ πραγματικὸ κορμί,
Μόριο πρὸς μόριο θὰ ξεφύγει ἀπὸ τῶν νεκροθάφτηδων τὰ
χέρια καὶ θὲ νὰ πάει στὶς σφαῖρες ὅπου ἐτάχτη,
Παίρνοντας μαζύ του κι ὅ,τι ἐκέρδισεν ἀπὸ τὴ γέννησή του
ὡς τὴ θανή του.

Τὰ στοιχειοθετημένα ἀπὸ τὸν τυπογράφο γράμματα δὲν ἐκ-
φράζουν τὴν ἐντύπωση, τὸ νόημα καὶ τὴν κύρια ὑπόθεσή
τους,
Περσότερον ἀπ' ὅσον ἡ οὐσία καὶ ἡ ζωὴ ἑνὸς ἄντρα εἴτε ἡ
οὐσία καὶ ἡ ζωὴ μιᾶς γυναικὸς ἐκφράζονται μὲ τὸ κορμὶ
καὶ τὴν ψυχή,
Προτοῦ ἀπ' τὸ θάνατο, μὰ καὶ μετὰ ἀπ' τὸ θάνατο.

Κοιτᾶχτε! Τὸ κορμὶ κλεῖ μέσα του κι ἀποτελεῖ τὸ νόημα
τὸ ἴδιο καὶ τὴν κύρια ὑπόθεση καὶ κλείνει μέσα του
κι ἀποτελεῖ τὴν ἴδια τὴν ψυχή,
Ὅποιος καὶ νἆσαι, πόσο ἀσύγκριτο καὶ πόσο θεῖον ὁποῦναι
τὸ κορμί σου, ἡ κάθε λεπτομέρεια τοῦ κορμιοῦ σου!

(«Φύλλα Χλόης»)

Μεταφρ. Ν. ΠΡΟΕΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΩΝ ΜΑΣΩΝΩΝ

Τὸ ἀκόλουθο ἄρθρο δημοσιεύθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν «Arkansas State Gazette», τὴν 10η Μαΐου 1849 στὸ περίεργο ὕφος τῆς ἐποχῆς. Δὲν χρειάζεται πρόλογο, οὔτε σχόλια.

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψί μου τελευταίως σὲ μιὰ γειτονικὴ πόλι, κατέλυσα στὸ σπίτι τοῦ φίλου μου Β—, μὲ τὸν ὁποῖο μὲ συνέδεε μακριὰ καὶ στενὴ γνωριμία. Πρὸς μεγάλην μου ἔκπληξιν, εἶδα τὴν κυρία του νὰ διαβάζη ἕνα Μασωνικὸ ἔντυπον. Τὴν ρώτησα τὶ εἶχε συμβῆ, ὥστε ὄχι μόνον νὰ ἀνέχεται τέτοια ἐφημερίδα στὸ σπίτι της, μὰ καὶ νὰ τὴν διαβάζη τόσον ἐμβριθῶς. Διότι ἐγνώριζα ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ πατέρα της ἦσαν μεταξὺ τῶν πλέον ζωηρῶν καὶ φανατικῶν ἀντι—μασώνων ποὺ ὑπῆρξαν ποτὲ στὴ Νέα Ὑόρκη. Μοῦ ἀπήντησε ὅτι εἶχε ἀνακαλύψει τὸ μεγάλο μυστικὸ τῆς Μασωνίας καί, ἂν μοῦ ἄρεσε, θὰ μοῦ ἀφηγεῖτο πῶς ἔφθασε σ' αὐτὴ τὴν ἀνακάλυψι. Τὴν παρεκάλεσα νὰ προχωρήση. Καὶ νὰ τὶ μοῦ εἶπε :

«Λίγον καιρὸ μετὰ τὴν ἀναχώρησί σου ἀπὸ ἐδῶ τὴν τελευταία φορά, ἔμαθα πρὸς ἐξαιρετικήν μου ἀποσβόλωσι, ὅτι ὁ σύζυγός μου εἶχε γίνει Μασῶνος. Τὸ ἀπέδωσα στὴν ἐπιρροή σου καὶ δὲν χρειάζεται νὰ ἀναφέρω τὶ αἰσθήματα ἐδοκίμασα ἀπάναντί σου καὶ τοῦ συζύγου μου. Κατέληξα στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁλόκληρη ἡ οἰκογενειακή μου εὐτυχία ἔφθασε στὸ τέλος. Ὡστόσο ἀπεφάσισα νὰ ἐξακολουθήσω, χωρὶς νὰ μιλήσω, τὴν τέλεια ἐκπλήρωσι τῶν καθηκόντων μου ὡς συζύγου καὶ μητέρας. Τρεῖς ἢ τέσσαρες μῆνες ἀργότερα, συνέβη ἕνα περιστατικὸ ποὺ μ' ἔκανε ν' ἀμφιβάλλω γιὰ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ συζύγου μου. Ἦταν μία ἀπὸ

Σκίτσο τῆς τότε ἐποχῆς

Ἀπὸ τὸ California Freemason, Σὰν Φρανσίσκο

τὶς παγερώτερες νύχτες τοῦ περασμένου χειμῶνα, ὅταν ὁ σύζυγός μου ἐπέστρεψε σὲ ὥρα πολὺ περασμένη καὶ μοῦ εἶπε: «Μάργκαρετ, μπορεῖς νὰ κάμης δίχως τὸ μάλλινο σάλι σου;». Ἀπήντησα ὅτι μποροῦσα. Μοῦ ἐζήτησε τότε νὰ τοῦ τὸ φέρω, μαζὶ μὲ μιὰ κουβέρτα. Τοῦ τὰ ἔφερα καὶ ξανάφυγε ἀμέσως. Ἡ πρώτη μου σκέψις ἦταν νὰ τὸν ἀκολουθήσω. Ἔτρεξα στὸ παράθυρο καὶ στὸ φῶς τοῦ φαναριοῦ εἶδα ἕναν ἄλλον ἄνδρα, ποὺ κρατοῦσε ἕνα καλάθι καὶ μέσα εἶχαν ριχτῆ τὸ σάλι καὶ ἡ κουβέρτα. Ἀπομακρύνθηκαν ἀμέσως. Ὁ σύζυγός μου γύρισε σὲ μισὴ ὥρα περίπου. Περίμενα ὅτι τὸ πρωΐ θὰ εἶχε ἑτοιμάσει κάποια ἱστορία γιὰ νὰ δικαιολογήση τὴν μυστηριώδη διαγωγή του. Ἀλλὰ δὲν τοῦ ἀπέσπασα οὔτε λέξι. Ἀπεφάσισα νὰ ἔχω τὰ μάτια μου τέσσαρα μήπως ἀνακαλύψω πουθενὰ τὸ σάλι μου, γιατὶ θὰ μποροῦσα νὰ λύσω τὸ μυστήριο. Καὶ δὲν πέρασε πολὺς καιρός, μιὰ μέρα στὸ δρόμο, ποὺ εἶδα μιὰ γυναῖκα νὰ φορᾷ τὸ σάλι μου! Μὲ προσπέρασε βιαστικά.

«Τὴν ἀδιάντροπη!», σκέφθηκα ἐκνευρισμένη καὶ τάχυνα τὸ βῆμα μου γιὰ νὰ τὴν παρακολουθήσω. Ἀπὸ δρόμο σὲ δρόμο ἔφθασα σ' ἕνα διαμέρισμα, ὅπου τὴν εἶδα νὰ βγάζη τὸ σάλι καὶ νὰ στρώνεται στὴ δουλειά της. Ἀπὸ τὴν ἀκόρεστη δίψα μου νὰ μάθω τὸ μυστικὸ τῆς ἀπιστίας τοῦ συζύγου μου, ἔμαθα τὸ ὄνομά της καὶ τὴν διεύθυνσί της κι' ἔφυγα ἀμέσως γιὰ ἐκεῖ. Δὲν εἶχε γίνει λάθος, διότι βρῆκα ἐκεῖ καὶ τὴν κουβέρτα μου. Τότε ὅμως ὅλο τὸ μυστικὸ ἔλαμψε στὰ μάτια μου σὰ νὰ γράφηκε μὲ ἡλιαχτίδες στὸν οὐρανό. Βρῆκα ἐκεῖ μιὰ ἡλικιωμένη χήρα στὰ τελευταῖα της, μὲ τρία παιδιὰ γύρω της, ἀδελφάκια τῆς κοπέλλας ποὺ εἶχα παρακολουθήσει μὲ τόση ὑποψία. Ἀπὸ τὴν ἑτοιμοθάνατη πῆρα ἕνα μάθημα ποὺ δὲν τὸ εἶχα ὀνειρευθῆ σὲ ὅλη τὴ φιλοσοφία μου, ὅταν μοῦ ἀφηγήθηκε τὴν ἱστορία τῆς ἐλεημοσύνης ποὺ εἶχε γίνει ἀφορμὴ τόσης δυστυχίας μου. «Δὲν ξέρω, μοῦ εἶπε, πῶς θὰ ζούσαμε, ἄν δὲν εἶχαν τὴν καλωσύνη ν' ἀσχοληθοῦν μὲ μᾶς δύο κύριοι, ποὺ ἦρθαν μιὰ νύχτα καὶ μᾶς ἄφησαν ἕνα καλάθι μὲ προμήθειες, μιὰ κουβέρτα, ἕνα σάλι καὶ πέντε δολλάρια. Μόλις ἄνοιξε ἡ πόρτα, ἔσπρωξαν μέσα τὸ καλάθι λέγοντας: «Δεχθῆτε καὶ μὴ ρωτᾶτε». Κ' ἔφυγαν, πρὶν προλάβουμε νὰ ρωτήσουμε ποιοὶ ἦσαν. Δὲν γνωρίζω ποιοὶ ἦσαν, ἀλλὰ προσεύχομαι νὰ τοὺς φυλάη ὁ Θεός, αὐτοὺς καὶ τοὺς δικούς των, μακριὰ ἀπὸ κάθε θλῖψι».

Ἔφυγα ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ σπίτι καλύτερη ἀπὸ ὅ,τι τὸ εἶχα ἐπισκεφθῆ».

«Καλά, εἶπα, μὰ τὸ μεγάλο μυστικὸ τῆς Μασωνίας, ποὺ εἶπες πὼς θὰ μοῦ ἔλεγες;».

Μοῦ ἀπήντησε: «Εἶναι αὐτό: Κάνε τὸ καλὸ καὶ μὴ μιλᾷς γι' αὐτό».

Ἰω. Α. Βασιλῆ

Παραδοξολογίες ἢ ἀδιάσειστες ἀλήθειες;

ΞΕΦΥΛΛΙΖΟΝΤΑΣ τὰ γραπτὰ τοῦ νεωτέρου μας Φάουστ, γιὰ τὸν ὁποῖον σᾶς ἔχω μιλήσει, παίρνω σήμερα μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὶς κουβέντες τῆς γνωστῆς μας κουκουβάγιας καὶ σᾶς τὶς παρουσιάζω.

Τὶς κουβέντες αὐτὲς ἀξίζει νὰ τὶς προσέξουμε, ἢ μᾶλλον, νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ τὶς μελετήσουμε μὲ ἐμβρίθεια. Γιατί, ἂν κατορθώσουμε νὰ συλλάβουμε τὸ βαθύ τους νόημα, θὰ πεισθοῦμε ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ ἀσυνήθιστες παραδοξολογίες, ἀλλὰ γιὰ ἕνα σοφὸ διάλογο, στὸν ὁποῖον ξετυλίγονται καὶ ἀποκαλύπτονται, μὲ ἰδιότυπο βέβαια τρόπο καὶ μὲ ἄγνωστη σὲ μᾶς μέθοδο, αἰώνιες καὶ βαθειὲς ἀλήθειες.

Ἐὰν θέλετε, ἀκοῦστε τις:

«Τὰ ὅσα ἄκουσα καὶ ἐξέθεσα στὶς πρῶτες σελίδες—γράφει ὁ νεώτερος μας Φάουστ, βασανίζουν τό μυαλό μου ἀπὸ πολλὲς τώρα ἡμέρες. Ἐνῶ ἀντιλαμβάνομαι ὅτι πρόκειται γιὰ θεωρίες ποὺ περικλείνουν ἀλήθειες καὶ ἔχουν λογικότητα ποὺ ἱκανοποιεῖ τὴν σκέψι μου καὶ τὴν ψυχή μου, ἐντούτοις μοῦ ἀφήνουν ἀκόμη μεγάλα κενά.. Τοῦτο δικαιολογεῖται, διότι ἦσαν ἁπλὲς νύξεις καὶ ὄχι πλήρης ἀποκάλυψις μιᾶς Κοσμοθεωρίας, ποὺ ἐὰν εἶχαν περισσότερα στοιχεῖα της θὰ πλήρωναν ἴσως ὅλα τὰ κενὰ καὶ θ' ἀπαντοῦσαν σὲ ὅλες τὶς ἀπορίες ποὺ εἶχα μέσα μου. Καλὸν εἶνε νὰ γκρεμίζῃ κανεὶς τὶς σαθρὲς πεποιθήσεις καὶ τὶς ψεύτικες λατρεῖες, ἀλλὰ πῶς καὶ μὲ τὶ ἄλλο νὰ τὶς ἀντικαταστήσῃ γιὰ νὰ μὴ βρεθῇ στὸ κενό;

Ζήτησα περισσότερες λεπτομέρειες, περισσότερο φῶς. Ἡ ἀπάντησις δὲν ἄργησε νὰ μοῦ δοθεῖ. Καὶ ὅταν ἠρέμησα καὶ εἰλικρινὰ ἐπόθησα μεγαλύτερη διαφώτισι, ἄκουσα τὴν σοφὴ κουκουβάγια νὰ μοῦ μιλάει ἔτσι:

«Ἔχεις δίκαιο νὰ ζητᾶς διευκρινήσεις γιὰ ὅσα συνοπτικὰ σοῦ φανέρωσα. Ἐκτιμῶ τὴν λειτουργία τῆς κρίσεώς σου καὶ σὲ συγχαίρω γιατὶ δὲν ἔγινες ἕνας ἁπλὸς παθητικὸς δέκτης μιᾶς ἀλλοτρίας σκέψεως. Σοῦ ἔδωσα μερικὲς νύξεις μιᾶς ἄγνωστης Κοσμοθεωρίας, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἀκοῦς. Σήμερα θὰ ἐπανέλθω καὶ θὰ μιλήσω ἀναλυτικώτερα. Ἀλλά, πρὶν ἀπὸ ὅλα, ἀπάντησέ μου, παιδὶ τῆς γῆς καὶ θνητέ, στὰ ἑξῆς: «Κατάλαβες τί σημαίνουν οἱ χαρακτηρισμοὶ «ἀδούλωτη σκέψις καὶ χειραφετημένη συνείδησις»; Ἐὰν ναί, πρόσεξε νὰ μάθῃς τώρα ὅτι ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τοῦ ὁποίου ἔπαυσε νὰ κυλιέται στὸ βοῦρκο τῶν κατωτέρων ἐνστίκτων καὶ ἡ σκέψις του δὲν τέρπεται πιὰ νὰ ἕρπῃ στὰ χαμηλὰ στρώματα μὲ νωθρότητα καὶ μὲ νωχέλεια, πῶς θὰ μπορέσῃ ν' ἀποκτήσῃ τὶς δύο αὐτὲς ἀνεκτίμητες ἱκανότητες, δηλαδὴ τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψεως

καὶ τὴν χειραφέτησι τῆς συνειδήσεως του.

Πάντως, γνώριζε ὅτι μονάχα τὸ κατόρθωμα τοῦτο, εἶναι ἱκανὸ νὰ σοῦ δώσῃ τὰ φτερὰ ἐκεῖνα γιὰ νὰ πετύχης τὸν λυτρωμὸ τῆς ψυχῆς σου.

Ἀλλά, γιὰ τὸ ἐπίτευγμα τοῦτο, τὸ μεγάλο καὶ τὸ δύσκολο, εἶναι ἀπαραίτητο ἡ ψυχή σου νὰ ἐκδηλώση πρῶτα τὸν νόμο ἐκεῖνο, ποὺ οἱ πολλοὶ τὸν ὀνομάζουν Ἐλευθερία, λίγοι ὅμως τὴν ποθοῦν καὶ τὴν σέβονται, ὀλίγιστοι δὲ τὴν ἐκδηλώνουν καὶ τὴν ἐφαρμόζουν στὸ βίο τους.

Γιὰ νὰ τὴν λαχταρήσουν ὅμως καὶ νὰ τὴν ἐφαρμόσουν οἱ ἄνθρωποι, πρέπει νὰ τὴν γνωρίσουν καλά, νὰ τὴν ἐκτιμήσουν καὶ νὰ ἀγαπήσουν τὰ ἀγαθά της.

Θὰ σὲ βοηθήσω, λοιπόν, ὅσο μπορῶ, μὲ ἐκεῖνα ποὺ θὰ σοῦ ἐκθέσω, γιὰ νὰ συλλάβης τὸ βαθύ της νόημα, νὰ ἐκτιμήσης τὴν ἀξία της, καὶ νὰ τὴν καλλιεργήσης μέσα σου. Πρέπει, ὅμως, πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ πεισθῆς, πὼς ἔχεις δικαίωμα καὶ ὑποχρέωσι συνάμα, νὰ τὴν ἐφαρμόσης καὶ τὴν διδάξης κατόπιν στοὺς ὁμοίους σου μὲ τὸν λόγο, μὲ τὸ παράδειγμά σου καὶ μὲ τὰ ἔργα σου.

Λοιπὸν μάθε, ὅτι ἡ Ἐλευθερία εἶναι θεμελιωτικὸς νόμος τῆς Φύσεως. Μάθε, ὅτι σ' αὐτὸν ὀφείλουν τὴν ἐμφάνισι στὸ εἶναι τους οἱ οὐσίες τῆς φύσεως ἀπὸ τὶς ὁποῖες προῆλθαν ὅλες οἱ μορφὲς καὶ ὅλες οἱ συνειδήσεις τοῦ ἀπείρου. Μὴ ξαφνιάζεσαι. Ἄκουσε καὶ πρόσεχε.

Ὁ νόμος τοῦτος, μεταφερόμενος στὸν ἄνθρωπο, χαρακτηρίζεται σὰν νόμος ἠθικός. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος, ποὺ πρέπει νὰ κανονίζη τὶς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅλων τῶν ἐνσυνειδήτων ἐγὼ σχέσεις. Στὴν βάσι ὅμως εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ λειτουργία. Εἶναι παντοῦ καὶ πάντα ὁ ἴδιος νόμος.

Ἡ διάκρισις ποὺ κάνουμε, σὲ φυσικὸ καὶ σὲ ἠθικό, εἶναι συμβατικὴ καὶ τοῦτο γιὰ νὰ γίνεται πιὸ κατανοητός.

Ἡ Ἐλευθερία εἶναι ὁ πρῶτος νόμος, ποὺ ἐξεδήλωσε ἡ πρώτη οὐσία τῆς Φύσεως, ὅταν ἀπὸ τὸ χάος ἦλθε στὸ «εἶναι». Θὰ σοῦ δώσω μίαν εἰκόνα τοῦ χάους, ποὺ μονάχα κατὰ νοητὴ ἔκφρασι μπορεῖ νὰ διατυπωθῆ. Νὰ φαντασθῆς τὸ χάος σὰν μιὰ συμπαγῆ μᾶζα ἀπὸ ἀνεκδήλωτες οὐσίες, ἀσύλληπτες καὶ ἀδιανόητες. Ἀπὸ τὴν κατάστασι ἐκείνη ἔγινε ἡ διαφοροποίησις τῶν οὐσιῶν χάρις στὴ δύναμι τῆς ἐνορμήσεως, τῆς νομοτελείας ποὺ ὤθησε σὲ κίνησι τὴν ἀτομικὴ οὐσία γιὰ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν ἀδράνεια τοῦ «δυνάμει εἶναι», ἡ ὁποία καὶ χαρακτηρίζει τὴν κατάστασι τοῦ χάους.

Τὴν ἔννοια τοῦ χάους δὲν μπορεῖ ἡ ἀνθρώπινη νοητικὴ ἱκανότης νὰ συλλάβη παρὰ μόνον μὲ ἀφαιρετικοὺς συλλογισμούς. Ἡ ἀνθρώπινη ὑπόστασις εἶναι κάτι τὸ πεπερασμένο. Συλλαμβάνει μόνο τὴν παράστασι ἑνὸς πράγματος, ποὺ ἔχει μορφή. Ἀλλά, ὅπως εἴπαμε, τὸ χάος εἶναι ἄμορφο, ἀνεκδήλωτο, λανθάνον. Ἑπομένως, ἀσύλληπτο νοητικῶς καὶ ἀπροσδιόριστο φραστικῶς. Πρόσεξε ὅμως, τὸ χάος δὲν εἶναι ἡ ἀνυπαρξία, τὸ μὴ εἶναι, τὸ μηδέν. Εἶναι μία κατάστασις ὑπαρκτή, ἀδιαφοροποίητη ὅμως, ποὺ σπερματικὰ περικλείει ὅ,τι βλέπουμε σήμερα σὰν κίνησι, ζωή, ἐνέργεια, σὰν μορφὴ καὶ σὰν συνείδησι.

Πρέπει ἀκόμη νὰ μάθης ὅτι ἡ μορφὴ καὶ ἡ συνείδησις δὲν ἦλθαν στὸ εἶναι ἀπὸ καμμιὰ ἐξωτερικὴ δύναμι, οὔτε σὲ ἕνα χρονικὸ διάστημα, ποὺ τολμᾶ νὰ καθορίση ἡ ἀφιλοσόφητη σκέψις μερικῶν ἀνθρώπων. Ὄχι. Ἦλθαν στὸ Εἶναι τους ἀφ' ἑαυτῶν, γιατὶ αὐτὲς μόνες τους ἔκλειναν μέσα τους τὴν δύναμι τοῦ δημιουργεῖν, τοῦ γίγνεσθαι.

Χρειάσθηκαν βέβαια αἰῶνες αἰώνων, χρόνος ἀπροσδιόριστος γιὰ νὰ ἐκδηλωθῆ πρῶτα ὁ νόμος τῆς πρώτης οὐσίας, ποὺ λέγεται κίνησις καὶ μεῖς τὴν ταυτίζομε μὲ τὸ νόημα τῆς λέξεως Ἐλευθερία.

Ὁ νόμος τοῦτος, λοιπόν, εἶναι

βασικὸς καὶ φωλιάζει λανθάνων μέσα σὲ κάθε οὐσία, σὲ κάθε μορφή, πιὸ ἔντονα δὲ σὲ κάθε συνείδησι, γιατὶ σὲ τούτη διακρίνουμε τὸ αὐτόνομον, τὸ αὐτεξούσιον. Τὰ τελευταῖα αὐτὰ τὰ ἐκδηλώνει, βέβαια, βαθμιαῖα καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ὡριμότητα, ποὺ δίνει ἡ χρονικὴ ἀφετηρία τῆς ὑπάρξεως τοῦ κάθε συνειδητοῦ Ἐγώ, τὸ ὁποῖον συνάμα ἐκδηλώνει καὶ τὴν αὐτοβουλίαν.

Ἐὰν ἔλειπε ὁ νόμος τῆς Ἐλευθερίας δὲν θὰ ξεχώριζαν τὰ πράγματα τῆς Φύσεως σὲ μορφές, σὲ συνειδήσεις, σὲ προσωπικότητες. Χωρὶς τὸν μεγάλο καὶ καθολικὸ τοῦτο νόμο, δὲν θὰ εἴχαμε οὔτε ἐξέλιξι, οὔτε ἀλληλοεπίδρασι, οὔτε ἁρμονία. Γιατί, ὅπως εἴπαμε, θὰ ἔλειπε ἀπὸ τὴ Φύσι ἡ διαφοροποίησις. Θὰ ἐπεκράτει ἡ ἀποτελμάτωσις καὶ ἡ στειρότης. Θὰ ἔλειπε ἡ γονιμοποίησις, ἡ κλιμάκωσις, ἡ ἀξιοποίησις ἡ δυναμικὴ κάθε συνειδητοῦ ἐγώ, θὰ ἔλειπε τέλος ἡ ἱεράρχησις τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν.

Ὅλα ὅμως αὐτὰ ποὺ ἀκοῦς τὴ στιγμὴ τούτη τόσο συμπεπυκνωμένα, φίλε θνητέ, εἶναι ἴσως δυσκολοχώνευτα γιὰ σᾶς. Χρειάζεται προσοχὴ καὶ μελέτη, γιὰ νὰ τὰ παραδεχθῆτε σὰν ὀρθὰ καὶ σὰν ἀληθινά. Μὴν τὰ ἀπορρίπτετε ὅμως à priori. Ἐξετάσατέ τα. Θὰ ἔχετε νὰ ὠφεληθῆτε.

Τὸ βλέπω, σᾶς ξενίζουν. Γιὰ κείνους, μάλιστα, ποὺ ἡ σκέψις βρίσκεται αἰχμάλωτη ἀκόμη σὲ ὡρισμένες ἀφύσικες καὶ πεπλανημένες δοξασίες καὶ πεποιθήσεις, ποὺ δημιούργησαν τὰ κηρύγματα ἀσόφων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὁποίων ἡ σκέψις δὲν μπόρεσε νὰ πετάξη πέρα ἀπὸ τὸ στενὸ γήϊνο περιβάλλον, χρειάζεται στοργὴ καὶ ὑπομονετικὴ προσπάθεια, γιὰ νὰ ἐλευθερωθῆ ἡ σκέψις των ἀπὸ τὸν λαβύρινθο,, τὸν μαίανδρο τῶν περιέργων συλλήψεων, στὸν ὁποῖον τοὺς ἔχει σπρώξει καὶ τοὺς ἔχει καθηλώσει ἡ ἀτελὴς μόρφωσις, ἡ ἀδράνεια τοῦ νοῦ, τὸ δέος, τὸ κῦρος τῆς αὐθεντίας ἢ τοῦ Θεοπνεύστου.

Μόνον μὲ τὴν πειθὼ καὶ μὲ τὴν ἀντιπαραβολὴ σαφῶν καὶ πειστικῶν ἀληθειῶν θὰ μπορέσετε νὰ τοὺς ξυπνήσετε. Ὁ ἄνθρωπος, ἀντὶ νὰ ἔχῃ ὅλα τὰ γνωρίσματα τοῦ τελείου, ὡς πιστεύουν, γεννήτορός του Θεοῦ, φέρει ὅλες τὶς κηλῖδες καὶ ὅλα τὰ στίγματα τοῦ Χάους, φέρει μαζί του ὅλες τὶς ἀτέλειες ἑνὸς ἀκατεργάστου καὶ ἀτελοῦς ὄντος. Πρέπει οἱ ἄνθρωποι νά καταλάβουν, ὅτι μὲ ἀτροφικὲς καὶ νωθρὲς διάνοιες, ποὺ σκέπτονται ὅπως ἀξιοῦν νὰ σκέπτωνται οἱ ἄλλοι, καὶ πιστεύουν ὅ,τι οἱ ἄλλοι τοὺς εἶπαν νὰ πιστεύουν, ὁδηγοῦνται σὲ ἀδιέξοδο νοητικό, στὴν πλάνη καὶ στὴν στασιμότητα.

Γιὰ κείνους πάλι ποὺ τὴ νοητική τους ἰκμάδα θολώνει καὶ ξεραίνει τὸ στενὸ καὶ περιοριστικὸ δόγμα τοῦ πίστευε καὶ μὴ ἐρεύνα, χρειάζεται σταθερὴ καὶ σοφὴ διαφώτισις, γιὰ νὰ πεισθοῦν καὶ νὰ ἀντιστρέψουν τὴν ἐπιτακτικὴ ἐκείνη ἀξίωσι μὲ τούτη τὴν ἀκαταμάχητη καὶ πειστικὴ παρότρυνσι : Ἐρεύνα, γνώρισε καὶ πίστευσε.

Ἡ πίστις ποὺ καλλιεργεῖ φανατισμὸ καὶ μονομέρεια κάθε εἴδους, εἴτε φιλοσοφικό, εἴτε θρησκευτικό, εἴτε ἐπιστημονικό, στενεύει τὸν ὁρίζοντα τῆς σκέψεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν ἐμποδίζει ἔτσι νὰ πλησιάση τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ γνωρίση τὴν πραγματικότητα μὲ τὶς ἴδιες τὶς δυνάμεις της.

Γι' αὐτοὺς πάλι ποὺ τὸ πνεῦμα τους μακάρια νανουρίζεται στὸ λιμάνι τῆς ἀτράνταχτης δογματικῆς μισαλλοδοξασίας των, μὴ κοπιάζης μάταια σὺ νὰ τοὺς ἀφυπνίσης. Ὁ χρόνος, ἡ στοργὴ τῆς Φύσεως, οἱ ἐξελικτικές της δυνάμεις, ἡ πεῖρα τῶν συνεχῶν καὶ ἀλληλοδιαδόχων ἐνσαρκώσεων, ἡ διάψευσις καὶ ἡ ἀπογοήτευσις ἀπὸ τὰ ἀναμενόμενα τῆς πίστης των, κάποια στιγμή, στὸν ἄπειρο χρόνο, θὰ τοὺς ἀφυπνίσουν ἀπὸ τὸν νοητικό τους λήθαργο καὶ θὰ αἰσθανθοῦν καὶ ἐκεῖνοι τὴν ἀνάγκη ν' ἀρχίσουν νὰ ἐρευνοῦν.

Τότε πές τους καὶ σὺ ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πεδία γνώσεως καὶ

ὁδήγησέ τους μὲ στοργὴ νὰ στραφοῦν πρὸς τὰ ἐκεῖ, γιὰ νὰ βροῦν μία καινούργια πίστι θεμελιωμένη στὴν ἀλήθεια καὶ στὸ λόγο.

Χρειάζεται, ὅμως, πρῶτα νὰ πεισθοῦν ὅτι ἔχουν τὸ ἀναφαίρετο καὶ ἀναπαλλοτρίωτο δικαίωμα νὰ ἐρευνοῦν καὶ νὰ σκέπτωνται ἐλεύθερα χωρὶς φραγμούς, χωρὶς ὅρια καὶ ὅρους. Χωρὶς φόβο καὶ χωρὶς περιοριστικὲς ἐπιταγές.

Ἐκείνους πάλι ποὺ γιατρεύτηκαν ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια τῆς πνευματικῆς νάρκης καὶ ψάχνουν τώρα νὰ βροῦν κάτι, ποὺ θὰ ἱκανοποιήση τὶς ἀπορίες τους, κάτι ποὺ θὰ πληρώσῃ τὰ κενά τους καὶ θὰ ἀπαντήση στὸ αἴτημά τους, δίδαξέ τους νὰ εἶναι ἐκλεκτικοὶ στὶς μελέτες τους. Σύστησέ τους νὰ φυλαχθοῦν ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῆς πολυμαθείας καὶ ἀπὸ τὴν σαβούρα τῶν παντοειδῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Αὐτὰ κουράζουν πολὺ κι' ἐμποδίζουν τὴν πτῆσι τῆς σκέψεως πρὸς τὰ ὑψηλά. Βέβαια τίποτε νὰ μὴν ἀπορρίπτουν. Τὰ πάντα νὰ ἐρευνοῦν προσεκτικά, μὲ ἀδούλωτη ὅμως σκέψι καὶ μὲ δύναμι κρίσεως. Τούτους προσπάθησε νὰ τοὺς κάμης νὰ σκέπτωνται καὶ νὰ ἐνεργοῦν ἐλεύθερα καὶ νὰ ἀφομοιώνουν ἐκεῖνα μόνον, ποὺ μὲ τὴ δική τους ἔρευνα καὶ κρίσι πίστευσαν ἀβίαστα καὶ ἐλεύθερα πὼς εἶναι ἀληθινά. Σὲ τούτους μεθοδικὰ μεταδίδεις τὰ ὅσα παραπάνω σοῦ ἀπεκάλυψα. Σύστησέ τους νὰ τὰ μελετήσουν προσεκτικὰ γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ τὰ ἀφομοιώσουν καὶ κατόπιν νὰ τὰ ἐφαρμόσουν σὰν νόμους τῆς ψυχῆς των.

Σὲ σένα, φίλε θνητέ, ποὺ ἔσπασες τὰ δεσμὰ ὅλων τῶν προλήψεων καὶ ἡ σκέψις σου προσπαθεῖ νὰ πετάξη πέρα ἀπὸ τὸ γήϊνο περιβάλλον, καὶ δὲν φοβᾶσαι, ἀλλὰ ποθεῖς εἰλικρινὰ νὰ ἀντικρύσης τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ κατακτήσης τὴν ἀλήθεια, σοῦ λέω τὰ ἑξῆς: Δὲν σοῦ μίλησα μὲ ἀλληγορίες καὶ μύθους, ὅπως ἔκαναν οἱ παλαιοὶ σοφοὶ ὅλων τῶν χωρῶν, ὅλων τῶν αἰώνων. Βέβαια ὁ τρόπος ἐκεῖνος καὶ ἡ μέθοδος αὐτὴ ἔχουν πολλὴν σκοπιμότητα καὶ πολλὰ ὠφελήματα καὶ εἶναι κατάλληλη καὶ σπουδαία γιὰ τὶς ἄωρες διάνοιες καὶ τὶς ἀτελεῖς ψυχές. Ἔχει ὅμως καὶ ἕνα μειονέκτημα γιὰ τοὺς σύγχρονους ἐρευνητές. Τὸ νοητικὸ τούτων εἶναι κεκορεσμένο ἀπὸ παντοειδεῖς γνώσεις καὶ ἀξιοῖ σαφήνεια καὶ καθαρότητα στὴ διατύπωσι τῶν ἐννοιῶν. Οὔτε δὲ ἀρέσκεται ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος στὸ ὑπονοούμενο καὶ στὸ κρυφό.

Ἔχω σχηματίσει τὴ γνώμη ὅτι συχνὰ ἡ παρανόησις τῆς ἀλληγορίας καὶ τοῦ μύθου ἔχει δημιουργήσει σύγχυσι στὸ νοῦ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἔτσι σχημάτισαν εἰκόνες καὶ πεποιθήσεις ἀντίθετες ἐκείνων, ποὺ ἤθελε νὰ περικλείση σ' αὐτὰ ὁ σοφὸς στοχαστὴς καὶ συμβολιστής των. Αὐτὴ ἡ παρανόησις παρατηρεῖται σὲ πολλὲς θρησκεῖες, ποὺ μεταδίδουν στοὺς πιστούς των τὰ ἀντίθετα ἐκείνων, ποὺ οἱ ἱδρυτές των ἐπίστευαν, ἀπεκάλυψαν καὶ ἐδίδαξαν μὲ τὸν μύθο, μὲ τὸ σύμβολο καὶ μὲ τὴν ἀλληγορία.

Ἄλλωστε τὸ θέμα ποὺ συζητᾶμε εἶναι ὁ νόμος τῆς Ἐλευθερίας καὶ πρέπει νὰ μιλήσωμε καθαρὰ καὶ ξάστερα.

Ἔπειτα, σὲ παρακαλῶ, γιατὶ ὁ κάθε ἄνθρωπος, ὁ ἐπιστήμων ἢ μή, ὁ διανοούμενος ἢ μή, ὁ ἱερωμένος ἢ ὁ λαϊκός, ὁ δημοκρατικὸς ἢ ὁ ὁλοκληρωτικὸς νὰ ἔχουν ὅλοι αὐτοὶ τὸ δικαίωμα καὶ νὰ θέλουν μάλιστα νὰ ἐπιβάλλουν τὶς ἰδέες τους, τὶς δοξασίες τους καὶ τὶς πεποιθήσεις τους καὶ νὰ μὴν ἔχω καὶ ἐγὼ τὸ δικαίωμα νὰ διατυπώσω καὶ νὰ ἐκθέσω μερικὲς ἀπόψεις μου ποὺ νὰ εἶσθε ἐλεύθεροι νὰ τὶς παραδεχθῆτε σὰν ὀρθὲς ἢ καὶ νὰ τὶς ἀπορρίψετε σὰν ἀπαράδεκτες; Ἐγὼ μάλιστα ἁπλῶς σᾶς συνιστῶ νὰ τὶς προσέξετε. Καὶ ἐὰν σᾶς ἱκανοποιοῦν, ἀκολουθήσατέ τες. Πόθος μου εἶναι νὰ σᾶς βοηθήσω νὰ θεμελιώσετε τὴν ἔννοια τῆς ἐλευθερίας στὸ μυαλό σας, σὰν νόμο τῆς οὐσίας τοῦ εἶναι σας γιὰ

νὰ μπορέσετε ἔτσι νὰ τὴν ἐκτιμήσετε καὶ νὰ τὴν ἐκδηλώνετε μὲ πληρότητα καὶ ἀπόλυτα παντοῦ καὶ πάντοτε. Γιατὶ πιστεύω πὼς μονάχα ἔτσι θὰ μπορέσετε νὰ μπῆτε στὸν ροῦν τῆς ἐξελικτικῆς τροχιᾶς τῶν ἐλευθέρων συνειδήσεων καὶ νὰ γίνετε ἀνάλογοι αὐτῶν. Ὅλες δὲ οἱ πράξεις σας καὶ οἱ ἐνέργειές σας, ἐὰν τὸ θελήσετε μπορεῖ νὰ βαίνουν παράλληλα πρὸς τὸν παγκόσμιο νόμο τῆς ἁρμονίας γιὰ νὰ κατορθώσετε νὰ συναντήσετε, νὰ συνεργασθῆτε καὶ νὰ ἀποτελέσετε μὲ αὐτὲς τὶς τέλειες καὶ ἐλεύθερες συνειδήσεις μιὰ κοινωνία καὶ ν' ἀποκτήσετε τὴν γνῶσι καὶ τὴν πραγματικὴ ἐλευθερία.

Τώρα, ἄκουσε μερικὲς ἀπόψεις τῶν ἐλεύθερα σκεπτομένων σοφῶν:

Ἐὰν ἐπισκοπήσετε τὴν Φύσι, δηλαδὴ τὸ σύνολο τῶν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ δράσει οὐσιῶν καὶ νόμων τῆς φύσεως, θὰ πεισθῆτε ὅτι οἱ οὐσίες της παρουσιάζονται σὲ διάφορες ἐκφάνσεις. Οἱ ἄνθρωποι ὅλες αὐτὲς τὶς κατατάσσουν σὲ δύο μεγάλες κατηγορίες: τῶν ἀψύχων λεγομένων πραγμάτων καὶ τῶν ἐμψύχων, ἢ ἀλλοιῶς τῆς νεκρᾶς καὶ τῆς ἐμβίου Φύσεως.

Ἀλλὰ οἱ μορφὲς τῶν ἐμψύχων ὄντων τῆς γῆς ποὺ ἐλέγχετε μὲ τὶς αἰσθήσεις σας σύγκεινται καὶ συντηροῦνται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀποτελοῦν καὶ τὴν μορφὴ τῶν ἀψύχων.

Ὑφίσταται λοιπὸν στενὴ σχέσις, συγγένεια καὶ ἀλληλεξάρτησις τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν, ποὺ συνθέτουν τὴν ἑνιαία ἔκφρασι τοῦ ἀπείρου.

Ὁ χαρακτηρισμὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἐμπειρία τῆς ἀψύχου φύσεως ὡς νεκρᾶς, εἶναι, νομίζω, τὸ ὀλιγώτερον ἀτυχής.

Γιατὶ ἡ πρώτη οὐσία, ἡ ἀτομικὴ ἢ μεριζομένη, ποὺ ξέφυγε ἀπὸ τὴν κατάστασι τοῦ Χάους, μὲ τὴ δύναμι τῆς ἐλευθερίας, ἐκδηλώνει ἀφ' ἑαυτῆς ἐσαεὶ καὶ συνεχῶς τὴν κίνησι, ἡ ὁποία πάλι ἐρχομένη στὸ εἶναι της μᾶς δίδει τὸ νόημα τῆς Ζωῆς. Ζωὴ χωρὶς κίνησι εἶναι κάτι τὸ ἀσύλληπτο, κάτι τὸ ἀδιανόητο.

Ἀλλὰ ἡ οὐσία ἐκείνη, ποὺ ἐκδηλώνει αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς κινήσεως καὶ τῆς ζωῆς, βλέπουμε πὼς περιβάλλεται μὲ μορφή. Τὴν μορφὴ αὐτὴ τῆς τὴν δίδει ἕνας ἄλλος παράγων τοῦ Εἶναι καὶ τοῦ Γίγνεσθαι: Ἡ ὑπερουσία, ὁ Λόγος, ποὺ ἔχει σὰν βασικὸ νόμο της τὴν ἐνέργεια καὶ συνέχει τὸ Πᾶν.

Ἡ μορφὴ ποὺ συμβολίζεται σὰν στιγμή, γραμμή, κύκλος (. — Ο) εἶναι σύνθεσις τῶν δύο οὐσιῶν, τῆς μεριζομένης καὶ τῆς συνεχομένης, σύμφωνα μὲ τὶς θεωρίες τῶν Ὀρφικῶν καὶ τῶν Πυθαγορείων, τοῦ Πλάτωνος καὶ ἄλλων φιλοσόφων.

Κάθε μορφὴ ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ ἐνέργεια καὶ μᾶς δίδει τὴν παράστασι τοῦ ὑπάρχειν, τοῦ εἶναι.

Κίνησις, ζωὴ καὶ ἐνέργεια ὑπάρχουν καὶ εἶναι ἀλληλένδετα καὶ ἀχώριστα σὲ κάθε ψυχικὸ καὶ ὑλικὸ ἄτομο. Αὐτοὶ οἱ τρεῖς Νόμοι δὲν ἔχουν τὶς ἴδιες ἔννοιες καὶ ἰδιότητες ποὺ τοὺς δίνει ἡ ἐπιστημονικὴ ἐμπειρία τῶν ἀνθρώπων.

Τώρα, πρόσεξε σὲ μιὰ ἀποκάλυψι, ποὺ θὰ σὲ βοηθήσῃ νὰ λύσῃς πολλὰ αἰνίγματα τοῦ γίγνεσθαι.

Τὴν ὑπερουσίαν, ποὺ πλάθει τὶς μορφές, κ' ἔχει ὡς νόμο της τὴν ἐνέργεια καὶ συνέχει τὸ Πᾶν, τὴν ὠνόμασαν πολλὰ φιλοσοφικὰ συστήματα ΛΟΓΟΝ, ΕΡΩΤΑ, ΘΕΟΝ, παγκόσμιον ψυχήν.

Ὁ ΛΟΓΟΣ τοῦτος κατὰ τρόπον μυστηριώδη καὶ ἀπροσπέλαστον στὸν ἀμύητο ἄνθρωπο συνεργάζεται μὲ τὴν πρώτη οὐσία, τὴν κατεργάζεται, τὴν μετουσιώνει καὶ σὲ μία δεδομένη στιγμὴ γίνεται ἡ μεταστοιχείωσίς των σὲ συνειδητὸ Ἐγώ. Γι' αὐτὸ δίδαξαν μερικὰ φιλοσοφικὰ συστήματα ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπόρροια τοῦ Θεοῦ. Ὁ Λόγος ἢ ὁ Θεὸς δὲν βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὰ πράγματα κι' ἀπὸ τὰ ὄντα τῆς Φύσεως· βρίσκεται καὶ φωλιάζει μέσα σ' αὐτά. Πάντα ἐργάζεται ἄοκνα συνεχῶς καὶ αἰώνια, γιὰ νὰ πλάθῃ μορφὲς καὶ νὰ δημιουργῇ συνειδήσεις, οἱ ὁποῖες πάλι συνεργαζόμενες καὶ ἀλληλοεπηρεαζόμενες ἀενάως ἐξελίσσονται, μετα-

μορφώνονται, ἀπολυτρώνονται καὶ ζοῦν ἐλεύθερες στὸν ἄπειρο χρόνο καὶ στὸν πέρα τῆς Γῆς χῶρο.

Τὰ ὅσα σοῦ ἐξέθεσα δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, ποὺ τα ἀκούει ἀνθρώπινο αὐτί. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες σοφοί, ἄλλοι ξένοι καὶ πολλὰ μυστηριακὰ συστήματα τὰ ἔχουν διδάξει, ἀλλα μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ συμβόλου καὶ τῆς ἀλληγορίας, καὶ ἔτσι ἀπὸ τοὺς πολλοὺς δὲν γίνονται καταληπτά. Τὰ ὅσα ὅμως ἀπὸ αὐτα τὰ ἀνεκτίμητα σώζονται, οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες ἔχουν τὸ χρέος νὰ τὰ μελετοῦν μὲ προσοχὴ καὶ μὲ ἐμβρίθεια. Ἔτσι μόνον θα μάθουν οἱ πολλοὶ νὰ ἐκτιμοῦν τὸ κοσμογονικὸ αἴτιο, τῆς καθαρῆς Χριστιανικῆς ἀποκαλύψεως, τὸν Λόγο τῶν Γνωστικῶν. Τοῦτος ὁ Λόγος βρίσκεται παντοῦ καὶ πληροῖ τα πάντα, καὶ χωρὶς αὐτὸν οὐδὲν γέγονεν ὅ γέγονε. Βρίσκεται μέσα σὲ ὅλες τὶς μορφὲς καὶ σὲ ὅλες τὶς συνειδήσεις τοῦ ἀπείρου. Σήμερα σοῦ μίλησα ἀναλυτικώτερα. Ἐλπίζω νὰ συνέλαβες τὸ νόημα τῶν Κοσμογονικῶν αἰτίων ποὺ σοῦ ἀπεκάλυψα μὲ σαφήνεια καὶ καθαρότητα.

Εἶναι ἀκατανόητο νὰ πιστεύετε ὅτι ὁ Δημιουργὸς ἐγκατέλειψε τὰ δημιουργήματά του μετὰ τὴν δημιουργίαν των. Τώρα μπορεῖτε νὰ καταλάβετε καθαρὰ γιατὶ ὅλες οἱ συνειδήσεις καὶ οἱ προσωπικότητες τοῦ σύμπαντος εἶναι μία ἑνιαία ἐκδήλωσις τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ κάθε συνείδησις φέρει μέσα της τὸν Θεόν—Λόγον, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ κοινὸς γεννήτωρ. Νὰ πάλι λοιπόν, ποῦ στηρίζεται ὁ ἱερὸς δεσμὸς ποὺ συνδέει τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας. Εἶναι δεσμὸς οὐσιαστικὸς καὶ ὄχι κάτι τὸ ἀφηρημένο, τὸ ἀκαθόριστο, τὸ ἀσύλληπτο.

Πιστεύσατε καὶ προσέξατε σ' αὐτὸν τὸν δεσμὸν καὶ ἔτσι θὰ θεμελιώσετε σὲ στερεὲς βάσεις καὶ θὰ αἰτιολογήσετε, γιατὶ μεταξὺ τῶν ὁμοίων σας πρέπει νὰ ἐκδηλώνετε μόνον ἀγάπη, ἀδιαφοροῦντες ἐὰν οἱ ὅμοιοί σας σᾶς ἀγαποῦν ἢ σᾶς μισοῦν.

Συμπέρασμα, λοιπὸν, ἀδιάσειστο εἶναι ὅτι, ἐκεῖνος ποὺ περιφρονεῖ, ὑποτιμᾶ, ἀδικεῖ, βρίζει τὸν ὅμοιον του, στὸ πρόσωπο του περιφρονεῖ ἀδικεῖ, ὑποτιμᾶ καὶ βρίζει τὸν Θεό, ποὺ ἰσχυρίζεται ἐν τούτοις ὅτι τὸν ἀγαπᾶ καὶ τὸν λατρεύει.

Ἔχεις μέσα σου καὶ σύ, φίλε θνητέ, τὴν κίνησι, τὴν ζωή, τὴν ἐνέργεια, τὸν Θεὸ καὶ φέρεις σὰν βασικὸ νόμο τοῦ εἶναι σου τὸν νόμο τῆς Ἐλευθερίας. Μετὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ γενικὰ ἄς ἔλθουμε τώρα να ἐξετάσουμε τὸν νόμον τοῦτον στὴ φύσι καὶ στὸν ἄνθρωπο.

Τί εἶναι λοιπὸν Ἐλευθερία; Σὰν νόμος φυσικός, ἡ ἐλευθερία, εἶναι ἡ δύναμις ἐκείνη, ποὺ ἐνυπάρχει σὲ κάθε ἄτομο ὑλικὸ ἢ ψυχικὸ καὶ ἡ ὁποία ὠθεῖ τίς οὐσίες καὶ τὰ σώματα τὰ πλανητικά, ὅπως διαγράφουν τὴν ἐξελικτική τους πορεία σὲ τρόπο ὥστε τὸ ἕνα σῶμα νὰ μὴ μπαίνη στὴν τροχιὰ τοῦ ἄλλου. Ἔτσι, κάθε πλανήτης ἔχει τὴν αὐτονομία του, τὴν αὐτοτέλεια του. Ἡ ἐλευθέρα του κίνησις τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐκτυλίσση τὶς δυνάμεις του καὶ νὰ ἐπιδρᾶ στὶς μορφὲς καὶ στὶς συνειδήσεις τῶν ἄλλων σωμάτων. Τούτου συνέπεια εἶναι νὰ ἐπικρατῆ σ' ὅλο τὸ σύμπαν ὁ μεγάλος νόμος τῆς ἁρμονίας, ὁ ὁποῖος κανονίζει, ὥστε, μεταξὺ ὅλων τῶν μορφῶν καὶ ὅλων τῶν συνειδήσεων νὰ ἀσκεῖται ἕνα εἶδος ἀγάπης ἢ ἐρωτικῆς περιπτύξεως, ποὺ γονιμοποιεῖ, μετουσιώνει, μεταμοφώνει, κάθε ὑλικὸ ἄτομο, κάθε μορφὴ καὶ τὰ βοηθᾶ νὰ ἐκδηλώνουν ὅλες τὶς λανθάνουσες δυνάμεις καὶ ἱκανότητές τους.

Τὸ νόμον τοῦτον, ἐὰν τὸν μεταφέρουμε στὶς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις, θὰ τὸν χαρακτηρίσουμε σὰν νόμο τῆς ἠθικῆς Ἐλευθερίας καὶ ὁ ὁρισμός του πρέπει νὰ εἶναι περίπου ὁ ἑξῆς:

Ἐλευθερία εἶναι ἡ δύναμις καὶ τὸ δικαίωμα ποὺ ἔχει ὁ ἄνθρωπος νὰ σκέπτεται, νὰ βούλεται καὶ νὰ ἐνεργῆ ὅπως θέλει, χωρὶς ὅμως νὰ βλάπτη οὔτε τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ οὔτε καὶ τοὺς ἄλλους. Ἡ ἀτομικὴ Ἐλευθερία ἕνα μόνον ἔχει φραγμό. Σταματᾶ ἐκεῖ, ποὺ

ἀρχίζει ἡ ἐλευθερία τοῦ ἄλλου, γιὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ὁ σεβασμὸς τῆς ἐλευθερίας τῶν ἄλλων. Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τῆς λατρείας εἶναι δικαίωμα κάθε ἀνθρώπου.

Ἡ Ἐλευθερία εἶναι δικαίωμα, ποὺ ἔχει δώσει ἡ φύσις σὲ κάθε πνοή, ὅταν τούτη ἦλθε στὸ εἶναι της. Ἡ Ἐλευθερία εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὅ,τι ὁ ἀέρας, ὁ ἥλιος καὶ τὸ νερὸ γιὰ τὸ φυτό.

Χωρὶς ἐλευθερία καμμία πρόοδο καὶ καμμιὰ ἐξέλιξι δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ ἄνθρωπος. Ἀλλὰ πρόσεξε: Κάθε ἄνθρωπος, πρῶτα—πρῶτα πρέπει νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτόν του. Πῶς θὰ τὸ ἐπιτύχῃ; Ἐὰν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ κάθε ἐλάττωμά του, ἀδυναμία του καὶ κάθε πάθος του.

Ἐὰν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὶς ἀντιφυσικὲς ἰδέες, ἀπὸ τὴν πλάνη του, ἀπὸ τοὺς κακοὺς διαλογισμούς, τὶς ψεύτικες λατρεῖες.

Ἐὰν ἐλευθερωθῆ ἀπὸ κάθε πρόληψι καὶ προκατάληψι ἐπιστημονική, κοινωνική, θρησκευτική. Πρέπει τέλος νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὸν ἐγωϊσμό του ποὺ δὲν τὸν ἀφίνει νὰ ἐκτιμήσῃ οὔτε τὶ ἀξίζει ὁ ἴδιος, οὔτε τὶ ἀξίζουν οἱ ἄλλοι. Ὁ ἐγωϊσμὸς εἶναι τὸ προπέτασμα μαύρου καπνοῦ ποὺ σκοτίζει τὸν πνευματικὸν ὁρίζοντα τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε καὶ ἐὰν ἀντικρύσῃ τὴν ἀλήθεια νὰ μὴν μπορῇ νὰ τὴν διακρίνῃ καὶ νὰ τὴν ξεχωρίσῃ καθαρά.

Πρέπει νὰ πετάξῃ μακρυά του τὸ βάρος καὶ τὸ κῦρος τῆς αὐθεντίας καὶ τοῦ οἱουδήποτε ἀλαθήτου. Πρέπει νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ θυμό, τὴν ὀργὴ καὶ τὸν φόβο, ποὺ τοῦ παραλύουν τὶς ψυχικὲς καὶ τὶς σωματικές του δυνάμεις.

Ἔτσι ἡ σκέψις του, ἀδούλωτη καὶ ἐλεύθερη θὰ μπορῇ νὰ ἀντικρύσῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθεια, τὴν πραγματικότητα.

Τότε ἡ ἀλήθεια θὰ φωτίσῃ καὶ θὰ μεταμορφώσῃ ὅλο τὸ γνωστικό του περιεχόμενο, ποὺ συνθέτει μαζὺ μὲ τὸν συναισθηματικὸ κόσμο τὴν συνείδησί του. Ἡ ἀδούλωτη σκέψις του θὰ χειραφετήσῃ τὴ συνείδησί του καὶ θὰ τὴν ποδηγετήσῃ νὰ παραδεχθῆ ὅ,τι εἶναι ἀληθινό, ὅ,τι εἶναι φυσικό, ὅ,τι εἶναι ὀρθὸ καὶ πρέπον.

Τότε μόνον ἡ σκέψις του καὶ ἡ συνείδησίς του θὰ ἀκτινοβολοῦν ἀπὸ σοφία καὶ καλωσύνη ὅταν θὰ ἔχουν σὰν ἔρεισμα τὸν νόμον τῆς ἐλευθερίας καὶ πάνω σ' αὐτὸν θὰ θεμελιώσῃ κάθε ἄνθρωπος, ποὺ ζητᾶ τὸν λυτρωμό, τὸ πνευματικό του οἰκοδόμημα. Ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως εἶναι δικαίωμα ἀναφαίρετο καὶ ἀναπαλλοτρίωτο κάθε ἀνθρώπου καὶ πρέπει τοῦτο νὰ εἶναι σεβαστὸ ἀπ' ὅλους. Τὸ δικαίωμα νὰ λατρεύῃ ὁ καθεὶς τὸ θεῖον σύμφωνα μὲ τὶς ἐσωτερικές του παροτρύνσεις πρέπει νὰ εἶναι σεβαστὸ ἀπὸ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους, ἀρκεῖ ἡ λυτρωτικὴ ἐκδήλωσις νὰ μὴ προσβάλλῃ τὴν αἰδῶ, τὴν φυσικὴ ἠθικὴ καὶ τὸν λόγο».

Κατόπιν ὀλίγων στιγμῶν σιγῆς ἡ συμπαθὴς καὶ σοφὴ κουκουβάγια μὲ ρώτησε: «Φίλε θνητέ, κατώρθωσες νὰ μὲ παρακολουθήσῃς καὶ νὰ ἀποτυπώσῃς στὴ μνήμη σου τὰ ὅσα σοῦ ἐξέθεσα; Ἐὰν ναί, τώρα προσπάθησε νὰ τὰ τακτοποιήσῃς στὸ μυαλό σου νὰ τὰ μελετήσῃς καὶ ἔπειτα νὰ τὰ ἀφομοιώσῃς. Τὸ ὁμολογῶ, εἶναι ἀποσπάσματα ἀπὸ μιὰ κοσμοθεωρία πολὺ συνοπτικὰ διατυπωμένα καὶ δύσκολα οἱ ἄνθρωποι θὰ τὰ παραδεχθοῦν ἀμέσως σὰν ὀρθά. Καὶ τοῦτο, γιατὶ ἀπὸ αἰῶνες πολλοὺς ἔχετε ποτισθῆ μὲ θεωρίες, ποὺ ὑποτιμοῦν τὶς οὐσίες τῆς φύσεως καὶ ἐκτιμοῦν μόνον τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ὅπως σοῦ ἀνέπτυξα, βγῆκε καὶ αὐτό, ἀπὸ τὶς δύο πρωταρχικὲς οὐσίες τῆς φύσεως, μὲ αὐτὲς δὲ μονάχα αὐξάνει καὶ μεγαλύνεται τοῦτο. Πόσον ὅμως οἱ ἄνθρωποι μὲ τὶς ἀκατανόητες δοξασίες, τὶς ἀπίθανες καὶ τὶς ἀντιφυσικὲς συλλήψεις τους, βλασφημοῦν τὰ γενεσιουργὰ αἴτια τῆς ὅλης φύσεως!

Γιατὶ βλασφημία εἶναι νὰ ἐκτιμᾶτε καὶ λατρεύετε τὸ πνεῦμα καὶ

νὰ περιφρονεῖτε καὶ νὰ ὑποτιμᾶτε τὴν οὐσία, τὴν ὁποίαν ὀνομάζετε ὕλη. Τὸ πνεῦμα εἶναι παράγωγο τῶν δύο οὐσιῶν τῆς φύσεως.. Τὸ ὅλον τῆς φύσεως, μορφὴ καὶ συνείδησις, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ πᾶν, πρέπει νὰ λατρεύη ὁ ἄνθρωπος ἐὰν θέλη νὰ ἀναγνωρίζεται σὰν δίκαιος καὶ σὰν σοφός. Ἐπωφεληθῆτε λοιπόν, ἄνθρωποι τῆς γῆς, τῶν ὅσων σᾶς ἀπεκάλυψα καὶ προσέξετε τὶς ἀπόψεις μου. Ἐὰν ὑπάρχη πνευματικὴ ὡριμότης καὶ ἀδούλωτη σκέψις, τότε, στραφῆτε πρὸς τὰ σημεῖα τοῦ γνωστικοῦ προσανατολισμοῦ, ποὺ σᾶς ἐπεσήμανα καὶ νὰ εἶστε βέβαιοι ὅτι θὰ ὁδηγηθῆτε ἐκεῖ, ποὺ ὑπάρχει καὶ βασιλεύει ἡ ἀλήθεια, ἡ γαλήνη, ἡ χαρά, τὸ φῶς καὶ ἡ ἐλευθερία.

Ἐκεῖ σὲ καλῶ σέ, φίλη ψυχή, καὶ ὅλα τὰ ὥριμα παιδιὰ τῆς γῆς γιατὶ ἐγὼ ἐκεῖ ζῶ καὶ ἐργάζομαι.

Καὶ ἡ φωνὴ ἐσίγησε.

«Προσπάθησα, συνεχίζει ὁ νεώτερος Φάουστ, νὰ ἀναπολήσω τὰ ὅσα σοφὰ καὶ πρωτότυπα ἄκουσα γιὰ νὰ τὰ τακτοποιήσω στὸ μυαλό μου καὶ νὰ τὰ ἐπεξεργασθῶ. Πολὺ φοβοῦμαι πὼς μοῦ ξέφυγαν πολλὰ τὰ σημαντικὰ καὶ τὰ σπουδαῖα.

Ἔχω μελετήσει τὶς φυσιοκρατικές, τὶς ὑλιστικές, τὶς ἰδεαλιστικὲς θεωρίες τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν συγχρόνων μου. Ἀλλὰ τοῦτα ποὺ ἄκουσα σήμερα, δὲν μοιάζουν καθόλου, μὲ ὅσα ἔχω διαβάσει. Τὸ μόνον ποὺ μπορῶ νὰ πῶ ὅτι τὰ παραπάνω φαίνεται νὰ συνθέτουν ἕνα ἰδιότυπο σύστημα, ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ χαρακτηρίσω σὰν φυσικοπνευματόδοξο. Πιστεύω ὅτι τοῦτο θὰ μὲ βοηθήση νὰ λύσω ὅλες τὶς ἀπορίες καὶ νὰ συμπληρώσω τὰ κενά, ποὺ μοῦ ἔχουν ἀφίσει στὸ νοῦ μου οἱ μέχρι σήμερα μελέτες καὶ γνώσεις μου. Ἀπὸ τώρα διακρίνω καὶ πιστεύω ὅτι θὰ βρῶ στὴ νέα κοσμοθεωρία τὴν φωτεινὴ λεωφόρο, ποὺ τέρμα της θὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια ἡ ὁποία θὰ μὲ λυτρώση ἀπὸ τὴν ἀγνωσία».

Φίλε ἀναγνώστη, σοῦ ὀφείλω καὶ ἐγὼ μιὰ ἐξομολόγησι. Ὅταν διάβασα καὶ ἐγὼ γιὰ πρώτη φορὰ τὶς παραπάνω θεωρίες, ἔμεινα κατάπληκτος. Δὲν σοῦ ἀποκρύπτω, ὅτι μέσα μου ξέσπασε μία ἠθικὴ καὶ νοητικὴ ἐπανάστασις. Ὅσο καὶ ἂν εἶναι συνοπτικὰ διατυπωμένες αὐτὲς οἱ θεωρίες μοῦ προξένησαν ἐντύπωσι, ἡ δὲ σαφήνεια καὶ ἡ λογικότης των μὲ σαγήνευσαν. Ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἔκαμε τὴν μεγαλύτερη ἐντύπωσι εἶναι ὅτι ὡς γενεσιουργὰ αἴτια, παρουσιάζει ὅσα μέχρι σήμερα εἶναι παραδεκτὰ σὰν αἰτιατά, σὰν παράγωγα. Ἀξιολογεῖ ὅλες τὶς οὐσίες τῆς φύσεως καὶ τὶς τοποθετεῖ στὴν ἴδια ἰσοτιμία. Τὶς ἀνυψώνει δὲ στὸν ἴδιο βαθμὸ ἐκτιμήσεως καὶ λατρείας. Εἶναι τὸ πιὸ ἀξιοθαύμαστο σημεῖο τῆς θεωρίας αὐτῆς, ποὺ πρέπει νὰ τὸ προσέξουμε καὶ νὰ τὸ ἐκτιμήσουμε. Λυτρώνει τὴν ἀνήσυχη καὶ ἀπαιτητικὴ σκέψι ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποζητᾶ τὸ αἴτιο τοῦ πρώτου δημιουργικοῦ αἰτίου τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν κοσμοθεωριῶν, ποὺ βασανίζει κάθε λογικευμένη καὶ ἐλεύθερη σκέψι, ἡ ὁποία ἀξιοῖ πάντοτε είρμὸ καὶ συνέπεια. Καὶ τοῦτο γιατὶ τὸ πρῶτο αἴτιο τὸ τοποθετεῖ στὴν κατάστασι τοῦ χάους, ποὺ εἶναι ἀπροσπέλαστη στὴν ἀνθρώπινη διανόησι. Ἀποκαλύπτει ὅτι σὲ ὅλες τὶς οὐσίες τῆς φύσεως φωλιάζει ἡ νομοτέλεια, ἡ ἐνδελέχεια, ἡ ὁποία τὶς ὁδηγεῖ στὴν συνειδητοποίησι, στὴ θεοποίησι. Μεγαλειώδης, ὅσο καὶ παρήγορη ἀποκάλυψις, ποὺ μᾶς προκαλεῖ θαυμασμὸ καὶ γεμίζει αἰσιοδοξία, αὐτοεκτίμησι, αὐτοπεποίθησι καὶ χαρά, τὰ μέχρι τοῦδε ἐξόριστα ἀπὸ τὸν παράδεισο καὶ ἀπογοητευμένα παιδιὰ τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας.

Ὅπως εἴπαμε, ἡ ἀποκάλυψις αὐτὴ εἶναι πάρα πολὺ συνοπτικὴ μὲ συμπεπυκνωμένα νοήματα διατυπωμένη σὲ ὀλίγες μόνον γραμμές. Θὰ ἔπρεπε ἴσως γιὰ νὰ γίνη εὔκολα καταληπτή, νὰ διατυπωθῆ ἀναλυτικώτερα. Ἀλλὰ ἡ συμπαθὴς κουκουβάγια συνιστᾶ τοῦτο: «Οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες γιὰ νὰ καταλάβουν αὐτὰ ποὺ φανέρωσα πρέπει

νὰ μελετήσουν ἐμπεριστατωμένα τὰ κατάλοιπα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων». Ἀκολούθησα καὶ ἐγὼ ἀπὸ χρόνια αὐτὴ τὴ συμβουλή. Ἄρχισα ἀπὸ τὸν Ἡσίοδο, ἐνετρύφησα στὰ σωζόμενα τοῦ Ὀρφέως καὶ τοῦ Πυθαγόρου, τῶν δύο τούτων κολοσσῶν τοῦ πνεύματος καὶ πρώτων θεμελιωτῶν κάθε φιλοσοφίας, καὶ κατέληξα στὴ μελέτη τῶν παλαιῶν καὶ συγχρόνων φιλοσόφων καὶ μυστηριολόγων.

Ὁμολογῶ ὅτι τὰ γραπτὰ τοῦ νεωτέρου μας Φάουστ ἐξηγοῦν θαυμάσια τὰ ὅσα μὲ ἀλληγορίες διατυπώνουν ἐκεῖνοι καὶ ταυτόχρονα συμπληρώνονται οἱ παραπάνω ἀποκαλύψεις ἀπὸ τὰ ὅσα οἱ γίγαντες ἐκεῖνοι τοῦ πνεύματος μᾶς ἄφησαν σὰν ἀνεκτίμητη κληρονομία. Ἀλλά, προσέξατε. Τί εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ μᾶς τραβάει σὲ μιὰ ὡρισμένη κοσμοθεωρία, σὲ μιὰ ὡρισμένη νοοτροπία; Πιστεύω ὅτι ἀνάλογα μὲ τὴν ψυχοσύνθεσί μας, δηλαδὴ μὲ τὸν συναισθηματισμό μας ἢ τὴ νοητική μας ὡριμότητα, παραδεχόμεθα σὰν ὀρθὲς καὶ ἀσπαζόμαστε ὡρισμένες ἀπόψεις σὰν νὰ ἔχουμε μὲ αὐτὲς κάποια πνευματικὴ συγγένεια καὶ αἰσθανόμαστε γιὰ αὐτὲς μιὰ ἰδιαίτερη ροπή. Ἔπειτα, φρονῶ, ὅτι ὅλα τὰ συστήματα, φιλοσοφικά, θρησκευτικά, μυστηριακὰ εἶναι ἀπότοκα τῆς ἐμπνεύσεως ἢ τῆς ἀποκαλύψεως. Οἱ φορεῖς τῆς πρώτης, ἀνάλογα μὲ τὴν ἱκανότητά τους, διατυπώνουν ὡρισμένες ἀπόψεις, ποὺ κατώρθωσαν νὰ στοχαστοῦν καὶ νὰ συλλάβουν. Οἱ ἀποκαλυπταὶ ὅμως μεταδίδουν φανερὰ ἢ συμβολικὰ ὅσα τὸ θεῖον, ποὺ ποδηγετεῖ πάντοτε στοργικὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀποκαλύπτει ὅσα κρίνει σὰν συντελεστικὰ τῆς προόδου των, ἀνάλογα μὲ τὶς συνθῆκες τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, τὴν ὡριμότητα ἢ τὴν ἀφομοιωτικὴν ἱκανότητα τῶν ἀνθρώπων τῆς γῆς. Ὅλες ὅμως οἱ προσπάθειες καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δέ, ἀποβλέπουν νὰ ἀφυπνίσουν ἀπὸ τὴν νάρκη τὰ παιδιὰ τῆς γῆς, νὰ τὰ διαφωτίσουν καὶ νὰ τοὺς ἀποκαλύψουν τελικὰ τὸν τρόπο τοῦ λυτρωμοῦ τῆς ψυχῆς των.

Μὴ τρομάζετε ὅμως καὶ μὴν ἀποφύγετε νὰ μελετήσετε ὅσα μᾶς διέσωσε ὁ νεώτερος Φάουστ. Μὴ φοβηθῆτε ὅτι θὰ σᾶς γκρεμίσουν τὸ πνευματικό σας οἰκοδόμημα ἢ θὰ νοθεύσουν τὸ πιστεύω σας. Ὄχι. Ἔχω τὴν γνώμη ὅτι, ἀντίθετα, θὰ σᾶς κάμουν νὰ τὸ θεμελιώσετε σὲ πιὸ γερὲς βάσεις. Θὰ πετύχετε ἔτσι νὰ λατρεύετε τὸ θεῖον μὲ πλήρη ἐπίγνωσι τῆς ὑπάρξεώς Του καὶ ὅπως Τοῦ πρέπει.

Ἐκεῖνοι ποὺ θὰ σκανδαλισθοῦν καὶ θὰ μείνουν μετέωροι στὸ κενό, ἐὰν τὰ διαβάσουν, θὰ εἶναι οἱ δειλοί, οἱ στεῖροι τὸν νοῦν, οἱ φανατικοὶ καὶ οἱ ἀνερμάτιστοι ἰδεολογικῶς. Ἀλλά, αὐτὰ δὲν εἶναι γραμμένα γι' αὐτούς.

Ὅσα δίδω στὴ δημοσιότητα, τὰ ἀφιερώνω ἀποκλειστικὰ στοὺς εἰλικρινεῖς καὶ στοὺς σταθεροὺς ἐρευνητὲς πού, ἀδιάκοπα καὶ συνεχῶς, ζητοῦν, παντοῦ καὶ πάντοτε καὶ ὑπὸ οἱανδήποτε διατύπωσι καὶ μορφή, τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια.

Τὴν ἀλήθεια νὰ εἶσθε βέβαιοι, πὼς θὰ τὴν βρῇ μόνον ἐκεῖνος, ποὺ εἰλικρινὰ τὴν ποθεῖ καὶ τὴν ἀναζητεῖ θαρραλέα, μὲ ἀδούλωτη σκέψι καὶ χειραφετημένη συνείδησι.

Ὅταν ὁ εὐτυχὴς καὶ τολμηρὸς ἐρευνητής, ὡπλισμένος μὲ τὶς ἀπαραίτητες ἱκανότητες συναντήσῃ τὴν ἀλήθεια, πρόθυμα θὰ τὴν ἀσπασθῇ, θὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ, ἀδιαφορώντας ἀπὸ ποῦ, πῶς, ἀπὸ ποιὸν καὶ μὲ ποιὸν τρόπο ἔρχεται νὰ τοῦ φανερωθῇ ...

Ἡ Δήμητρα μετὰ τῆς ἀκολουθίας της

ΟΙ ΕΛΕΥΣΙΝΙΟΙ

Τοῦ Δημητρίου Α. Ἰωαννίδη

Η ΙΣΤΟΡΙΑ καὶ ἡ παράδοσις θεωρεῖ τοὺς Ἐλευσινίους ὡς τὸ ἐνδοξώτερον καὶ σεβαστότερον ἱερατεῖον τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς. Παράδοσις παναρχαία, τὴν εὐεργετικὴν αὐτῶν διὰ τὰς ἀνθρωπίνας ψυχὰς δρᾶσιν ἀνάγει εἰς τὴν προϊστορίαν τῆς χώρας μας, παρὰ τὸν Ὑμηττὸν κατ' ἀρχὰς καὶ βραδύτερον εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἰλισσὸν Ἄγρας καὶ τὴν Ἐλευσῖνα. Τοῦτο καὶ εἰς τὸ χρονικὸν τῆς Πάρου μερικῶς ὑποδηλοῦται. Τὸ ἔργον τῶν Ἐλευσινίων, τιμώμενον παρὰ πάσης τῆς ἀρχαιότητος καὶ διατελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς πολιτείας, δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολικὸν νὰ λεχθῇ ὅτι ἀπετέλεσεν ἐπὶ αἰῶνας τὸν κυριώτερον ἀγωγὸν κοινωνίας τῶν ἁγνῶν ψυχῶν μετὰ τοῦ θείου, τὸ κυριώτερον ὄργανον τῆς ἀνόδου τῶν παρὰ τούτων βαθέως μυηθέν-

των πρὸς τὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ.

Ἐπόπται τῶν ἀληθειῶν τῆς φύσεως καὶ τοῦ πνεύματος αὐτῆς ἐπετέλουν, ὡς ἐλέγετο, ψυχουργίαν, ἱκανὴν νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἁγνὸν ἀνθρώπινον πνεῦμα τὰ πτερὰ ἐκεῖνα ποὺ ἠμποροῦν νὰ τοῦ ἐξασφαλίσουν τὴν αἰωνίαν ζωήν.

«Εἶναι εὐτυχὴς ὁ ἄνθρωπος ὅστις εἶδε τὰ μυστήρια ταῦτα. Ὅστις ὅμως μείνῃ ἀμύητος καὶ ἀμέτοχος αὐτῶν, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν τύχην μετὰ θάνατον μὲ τοὺς μεμυημένους», περιλαμβάνει κάπου ὁ ὁμηρικὸς ὕμνος πρὸς τὴν θεὰν Δήμητραν.

«Εὐτυχὴς ὅστις ἀποθνήσκει ἀφοῦ εἶδεν ἐκεῖνα. Διότι γνωρίζει τὰ τοῦ τέλους τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς», λέγει ὁ Πίνδαρος.

«Τρισόλβιοι οἱ ἰδόντες τὰ μυστήρια ταῦτα, διότι μόνον οὗτοι θὰ ζῶσι μετὰ θάνατον. Διὰ τοὺς ἄλλους τίποτε δὲν θὰ εἶναι ἐκεῖ εὐχάριστον», ἔγραφεν ὁ Σοφοκλῆς, διερμηνεύων τὴν περὶ τῶν μυστηρίων τῆς Ἐλευσῖνος γνώμην τῆς ἐποχῆς του.

Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰσοκράτης ἔλεγεν, ὅτι θὰ εἶναι αἰσιόδοξοι διὰ τὸν θάνατον καὶ διὰ τὴν μετὰ τοῦτον αἰωνίαν ζωήν, ὅσοι διῆλθον ἐκ τῶν μυστηρίων ἐκείνων: «περί τε τῆς τοῦ βίου τελευτῆς, καὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος ἡδίους τὰς ἐλπίδας ἔχουσι».

Πάντες οἱ σοβαρῶς περὶ τὸ περιεχόμενον τῶν μυστηρίων τῆς Ἐλευσῖνος ἀσχοληθέντες, περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς «σεμνῶν ὀργίων», (σεμνῶν ἔργων), καθὼς ὠνομάζοντο, συμφωνοῦσιν εἰς τὸ ὅτι οὐδὲν κατωρθώθη νὰ γνωσθῇ περὶ τούτων, περὶ τῶν εἰς τὰ μυστήρια ταῦτα «λεγομένων» καὶ «δρωμένων», λόγῳ τῆς τηρηθείσης ὑπὸ τῶν μεμυημένων σιγῆς.

Περιῆλθον, βεβαίως, μέχρις ἡμῶν συμβολισμοί τινες ἢ συμβολικαί τινες ρήσεις, ἐξ ὧν ὅμως δὲν δύνανται πολλὰ νὰ συναχθῶσι, πολλῷ δὲ μᾶλλον νὰ ἀνασυσταθῇ, ἔστω καὶ μερικῶς, τὸ περιεχόμενον τῶν μυήσεων. Λέγεται π.χ. περὶ τῆς ἱερᾶς κίστης καὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, ὅπερ ἐ-

Ἡ μύησις τοῦ Τριπτολέμου

πεδεικνύετο κατὰ τὰς μυήσεις, ἤτοι κώνου πεύκης, ᾠοῦ καὶ ὄφεως, πάντων ἐκ χρυσοῦ. Ἤ περὶ τοῦ «κυκεῶνος», ὅστις προσεφέρετο κατ' αὐτάς. Ὡς καὶ περὶ τοῦ λεγομένου: «ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα· ἔλαβον ἐκ τῆς κίστης....» καὶ περὶ ἄλλων τινῶν, πλὴν ὅμως, ὡς προείπομεν, ἐλάχιστα ἐκ τούτων δύνανται νὰ συναχθῶσι.

Συγγραφεῖς σύγχρονοι τῶν μεγάλων ἐκείνων μυστηρίων, μυηθέντες εἰς αὐτὰ καὶ ἠναγκασμένοι νὰ ὁμιλήσωσι περὶ τῆς Ἐλευσῖνος, σιγῶσιν ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ περιεχομένου αὐτῶν. Ἔχομεν τὰ παραδείγματα τοῦ Παυσανίου καὶ τοῦ Πορφυρίου, συγγραφέων οἱ ὁποῖοι ἐν τούτοις ἔζησαν οὐχὶ εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῶν μυστηρίων.

«Τὰ δὲ ἐντὸς τοῦ τείχους τοῦ ἱεροῦ μοὶ ἀπηγόρευσε καὶ τὸ ὄνειρον νὰ γράφω καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὴν τέλεσιν τῶν μυστηρίων, δι' ὅσα ἐμποδίζονται ἀπὸ τὴν θεάν, εἶναι φανερόν, νομίζω, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτοὺς νὰ πληροφορῶνται» (Παυσανίου Α'—Ἀττικά).

«Ἀφοῦ ὡδηγήθημεν ἐνώπιον τοῦ Ἱεροφάντου, οὗτος μᾶς ἀναγινώσκει εἰς ἕν πέτρωμα (λίθινον βιβλίον) πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει ἐπὶ ποινῇ θανάτου ν' ἀνακοινώσωμεν εἰς κανένα» (Πορφύριος).

Ἀντιθέτως εἶναι κοινῶς γνωστά, μὲ πολλὰς λεπτομερείας, τὰ τῆς πομπῆς ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσῖνα, καθ' ἥν ἡ τελετὴ ἐτελεῖτο πανδήμως μέχρι τῶν πυλῶν τοῦ ἱεροῦ περιβόλου. Ταῦτα ὅμως ἀφορῶσι τὸ ἐξωτερικὸν μέρος, τὴν πρόσοψιν τῶν μυστηρίων.

Ὁμοίως εἶναι γνωστὴ ἡ ἀλληγορία περὶ τῆς ἁρπαγῆς τῆς Κόρης ἐκ τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως, ἰδίως δὲ ἐκ τοῦ Ὁμηρικοῦ ὕμνου πρὸς τὴν θεὰν Δήμητραν. Ἡ ἀλληγορία αὕτη προφανῶς ἀναφέρεται εἰς νόμους τῆς πνευματικῆς φύσεως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἱδρύσεως τῶν μυστηρίων. Ἀπηλλαγμένη κατὰ τὸ δυνατὸν τῶν ἀλλοιώσεων, τῶν προσθηκῶν καὶ τῶν διαστροφῶν τὰς ὁποίας κατὰ καιροὺς αὕτη ὑπέστη, ἔχει ὡς ἑξῆς, ὡς νομίζομεν, ἐν γενικαῖς τουλάχιστον γραμμαῖς:

Ἡ θεία κόρη τῆς μεγάλης θεᾶς παραμένουσα εἰς τὸν Ὄλυμπον παρορμᾶται ὑπὸ τοῦ ἔρωτος καὶ κόπτει τὸν νάρκισσον. Τοῦτο ὅμως συνεπάγεται τὴν ἁρπαγὴν αὐτῆς ὑπὸ τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄδου, τὴν δέσμευσίν της ὑπὸ τῶν δυνάμεων τοῦ γηΐνου περιβάλλοντος. Διὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς εἰς τὸν οὐρανὸν συντρέχουν ἡ Ὀλυμπία Μήτηρ αὐτῆς, ἥτις ἱδρύει τὰ μυστήρια, διδάσκουσα εἰς τὸν Τριπτόλεμον τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος αὐτῆς μνηστήρ, ὁ Ἐλευθερεὺς Διόνυσος, ὅστις ἐπαναφέρει

ταύτην εἰς τὰ Δώματα τοῦ Ὀλύμπου.

* * *

Πολλὰ περὶ τῶν Ἐλευσινίων ἐγράφησαν καὶ πολλὰ ἔχουν λεχθῇ. Ὑπὲρ αὐτῶν, περὶ αὐτῶν καὶ κατ' αὐτῶν. Πλὴν ἡ οὐσία τούτων, ὁ ἐνδότερος αὐτῶν λόγος, παραμένει δι' ἡμᾶς ἄγνωστος, δι' οὓς λόγους ἀνωτέρω ἐκτίθεται. Ὑποτίθεται ὅτι ἡ μύησις συνίστατο εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ δράματος τῆς ἁρπαγῆς τῆς Κόρης εἰς τὰ ἐν Ἄγραις, ὅπου ἐτελοῦντο τὰ «ἐλάσσονα» καὶ εἰς τὰ τῆς ἐπανόδου αὐτῆς εἰς τὸν Ὄλυμπον, εἰς τὰ «μεγάλα» ἐν Ἐλευσῖνι. Ταῦτα ὅμως μόνον εἰκάζονται. Πρόκειται περὶ ὑποθέσεων, ἄνευ βεβαιώσεως τινός. Ἔχει μάλιστα συντεθῇ καὶ ἕνα κείμενον σχετικῶς, ἐπὶ τῇ βάσει προφανῶς τοῦ Ὁμηρικοῦ ὕμνου πρὸς τὴν θεὰν Δήμητραν, περὶ τοῦ παιζομένου δῆθεν ἐν Ἄγραις δράματος, συγγραφέως ἀγνώστου. Εἶναι ὅμως ἀξιοπρόσεκτοι εἰς τὸ κείμενον τοῦτο ἐκφράσεις τινές, διὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἄγνωστος ἐκεῖνος συγγραφεὺς τονίζει νοήματά τινα τῆς ἀλληγορίας. Οὕτω μεταξὺ ἄλλων φέρει τὴν θεὰν Δήμητραν ἐν τῷ Ὀλύμπῳ συνιστῶσαν εἰς τὴν Κόρην νὰ μὴ ἐξέλθῃ τοῦ σπηλαίου, εἰς τὸ ὁποῖον διέμενε, μηδὲ νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ συλλέξῃ τὰ γοητευτικὰ ἄνθη τῆς γῆς. Τὴν Κόρην δὲ θελγομένην ὑπὸ τῶν δυνάμεων τοῦ ἔρωτος καὶ λέγουσαν ἐν μονολόγῳ: « Ἐπὶ τοῦ κυανοῦ καὶ πολυπτύχου πέπλου μου διαποικίλλω δι' ἐλεφαντίνης βελόνης τὰς ἀναριθμήτους μορφὰς τῶν ὄντων καὶ παντὸς πράγματος. Ἀπεπεράτωσα τὴν ἱστορίαν τῶν θεῶν. Διεποίκιλα τὸ τρομερὸν πολυκέφαλον καὶ χιλιόχειρον χάος. Ἐκ τούτων τὰ πάντα προῆλθον. Ἀλλὰ τὶς παρήγαγεν αὐτά; Ἄ! ὁ πατὴρ τῶν θεῶν μοὶ τὸ εἶπε: Τὰ παρήγαγεν ὁ ἔρως. Ὁ ἔρως, ὁ ἀρχαιότερος καὶ ὁ νεώτερος τῶν θεῶν. Πηγὴ ἀνεξάντλητος πάσης δημιουργίας, πάσης μεταμορφώσεως καὶ πάσης χαρᾶς. Ὦ! μεγάλε θεέ, μόνε ἄγνωστε, μόνε ἀόρατε τῶν ἀθανάτων καὶ μόνε περιπόθητε. Ἤκουσα νὰ λέγουν εἰς τὰ Ὀλυμπιακὰ μυστήρια ὅτι ὁ ἔρως εἶναι ὁ ὡραιότερος τῶν θεῶν. Παρεδρεύει ἐπὶ πτερωτοῦ ἅρματος εἰς τοὺς ἐξελιγμοὺς τῶν ἀθανάτων καὶ τὴν μίξιν τῶν πρωτίστων οὐσιῶν. Αὐτὸς ἄγει τοὺς θαρραλέους ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ αἰθέρος, τοὺς ἥρωας εἰς τὴν ἀθανασίαν. Γιγνώσκει τὰ πάντα. Διέρχεται ὡς τὸ ἀρχικὸν πῦρ δι' ὅλων τῶν κόσμων, κρατεῖ τὰς κλεῖδας τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς».

Ἡ ἀλληγορία περὶ τῆς καθόδου τῆς Κόρης τῶν Ἐλευσινίων ἐκ τοῦ Ὀλύμπου εἰς

τὴν γῆν ἔχει σχολιασθῆ ποικιλοτρόπως μὲ κριτήρια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑποκειμενικά. Εἶναι φυσικὸν τοῦτο ἀφοῦ ἀντικειμενικὴ ἑρμηνεία εἶναι τόσον δύσκολον νὰ δοθῇ. Μία συνήθης παρερμηνεία εἶναι ὅτι ἡ κάθοδος τῆς Κόρης εἰκονίζει τὴν λεγομένην «πτῶσιν» τῆς τελείας ψυχῆς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κατάστασιν. Ἡ ἑρμηνεία ὅμως αὕτη ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰς καθολικὰς ἐνεργείας τοῦ παντοδυνάμου νόμου τῆς ἐξελίξεως, ὅστις ἄγει τὰ πάντα, μορφάς καὶ πνεῦμα, ἐκ τοῦ ἀτελεστέρου πρὸς τὸ τελειότερον. Ἀλλοῦ λοιπὸν θὰ ἔπρεπεν, ὡς νομίζομεν, νὰ ἀναζητηθῇ ἡ ἑρμηνεία. Πιθανῶς εἰς νόμους φύσεως πνευματικῆς. Καὶ ἐδῶ ἔγκειται ἡ δυσχέρεια.

* *

Τὰ Ἐλευσίνια ἐλειτούργησαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας. Ἀπὸ τῆς προϊστορίας τῆς χώρας μας, κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους αὐτῆς, μέχρι καὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων. Εἶδον ἡμέρας ὑψίστης δόξης καὶ μεγάλης ἀκμῆς. Ἐπῆλθον ὅμως καὶ οἱ χρόνοι τῆς παρακμῆς διὰ νὰ ἀποσβεσθῶσιν ἐν συνεχείᾳ καὶ ταῦτα ὁμοῦ μὲ τὴν πτῶσιν τῆς ὅλης ἑλληνικῆς θρησκείας, ἧς ἀπετέλεσαν ἕν τῶν ἐξοχωτέρων πνευματικῶν ὀργάνων.

«ΙΕΡΑ ΟΔΟΣ»

(Ἀπόσπασμα)

. . . . Ἤμουν
περπατητὴς μοναχικὸς στὸ δρόμο
ποὺ ξεκινᾶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα κ' ἔχει
σημάδι του ἱερὸ τὴν Ἐλευσίνα.
Τί ἦταν γιὰ μένα αὐτὸς ὁ δρόμος πάντα
σὰ δρόμος τῆς Ψυχῆς. . . . .

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗΣ

«Πιστεύω»

'Η 'Αγάπη μόνο βαστάζει ὅλα τὰ φορτία
Μπορῶ νὰ βαστάζω ὅλα τὰ φορτία

Γιατὶ ἡ 'Αγάπη εἶναι τὸ μέγα Φορτίο!

'Η 'Αγάπη σηκώνει τὸ βάρος τ' οὐρανοῦ
Μπορῶ νὰ σηκώνω τὸ βάρος τ' οὐρανοῦ
'Η 'Αγάπη ὑπομένει τὰ μαρτύρια τῆς πυρᾶς
Μπορῶ νὰ ὑπομένω τὰ μαρτύρια τῆς πυρᾶς

Γιατὶ ἡ 'Αγάπη εἶναι ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Πυρά!

'Η 'Αγάπη πιστεύει στὴ Ζωὴ καὶ στὸ Θάνατο
'Η 'Αγάπη πιστεύει στὸ Θαῦμα
Μπορῶ νὰ πιστεύω στὴ Ζωὴ καὶ στὸ Θάνατο
Μπορῶ νὰ πιστεύω στὸ Θαῦμα

Γιατὶ ἡ 'Αγάπη εἶναι ἡ Ζωὴ καὶ ὁ Θάνατος
Γιατὶ ἡ 'Αγάπη εἶναι τὸ Θαῦμα!

'Η 'Αγάπη προσεύχεται κ' ἐνεργεῖ
'Η 'Αγάπη ἀγρυπνεῖ
Μπορῶ νὰ προσεύχομαι καὶ νὰ ἐνεργῶ
Μπορῶ νὰ ἀγρυπνῶ

Γιατὶ ἡ 'Αγάπη εἶναι Προσευχὴ καὶ Πράξη!
Γιατὶ ἡ 'Αγάπη εἶναι ἡ μυστικὴ 'Αγρυπνία!

'Η 'Αγάπη κρατάει ὅλα τὰ χαμόγελα κι ὅλα τὰ δάκρυα
Μπορῶ νὰ χαμογελῶ καὶ νὰ κλαίω ὅλα τὰ δάκρυα

Γιατὶ ἡ 'Αγάπη εἶναι ἡ Χαρούμενη—Θλίψη!

Ἡ Ἀγάπη δίνει τὸν Ἄρτο καὶ τὸν Οἶνο
Ἐγγύηση γιὰ τὴν Αἰωνιότητα
Μπορῶ νὰ μεταλάβω τὸν Ἄρτο καί τὸν Οἶνο
Ἐγγύηση γιὰ τὴν Αἰωνιότητα

Γιατὶ ἡ Ἀγάπη εἶναι ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος!
Κ' ἡ Μεγάλη Ὑπόσχεση!

Ἡ Ἀγάπη ἔπλασε τὸν Ἄνθρωπο
Ἡ Ἀγάπη ἐδώρησε τὸ Φῶς
Πιστεύω στὸν Ἄνθρωπο
Πιστεύω στὴν Ἀγάπη

Γιατὶ ἡ Ἀγάπη εἶναι τὸ Φῶς καὶ ἡ Δωρεά!
Γιατὶ ἡ Ἀγάπη εἶναι ὁ Ἄνθρωπος!

(«Ἡ ἐποχὴ τοῦ ὕπνου
καὶ τῆς ἀγρύπνιας», 1950)

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΕΛΗ

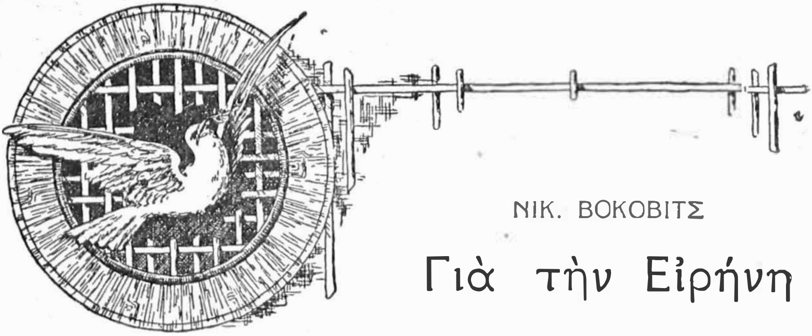
Δὲν ξέρω τ' ὄνομά σου

Δὲν ξέρω τ' ὄνομά σου. Εἴτε ὅμως Θεό, εἴτε Φύση,
Νοῦ, Νόμο, Αἰτία, εἴτε Ρυθμὸ τοῦ κόσμου
σὲ καλοῦνε, δὲ ρωτῶ νὰ μάθω.
Ξέρω μονάχα καὶ βαθιὰ τὸ νοιώθω
πὼς καμιὰ ποτὲ
δύναμη ἢ σοφία δὲ θὰ καταλύσει
τὸ Ναό σου ἐντός μου.

Καὶ ξέρω ἀκόμα πὼς ἂν μὲ καλέσης
κάποτε μπροστά σου
καὶ μὲ ρωτήσης γιὰ τὰ κρίματά μου,
βαριὰ καὶ μύρια θὰ σοῦ πῶ πὼς εἶταν
— μὰ δὲν τὰ θυμᾶμαι.

Δὲν τὰ θυμᾶμαι, γιατὶ πάντα κι ὅσον
καιρὸ πορεύτηκα στὴ Γῆς μὲ τοὺς ἀνθρώπους
σὲ χῶρες ὅποιες κι ὅποιους τόπους,
κοντά σου πάντα πάσκισα ἐγὼ νάμαι.

(«Συμφωνικὰ παράφωνα»).

ΝΙΚ. ΒΟΚΟΒΙΤΣ

Γιὰ τὴν Εἰρήνη

Μὲ τὰ τραγούδια μας,
χαρούμενα βεγγαλικὰ στὴ Νύχτα,
μὲ τοὺς μελωδικοὺς σκοποὺς τῆς Ἀγάπης,
σᾶς καλοῦμε,
γιομᾶτοι ἐλπίδες κι ὄνειρα γιὰ τὴν Εἰρήνη!

Μὲ τῆς ψυχῆς τὰ ὁράματα ἀπὸ φῶς,
τὴν ὀμορφιὰ σᾶς δείχνουμε τοῦ Κόσμου!
Νὰ τὰ λουλούδια ἀπ' τῆς Χαρᾶς τὸν κόρφο!
Νᾶτα,
τῆς καλωσύνης τὰ γλυκὰ χαμόγελα γιὰ σᾶς.
Γιὰ σᾶς,
μὲ τὰ λευκὰ μαντήλια,
κάνομε σήματα ναρθεῖ τὸ πρῶτο καλοκαῖρι!
Θέλομε νὰ χορτάσετε τὴν πίκρα τῆς καρδιᾶς μας.

Νὰ πιῆτε ἀπὸ τὸ πέτρινο ποτήρι μας τὸν ἥλιο!
Ἐλᾶτε ἀδέρφια, ἀδέρφια μου!
Κι οἱ δρόμοι εἶναι σπαρμένοι,
μὲ τοὺς ἀνθοὺς ἀπ' τὸ αἷμα μας!
Ἀπ' τὰ παράθυρά μας,
σκορπᾶμε τὰ τριαντάφυλλα τῆς περισυλλογῆς
(μας.

Στὴν ἀνοιχτὴ παλάμη σας λαφροπατᾶ ἡ Ζωή!
Κόφτε τοὺς κάβους πρῶτοι ἐσεῖς, Καπεταναῖοι,
κι ἐλᾶτε!
Πρίμα φυσάει τὸ πέλαγο κι ἡ αὐγὴ ροδοχαράζει.

Δόστε πανιὰ στοὺς πόθους μας κι ἀγέρα νὰ
(σαλπάρουν,
τώρα ποὺ ἡ Γῆ νειρεύεται νὰ φτάσει τὸ φεγγάρι!
Ἐκεῖ ψηλά, θὰ δεῖτε τὸ Θεό!

«Φιλολογικὴ Βραδυνή», 10.9.1958

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΑΠΟ ΤΙΣ ΙΝΔΙΕΣ

Τοῦ Κωστῆ Λ. Μεραναίου

ΣΗΜΕΡΑ θὰ σᾶς διηγηθῶ μιὰ ἱστορία. Τὴ διάβασα κάπου στὰ ψιλὰ γράμματα μιᾶς ἐφημερίδας, ἐκεῖ ποὺ δημοσιεύονται συνήθως τὰ μὴ συνταρακτικὰ καὶ τὰ κάπως ἀδιάφορα γεγονότα.

Ἡ ἱστορία αὐτὴ γίνεται σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς βόρειες γωνιὲς τῶν ἀπέραντων Ἰνδιῶν. Εἶναι ἱστορία ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ ἀποτραβήχτηκε ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, σὲ μιὰ μονήρη ἄσκηση, ποὺ θὰ τὸν προετοίμαζε νὰ ξαναγυρίση, ὅσο γίνεται ἀκέραιος καὶ πλήρης, ἀνάμεσα στὰ πλήθη τῶν ἀδελφῶν του. Εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Σβάμι Καριομάτι, ἑνὸς ἄνδρα περίπου 45 ἐτῶν, ποὺ ἀκριβῶς πάνω στὴν πιὸ γόνιμη ὡριμότητα τῆς ζωῆς του ὑποβλήθηκε, ἴσως, στὸν τραχύτερο αὐτοκαταναγκασμό.

Γόνος μιᾶς πατριαρχικῆς οἰκογένειας, αἰσθάνεται ἀπὸ νωρὶς ἰδιαίτερη κλίση γιὰ τὶς πνευματικὲς ἐνασχολήσεις. Φύση θεωρητικὴ καὶ ρομαντικὴ στὰ ἐφηβικά του χρόνια, διακατέχεται ἀπὸ τὴ θεία διδασκαλία τοῦ Βούδδα. Γιὰ μιὰ στιγμή, καθὼς λέγει ὁ ἴδιος, ἔνοιωσε πὼς ὁ προορισμός του ἦταν ν' ἀφιερωθῆ στὴ διδαχὴ τοῦ Μποτισάτβα. Ἀντιλαμβανόταν τὸν κόσμο καὶ τὴ ζωὴ σὰν μιὰ πλεκτάνη ἀπατηλῶν φαινομένων, ποὺ δὲν ἔκαναν τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τοῦ νὰ τρέφουν τὰ πάθη τοῦ ἀνθρώπου καὶ τελικὰ νὰ τὸν ὑποδουλώνουν σ' αὐτά.

Ἔπρεπε λοιπὸν ν' ἀναδεχθῆ κι' αὐτὸς τὴ μεγάλη ἄσκηση καὶ οὐσιαστικὰ ν' ἀπαρνηθῆ καὶ τὸν κόσμο καὶ τὸν ἑαυτό του. Δίπλα ὅμως σ' αὐτὴ τὴ θρησκευόμενη θεώρηση τῆς ζωῆς καὶ τῶν προβλημάτων της αἰσθανόταν ἀτίθασο καὶ ὁρμητικὸ τὸ ρεῦμα αὐτῆς τῆς ζωῆς κι' ἀντιλαμβανόταν, ὅσο περνοῦσε ὁ καιρός, πὼς ἡ ζωή, ἔστω καὶ σὰν φαινόμενο, δὲν παύει ν' ἀποτελῆ πραγματικότητα, καὶ πώς, ἴσως, ἡ μόνη σωστὴ στάση ἀπέναντί της εἶναι νὰ ζήσουμε στὴν ἀληθινὴ πληρότητά της, νὰ κατανοήσωμε τὴν πληρότητά της αὐτή, γιὰ νὰ μπορέσωμε ν' ἀντλήσωμε τὴν εὐδαιμονία ποὺ περικλείνει.

Στὸ πρωταρχικὸ θέλγητρο τῆς βουδδιστικῆς διδασκαλίας, ἐρχόταν τώρα νὰ προστεθῆ ἡ γοητεία τῆς γνώσης, τῆς λογικῆς, τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης.

Ὁ Καριομάτι ἤξερε πὼς πέρα ἀπὸ τὴν πατρίδα του, σὲ μιὰ ἄλλη ἤπειρο, στὴν Εὐρώπη, τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα εἶχε διαγράψει μιὰ καταπληκτικὴ πορεία καὶ πὼς ὁ ἄνθρωπος μ' ἕναν σχεδὸν ἡρωϊκὸ ἀγῶνα, ἀποσποῦσε, χιλιετηρίδες τώρα, τὰ μυστικὰ ἀπὸ τὸν φυσικὸ κόσμο ὅπου ζοῦσε, καὶ δημιουργοῦσε θαυμαστὰ ἔργα.

Οἰκονομικὰ ἀνεξάρτητος, ἀποφασίζει, ὁ ἀνατολίτης αὐτὸς μὲ τὴ βαθειὰ σοφία, τὴν ὁδοιπορία πρὸς τὴ Δύση. Δεκαπέντε ὁλόκληρα χρόνια παρακολουθεῖ ἐπιστῆμες. Δὲν ἀποταμιεύει μόνο γνώσεις, ἀλ-

Ἀπὸ τὴν ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, 12.10.1958

λά διανοίγει ἰσάριθμους φωταγωγούς στό μυστήριο τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Βλέπει πὼς σὲ κάθε τι ποὺ ὑπάρχει περικλείνεται καὶ ἕνας βαθύτερος λόγος καὶ πὼς ἐκεῖνο ποὺ παρουσιάζεται σὰν ἕνα φαινόμενο εἶναι ἡ ἁπλῆ ἐπιφάνεια ἑνὸς ἀπροσμέτρητου βάθους.

Καὶ σ' αὐτὸ τὸ βάθος ὑπάρχει τὸ κοινὸ ἑνωτικὸ σημεῖο ποὺ συνδέει τά πάντα. Ὁ κόσμος δὲν ἀποτελεῖ ἀνεξήγητο γρῖφο. Ἀπαιτεῖ μιὰ βαθμιαία πορεία ἀνάμεσά του, ποὺ ὁ τελικός της σκοπὸς εἶναι ἡ ἀνακάλυψη τῆς οὐσίας καὶ τῆς σημασίας του. Καὶ ἡ ἔκφραση τοῦ τελικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, ποὺ εἶναι τὸ ὄργανο γι' αὐτὴ τὴν ἀνακάλυψη, εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἡ κατάληξή της. Γιατὶ ὅλα πρέπει νὰ συσσωρευθοῦν, πρέπει νὰ ἐνταχθοῦν, πρέπει νά καταυγαστοῦν ἀπὸ τὸ φῶς του καὶ νά ἀντανακλασθοῦν πάλι στὸ ἴδιο πνεῦμα, ὅπου θά γίνῃ ἡ ἐναρμόνισή τους, ἡ μεγάλη συνταύτιση.

Αὐτὸ διαπιστώνει ὁ νέος ἀκόμη Ἰνδός. Ἀλλά μαζὶ μὲ τοῦτο παρατηρεῖ πὼς ἡ ἐπιστημονικὴ μέθοδος, ἀντὶ νὰ συγκλίνῃ πρὸς τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα, ἀντὶ νά φωτίζῃ καὶ νά φωτίζεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, διεξάγεται μέσα σὲ μιά ἀτμόσφαιρα ἐξωανθρώπινης ἀπομόνωσης. Ἡ γνώση καταντάει νὰ γίνῃ ἕνα νοητικὸ παιχνίδι καὶ στὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων δὲν παρατηρεῖται καμμιά μεταβολὴ καὶ πρὸ παντὸς καμμιὰ διεύρυνση τῶν ὁριζόντων τους.

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ τώρα ζοῦν σὲ τεράστιες πολιτεῖες, ποὺ καθημερινά συνωθοῦνται κατά μυριάδες στὶς μεγάλες ἀρτηρίες τους, εἶναι περίεργα καὶ ἀκατανόητα ὄντα, ποὺ κυκλοφοροῦν σχεδὸν σπασμωδικά κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τυφλῶν καὶ ἀδυσώπητων ἀναγκῶν. Διαγκωνίζονται καθημερινὰ στὴ ζωή τους, εἶναι οἱ γείτονες τῆς κάθε στιγμῆς κι' ὅμως τίποτα δὲν τοὺς συνδέει. Περιφέρονται σάν ἄγνωστοι μέσα σὲ μιὰ ἀχανῆ ἔρημο. Ἀλλά αὐτὸ δὲν μπορεῖ νά εἶναι τυχαῖο. Τίποτε ἄλλωστε δὲν γίνεται τυχαῖα, πρέπει λοιπὸν νά ἀναζητηθῆ καὶ νά εὑρεθῆ ἡ αἰτία του. Γιά τοῦτο ὅμως χρειάζεται σκέψη καὶ πρὸ παντὸς ἤρεμη μελέτη. Ἔπειτα λοιπὸν ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια ἀπουσίας στὴν πολυθόρυβη Εὐρώπη, ὁ ξενιτεμένος ξαναγυρίζει στὴν πατρίδα του. Ὡπλισμένος μὲ γνώση καὶ καινούργια σοφία, προσπαθεῖ νὰ βοηθήσῃ τὸν τόπο του, συμβάλλοντας στὴν ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ του. Ἀλλά καὶ πάλι ἡ ἴδια διαπίστωση. Πραγματοποιοῦνται πολιτιστικὲς πρόοδοι, ἀλλά τὸ ἀνθρώπινο πρόβλημα παραμένει ἀκέραιο.

Ἔτσι λοιπόν, στὸ μεσοστράτι τῆς ζωῆς του, ἀποφασίζει ὁ Σβάμι Καριομάτι τὴ μεγάλη του ἄσκηση. Ξεκινάει γιὰ τὸ μεγάλο δάσος, διαλέγει μιά ἐρημικὴ γωνιά, διαρρυθμίζει τὰ τοῦ βίου του καὶ κάθεται σιωπηλός, ἀναπολῶντας τὴ γνώση του καὶ τὴν ἐμπειρία του, καὶ προσπαθεῖ νὰ δῆ ποιὸς ἐπὶ τέλους εἶναι ὁ δρόμος ποὺ πρέπει νά πάρῃ ὁ ἄνθρωπος γιά νὰ σωθῆ.

Καὶ ἐνῶ ξαφνικά καθόταν καὶ στοχαζόταν ὅλ' αὐτά, μιὰ στιγμή, σὰν ἀστραψιά, τοῦ γεννήθηκε τὸ μεγάλο ἐρώτημα: «Ξέρω τόσα καὶ τόσα γιά τὸν κόσμο, μιὰ τὴ φύση, γιά τά ὄντα ποὺ ὑπάρχουν. Ἀλλά τί ξέρω γιὰ τὸν ἑαυτό μου; Τί εἶμαι ἐγώ;». Καὶ τότε μονομιᾶς νοιώθει νὰ τὸν πλημμυρίζῃ ἡ μεγάλη ἀπορία καὶ αὐτόματα ἀρχίζει νά τοποθετῆ τὸν ἑαυτό του ἀνάμεσα στὸν κόσμο. Ὁ κόσμος ὅμως ὑπάρχει σὰν σύνολο σκέψεων ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο ἑαυτό μας. Τὸ κέντρο του κατά συνέπεια εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Ὅλα τἆλλα εἶναι ὁ διάκοσμός του. Ἔχουν λόγο ὑπάρξεως, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος. Καὶ τότε τί ἀντιπροσωπεύει ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο;

Πῶς θά κριθῆ καὶ ποῦθε θά προσδιορισθῆ, πῶς θά ἀνακαλυφθῆ αὐτὸς ὁ δεσμός; Μόνον ἄν ἀναμετρήσωμε κι' ἀναλογισθοῦμε τὶς σχέσεις μας μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Νά λοιπὸν ποὺ χρειάζε-

ται ἡ αὐτοσυσπείρωση, ἡ συγκέντρωση στὸν ἴδιο μας τὸν ἑαυτό, γιατὶ μοναχα ἔτσι θα συλλαβωμε τα νήματα πού μᾶς συνδεουν μὲ ὅ,τι ὑπάρχει. Τί εἴμαστε; Μια φουχτα χῶμα. Αὐτὸ τὸ χῶμα ὅμως εἶναι μια δυνατότητα εὐτυχίας. Τὴν κρατᾶμε στὴν παλαμη μας, πρεπει ομως αὐτη ἡ παλαμη ν' ἀνοιχτῆ και να δεχτῆ το ζωοποιὸ φῶς τοῦ ἥλιου. Ἂν τὴν κρατήσωμε κλειστη, το χῶμα θα νεκρωθῆ καὶ θα φθαρῆ καὶ μαζὶ μ' αὐτο θα σαπίση καὶ το χερι μας. Στὴ ζωὴ ὅμως πορευομαστε μὲ σφιγμενες τὶς γροθιες μας. Κι' ἀντὶ για τὴ φιλικὴ χειραψία, δοκιμαζόμαστε ὁλοενα ἀπο συγκρουσεις καὶ τὴν ἀκατανοησία. Καὶ ἡ καρδιά μας καθε τόσο δέχεται τις βαθειὲς χαρακιὲς τῆς ἀπογοητευσης. Πορευόμαστε ξενοι ἀναμεσα στους ὁμοιους μας, ἐνῶ εἴμαστε ἀδελφοί. Ἀφήσαμε ὅμως ποτε ἀδέσμευτο αὐτο τὸ ἀδελφικὸ αἴσθημα, πού φτεροκοπάει ἀπελπισμένα μέσα μας, ζητῶντας τὴ λευτεριά του; Καθήσαμε ποτὲ να συλλογιστοῦμε τὸ τί ἀκριβῶς θελουμε; Προδωσαμε τα ἀνθρώπινα πρωτεῖα μας, γιὰ ἕνα τιποτενιο πινακιο φακῆς. Ζοῦμε για να χορταίνωμε τὴν ἐφήμερη πεῖνα μας, ἐνῶ ἡ ψυχή μας λιγοθυμαει ἀπὸ τὴν ἄσβεστη δίψα της.

Καὶ τότε, μέσα στὴ σιωπὴ τοῦ ἐρημικοῦ δάσους του, ὁ Σβάμι Καριομάτι ἀντίκρυσε τὴν ἀνθρώπινη ἀποκαλυψη. Εἶδε τὴ φοβερὴ συμβατικοτητα ὅπου ζοῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ μαζὶ τὴν ἀπέραντη δυστυχία τους. Εἶδε πῶς ποτὲ δὲν γνώρισαν τὸν ἑαυτό τους κι' ἔτσι τὸν πρόδωσαν μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρωπινους ἀδελφούς. Κι' ὁ πόνος του ἦταν βαθὺς γιατὶ ἦταν ὁ πόνος ὅλης τῆς πλάσης.

Ξεκίνησε λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἐρημιά του για τὶς πολιτεῖες καὶ τὰ χωρια τῶν ἀνθρωπων· τὸ βλέμμα του φλογισμενο ἀπὸ τὴν ἀγαπη καὶ δακρυσμένο ἀπὸ τὴν ὀδύνη ἄρχισε ν' ἀναζητᾶ σὲ κάθε συναπαντημα τὸ ἀδελφικὸ βλέμμα. Τὸ γύρευε ἀσταματητα. Ἤξερε πῶς ἀπὸ τη στιγμὴ που θα τὸ συναντοῦσε, θἄρχιζε ἡ μεταμόρφωση. Καὶ ἤξερε πως θα τὸ βρῆ, γιατὶ οἱ ψυχές, ὅσο κι' ἂν εἶναι καταθλιμμένες, περιμενουν. Γνωριζε πὼς ὅλοι θέλουν τὴν ἀφοσίωση καὶ τὴν ἔμπιστη ἄφεση, γιατὶ τοῦτο εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς εὐδαιμονίας. Ἐκεῖνος εἶχε γνωρίσει τὸν ἑαυτό του, καὶ ὑπηρετῶντας τον ὑπηρετοῦσε ὅλους τοὺς ἄλλους. Ἡ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ν' ἀνακαλύψη τὴν ἀνθρωπια του. Ὁ Σβάμι Καριομάτι ἀγαποῦσε τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ διδαχὴ καὶ ἡ ζωή του εἶναι ἐκεῖνο πού γυρεύει καὶ ἡ δική μας ζωή.

Πολλοὶ φοβοῦνται νὰ ἐμπιστευθοῦν στὸν ἑαυτό τους. Μεγάλο λάθος! Ὅσο βαθύτερα εἰσέρχεσθε στὸν ἑαυτό σας, τόσο περισσότερο πραγματικώτερα μπορεῖτε νὰ βασισθῆτε σ' αὐτόν.

Annie Besant

Μόνον ἡ ἀλήθεια κυριαρχεῖ στὸ τέλος. Τὸ ψεῦδος μπορεῖ ν' ἀνθίσῃ πρόσκαιρα, ἀλλὰ εἶναι σὰν τὸ φυτὸ πού ἔχει κάποια ἀρρώστια στὴ ρίζα του. Γρήγορα ἡ ρίζα σαπίζει καὶ τότε ἀρχίζει νὰ μαραίνεται καὶ τὸ ὁρατὸ μέρος τοῦ φυτοῦ...

Ἰνδικὸ ρητὸ

Οἱ Πρωτοπόροι τῆς Ἐπιστήμης

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΙ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ

Ἕνα ἐνδιαφέρον ἄρθρο τοῦ 1910 τοῦ καθηγητοῦ Alfred Russel Wallace

ΟΛΑ τὰ σφάλματα ἐκείνων ποὺ διεστρέβλωσαν τὸ θέμα τῆς ἐξελίξεως σὲ κάτι ποὺ ἀποκαλεῖται, κάκιστα, Δαρβινισμὸς προῆλθαν ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ ζωὴ εἶνε συνέπεια ὀργανώσεως. Τοῦτο εἶνε ἀκατανόητον. Ἡ ζωή, ὅπως τὴν παραδέχθηκε ὁ Huxley εἶνε ἡ αἰτία καὶ ὄχι ἡ συνέπεια τῆς ὀργανώσεως. Παραδεχθῆτε τὴ ζωή, καὶ ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐξελίξεως εἶνε ἐπαρκής, χωρὶς νὰ χρειάζεται ἀπαντήσεις. Παραδεχθῆτε πρῶτα τὴν ὀργάνωσι ὡς πηγὴ καὶ αἰτία τῆς ζωῆς, καὶ χάνεσθε σ' ἕνα λαβύρινθο παραφροσύνης.

Νομίζω ὅτι ὑπάρχει ἀλάνθαστη ἀπόδειξις γιὰ τὴν καθοδήγησι καὶ τὸν ἔλεγχο στὴ φυσικὴ συσκευὴ κάθε ζῶντος πλάσματος. Σκεφθῆτε, πρὸς στιγμήν, τὸ ζήτημα τῆς διατροφῆς. Οἱ ἄνθρωποι τῶν διαφόρων φυλῶν τρώγουν διάφορες τροφές. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἰδίας φυλῆς μποροῦν νὰ ἐφαρμόζουν δίαιτα τόσο διαφορετικὴ καὶ ξεχωριστὴ ὅσο εἶνε ἡ κιμωλία ἀπὸ τὸ τυρί. Ἀλλὰ σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις ἔχομε τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα. Ἡ τροφὴ μεταβάλλεται σὲ αἷμα. Τοῦτο εἶνε ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον, ἀρκετὰ ἀξιοθαύμαστο, ἀρκετὰ ἐκπληκτικό· ἀλλὰ σημειώσατε τὶ ἐπακολουθεῖ.

Τὸ αἷμα αὐτό, ποὺ κυκλοφορεῖ διὰ τοῦ σώματος, μετατρέπεται σ' ἕνα σημεῖο σὲ τρίχες καὶ σὲ ἄλλο σὲ νύχια. Ἀλλοῦ μετατρέπεται σὲ κόκκαλα καὶ ἀλλοῦ σὲ ἱστοὺς καὶ καθ' ὅν χρόνον μεταβάλλεται σὲ δέρμα, μεταβάλλεται ἐπίσης σὲ νεῦρα. Γίνεται ἀμέσως τὸ κόκκαλο τοῦ δακτύλου μου καὶ τὸ μάτι τῆς κεφαλῆς μου. Ὁ ὑλισμὸς χαλκεύει λέξεις, ὅπως ἡ ἔκκρισις, ἀλλὰ καμμιὰ λέξις ποὺ νὰ σημαίνη ἀσυνείδητος καὶ τυχαία ἐνέργεια, δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγήση τὸ μυστήριο αὐτό. Σκεφθῆτε το αὐτό...

Τὸ αἷμα στὶς φλέβες μας γίνεται σ' ἕνα σημεῖο ἕνα νύχι τοῦ δακτύλου, μιὰ σκληρὴ κερατοειδὴς οὐσία μὲ μία διακριτικὴ καὶ ξεχωριστὴ ἐπιφάνεια, ὑφὴ καὶ χαρακτῆρα. Καὶ γίνεται ἐπίσης τρίχωμα τοῦ κεφαλιοῦ μας. Πῶς αὐτὸ τὸ ἴδιο ρευστό, ἀσυνείδητα καὶ χωρὶς διάνοια, ἐκτελεῖ ὅλα αὐτὰ τὰ τόσο διαφορετικὰ καὶ θαυμάσια καθήκοντα; Μὴ λησμονεῖτε πῶς ἡ ἐνέργεια αὐτὴ τοῦ αἵματος εἶναι ἀκατάπαυστη καὶ

συνεχίζεται μέχρι τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου.

Τὸ μυστηριῶδες αὐτὸ ὑγρὸ ποὺ ὀνομάζεται αἷμα εἶναι τὸ πιὸ πολυάσχολο πρᾶγμα στὴ γῆ αὐτή. Αὐτὸ δημιουργεῖ τὰ κέρατα καὶ τὰ δέρματα τῶν ζώων, τὰ πτερὰ καὶ τὰ ράμφη τῶν πουλιῶν, τὰ λέπια καὶ τὰ κόκκαλα τῶν ἑρπετῶν, τὰ πτερὰ καὶ τὰ μάτια τῶν ἐντόμων, τοὺς ἐγκεφάλους τῶν ποιητῶν καὶ τοὺς μῦς τῶν ἐργατῶν. Αὐτὸ ἐνεργεῖ τὴ χώνευσι σὲ ὅλους μας, ἐπισκευάζει ἀπολεσθέντας ἱστούς, ἀποκαθιστᾶ τὶς δυνάμεις μας, μᾶς δημιουργεῖ καὶ μᾶς ἀναδημιουργεῖ κάθε ὥρα τῆς ἡμέρας.

Δὲν εἶναι λοιπὸν παραφροσύνη ὅταν λέμε ὅτι τὸ αἷμα μπορεῖ νὰ κάνῃ ὅλα αὐτὰ ποὺ εἶναι τόσο ἀξιοθαύμαστα καὶ διάφορα πράγματα μόνο του καὶ χωρὶς συνείδηση, χωρὶς καθοδήγησι, ρέει στὸ ἄκρον ἑνὸς δακτύλου καὶ γίνεται τυχαίως νύχι ἢ ἀνεβαίνει στὸ κρανίο καὶ κατὰ τύχην γίνεται κόμη; Εἶναι περισσότερο σύμφωνο μὲ τὴ λογικὴ ἂν ποῦμε ὅτι τὸ αἷμα κάνει αὐτὴ τὴν ἐργασία μόνο του καὶ χωρὶς πρόθεσι νὰ τὸ κάμῃ ἢ ὅτι καθοδηγεῖται σοφὰ στὸν προορισμό του ἀπὸ μία συνειδητὴ διεύθυνσι; Ποιὰ θεωρία εἶναι λογικώτερη;

Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω πῶς ἕνας νοῦς μὲ κρίσι καὶ χωρὶς προκατάληψι, ἐντελῶς ἐνήμερος τῆς καταπληκτικῆς αὐτῆς ἐνεργείας, μπορεῖ νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτό του νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ διαδικασία εἶναι ἕνα τυφλὸ καὶ ἀσυνείδητο συμβάν.

Μπορεῖ νὰ μὴ μᾶς εἶνε δυνατὸν νὰ ποῦμε πῶς γίνεται ἡ καθοδήγησι καὶ ἀπὸ ποῖες ἀκριβῶς δυνάμεις, ἀλλὰ δι' ὅσους ἔχουν μάτια διὰ νὰ βλέπουν καὶ νοῦ συνειθισμένο νὰ ἀντανακλᾶ, στὰ πλέον μικροσκοπικὰ κύτταρα, στὸ αἷμα, σ' ὁλόκληρη τὴ γῆ καὶ διὰ μέσου τοῦ ἀστρικοῦ σύμπαντος — τοῦ ἰδικοῦ μας μικροῦ σύμπαντος, ὅπως μποροῦμε νὰ τὸ ποῦμε — ὑπάρχει νοήμων καὶ συνειδητὴ διεύθυνσις, μὲ μιὰ λέξι ὑπάρχει Νοῦς.

Πρέπει νὰ διευρύνωμε τὴν ὅρασί μας. Πρέπει νὰ δοῦμε περισσότερα ὄντα εἰς τὸ σύμπαν ἐκτὸς ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους.

Ὀφείλομε, νομίζω, νὰ ἀναγνωρίσωμε ὅτι μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ τελικοῦ θεοῦ ὑπάρχει ἕνα σχεδὸν ἄπειρο πλῆθος ὄντων, ποὺ ἐκτελοῦν καθήκοντα στὸ σύμπαν, ποὺ εἶναι τόσο καθωρισμένα καὶ σημαντικά, ὅσο εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἔχομε νὰ ἐκτελέσωμε ἡμεῖς ἐπὶ τῆς γῆς.

Φαντάζομαι ὅτι τὸ σύμπαν κατοικεῖται ἀπὸ πνεύματα — δηλαδὴ ἀπὸ ὄντα διανοητικὰ μὲ δυνάμεις καὶ καθήκοντα, συγγενῆ πρὸς τὰ δικά μας, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερα. Νομίζω πὼς ὑπάρχει μιὰ βαθμιαία ἄνοδος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐμπρός, διὰ μέσου μιᾶς ἀτελευτήτου σχεδὸν λεγεῶνος τέτοιων ὄντων, πρὸς τὴν Πρώτην Αἰτίαν, περὶ τῆς ὁποίας μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ ὁμιλήσωμε. Δι' Αὐτῆς τὰ ἀτελείωτα αὐτὰ ὄντα ἐνεργοῦν καὶ πραγματοποιοῦν, ἀλλ' Αὐτὴ ἡ ἴδια πιθανὸν νὰ μὴν ἔχῃ πραγματικὴ ἐπαφὴ μὲ τὴ γῆ μας.

Δὲν ἐννοῶ ὅτι ὁ ἔλεγχος τῶν

σωμάτων μας εἶναι αὐτόματος ἢ ὅτι εἶναι φυσικὴ ἐπέμβασις. Ὁ ἔλεγχος δεσμεύεται βεβαίως ἀπὸ νόμους ποὺ εἶνε ἀπόλυτοι καὶ ἀναμφισβήτητοι ὅσον ἐκεῖνοι ποὺ διέπουν τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ σύμπαν αὐτοῦ. Ἀσφαλῶς, ἡ ἐπιτυχία τούτου ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ μᾶς.

Πιστεύω πὼς ἐπηρεαζόμαστε χωρὶς σύγκρουση καὶ ὅτι ὁ χειρισμὸς τῶν σωμάτων μας εἶναι τουλάχιστον τόσο δύσκολος δι᾽ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀναλάβει τοῦτον, ὅσον εἶναι, ἄς ποῦμε, ἡ καλλιέργεια τοῦ πλανήτου αὐτοῦ γιὰ μᾶς.

Τώρα ἐρχόμαστε σ᾽ ἕνα μεγάλο ζήτημα. Εἶναι τὸ ζήτημα τοῦ Σκοποῦ. Ὑπάρχει καθοδήγησις καὶ ἔλεγχος ἢ εἶναι τὸ κάθε τι ἀποτέλεσμα τῆς τύχης; Εἴμαστε μεμονωμένοι στὸν κόσμο καὶ ἄνευ σημασίας στὸ ὑπόλοιπο σύμπαν; Ἢ εἴμαστε ἕνα, «σὲ μιὰ κλίμακα πλασμάτων», μιὰ ἱεραρχία ὄντων;

Μπορεῖτε νὰ ἐξετάσετε αὐτὸ τὸ θέμα μέσα στὴ μεταφυσικὴ ἀτραπό, ἢ σὰν ἄνθρωπος τῆς ἀκριβοῦς ἐπιστήμης, μὲ τὴν παρατήρησι τῆς φυσικῆς σφαίρας καὶ τῆς ἀντανακλάσεως ἐπὶ τῶν ὁρατῶν καὶ ἁπτῶν ἀντικειμένων. Ἡ δική μου συμβολή, εἶναι συμβολὴ ἐπιστήμονος φυσιοδίφου, ἀνθρώπου ποὺ μελετᾶ τὸ περιβάλλον του διὰ νὰ ἴδῃ ποῦ εὑρίσκεται. Καὶ τὸ συμπέρασμα στὸ ὁποῖον καταλήγω εἶνε τοῦτο: Ὅτι παντοῦ, ὄχι ἐδῶ κι᾽ ἐκεῖ, ἀλλὰ παντοῦ, καὶ στὶς ἐλάχιστες ἐνέργειες τῆς φύσεως στὶς ὁποῖες εἰσέδυσεν ἡ ἀνθρωπίνη παρατήρησις, ὑπάρχει σκοπὸς καὶ συνεχὴς καθοδήγησις καὶ ἔλεγχος.

Πιστεύω ὅτι ὑπάρχει σκοπὸς στὴν δημιουργία. Τὸν συναντῶ παντοῦ ὅπου καὶ νὰ στραφῶ. Δὲν μπορῶ νὰ ἐξετάσω τὴν μικρότερη ἢ τὴν κοινότερη ζῶσα ὕπαρξι χωρὶς νὰ εὕρω στήριγμα στὴ λογική μου καὶ κατάπληξι ἀπὸ τὸ θαῦμα, ἀπὸ τὴν ὀμορφιά, ἀπὸ τὴ δύναμι καὶ τὴ σοφία τῆς δημιουργίας.

Ἔχετε ἐξετάσει ποτὲ τὰ πτερὰ τοῦ πουλιοῦ; Νομίζω ὅτι ἕνα πτερὸ εἶναι τὸ ἀριστούργημα τῆς φύσεως. Κανεὶς στὸν κόσμο δὲν θὰ μποροῦσε νὰ κάμῃ τέτοιο πρᾶγμα, οὔτε καὶ κατ᾽ ἐλάχιστον νὰ ὁμοιάζῃ πρὸς αὐτό. Κάποιος εἶπε ὅτι ἕνα μόνο πτερὸ ἀποτελεῖται ἀπὸ περισσότερα ἀπὸ χίλια μέρη. Προσέξτε ἕνα πουλὶ ὅταν πετᾶ ἐπάνω ἀπὸ τὴ γῆ μέσα σ᾽ ἕνα ἀνεμοστρόβιλο καὶ σκεφθῆτε πόσο ἐλαφρὰ εἶναι τὰ πτερά του. Καὶ τὰ πτερὰ αὐτὰ εἶναι στεγανὰ καὶ ἀδιάβροχα, εἶναι τὸ τελειότερο ἔνδυμα ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ. Τὸ ἔχετε ποτὲ σκεφθῆ καὶ σεῖς αὐτό;

Τὸ πιὸ ἀξιαγάπητο καὶ χαριτωμένο πρᾶγμα στὸν κόσμο εἶναι, χωρὶς ἀμφιβολία, τὸ πουλί. Ὑποθέτω ὅτι ὅλοι μας τὸ ἔχομε αἰσθανθῆ αὐτό. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ κυττάζῃ καὶ τὸ μικρότερο πουλὶ νὰ πετᾶ, ἢ νὰ ἐξετάζῃ τὰ θαυμάσια πτερά του χωρὶς νὰ νοιώσῃ ἔντονο θαυμασμό. Εἶναι πλάσματα ἐξαιρετικά. Ὅλη λοιπὸν ἡ ὀμορφιὰ εἶναι στὰ πτερά.

Μαδῆστε ἕνα πουλὶ καὶ αὐτὸ ποὺ ἦτανε τόσο τέλειο γίνεται ἀμέσως τὸ ἀσχημότερο καὶ τὸ κω-

μικώτερο πρᾶγμα: Ἕνα μικρὸ πουλάκι μᾶς κάνει νὰ γελάσωμε. Ὅταν ὅμως τὰ πτερά του μεγαλώσουν, τὸ ἴδιο πουλὶ κάνει τὸν Shelley νὰ γράφη μιὰ ἀθάνατη ᾠδή. Τέτοιο εἶναι τὸ θαῦμα τῶν πτερῶν. Καὶ πῶς γίνονται αὐτά;

Ἡ ἐξέλιξις μπορεῖ νὰ ἐξηγήση πολλά, ἀλλὰ ἡ καταγωγὴ ἑνὸς πτεροῦ καὶ ἡ ἀνάπτυξίς του εἶνε πέραν τῆς κατανοήσεώς μας καὶ ἀσφαλῶς πέραν κάθε τυχαίας δυνατότητος νὰ τὸ ἐπιτύχωμε.

Τὰ λέπια στὰ πτερὰ τοῦ σκώρου δὲν βρίσκουν ἐξήγησι στὴν ἐξέλιξι. Ἀνήκουν στὴν ὀμορφιὰ καὶ ἡ ὀμορφιὰ εἶνε πνευματικὸ μυστήριο. Ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ Huxley κατεπλάγη ἀπὸ τὴν ὀμορφιὰ τοῦ περιβάλλοντός του. Πόθεν προέρχεται ἡ ὀμορφιά; Ἡ ἐξέλιξις δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἐξηγήση.

Ἐν τούτοις, ἡ ἐξέλιξις εἶνε μιὰ ὑγιὴς ὑπόθεσις. Κάθε νέα ἀνακάλυψις στὴ φύσι ἐνισχύει τὴν ἀρχικὴ αὐτὴ ὑπόθεσι. Ἀλλ' αὐτὴ εἶνε ἡ ὑγιὴς καὶ τιμία ἐξέλιξις, ἡ ὁποία δὲν ἔχει τίποτε νὰ κάμη μὲ τὶς ἀρχὲς καὶ ἀκολουθεῖ μόνο μερικοὺς κρίκους σὲ μιὰ ἁλυσίδα ποὺ εἶνε ἀρκετὰ ἐμφανής. Ὅσο γι' αὐτὴ τὴν ἁλυσσίδα ἡ ἐξέλιξις δὲν ἔχει τίποτε νὰ πῆ.... Ὅσο περισσότερο σκέπτεται σ' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ποὺ μπορεῖ νὰ παρατηρήση, τόσο περισσότερο θὰ φθάση νὰ ἰδῆ ὅτι ὁ ὑλισμὸς εἶνε ἡ μεγαλειτέρα ἀνοησία. Καὶ γρήγορα νομίζω θὰ τὸ καταλάβη. Στὴν ἀρχὴ εἶχε κάποια δικαιολογία.

Στὶς αὐταρχικὲς προλήψεις ἡ ἐξέλιξις ἔρριξε μιὰ τρομακτικὴ βόμβα. Ὅσοι αἰσθάνθηκαν νὰ προσβάλλεται ἡ ἀντίληψίς των καὶ ἔπαθαν σύγχυσι, ὥρμησαν στὸ συμπέρασμα ὅτι κατεστράφη ἡ θρησκεία, ὅτι μιὰ μικρὴ ἁλυσίδα λογικῆς ἐξήγησε ὁλόκληρο τὸ ἀπέραντο σύμπαν, ὅτι ἡ προέλευσις τοῦ νοῦ ἦτανε στὴ λάσπη καὶ τὸ τέλος του στὴ σκόνη. Αὐτὴ ἦτανε μιὰ γνώμη ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ βαστάξη.

Ὁ ὑλισμὸς πέθανε γιὰ ὅλους ὅσους ἔχουν ἀντίληψι. Ὑπάρχουν νόμοι τῆς φύσεως, ἀλλὰ εἶνε σκόπιμοι. Ὅπου καὶ νὰ κυττάξωμε ἀντιμετωπίζομε τὴ δύναμι καὶ τὴ διάνοια. Τὸ μέλλον θὰ εἶνε γεμᾶτο ἀπὸ θαύματα, σεβασμὸ καὶ ἀπὸ μιὰ ἤρεμη πίστι ἀντάξια τῆς θέσεώς μας στὸ σχέδιον τῶν πραγμάτων.

Ἡ ἀγάπη πάντοτε ἐξαναγκάζει σὲ ἀνταπόδοσι.

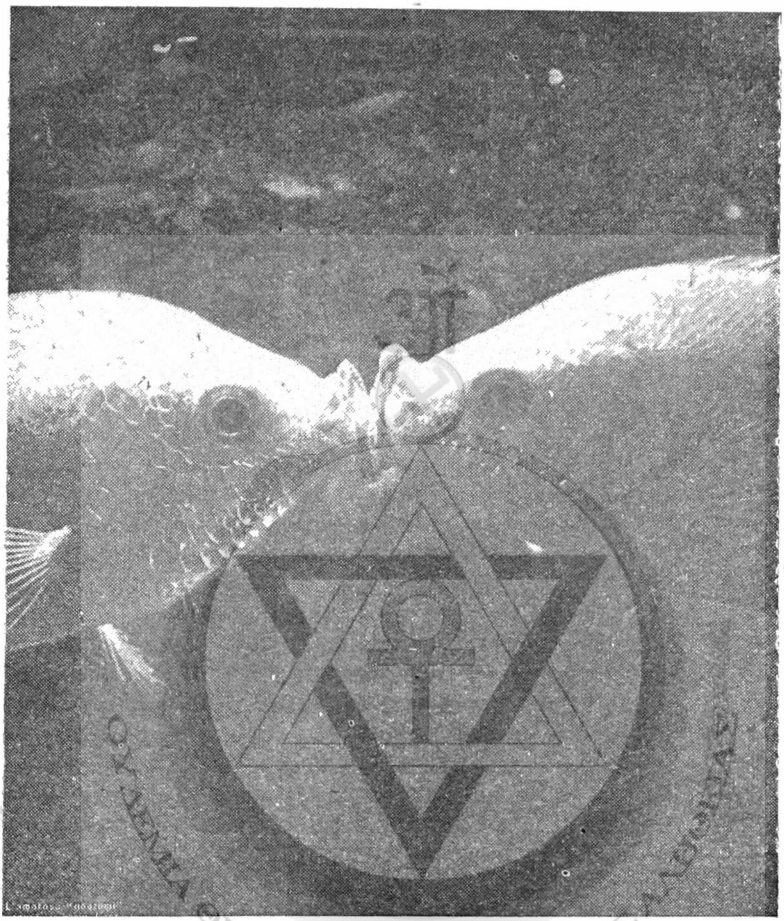
Δάντης

Πολλοὶ ἄνθρωποι τοποθετοῦν τὴν ἀρετὴ περισσότερο στὴν μετάνοια γιὰ τὰ σφάλματα καὶ ὄχι στὴν ἀποφυγή των.

Λίχτεμπεργκ

Η ΖΩΗ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ

ΨΑΡΙΑ ΠΟΥ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΤΟ ΦΙΛΙ

Οἱ Ἀμερικανοὶ κυριεύθηκαν, τὸν τελευταῖο καιρό, μὲ τὸ «χόμπυ» τῶν τροπικῶν ψαριῶν, ποὺ κατώρθωσαν νὰ τὰ μεταβάλλουν σέ.. κατοικίδια. Ὑπολογίζεται ὅτι τὸ χόμπυ αὐτὸ κατέχει τὴν τρίτη σειρὰ στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐρασιτεχνικὴ φωτογραφία καὶ τὴν συλλογὴ γραμματοσήμων. Εἴκοσι ἑκατομμύρια οἰκογένειες—δηλαδὴ στοὺς δύο Ἀμερικανοὺς ὁ ἕνας—ζοῦν στὰ σπίτια τους μὲ τὴν σιωπηλὴ συντροφιὰ τῶν κατοίκων τοῦ ὕδατος. Γιὰ τὰ ἐνυδρεῖα τους ξοδεύουν περίπου ἕνα δισεκατομμύριο δολλάρια ἐτησίως. Προτιμοῦν τὰ μικρὰ ψάρια τῶν Τροπικῶν, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα τιμῶνται 100 δολλάρια τὸ κομμάτι. Ἀπὸ μιὰ περιγραφὴ ποὺ ἐδημοσιεύθη στὴν «Epoca», παρελάβαμε τὴν ἀνωτέρω φωτογραφία. Παρουσιάζει δύο χαριτωμένα Γ ο ύ ρ α μ ι, ποὺ εἶναι ψάρια τοῦ γλυκοῦ νεροῦ. Τὸ ἐπιστημονικό τους ὄνομα εἶναι «Ἀκανθοπτερύγια ἐκ τῶν λαβυρινθοβραγχίων τῆς ὁμοιογενείας τῶν ὀσφραινομενιδῶν». Καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν φωτογραφία, τὸ Γ ο ύ ρ α μ ι γνωρίζει τὸ φιλί !

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΣΕ ΠΟΡΕΙΑ

Διάλεξις τοῦ John Coats στὰ γραφεῖα τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ»

ΤΙΣ τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Ὀκτωβρίου, καθ' ὁδὸν πρὸς τὸ Adyar, ἔμεινε λίγο στὴν Ἑλλάδα ὁ διεθνὴς ὁμιλητὴς κ. John Coats, πρόεδρος τοῦ «Θεοσοφικοῦ Τάγματος Ὑπηρεσίας» τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς φιλανθρωπικῆς ὀργανώσεως «Wings of Friendship» (Φτερὰ Φιλίας), ἡ ὁποία ἔχει ἀναπτύξει καὶ στὸν τόπο μας ἀγαθὴ δρᾶσι.

Ὁ κ. Κόατς, τὸ βράδυ της Πέμπτης 23 Ὀκτωβρίου, μίλησε στὴν κατάμεστη αἴθουσα τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ». Ἡ ὁμιλία του δὲν ἔφερε τίτλο, μπορεῖ ὅμως νὰ τιτλοφορηθῆ «Ἄνθρωποι σὲ πορεία», γιατὶ τὸ θέμα της ἦταν αὐτὸ ἀκριβῶς: Πῶς συμπεριφέρονται καὶ πῶς πρέπει νὰ συμπεριφέρωνται οἱ ἄνθρωποι στὴν πορεία γιὰ τὴν κατάκτησι τῆς ἀλήθειας καὶ τὴν πνευματική τους ἐξέλιξι. Ὁ ὁμιλητὴς ἀνέπτυξε τὸ θέμα του στὸ πλαίσιο πληροφοριῶν γιὰ τὴν ζωὴ τῆς Ἕλενας Πετρόβνας Μπλαβάτσκυ.

Εἶναι καλό, εἶπε, νὰ πέρνωμε ἕνα γνωστὸ πρόσωπο γιὰ νὰ συγκρίνωμε τὸν ἑαυτό μας καὶ νὰ σταθμίζουμε τὴν ἐπιρροὴ ποὺ ἔχει ἐπάνω μας· ἀλλά, βέβαια, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἐγκαταλείπουμε τὸν ἑαυτό μας σὲ καμμιὰ αὐθεντία. Νὰ μὴν ἀκολουθοῦμε ἄλλους, νὰ μὴ στήνουμε κανέναν ἄνθρωπο σὲ βάθρο. Νὰ πέρνουμε ἀπὸ τοὺς ἀνώτερους ἀνθρώπους παραδείγματα καὶ κατευθύνσεις, ἀλλὰ νὰ περπατοῦμε οἱ ἴδιοι στὸ δρόμο μας καὶ νὰ ἀποκτοῦμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι συνείδησι τοῦ ἀληθινοῦ. Αὐτὸ εἶναι τὸ σωστό.

Ἔδωσε σημασία ἰδιαίτερη ὄχι στὸ εἶδος τοῦ σκοποῦ μας, ἀλλὰ στὴν ποιότητα τοῦ ἐνδιαφέροντός μας γι' αὐτὸν τὸν σκοπό. Εἶπε: «Θὰ πρέπει νὰ διερωτώμεθα: Ἔχω ἕνα σκοπό: Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπός; Καὶ εἶμαι ἀδιάλλακτος; Ἡ ἀπάντησις εἶναι δύσκολη, γιατὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν συνηθίζει νὰ διερωτᾶται κἂν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Γνωρίζομε τί ἔχομε διαλέξει στὴ ζωή;

» Μιὰ φορά, ὁ δόκτωρ Ἀραντέηλ ρώτησε μιὰ ὁμάδα νέων, ποιὸν ἀπὸ τοὺς Διδασκάλους θέλουν νὰ ὑπηρετήσουν. Ἐκεῖνοι ἀπήντησαν ὅτι δὲν τὸ εἶχαν σκεφθῆ. Καὶ ὁ Ἀραντέηλ δὲν ἱκανοποιήθηκε, ἐπειδὴ ἐφρόνει ὅτι ἂν

καὶ τὸ πιθανὸν εἶναι νὰ μὴ μπορέση κανεὶς νὰ φτάση στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου, ἐν τούτοις εἶναι σημαντικὸ τὸ νὰ γνωρίζη ποῦ βαδίζει. Πρέπει νὰ ἔχωμε ἕνα σκοπό, δικό μας σκοπό, ὄχι τὸ σκοπὸ κάποιου ἄλλου.

» Γιατὶ εἴμεθα στὴν Θεοσοφικὴ Ἑταιρία: Γιὰ Ὑπηρεσία; Ἀδελφότητα; Γνῶσι; Γιόγκα; Αὐτοανάπτυξι; Καὶ τὶ ἐννοοῦμε μὲ τοὺς ὅρους αὐτούς; Πρόκειται γιὰ μιὰ ἁπλῆ ἀλλαγὴ ἀπὸ τὴν προηγούμενη κατάστασι; Ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι ποὺ φεύγουν ἀπὸ μιὰ θρησκεία καὶ πηγαίνουν σὲ ἄλλη, χωρὶς ν' ἀλλάζουν τρόπο ζωῆς. Ἔτσι, δὲν ἔχει καμμιὰ σημασία καὶ τὸ νὰ εἰσέλθη κανεὶς στὴ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία, ἂν δὲν πρόκειται γιὰ ἀλλαγὴ τρόπου ζωῆς.

» Ἡ Ὑπηρεσία μπορεῖ νὰ ξηράνη τὸ αὐλάκι, ἂν ἔχη ἀποχωριστῆ ἀπὸ τὴ Σοφία. Καὶ ἡ Γνῶσις μπορεῖ νὰ εἶναι παγερή, ἂν δὲν ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν Ἀγάπη. Μιὰ φορὰ ἕνας φίλος μου ἐπεσκέφθη ἕνα ἐργαστήριο ἰατρικῶν ἐρευνῶν καὶ εἶδε ἕναν τεχνίτη νὰ προσπαθῆ μ' ἕνα σφυρὶ νὰ σπάση τὰ πόδια μιᾶς γάτας. Ἡ γάτα ἦταν ζωντανὴ καὶ οὔτε κἂν σὲ τεχνητὴ ἀναισθησία. Ὁ τεχνίτης ἐνδιαφερόταν νὰ μάθη πόσες σφυριὲς χρειάζονται γιὰ νὰ σπάση τὰ πόδια τῆς γάτας. Τὸν ρώτησε ὁ φίλος μου ἐὰν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο βοηθῆ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἡ ἀπάντησις ἦταν: «Δὲν βοηθῶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἂν προσθέσω κάποια γνῶσι στὴν ἰατρική, θὰ πάρω βαθμό».

» Ὅσο γιὰ τὴν Αὐτοανάπτυξι, ἡ ὁποία σημαίνει τὴν πλήρη χρησιμοποίησι τῶν ἱκανοτήτων μας, εὔκολα μπορεῖ νὰ ἐκφυλισθῆ σὲ καθαρὸ ἐγωϊσμό. Ἐπὶ παραδείγματι, «ἐγὼ εἶμαι μεγάλος, οἱ ἄλλοι μικροί». Μόνη δικαιολογία τῆς αὐτοεξελίξεως εἶναι ἡ διάθεσίς μας γιὰ τὴν βοήθεια τῶν ἄλλων, συνεπῶς πρέπει νὰ εἶναι ἀχώριστα ἑνωμένη μὲ τὴν Ὑπηρεσία. Μιὰ φορά, ἕνας βουδδιστὴς μοναχὸς μοῦ ἔλεγε: «Οἱ μὴ καλλιεργημένοι ἄνθρωποι ψέγουν τοὺς ἄλλους· οἱ μισοκαλλιεργημένοι, ψέγουν τὸν ἑαυτό τους· οἱ ἀληθινὰ καλλιεργημένοι, βλέπουν τὰ πάντα ἀπαθῶς καὶ διακρίνουν τὶ δέον γενέσθαι».

» Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀδελφότης μπορεῖ νὰ καταντήση ἕνα ἁπλὸ στεγνὸ αἴσθημα, τελείως ἀνωφελές, ἐὰν ἀπουσιάζη ἡ γνῶσις τῶν συνθηκῶν. Μὲ τὴν Γνῶσι, ἡ Ἀδελφότης εἶναι μιὰ πραγματικότης. Γενικά, χρειάζεται σ' αὐτὰ τὰ ἰδεώδη ἕνας συσχετισμός, μιὰ ἰσορροπία. Τὸ καθένα χωριστά, ἂν δὲν ἰσοζυγίζεται ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἀποβαίνει στεῖρο. Ὅλα μαζὶ ἰσορροποῦν καὶ δίνουν στὸν ἄνθρωπο τὴν ἱκανότητα νὰ διακρίνη τὶ δέον γενέσθαι.

» Ἡ Ἄννυ Μπέζαντ ἔλεγε πὼς εἶναι ὡραία ἡ συνήθεια τῶν ἀνθρώπων νὰ στήνουν στὰ πλαϊνὰ τῶν δρόμων τοὺς χιλιομετρικοὺς δεῖκτες. Ἔτσι ξέρει κανεὶς ποῦ πηγαίνει καὶ τὶ δρόμο κάνει. Μερικοὶ ἄνθρωποι, ὅμως, φθάνουν σ' ἕνα σημεῖο ἀνόητης συνειδητότητος, ὥστε πέρνουν τὸν δείκτη καὶ τὸν στήνουν στὴ μέση τοῦ δρόμου. Εἶναι γεμᾶτοι ἱκανοποίησι. «Βρῆκαν τὴν ἀλήθεια».

Κάθονται στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ προσκυνοῦν τὸν δείκτη. Ἔτσι, δὲν μποροῦν νὰ προχωρήσουν... Δὲν πρέπει νὰ γίνεται τὸ λάθος νὰ τοποθετῆται ὁ σταδιοδείκτης στὸ μέσον τοῦ δρόμου. Ὁ δρόμος πρέπει νὰ μένῃ ἀνοικτός...

«Ἡ ἀλήθεια εἶναι, συνέχισε, πὼς λίγα πράγματα μποροῦμε νὰ κάμωμε μὲ τὸν ἑαυτό μας, ὅταν εἶναι πράγματι ὁ ἑαυτός μας, καὶ ὅμως εἶναι τόσο σημαντικά. Ἂς διερωτηθοῦμε: Πῶς ζοῦμε; Σὰν σῶμα ἢ σὰν πνεῦμα; Τὶ ἐννοοῦμε, ἐπὶ παραδείγματι, μὲ τὴν λέξι «πεινῶ». Ποιὸς πεινᾶ: Ἐγώ; Ἢ τὸ σῶμα μου; Τὸ σῶμα μας εἶναι ἕνα μέσον, ἕνα ὄχημα. Πρέπει νὰ τὸ συντηροῦμε νὰ τὸ τρέφουμε, νὰ τὸ ἀναπαύουμε, νὰ τὸ ἐξασκοῦμε, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι «ἐμεῖς». Εἶναι κάτι πρόσκαιρο, ἐνῶ ἡ πραγματική μας ταυτότης εἶναι μέρος τοῦ αἰωνίου. Ἡ ζωή μας εἶναι μέρος τῆς Μιᾶς Ζωῆς. Ἡ θέλησί μας εἶναι μέρος τῆς Μιᾶς Θελήσεως. Ὁ νοῦς μας εἶναι μέρος τοῦ Ἑνὸς Νοῦ. Καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ πᾶμε πουθενὰ μακριὰ γιὰ ν' ἀντιληφθοῦμε τὴν πραγματικότητα, τὴν προσωπική μας ἀνυπαρξία μέσα στὴν ὕπαρξι τοῦ Ἑνιαίου. Ἡ φύσις μας διδάσκει ὅτι δὲν ἐπαναλαμβάνει τὸν ἑαυτό της. Κανένα φύλλο δὲν μοιάζει μὲ ἄλλο, οὔτε καὶ οἱ ἄνθρωποι. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἀποφασίσωμε ὅτι δὲν θὰ γίνωμε ποτὲ τὸ ἀντίτυπο ἑνὸς ἄλλου, ἀλλὰ ὀφείλομε ν' ἀναπτύξουμε τὴν ἀποκλειστικότητα τοῦ ἑαυτοῦ μας.

«Φυσικά, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπαναλαμβάνουμε ἄλλους, ἀφοῦ ὅμως αὐτὸ ποὺ θὰ ἐπαναλάβουμε τὸ κάμουμε δικό μας κι' ἀναλάβουμε τὴν εὐθύνη του. Ἔτσι, θὰ διευκολύνουμε τὴν ἐξέλιξί μας, χωρὶς νὰ τὴν ἐμποδίζουμε μὲ τὶς σχεδιασμένες σκέψεις μας. Θυμηθῆτε τὶ ἔλεγε ὁ Κρίσνατζη: «Σκεπάζετε τὴν ἀλήθεια μου μὲ τὰ λόγια σας».

»Ὅταν ζῇ κανεὶς μὲ τὸ πνεῦμα, τότε δὲν φοβᾶται γιὰ τίποτε. Γνωρίζει τὰ αἴτια τῆς ταραχῆς καὶ δὲν μπορεῖ αὐτὴ νὰ τὸν ἐπηρεάσῃ. Ὑπάρχει σὲ πολλὰ παιδικὰ παραμύθια ποὺ μιλοῦν διὰ νεράϊδες καὶ γιὰ δράκους, ἡ παράδοσις ὅτι ἂν ξέρῃ κανεὶς τὸ ὄνομα τῆς νεράϊδας ἢ τοῦ δράκου, δὲν μπορεῖ νὰ τὸν βλάψουν. Εἶναι μιὰ παιδικὴ ἐκδοχὴ τῆς ἀλήθειας, ὅτι δὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ κανείς, ὅταν γνωρίζῃ τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων. Γιατί, ὅπως πεινᾶ τὸ σῶμα, ἔτσι καὶ φοβᾶται μόνον τὸ σῶμα. Τὸ πνεῦμα δὲν φοβᾶται καὶ δὲν παθαίνει τίποτε. Ἂς πηγαίνουμε, λοιπόν, μπροστά, ἀντιμέτωποι στὶς στενοχώριες, ἀκάλυπτοι, δίχως νὰ ταραχθοῦμε. Μιὰ θλῖψις ἔχει κάποια ὠφελιμότητα. Ἂς τὴν ἀντιμετωπίζουμε μὲ τὸ ἐνδιαφέρον νὰ δεχθοῦμε τὴν διδαχή της».

Τελειώνοντας, ὁ ὁμιλητὴς ἀνέφερε τὴν εὐχὴ τοῦ **Ν. Σρὶ Ραμ** στὶς χριστουγεννιάτικες κάρτες τοῦ περασμένου χρόνου: «Νὰ δίνουμε τὸν ἑαυτό μας σὲ συνεχῆ καὶ ἀνεπιφύλακτη ἀγάπη πρὸς ὅλα τὰ ὄντα ποὺ ἐγνωρίσαμε ποτέ, καὶ νὰ εὐχώμεθα ἐγκάρδια γιὰ τὸ παντοτεινὸ καλό τους».

ΚΟΛΟΚΥΝΘΟΥ

ΤΟ ΘΕΟΣΟΦΙΚΟ ΤΑΓΜΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τοῦ Γεωργ. Βλιάμου

ΕΦΕΤΟΣ συνεπληρώθησαν 50 χρόνια ἀπὸ τὴν ἵδρυσι τοῦ Θεοσοφικοῦ Τάγματος Ὑπηρεσίας, ποὺ προχωρεῖ σὲ πολλὲς χῶρες γιὰ «νὰ ἐλαφρώση λίγο τὸ βαρὺ Κάρμα τοῦ κόσμου», καθὼς λέγεται στὸ «Φῶς ἐπὶ τῆς ἀτραποῦ».

Τὸ Τάγμα ἱδρύθη τὸ 1908 ἀπὸ τὴν Ἄννυ Μπέζαντ καὶ ἀποτελεῖ μιὰ ἔμπρακτη ἐκδήλωσι τῆς παγκόσμιας ἀδελφότητος ὡς νόμου τῆς φύσεως. Κυρίως ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν βοήθεια πρὸς τὰ θύματα τοῦ πολέμου καὶ τῶν διωγμῶν, ἀλλὰ διατηρεῖ ἐπίσης ὑπηρεσίες γιὰ τὴν βοήθεια πρὸς τὸ παιδί, τὸν ἄρρωστο, τὸν τυφλὸ συνάνθρωπο καὶ πρὸς τὰ ζῶα. Γιὰ τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς τὸ Τάγμα συνεργάζεται μὲ συγγενεῖς ὀργανώσεις, καθὼς τὴν Ἑταιρία προστασίας τῶν ζώων, τὸν Ἐρυθρὸ Σταυρό, τὴν Ἐπιτροπὴ βοηθείας προσφύγων κ. ἄ.

Στὴν Ἑλλάδα ἡ δραστηριότης τοῦ Θεοσοφικοῦ Τάγματος Ὑπηρεσίας ἐξεδηλώθη ἀποκλειστικά, ἀλλὰ καὶ ἐντατικά, μὲ τὴν βοήθεια πρὸς τοὺς πρόσφυγες ἀπὸ διάφορες χῶρες τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Θεόσοφοι τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀγγλίας υἱοθέτησαν, τὸ 1954, τὸ στρατόπεδον προσφύγων Κολοκυνθοῦς, μὲ τὸν ἀπώτερο σκοπὸ νὰ τοὺς βοηθήσουν ὥστε ν' ἀποκατασταθοῦν τὸ ταχύτερον στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία, σὰν ἐνεργὰ καὶ ἀποδοτικὰ μέλη της. Ὑπῆρχαν τότε στὸ στρατόπεδον αὐτὸ περὶ τὰ 270 ἄτομα καὶ τοὺς παρεσχέθη πράγματι μεγάλη βοήθεια καὶ ἀνακούφισις.

Μικρὴ πρόσφυξ μαθαίνει οἰκοκυρικὴ στὴν «Παμμακάριστο»

Ὅταν τὸ κῦμα τῶν προσφύγων τῆς Οὑγγρικῆς τραγωδίας κατέκλυσε τὴν Εὐρώπη, οἱ Εὐρωπαῖοι θεόσοφοι ἐστράφησαν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀναγκαστικὰ ἀνέστειλαν τὴν βοήθεια πρὸς τὴν Κολοκυνθοῦ. Τότε ἀνέλαβαν τὴν συνέχισι τῆς υἱοθεσίας τοῦ στρατοπέδου θεόσοφοι τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ Καναδᾶ, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Alexander Logofet τῆς Οὐά-

σιγκτων, ὁ ὁποῖος ἔδειξε μεγάλη δραστηριότητα.

Πολλοὶ τῶν υἱοθετηθέντων ἐγκατέλειψαν τὸ στρατόπεδο. Ἰδιαιτέρα προσοχὴ ἐδόθη στὰ παιδιά· ἄλλα ἔμαθαν τέχνη καὶ ἄλλα ἐνισχύθηκαν γιὰ νὰ σπουδάσουν. Μεταξύ των εἶναι καὶ 30 κοριτσάκια, τὰ ὁποῖα, μὲ τὴν συνδρομὴ τῆς Radda Barnen, τῆς θαυμασίας Σουηδικῆς ὀργανώσεως «Σώσατε τὰ παιδιά», τῆς ὁποίας ἀντιπρόσωπος στὴν Ἑλλάδα εἶναι ἡ Κα Greta Zetterlund, ἔχουν τοποθετηθῆ στό ὡραῖον οἰκοτροφεῖον «Παμμακάριστος» τῆς Νέας Μάκρης, τὸ ὁποῖον διευθύνει μὲ μητρικὴ στοργὴ ἡ ἀδελφὴ Μαρίνα Κουμάντου, Τὰ κοριτσάκια αὐτὰ ζοῦν ἐκεῖ εὐτυχισμένα καὶ ἀνατρέφονται σὲ περιβάλλον ἠθικὸν καὶ ὑγιεινόν.

Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνες ἐστάλησαν καὶ τὰ ἀγόρια τῶν προσφύγων στὶς κατασκηνώσεις Νέας Μάκρης τῆς «Παμμακαρίστου», δαπάναις τῶν Καναδῶν θεοσόφων.

Ὅλη αὐτὴ ἡ δρᾶσις διεξάγεται στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ ἐπιτροπὴ ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Ἡ δίψα τῆς Ἀλήθειας

Μιὰ φορὰ ἕνας νέος πῆγε σ' ἕνα Διδάσκαλο τῆς Σοφίας καὶ ζήτησε νὰ τοῦ διδάξη τὴν Ἀλήθεια. Ὁ Διδάσκαλος ἐκούνησε τὸ κεφάλι του καὶ τοῦ εἶπε, ὅτι γιὰ νὰ μπορέση νὰ μάθη τὴν Ἀλήθεια, πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ τὸ θέλη μὲ ὅλο του τὸ εἶναι. Ὁ νέος τὸν διεβεβαίωσε, ὅτι πραγματικὰ τέτοια εἶναι ἡ φλογερή του ἐπιθυμία.

Τότε ὁ Διδάσκαλος τὸν ἐπῆρε μαζί του στὸν ἱερὸ ποταμὸ γιὰ νὰ λουσθοῦν. Ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ κολυμποῦσαν, πιάνει ὁ Διδάσκαλος τὸν ὑποψήφιο τῆς Ἀλήθειας μαθητὴ ἀπ' τὰ μαλλιά, τοῦ βουτάει τὸ κεφάλι στὸ νερὸ καὶ τὸ κρατάει ἔτσι βυθισμένο ἕνα ὁλόκληρο λεπτὸ τῆς ὥρας. Κι' ὅταν πέρασε τὸ λεπτὸ τὸν ἄφησε νὰ βγάλη τὸ κεφάλι του ἔξω καὶ ν' ἀναπνεύση βαθειά. Καὶ τότε τὸν ρώτησε :

« — Ὅταν εἶχες τὸ κεφάλι μέσα στὸ νερό, τὶ ἐπιθυμοῦσες ;»

« — Ν' ἀναπνεύσω.»

« — Ἔ, τότε, φίλε—ἀπήντησε ὁ Διδάσκαλος—ὅταν ἡ ἀγάπη σου γιὰ τὴν Ἀλήθεια γίνη τόση ὥστε κι' ὅταν ἀκόμη τὸ κεφάλι σου εἶναι μέσα στὸ νερό, ἡ ἐπιθυμία σου γιὰ τὴ γνώση τῆς Ἀλήθειας νὰ εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς ἀναπνοῆς, τότε νὰ ξανάρθης γιὰ νὰ σὲ πάρω μαθητή, γιατὶ μόνον τότε θὰ μπορέσης νὰ νιώσης τὴν Ἀλήθεια».

Η ΣΧΕΤΙΚΟΤΗΣ ΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΚΑΚΟΥ

Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Herman Reuner
«Οἱ ἑπτὰ πέπλοι τῆς ὀρχουμένης θεᾶς»

ΕΚΑΣΤΟΝ ὂν σὲ ὁλόκληρη τὴ δημιουργία καὶ ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐξελίξεώς του ἔχει ἰδιαίτερο γνώμονα περὶ Καλοῦ καὶ Κακοῦ. Ἀπὸ τοῦ ὀρυκτοῦ μέχρι τοῦ σοφοῦ ἢ Ἁγίου ὑπάρχει μία διαδοχικὴ ἐξέλιξις ἀπὸ τὸν ἀπόλυτο ἐγωϊσμὸ στὴν ἀπόλυτη αὐτοθυσία. Κάθε βαθμίδα στὴν κλίμακα τῆς ἐξελίξεως εἶναι «καλὴ» γιὰ ὅσους βρίσκονται στὴν ἴδια βαθμίδα, ὅσον κι᾽ ἂν φαίνεται «κακὴ» σὲ ὅσους βρίσκονται σὲ ἄλλες βαθμίδες. Τοῦτο σημαίνει ὅτι δὲν ἀρκεῖ ἕνας μόνον ἀποκλειστικὸς ἠθικὸς γνώμων, ἀλλὰ χρειάζεται σειρὰ ὁλόκληρη διαστάσεων ἠθικῆς. Γιὰ ἕνα ὀρυκτὸν εἶναι ὀρθὸ νὰ ἀφομοιώνη ἕνα ἄλλο ὀρυκτό. Γιὰ ἕνα φυτὸν εἶναι ὀρθὸ νὰ ἀποστέλλη τὶς ρίζες του στὴν περιοχὴ ἑνὸς ἄλλου φυτοῦ καὶ ἔτσι νὰ τὸ καταδικάζη σὲ ἀσιτία. Γιὰ ἕνα ζῶον εἶναι θεμιτὸν νὰ καταβροχθίζη ἕνα ἄλλον ζῶον ἢ κι᾽ ἕναν ἄνθρωπον. Γιὰ ἕναν ἄγριο εἶναι φυσικὸ νὰ βασανίζη τοὺς ἐχθρούς του. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔχει κάπως ἀνεπτυγμένα αἰσθήματα εἶναι ὀρθὸ νὰ προξενήση δυστυχία σὲ ἄλλον γιὰ νὰ προστατεύση τὸν ἑαυτό του. Γιὰ τὸν ἀνώτερο διανοούμενο ὅμως εἶναι ὀρθὸ νὰ γνωρίζη, ὅτι ἡ ζημία ποὺ προξενεῖ σὲ ἄλλους εἶναι ζημία ποὺ κάνει στὸν ἑαυτό του. Καὶ γιὰ τὸν σοφὸ ἢ τὸν Ἅγιο εἶναι προτιμότερο νὰ σκοτωθῆ ὁ ἴδιος, παρὰ νὰ σκοτώση τὸν ἐπιτιθέμενον ἐναντίον του. Ἐὰν αὐτά, τὰ τόσον ἄκρως διαφορετικὰ ὄντα, ἐνεργοῦσαν κατ᾽ ἄλλον τρόπο, θὰ διέπρατταν σφάλμα καὶ κακό.

Τίποτε δὲν ὑπάρχει σὲ ὅλη τὴ δημιουργία, ποὺ νὰ εἶναι περιττόν. Τὰ πάντα ἐχρησιμοποιήθησαν γιὰ τὴν ἐξέλιξι τῆς ζωῆς. Ἐὰν ἔλλειπε ἕνα σκουλήκι ἢ ἕνα ἔντομο, ἴσως ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ ὑπῆρχε. Καθ᾽ ὅμοιον τρόπο ὁ σοφὸς ἢ ὁ Ἅγιος δὲν θὰ εἶχαν ἐξελιχθῆ, ἐὰν ὁ κοινὸς ἄνθρωπος, μὲ τὰ αἰσθήματά του καὶ τὸν τρόπο τῆς σκέψεώς του δὲν περνοῦσε τὰ στάδια τῆς ἀσελγείας, τοῦ μίσους, τοῦ φθόνου, τοῦ πάθους, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀρωγῆς. Ὅλα αὐτὰ τὰ στάδια εἶναι ἀπαραίτητα, ὅλα ἔχουν λόγον ὑπάρξεως, μαζὶ μὲ τοὺς ἠθικούς των γνώμονας, ἀκριβῶς ὅπως εἶ-

ναι, καὶ πρέπει νὰ τὰ κατανοήσωμε ἔτσι ὅπως ἀκριβῶς εἶναι.

Κάθε γνώμων ἠθικῆς εἶναι ἕνας περιορισμὸς γιὰ ἕνα σχετικῶς ἀνώτερον ὄν καὶ συγχρόνως εἶναι ἕνα ἰδεῶδες γιὰ ἕνα σχετικῶς κατώτερο ὄν. Τὸν ἑπόμενον ἠθικὸν γνώμονα, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸ ἰδεῶδες, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν ἀντιληφθῇ. Ἐν τούτοις εἶναι κρυμμένος ἐντός μας καὶ θὰ ἐμφανισθῇ κάποτε σὰν ἀνωτέρα δρᾶσις στὸν ἐξωτερικὸ κόσμο.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι οἱ λέξεις «ἀνώτερον» καὶ «κατώτερον» δὲν ἔχουν διόλου τὴν ἔννοια τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἁμαρτίας, τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ μὴ ἠθικοῦ, τίποτε ποὺ θὰ ἔκανε ἕναν νὰ ὑπερηφανεύεται ἢ νὰ αἰσχύνεται. Καθένας ἔχει τὴ θέσι του στὸ σχέδιο τῶν πραγμάτων καὶ κάνει ἀριδῶς ὅ,τι ἐξυπηρετεῖ καλύτερα τὴν ἐξέλιξι. Κάθε ἀνώτερον ὄν ἐξειλίχθη ἀπὸ τὸ κατώτερο ὄν καὶ κάθε κατώτερο θὰ ἐξελιχθῇ σὲ ἀνώτερο.

Γιὰ ἕνα ὄν κατωτέρας διαστάσεως τὰ κατώτερα πράγματα εἶναι καλὰ καὶ εὐνοοῦν τὴν ἀνάπτυξί του. Γιὰ ἕνα ὄν ἀνωτέρας διαστάσεως τὰ καλὰ πράγματα εἶναι ὀρθὰ καὶ εὐνοοῦν τὴν ἀνάπτυξί του. Ἕκαστον ὄν ἔχει δικό του διαμετρικὸ ἐπίπεδο καὶ δικόν του διαμετρικὸ γνώμονα ἠθικῆς καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ τίποτε ἄλλο τόσο καλό.

Ἡ αὐτὴ πράξις μπορεῖ νὰ εἶναι καλὴ γιὰ ἕνα κατώτερο ὄν καὶ κακὴ γιὰ ἕνα ἀνώτερο ὄν. Γιὰ τὴν τίγρη ἢ γιὰ τὸν ἄγριο ἡ πράξις τοῦ φόνου μπορεῖ νὰ τοῦ δώσῃ πεῖρα μεγάλης ἐκτάσεως, ἀλλὰ ἡ ἰδία πρᾶξις εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος τῶν ἀπόψεων ἑνὸς σοφοῦ.

Ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζομε ἁμάρτημα εἶναι καλὸ γιὰ τὸν ἀμαθῆ ἁμαρτωλὸ καὶ εἶναι κακὸ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ στέκεται ψηλότερα. Ὅ,τι εἶναι καλὸ γιὰ τὸν σοφό, εἶναι κακὸ γιὰ τὸν ἄγριο, διότι δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἐννοήσῃ.

Τοιουτοτρόπως βλέπομε τὴν ἀπόλυτη σχετικότητα τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ. Ἡ σχετικότης αὐτὴ βρίσκει τὴν πληρέστερη ἔκφρασί της στὴν παλιὰ σανσκριτικὴ λέξι «Dharma». Οἱ σοφοὶ ἢ Ἅγιοι κατώρθωσαν νὰ φθάσουν σ' ἕνα ὑψηλὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο. Ἂς μὴ ζητεῖται τὸ ἴδιο ἐπίπεδο ἀπὸ ὅσους ἀναγκαστικῶς βρίσκονται σὲ κατώτερο βαθμὸ ἐξελίξεως. Ἡ μεγίστη Ἀνοχὴ πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἔμβλημα τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου.

(Μετάφρασις Γ. Βλιάμου)

Ἡ αὐτοσυγκράτησις εἶναι ἡ ρίζα ὅλων τῶν ἀρετῶν.

Σμάϊλς

Ὁ καταρράχτης τραγουδάει : «Τραγουδῶ ὅταν βρίσκω τὴν ἐλευθερία μου».

Ράμπιτρανάθ Ταγκόρ

Η ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΗ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ο ΚΑΒΑΦΗΣ

χωρὶς πνευματοδοξία

Τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΑΣ ἐνδιαφέρει τὸ πρόσωπο; — Αὐτὸς ὁ ἀπόγονος παλιᾶς οἰκογενείας τοῦ Φαναρίου καὶ μέλος τῆς ὑψηλῆς Ἀλεξανδρινῆς ἀριστοκρατίας, μᾶς εἶναι γνωστὸς ἀπὸ περιγραφὲς λαμπρῆς ἀκμῆς καὶ δραματικοῦ ξεπεσμοῦ: Γυιὸς μεγαλοαστῶν ποὺ ξόδευαν ὅσα κι ἂν κέρδιζαν, ἀναθρεμμένος στὴν Ἀγγλία, στὴν ἐποχή του ἀπὸ τοὺς κομψότερους νέους, ὑποχωρεῖ ἀπὸ τὶς περιστάσεις στὴ βιοπάλη καὶ καταλήγει ἐκεῖ-

νος ὁ σχεδὸν κακοντυμένος γέρος μὲ τὸ ἐλαφρὰ κυρτωμένο σῶμα, ποὺ περνάει ἀργὰ τοὺς κεντρικοὺς δρόμους, μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες ἢ χειρονομῶντας, χαζεύοντας, μορφάζοντας καὶ συχνὰ συζητῶντας μὲ τὸν ἑαυτό του... Ἔπειτα ξεμοναχιάζεται στὸ σπίτι του, μέσα σ' ἕνα δωμάτιο θαμπὰ φωτισμένο ἀπὸ ἕνα μόνον κερί, ξεκοκκίζοντας τελετουργικὰ ἕνα κομπολόγι, ἔτσι ποὺ ἄλλοι τὸν εἶδαν σὰν καλόγηρο κι ἄλλοι σὰν ἕνα μεφιστοφελικὸ ἀντίτυπο, κουρασμένον, ἀλλὰ πάντα εἰρωνικόν... Συμπίπτουν στὶς περιγραφές των ὁ Τῖμος Μαλάνος, ποὺ ἔζησε ἀρκετὰ κοντά του, καὶ ὁ Νῖκος Καζαντζάκης, ποὺ τὸν ἐγνώρισε ἁπλῶς. «Ὁ νοῦς πάει—ἔγραψε ὁ πρῶτος—στοὺς ἐπιτήδειους πολιτικοὺς ποὺ ἐραδιούργησαν στὴν Αὐλὴ τοῦ Βυζαντίου καὶ κάποτε στὶς φτιασιδωμένες γρηὲς τῶν σαλονιῶν». Κατὰ τὸν Καζαντζάκη, «θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε γεννηθῆ τὸν 15ον αἰῶνα στὴ Φλωρεντία, καρδινάλιος, μυστικοσύμβουλος τοῦ Πάπα, ἔκτακτος ἀπεσταλμένος στὸ παλάτι τοῦ Δόγη στὴ Βενετία, νὰ διαπραγματεύεται τὶς πιὸ σατανικὲς καὶ πολύπλοκες καὶ σκανδαλώδεις ὑποθέσεις», ἐκείνη ἡ ἁμαρτωλὴ ψυχή, «βαμμένη στολισμένη γραῖα»... Αὐτὰ φθάνουν.

Μας ἐνδιαφέρει ἡ ζωή του; —Θὰ ἔφθανε μιὰ λέξις: Ἔκλυτη. Ἀλλὰ ἔχει ἑρμηνευθῆ τὸ ἔργο του—εἰδικὰ ἡ Ἑλληνολατρεία του καὶ ἡ ἐπιμονή του σὲ θέματα τοῦ 3ου καὶ 4ου μ. Χ. αἰῶνος, ὅταν ἔγινε ἡ μεγάλη ἀπόπειρα νὰ ἐπαναφερθῆ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ θρησκεία—σὰν μιὰ φ υ γ ὴ ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ ἐποχή, ποὺ ἐστηλίτευε τὸν ἐκτὸς νόμου, πλέον, ἐρωτισμό του. Συνεπῶς μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ζωή του, ἂν εἶναι νὰ φωτίση τὸ ἔργο του, ὄχι πιὸ πέρα. Τὸ πλεῖστον τῶν κριτικῶν ἔχουν δεχθῆ, ὅτι τὸ ἱστορικὸ κλῖμα τοῦ ποιητοῦ ὀφείλεται στὴν ὑποσυνείδητη ἀντίδρασί του ἐνάντια στὸ συναίσθημα μειονεκτικότητος ποὺ τοῦ προκαλοῦσε ἡ τρεχούμενη ἠθική· γι' αὐτὸ ὁ ποιητὴς λυτρώνεται ζῶντας μὲ τὴ φαντασία του στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ἐποχὴ καὶ αἰσθάνεται σὰ δικόν του τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τῶν ἐθνικῶν θεῶν. Ἕνας ὅμως ἀπὸ τοὺς τελευταίους μελετητές του, ὁ Ἀλεξανδρινὸς κ. Στρατῆς Τσίρκας, μὲ τὸ ὀγκῶδες ἔργο του «Ὁ Καβάφης καὶ ἡ ἐποχή του», προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀπαλλάξη ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ φορτίου, ὑποστηρίζοντας, πὼς ὄχι αὐτός, μὰ ὁ ἀδελφός του Παῦλος εἶχε ζήσει ἀχαλίνωτη νεότητα καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Καβάφης «ἰδιοποιήθηκε» τὶς διαδόσεις γιὰ τὸ βίο τοῦ ἀδελφοῦ του, «τὴ στιγμὴ ποὺ καταλαβαίνει, πὼς ἡ φήμη μιᾶς σκανδαλώδικης νεότητας μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήση τὰ ἡδονικά του ποιήματα». Ὑποστηρίζει ἀκόμη, ὅτι ἡ δραματικὴ πάλη τοῦ ποιητοῦ, καθὼς ἐκφράζεται στὸ «Ὀ μ ν ύ ε ι»,

ἀφορᾶ μᾶλλον τὴν προσπάθειά του νὰ κόψη... τὸ πιοτό!... Ὅσο γιὰ τὴν αἰσθησιακὴ διαστροφὴ τοῦ ποιητοῦ, δὲν τὴν ἀρνεῖται σ' ἕναν περιωρισμένο βαθμό, ἀλλὰ καὶ δὲν δέχεται, πὼς ἡ ἐποχὴ τοῦ Καβάφη ἐγνώρισε μιὰ «κοινωνία συντηρητικῶν ἐμπόρων» κι ἕναν «ἀστικὸ κόσμο αὐστηρῶν ἠθῶν», ὥστε νὰ βρεθῆ σὲ ἀντίθεσι ὁ ποιητὴς καὶ νὰ ὑποστῆ ἔλεγχο κοινωνικό, ἀκόμη λιγώτερο νὰ πάθη σύμπλεγμα ποὺ ν' ἀποτυπωθῆ μετημφιεσμένο, κατὰ τὶς ψυχαναλυτικὲς ἑρμηνεῖες, στὸ ἔργο του. Καὶ ἀναφέρει περιστατικὰ ἐλευθερίας τῶν ἠθῶν καὶ ἀμοραλισμοῦ, ἀλλὰ εἶναι τόσο ξεμοναχιασμένα ποὺ δὲν ἐπιτρέπουν πολὺ τολμηρὲς γενικεύσεις· ἄλλως τε, δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε, ὅτι ἀκόμη καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ Πλάτωνος ὑπῆρξε τιμητὴς ὁ Ἀριστοτέλης... Ὥστε εἶναι μᾶλλον βέβαιον, ὁ μυκτηρισμὸς τοῦ ποιητοῦ γιὰ κάθε «καθεστηκυῖα» τάξι τρεφόταν ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ βάθη τοῦ ὑποσυνειδήτου του· καὶ εἶναι μᾶλλον βέβαιον, ὅτι ἡ σύγκρουσις ποιητοῦ καὶ ἐποχῆς εἶναι κλειδὶ γιὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ «κρυπτο—παγανισμοῦ» του. Ἀλλὰ γι' αὐτὸ τὸ θέμα, στὴν ὥρα του θὰ ἐπεκταθοῦμε, ὅταν φθάσουμε στὰ ἐπίμαχα μέρη τοῦ ἔργου του.

Τὸ ἔργο του μᾶς ἐνδιαφέρει ὅλο; — Ὄχι. Μόνον καὶ εἰδικὰ ἐκεῖνα τὰ μέρη, ποὺ χωροῦν στὰ πλαίσια τῆς ἔρευνάς μας γιὰ τὴν Μεταφυσικὴ στὴν Ἑλληνικὴ Λογοτεχνία[1]. Κι ἂς ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴν ἔρευνα τῶν ἀντιλήψεων τοῦ ποιητοῦ γιὰ τὴν κοσμοθεωρία. Καθὼς ἔλεγεν ἕνας θεολόγος τῶν μέσων χρόνων, «δεῖ γὰρ ἀπὸ Θεοῦ καὶ τῆς περὶ τούτου θρησκείας ἄρξασθαι, ὃ καὶ τῇ φύσει τιμιώτερον καὶ ἡμῖν ἰδίως πάντων ἁπλῶς περισπουδαστότατον».

Ὁ Καβάφης ὑπῆρξε, σ' ὅλη τὴ ζωή του, ξένος πρὸς τὴν πνευματοδοξία. Ἀπὸ τὰ πρῶτα του ποιήματα, τὰ ἀποκηρυγμένα γιὰ λόγους μόνον τεχνικούς, ἔβλεπε τὴ γῆ σὰν «σφαῖρα σκοτεινή, ψυχρὰ καὶ δολία», ποὺ εἶναι «τέμενος λύπης», γιὰ νὰ φθάση στὰ ὡριμώτερα ἔργα του νὰ περιγράφη τὴν «ἄθλια ἀνθρωπότητα» σὰν «παίγνιον τῆς μοίρας», νὰ χτυπιέται ἀπὸ «τοῦ θανάτου τὴν παντοτεινὴ τὴν συμφορὰν» καὶ νὰ ἐκμηδενίζεται «εἰς τὸ μεγάλο Τίποτε».

---

1. Σχετικὲς μελέτες στὰ προηγούμενα τεύχη τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ», 1956, Μάρτιος: «Θεοσοφικὲς ἐπιδράσεις στὸν Παλαμᾶ», Ἰούλιος: «Ὑπερβατικὲς ἀνησυχίες στὸν Παπαντωνίου», Ὀκτώβριος: «Μεταφυσικὴ ἄρνησι στὸν Γ. Ἀθάνα», Δεκέμβριος: «Ἡ Ὀρφικὴ Μύησι στὸν Σικελιανό». 1957, Μάρτιος: «Ποιητὴς τῆς Πίστεως ὁ Σολωμός», Ἰούνιος: «Ἀντίλαλοι τῆς Βίβλου στον Καλβο», Σεπτέμβριος: «Ἡ ἀνεξιθρησκεία στὸ Ρήγα Φεραῖο», Δεκέμβριος: «Νῖκος Καζαντζάκης, προφήτης τῆς Πανελευθερίας».

Ἕνας κλασικὸς ὁρισμὸς γιὰ τὴν Πίστι ἔχει δοθῆ ἀπὸ τὸν ἀπόστολο Παῦλο[2]: «Ἔστι δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων». Ἀπουσιάζει ὁλότελα τέτοια πίστις ἀπὸ τὸν Καβάφη, καὶ ἀπὸ τὴ ζωή του καὶ ἀπὸ τὸ ἔργο του. Ὅσοι τὸν γνώρισαν ἀπὸ κοντὰ μᾶς ἀφηγοῦνται, ὅτι δὲν πίστευε σὲ ὑπερφυσικὲς δυνάμεις[3] καὶ ἐκινεῖτο στὰ σύνορα τοῦ μηδενισμοῦ καὶ τῆς πίστεως, χωρὶς νὰ ὑπάρξη ποτὲ ἀπόλυτα πιστὸς ἢ ἀπόλυτα μηδενιστής[4]. Ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ ἀναδυόταν παροδικὰ ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τὸν βασάνιζε, ἀλλὰ «δὲν τὸν κυρίευε ἀπόλυτα».

Ἡ ἀνυπαρξία πίστεως ἐκδηλώνεται καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο του μὲ τὸν φόβο τοῦ θανάτου. Δὲν εἶναι ἁπλῶς ὁ «βαρυκάρδιος» μπροστὰ στὴν ὑλικὴ φθορά, καθὼς ψάλλει ὁ Δαβίδ, ὅπως μπορεῖ νὰ εἶναι λίγο—πολὺ κάθε ἄνθρωπος ὅταν ἀναλογίζεται, ὅτι μιὰ μέρα ἤ μᾶλλον μιὰ στιγμὴ θ' ἀφήση τὴ ζωή· ἀλλὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ «τρέμει κυριολεκτικὰ» καὶ φανερὰ ἐκφράζει αὐτὸν τὸν παθολογικό του πιὰ φόβο[5]. Ὥστε, δὲν ὑποφέρει τὴ συντροφιὰ ἡλικιωμένων γύρω του, γιατὶ τοῦ θυμίζουν τὴ δική του περασμένη ἡλικία καὶ τὴν ἀναμονὴ τοῦ ψυχροῦ ἐπισκέπτη[6], οὔτε ὑποφέρει νὰ μιλοῦν γιὰ πεθαμένους καὶ κάποια φορὰ ποὺ μάζευαν συνεισφορὲς γιὰ τὴν κηδεία ἑνὸς φτωχοῦ ποιητοῦ, προσποιεῖται, ὅτι δὲν ἀκούει καὶ δὲν δίνει τίποτε. Ἔφθασε νὰ γίνη προληπτικὸς καὶ ν' ἀποκρούση πρότασι ν' ἀσφαλισθῆ σὲ μιὰ ἑταιρία ποὺ θ' ἀποκτοῦσε τὴν περιουσία του μετὰ τὸν θάνατό του, δίνοντάς του ὅσο ζοῦσε ἕνα ἀξιόλογο ποσὸν τὸ χρόνο, ἀπὸ φόβο μήπως ἀπὸ τὸ «μελέτημα» τοῦ θανάτου πεθάνη νωρίτερα!

Βλέπουμε τὴν ἀπέχθεια πρὸς τὴν προχωρημένη ἡλικία καὶ τὸν τρόμο γιὰ τὸ θάνατο στὸ ἔργο του. Τὶς «Ψυχὲς τῶν γερόντων», ποὺ εἶναι κουρασμένες ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ ὅμως τρέμουν μὴν τὴ χάσουν, τὶς παρουσιάζει ἄθλιες, φτωχές, κωμικοτραγικές. Στὸ «Ἕνας γέρος» μιλάει γιὰ τὴν ἄθλια καταφρόνια τῶν γερατειῶν καὶ γιὰ τὶς παραλείψεις ἡδονικῶν ἀπολαύσεων. Φρίττει στὰ «Κεριά», ποὺ συμβολίζουν τὰ σβυσμένα τὶς περασμένες μέρες καὶ τ' ἀναμμένα ἀκόμη ὅσες μένουν, γιατὶ «τὶ γρήγορα ποὺ ἡ σκοτεινὴ γραμμὴ μακραίνει, τί γρήγορα ποὺ τὰ σβυστὰ κεριὰ πληθαίνουν. Καὶ μὲ τὸ πέρασμα περίπου 15 ἐτῶν, στὴ «Μελαγχολία τοῦ Ἰάσωνος Κλεάνδρου», ἀπελπισμένα κραυγάζει ὅτι νοιώθει σὰν «πληγὴ

2. Πρὸς Ἑβραίους, ΙΑ' 1.
3. Στρ. Τσίρκα: «Ὁ Καβάφης καὶ ἡ ἐποχή του», σ. 219.
4. Μάνθ. Κρίσπη: «Κ. Π. Καβάφης», σ. 36.
5. Τίμου Μαλάνου: «Ὁ ποιητὴς Καβάφης», Ἀλεξάνδρεια, σ. 51.
6. Γιάγκου Πιερίδη: «Ὁ Καβάφης», σ. 27.

ἀπὸ φρικτὸ μαχαῖρι» τὸ γήρασμα καὶ δὲν ἔχει «ἐγκαρτέρησι καμμιά». Ἕνας πιστός, ποὺ μᾶς δίνει τὴν τυπικὴ εἰκόνα του ὁ Παλλάδιος στὴ «Λαυσιακὴ ἱστορία», δὲν εἶναι πανικόβλητος στὰ πρόθυρα τοῦ θανάτου, ἀλλὰ χαρούμενος καὶ πρόθυμος ταξιδιώτης, «χρηστῇ τρεφόμενος ἐλπίδι, βραχυτέρας τὰς ἔμπροσθεν τῶν ὀπίσω ὁρῶν ἡμέρας». Ὁ Καβάφης, μιὰ στωϊκὴ ἐγκαρτέρησι μπροστὰ στὸ θάνατο τὴν ἐσυμβόλισε στὸ ὡραιότατο «Ἀπολίπειν ὁ Θεὸς Ἀντώνιον», μὰ δὲν τὴν ἔζησε. Μ' ὅλο ποὺ συχνὰ φαντάσθηκε «χριστιανικὰ τὰ τέλη» τῆς ζωῆς του καὶ πράγματι, μετὰ τὴν Μετάληψι, ἐμειδίασε πρὸς ὅλους, ἀμέσως ἔπειτα, χωρὶς θάρρος καὶ καρτερία, παραδόθηκε σὲ θρῆνο[7].

Ἡ ἐπαφή του μὲ τὴ θρησκεία ἦταν τέλεια τυπική, ἐξωτερική, ἐπιφανειακή. Ἀπὸ τὰ πιὸ πρόχειρα βιβλία, δίπλα στὸ «Ψητοπωλεῖον τῆς βασιλίσσης Πεντὼκ» τοῦ Ἀνατὸλ Φράνς, οἱ ἐπισκέπτες του ἔβλεπαν πάντα ἕνα ἀντίτυπο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ποτὲ του ὅμως δὲ θὰ μποροῦσε νὰ πῇ, ὅτι ἡ Βίβλος ἐστάθηκε γι' αὐτόν, κατὰ τὸν Προφήτη, «λύχνος τοῖς ποσί μου, νόμος μου καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου». Ἡ ζωή του ὅλη δόθηκε στὴ ζωὴ τῆς σάρκας, ποὺ δοξάζεται καὶ στὸ ἔργο του στὰ σώματα ὡραίων ἐφήβων. Καὶ τὴν ἐκκλησία τὴν ἔβλεπε χρήσιμη μόνον γιὰ τὸ σῶμα του, γιὰ τὴν διαδικασία τῆς ταφῆς. Ἔτσι, δείχνοντας δύο κτίρια ποὺ ὑψώνονταν στὴ γειτονιά του, τὸ νοσοκομεῖο τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος καὶ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Σάββα, ἔλεγε: «Ἔχω κοντά μου ὅ,τι μοῦ χρειάζεται». Εἶναι φανερὸ τὶ ἐννοοῦσε μ' αὐτὸν τὸ συσχετισμό. Εἶχε ὅ,τι χρειαζόταν στὸ σῶμα του. Τὸ «φαινόμενον» τοῦ ἑαυτοῦ του κι ὄχι τὸ «πρᾶγμα καθ' ἑαυτό».

Βέβαια, ἔγραψε μιὰ φορὰ[8] πὼς κλίνει «ὑπὲρ τῆς συχνοτέρας παρουσίας τῶν ἱερέων ἀνάμεσά μας», γιατὶ «σὲ πολλὰ ταραγμένα σπίτια ἡ παρουσία των φέρνει κάτι ἀπὸ τὴν παρηγορητικὴ Ἐκκλησία», μὰ ὁ ἴδιος δὲν εἶχε τόσο τακτικὲς σχέσεις μὲ τὴν Ἐκκλησία· τὰ πρῶτα χρόνια ἐκκλησιαζόταν σπάνια, χωρὶς νὰ παραλείπῃ, βέβαια, τὴν παρακολούθησι τῆς περιφορᾶς τοῦ Ἐπιταφίου, ἐνῷ ἀργότερα πήγαινε στὴν ἐκκλησία πιὸ συχνά, συζητεῖται ὅμως ἂν αὐτὸ μπορῇ νὰ θεωρηθῇ σὰν «ἐρωτοτροπία» μὲ τὴν ἐκκλησία, καθὼς ὑποστηρίχθηκε[9]. Μὴ ξεχνοῦμε πὼς ἔγραψε σ' ἕνα ποίημά του γιὰ τὸν κοινωνικὰ σκόπιμο ἐκκλησιασμό, σὰν ἀνώδυνη πρᾶξι εὐθυγραμμίσεως. Τίποτε ἀπὸ τὸ ἔργο του δὲν ἀποδεικνύει πὼς ὁ περιοδικὸς ἐκκλησιασμός του ἦταν καταφυγὴ στὴν ἀτμό-

7. Ι. Μ. Παναγιωτοπούλου, «Τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κείμενα», Δ σ. 2.
8. Τ. Μαλάνου, «Καβάφης» 1957, σ. 56.
9. Μαλάνου, ἔνθ. ἀνωτ.

σφαιρα, πού τάχα «έταίριαζε μέ τήν κλειστή ψυχή του καί τά παράνομα μυστικά της»[10].

Παλαιότερα, μεταξύ 1896 καί 1899, έγραψε τό άποκηρυγμένο ποίημά του «Ἡ Τράπεζα τοῦ Μέλλοντος», ὅπου ἔλεγε ὅτι «πολὺ ὀλίγα συναλλάγματα» θὰ βγάλη στὴν Τράπεζα αὐτὴ γιὰ νὰ κάμη ἀσφαλῆ τὴ δύσκολη ζωή του, γιατὶ φοβᾶται «μὴ στὴν πρώτη κρίσι ἐξαφνικὰ τὰς πληρωμάς της σταματήσῃ». Τὸ ποίημα αὐτὸ φαίνεται ἐπηρεασμένο ἀπὸ τὸ οὐτοπιστικὸ μυθιστόρημα τοῦ Σάμουελ Μπάτλερ «Πουθενά», ὅπου οἱ ἐκκλησίες παρομοιάζονται μὲ τράπεζες, ποὺ ἐκδίδουν συναλλαγματικὲς ἐπὶ τῆς μελλούσης ζωῆς. Καὶ πολὺ σωστὰ ἑρμηνεύθηκε τὸ ποίημα ἐκεῖνο[11] σὰν ἀμφιβολία τοῦ ποιητοῦ γιὰ τὴ σταθερότητα τῆς ἀσφάλειας, ποὺ παρέχει ἡ ἐκκλησία, μὲ τὶς μετὰ θάνατον προσδοκίες, γιὰ τὴν ταραγμένη ἐπίγεια ζωή. Ἂν προσέξουμε, μάλιστα, τὸ συμπέρασμα τοῦ Μπάτλερ, ὅτι ἀκόμη καὶ σὰν αὐταπάτη ἡ θρησκεία ἔχει μεγάλη παρηγορητικὴ ἀξία, θὰ δοῦμε καλύτερα τὴν ταυτότητα τῶν ἀντιλήψεών του μὲ τὴ γνώμη τοῦ Καβάφη περὶ ἐκκλησιασμοῦ καὶ τὸ βαθύτερο νόημά της γιὰ «τὰ πολλὰ» σπίτια κι ὄχι τὸ δικό του.

Ὁ ἴδιος, τὴν παρηγοριὰ τὴν ζητοῦσε σὲ ὡρισμένα πεδία τῆς μεταφυσικῆς καὶ ἡ συζήτησις γιὰ τὴν μετεμψύχωσι τοῦ ἦταν θέμα προσφιλέστατο, δὲν ἔγινε ὅμως ἡ ἐλαχίστη μετουσίωσις στὸ ἔργο του οὔτε τῆς ἰδέας αὐτῆς, οὔτε κἂν τῆς ἐπίσημης χριστιανικῆς δογματικῆς γιὰ τὴν μέλλουσα ζωὴ καὶ ἀνάστασι. Ἔδειχνε ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς τύπους καὶ τὶς ἐξωτερικὲς ἐκδηλώσεις· μπορεῖ νὰ μὴν ἦταν μονάχα γιὰ τὸ λαμπρὸ θέαμα, ἀλλὰ νὰ μαρτυροῦσε κάποια διάθεσι μυστικισμοῦ, ὡστόσο δὲν ὑπάρχει πουθενὰ στὸ ἔργο του κανένα ἀποδεικτικὸ στοιχεῖο γιὰ τὸ δεύτερο. Δὲν ὑπάρχει καμμιὰ πνευματική, ψυχικὴ ἐπικοινωνία. Ὅταν εἶναι νὰ χρειασθῆ «φάρμακα νάρκης τοῦ ἄλγους» — ὅπως στὴ «Μελαγχολία τοῦ Ἰάσωνος Κλεάνδρου» — δὲν καταφεύγει στὴ θρησκεία. «Τὰ φάρμακά σου φέρε — λέγει — Τέχνη τῆς Ποιήσεως, ποὺ κάμνουμε, γιὰ λίγο, νὰ μὴ νοιώθεται ἡ πληγή». Καὶ πολὺ σωστὰ ἐγράφη, πὼς τὸ σύμπαν τοῦ Καβάφη «ἔχει δύο μόνο διαστάσεις, τοῦ λείπει τὸ μεταφυσικὸ βάθος, δηλ. ἡ τρίτη διάσταση, ἡ θρησκευτική»[12].

Ἔλεγε καθαρά : «Δὲν εἶμαι Χριστιανός, ἀλλὰ λυποῦμαι γι᾿ αὐτό», μὲ τὴν ἔννοια, ἀσφαλῶς, ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ βρῆ τὴ λύτρωση. Δὲν ἔχει καμμιὰ σημασία ἂν ὁ πολὺς κόσμος,

10. Μαλάνου, «Καβάφης» ἔκδ. 1943, σ. 55 καὶ ἐπ.
11. Σ. Τσίρκα, «Ὁ Καβάφης», σ. 242.
12. Ε. Παπανούτσου, «Παλαμᾶς, Καβάφης, Σικελιανός», σ. 83.

πού φέρνεται έντελῶς ἐπιφανειακὰ μὲ τὴ θρησκεία, δὲν νοιώθει κανένα μειωτικὸ συναίσθημα καί, ἀντίθετα, βαυκαλίζεται γιὰ τὸν «χριστιανισμό» του... Ὁ Καβάφης ἦταν αὐστηρὸς μέχρι σκληρότητος καὶ θὰ τὸν δοῦμε νὰ πλήττη τὸ πλῆθος γιὰ τὸν τρόπο ποὺ πιστεύει καὶ λατρεύει. Πάλι, τὸ ὅτι ὁ Καβάφης δὲν ἔνοιωθε Χριστιανὸς καὶ μᾶλλον ἐκδηλωνόταν ὑπὲρ τοῦ «παγανισμοῦ»[13], δὲν ἀλλάζει τὸ συμπέρασμα, ἀφοῦ ἡ προσκόλλησίς του στὸν θρησκευτικὸ Ἐθνισμὸ ἦταν μονάχα μιὰ φ υ γ ὴ ἀπὸ τὸν χριστιανικὸ πολιτισμό, ποὺ τὸν καταπίεζε ἐξ αἰτίας τῆς ἐρωτικῆς του «ἀνορθοδοξίας» καὶ τὸν ἐξώργιζε μὲ τὴν ὑποκρισία του. Ὁ Καβάφης οὔτε καὶ σὰν παγανιστὴς ὑπῆρξε ποτὲ μεταφυσικός.

Τὸν εἶπαν Στωϊκό, τὸν εἶπαν Ἐπικούρειο. Τίποτε ἀπ' αὐτά. Ὀπαδὸς ἦταν τοῦ Ἀριστίππου, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Κυρηναϊκῆς σχολῆς, ποὺ ἐδίδασκε: «Περιφρονεῖτε τὰ πάντα, δοκιμάζετε τὰ πάντα, παντοῦ ἀναζητᾶτε τὴν ἡδονή». Ἕνας ἡδονοθήρας, αὐτὸ ἦταν. Μᾶς τὸ λέγει καὶ ὁ ἴδιος. Ἡ ἡδονὴ καὶ μάλιστα «ὡς τὴν ἤθελε», ἦταν «χαρὰ καὶ μῦρο τῆς ζωῆς» του. Καὶ τόσο πολὺ ἀτένισε τὴν ὀμορφιά — τῶν φθαρτῶν σωμάτων τὴν ὀμορφιά — ποὺ ἦταν «πλήρης ἡ ἔρασίς του». Στὸν «Εὐρίωνος Τάφο» δὲν θρηνεῖ γιὰ τὸν θάνατο τοῦ νέου φιλοσόφου καὶ ρήτορος σὰν ἀνθρώπου πνευματικοῦ· «χάσαμεν τὸ πιὸ τίμιο — τὴν μορφή του, ποὺ ἤτανε μιὰ ἀπολλώνια ὀπτασία»...

Ἂν ὅμως ἀπουσιάζη ὁλότελα ἀπὸ τὸν Καβάφη ἡ μεταφυσική, λαμπυρίζει κάποια φιλοσοφικὴ διάθεσις, ἰδιαίτερα στὰ ποιήματά του γιὰ τὸν ἀρχαῖο θεόσοφο Ἀπολλώνιο τὸν Τυανέα. Εἶχε διαβάσει τὸν Φιλόστρατο, ποὺ περιγράφοντας τὴν ἐκπληκτικὴ ζωὴ τοῦ φιλοσόφου ἐκείνου ἀναφέρει, ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴν μυστηριώδη ἐξαφάνισί του ἀπὸ τὸ δικαστήριο ποὺ τὸν ἐδίκαζε, στὴν ἀπολογία του προσέθεσε τὸν 13ο στῖχο ἀπὸ τὴν 10η ραψῳδία τῆς Ἰλιάδος: «Θεοὶ μὲν γὰρ μελλόντων, ἄνθρωποι δὲ γιγνομένων, σοφοὶ δὲ προσιόντων αἰσθάνονται». Καὶ ἀπέδωσε αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο ποιητικά:

Οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν τὰ γινόμενα.
Τὰ μέλλοντα γνωρίζουν οἱ θεοί,
πλήρεις καὶ μόνοι κάτοχοι πάντων τῶν φώτων.
Ἐκ τῶν μελλόντων οἱ σοφοὶ τὰ προσερχόμενα
ἀντιλαμβάνονται. Ἡ ἀκοὴ
αὐτῶν κάποτε ἐν ὥραις σοβαρῶν σπουδῶν
ταράττεται. Ἡ μυστικὴ βοὴ
τοὺς ἔρχεται τῶν πλησιαζόντων γεγονότων.
Καὶ τὴν προσέχουν εὐλαβεῖς. Ἐνῷ εἰς τὴν ὁδὸν
ἔξω, οὐδὲν ἀκούουν οἱ λαοί.

---

13. Τσίρκα, «Καβάφης», σ. 475.

Ἐδῶ ὁ ποιητὴς ὑψώνει ἕνα ἀσύλληπτο παραπέτασμα ἀνάμεσα στοὺς λίγους μεμυημένους, ποὺ ἔχουν τὸ θεῖον δῶρον τῆς διαισθήσεως, καὶ στὸ βέβηλο πλῆθος. Ὁ ποιητὴς καὶ ἀλλοῦ («Ὅσο μπορεῖς») ἐκφράζει τὴν ἀποστροφή του πρὸς τὸ πλῆθος.

Κι ἂν δὲν μπορεῖς νὰ κάμεις τὴ ζωή σου ὅπως τὴν θέλεις,
τοῦτο προσπάθησε τοὐλάχιστον
ὅσο μπορεῖς : μὴν τὴν ἐξευτελίζεις
μές στὴν πολλὴ συνάφεια τοῦ κόσμου,
μές στὲς πολλὲς κινήσεις κι ὁμιλίες.

Μὴν τὴν ἐξευτελίζεις πιαίνοντάς την,
γυρίζοντας συχνὰ κ' ἐκθέτοντάς την
στῶν σχέσεων καὶ τῶν συναναστροφῶν
τὴν καθημερινὴν ἀνοησία,
ὡς ποὺ νὰ γίνει σὰ μιὰ ξένη φορτική.

Ὅλα αὐτὰ δὲν θυμίζουν τὸν ἀφορισμὸ «Τὰς λεωφόρους μὴ βαδίζειν» τοῦ Πυθαγόρα ;

Πάλι ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Φιλοστράτου παίρνει ἕνα ἐπεισόδιο, ὅταν ὁ Ἀπολλώνιος μιλοῦσε σ' ἕνα νεόπλουτο γιὰ νὰ τοῦ πῇ, ὅτι τὸ πολυτελὲς σπίτι ποὺ ἔχτιζε δὲν τοῦ ἀνῆκε, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκεῖνος ἀνῆκε στὸ σπίτι, μὲ ἄλλα λόγια χάνει τὴν ἀληθινή του ὑπόστασι ὅποιος δένεται μὲ τὰ ὑλικὰ ἀγαθά. Ὅσο γιὰ τὸν φιλόσοφο, θὰ προτιμοῦσε ἕνα ναὸ μικρὸ μὲ ἄγαλμα χρυσελεφάντινο, ἀπὸ ἕνα ναὸ μεγαλοπρεπῆ μὲ ἄγαλμα ψεύτικο, κεραμιδένιο :

Γιὰ τὴν ἁρμόζουσα παίδευσι κι ἀγωγὴ
ὁ Ἀπολλώνιος ὁμιλοῦσε μ' ἕναν
νέον ποὺ ἔκτιζε πολυτελῆ
οἰκίαν ἐν Ρόδῳ. «Ἐγὼ δὲ ἐς ἱερὸν»
εἶπεν ὁ Τυανεὺς στὸ τέλος «παρελθὼν»
πολλῷ ἂν ἥδιον ἐν αὐτῷ μικρῷ
ὄντι ἄγαλμα ἐλέφαντός τε καὶ χρυσοῦ
ἴδοιμι ἢ ἐν μεγάλῳ κεραμεοῦν τε καὶ φαῦλον».
Τὸ «κεραμεοῦν» καὶ «φαῦλον»· τὸ σιχαμερό :
ποὺ κιόλας μερικοὺς (χωρὶς προπόνησι ἀρκετὴ)
ἀγυρτικῶς ἐξαπατᾶ. Τὸ κεραμεοῦν καὶ φαῦλον.

Τὸ κλειδὶ τοῦ ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντος τοῦ ποιητοῦ γιὰ τὸν Ἀπολλώνιο μᾶς τὸ δίνει τὸ «Εἶγε Ἐτελεύτα», ποὺ εἶναι σχόλιο στὴν μυστηριώδη ἐξαφάνισι τοῦ Διδασκά-

λου ἀπὸ τὸ δικαστήριο καί, κατὰ τὶς διαδόσεις, δὲν πέθανε, ἀλλά ἀνελήφθη στὸ ἀρχαῖο ἱερὸ τῆς Δικτύννης στὴν Κρήτη, κ' ἔκαμε ὑπερφυσικὴ ἐμφάνισι στὰ Τύανα.

> «Ἴσως δὲν ἦλθεν ὁ καιρὸς νὰ ἐπιστρέψει
> γιὰ νὰ φανερωθῇ στὸν κόσμο πάλι·
> ἢ μεταμορφωμένος, ἴσως, μεταξύ μας
> γυρίζει ἀγνώριστος. — Μὰ θὰ ξαναφανερωθεῖ
> ὡς ἤτανε, διδάσκοντας τὰ ὀρθά· καὶ τότε βέβαια
> θὰ ἐπαναφέρει τὴν λατρεία τῶν θεῶν μας,
> καὶ τὲς καλαίσθητες ἑλληνικές μας τελετές».

Ἔτσι ἐρέμβαζε — μᾶς λέγει ὁ ποιητής — ἕνας ἐθνικός, μετὰ τὸ διάβασμα τοῦ βιβλίου τοῦ Φιλοστράτου «Τὰ ἐς τὸν Τυανέα Ἀπολλώνιον», ἕνας ἐθνικὸς ὁ ὁποῖος «στὸ φανερὸν ἔκανε τὸν Χριστιανὸ κι αὐτὸς κ' ἐκκλησιάζονταν», γιατὶ βασίλευε ὁ «γέρων Ἰουστῖνος» καὶ ἡ θεοσεβὴς Ἀλεξάνδρεια «ἀθλίους εἰδωλολάτρας ἀποστρέφονταν».

Αὐτὸν τὸν «ρεμβασμὸ» τὸν τοποθετεῖ ὁ ποιητὴς στὸν 6ον αἰῶνα. «Γέρων Ἰουστῖνος» εἶναι ἀσφαλῶς ὁ Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος ὁ Α', ποὺ ἀνέβηκε στὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως (518 μ.Χ.) σὲ ἡλικία 68 ἐτῶν. Ὁ «ρεμβάζων ἐθνικός», ἕνας ἀπὸ τοὺς «πολὺ λίγους ποὺ εἶχαν μείνει», εἶναι τὸ προσωπεῖο τοῦ ποιητοῦ.

Μιὰ τέτοια προσδοκία ἑνὸς ἐθνικοῦ θὰ στεκόταν λογικά; Ἡ ἐποχὴ τοῦ Ἰουστίνου ἐθεμελίωσε τὴν λαμπρότερη βυζαντινὴ δυναστεία καὶ γνώρισε τὴν μεγαλύτερη ἀκμὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Πῶς ἕνας ἐθνικὸς θὰ περίμενε τὴν ἐπαναφορὰ τῆς ἀρχαίας θρησκείας; Καὶ θ' ἀνέθετε τέτοιο ἔργο στὴ θαυματουργία τοῦ Τυανέως; Ὁ Ἀπολλώνιος ἔχει χαρακτηρισθῇ «τυπικώτατος ἐκπρόσωπος τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ συγκρητισμοῦ τῶν περὶ τὸν Χριστὸν χρόνων»[14], ἑνὸς συστήματος ποὺ διδάσκει τὴν ὀρθὴ ἀντίληψι γιὰ τὰ δόγματα ἐπιδιώκοντας τὴν πέρ' ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὲς διαφορὲς ἀνάδειξι τῆς ἐσωτερικῆς ἑνότητος κ' ἐπομένως τὴν συνύπαρξι τῶν θρησκειῶν, ὥστε πραγματικὰ εὐσεβὴς νὰ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εὐλαβεῖται ὅλων τῶν λαῶν τοὺς θεοὺς καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ μυηθῇ σὲ ὅλα τὰ Μυστήρια μὲ τὴν πεποίθησι τῆς κοινῆς οὐσίας. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀπολλώνιος, ὅπως παλαιότερα ὁ Πυθαγόρας, ἐπεχείρησε «περιοδεῖες» ἀπαραίτητες γιὰ τὴν πνευματική του ὁλοκλήρωσι καὶ μυήθηκε στὰ Μυστήρια τὰ ἑλληνικά, τὰ αἰγυπτιακὰ καὶ τὰ ἰνδικά. Ἂν λοιπὸν ἐπίστευε ὁ ἐθνικὸς

14. Ε. Π. Φωτιάδη, «Ἀπολλώνιος» Ἐγκυκλ. Ἡλίου, Γ' σ. 287.

τοῦ 6ου αἰῶνος, ὅτι ὁ Ἀπολλώνιος ἐδίδασκε «τὰ ὀρθά», θὰ ἦταν ἄτοπο νὰ τὸν φαντάζεται ἐπανερχόμενον στὴ ζωή, σὲ μιὰ μεταγενέστερη ἐποχή, ποὺ λογικὰ θ' ἀπαιτοῦσε μεγαλύτερη ἐξέλιξι στὰ τῆς θείας σοφίας, γιὰ νὰ καταργήσῃ τὸν Χριστιανισμὸ καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἀρχαία λατρεία, ν' ἀσχοληθῇ δηλαδὴ μὲ τὴν ἐξωτερικὴ μορφή, «τὲς καλαίσθητες τελετές». Ὁ Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης ἔπεσε στὴν πλάνη νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν μηχανικὴ ἐπαναφορὰ τῆς ἀρχαίας λατρείας, ποὺ ἔμοιαζε μὲ προσπάθεια ζωογονήσεως πτώματος, γιατὶ δὲν διέκρινε τὴν ἐσωτερικὴ ἀναβίωσι καὶ συνέχεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὸν Χριστιανισμό, δὲν ἔβλεπε πὼς ἡ νέα θρησκεία ἦταν ἕνα ἅλμα γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀφοῦ ἐκήρυττε φανερὰ τὴν ὕπαρξι τοῦ Ἑνὸς Θεοῦ, τοῦ «μυστικοῦ» τῶν ἀρχαίων μυστηρίων ποὺ ἀπεκαλύπτετο στοὺς μυουμένους κεκλεισμένων τῶν θυρῶν. Ὁ Ἀπολλώνιος, ὁ ὁποῖος θεωρήθηκε «ὥς τι θεῶν καὶ ἀνθρώπων μέσον», δὲν θὰ ἔπεφτε σὲ τέτοια βαρειὰ πλάνη...

Ἐὰν ὅμως δεχθοῦμε τὸν «ρεμβασμὸ» σὰν Καβαφικόν, τότε ἐκτὸς ἀπὸ τὴν δοσμένη ἑρμηνεία του, ἑρμηνεύονται καὶ τὰ ποιήματά του γύρω ἀπὸ τὸν Ἰουλιανό, ὁ ὁποῖος πραγματικὰ ἐπεχείρησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἀρχαία λατρεία, μὲ κάποιον ὅμως ἐκλεκτισμό. Ὁ βιογράφος τοῦ Ἀπολλωνίου, ὁ Φλάβιος Φιλόστρατος, ἔδωσε τὸ ἔργο του στὸν 3ον αἰῶνα, ὄχι σὲ μεγάλη ἀπόστασι ἀπὸ τὴν ἀπόπειρα τοῦ Ἰουλιανοῦ. Ἑπομένως μπορεῖ νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι ἡ ἀναφορὰ στὸν Ἀπολλώνιο — τὸν «ὑπὲρ πάντα τὰν τῇ γῇ καὶ ἀγχοῦ θεῶν», τὸν ἀνώτερο δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς κοινοὺς θνητοὺς καὶ σχεδὸν θεό — ἦταν ἡ στερνὴ ἐλπίδα ἑνὸς ποὺ ἀπογοητεύθηκε ἀπὸ τὴν ἀποτυχία τοῦ Ἰουλιανοῦ. Μὲ τέτοια ἑρμηνεία, τὰ ποιήματα γιὰ τὸν Ἰουλιανό, παρὰ τὰ ἐξωτερικά τους δεδομένα, δὲν εἶναι ἀπάρνησις τοῦ παγανισμοῦ ἢ προσχώρησις στὸν χριστιανισμό, ἀλλὰ ἡ ἔκφρασις τῆς ἀπογοητεύσεως γιὰ τὸ ἔργο τοῦ ἡγέτου καί, πιὸ πέρ' ἀκόμη, μιὰ καυστικὴ πολεμικὴ γιὰ τὰ ἤθη τοῦ ὄχλου παντοῦ καὶ πάντοτε.

Ἂς τὰ δοῦμε ὅμως τὰ ποιήματα αὐτά.

Τὸ «Οὐκ ἔγνως» εἶναι ἁπλῆ χρονογραφία σὲ στίχους, ποὺ θέλει νὰ θυμίσῃ τὸν λογοπαικτικὸ διαξιφισμὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ μὲ τοὺς ἐπισκόπους, σχετικὰ μ' ἕνα βιβλίο τοῦ Ἀπολλιναρίου τῆς Λαοδικείας ἐνάντια στὸν Λουκιανό.

Γιὰ τὲς θρησκευτικές μας δοξασίες —
ὁ κοῦφος Ἰουλιανὸς εἶπε «Ἀνέγνων, ἔγνων,
κατέγνων». Τάχατες μᾶς ἐκμηδένισε
μὲ τὸ «κατέγνων» του, ὁ γελοιωδέστατος.

Τέτοιες ξυπνάδες ὅμως πέρασι δὲν ἔχουνε σ' ἐμᾶς
τοὺς Χριστιανούς. «'Ανέγνως, ἀλλ' οὐκ ἔγνως· εἰ γὰρ [ἔγνως,
οὐκ ἂν κατέγνως» ἀπαντήσαμεν ἀμέσως.

Τὰ προσβλητικὰ ἐπίθετα δίδονται ἀπὸ τοὺς χριστιανούς. «Κοῦφος» καὶ «γελοιωδέστατος». Στὸ «Ὁ Ἰουλιανός, ὁρῶν ὀλιγωρίαν» εἶναι οἱ Ἕλληνες ποὺ ἀντιδροῦν. Οἱ παλαιοὶ θεοὶ ἔχουν ἀποκατασταθῆ, ἀλλὰ οἱ ἐθνικοὶ δείχνουν ἀδιαφορία καὶ ἀναγκάζεται ὁ Ἰουλιανὸς νὰ ἀπευθύνη στὸν ἀρχιερέα Θεόφιλο τὴν μομφὴ περὶ ὀλιγωρίας. Οἱ παροτρύνσεις του δὲν φέρνουν ἀποτέλεσμα, γιατί :

Οἱ φίλοι του δὲν ἦσαν Χριστιανοί·
αὐτὸ ἦταν θετικόν. Μὰ δὲν μποροῦσαν κιόλας
νὰ παίζουν σὰν κι αὐτόνα (τὸν Χριστιανομαθημένο)
μὲ σύστημα καινούριας ἐκκλησίας,
ἀστεῖον καὶ στὴν σύλληψι καὶ στὴν ἐφαρμογή.
Ἕλληνες ἦσαν ἐπὶ τέλους. Μηδὲν ἄγαν, Αὔγουστε.

Ἐδῶ ἐμφανίζεται ὁ Ἰουλιανὸς νὰ μάχεται στὸ κενόν, ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες, οἱ ἐθνικοί, οἱ μόνοι φίλοι του, δὲν μποροῦσαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν παρὰ μόνον σ' ἕναν ἀγῶνα ξεκάθαρο γιὰ τὴν ἀρχαία θρησκεία καὶ ὄχι σὲ νόθες προσπάθειες. Ἡ ἀποξένωσίς του ἀπὸ τὶς μᾶζες ὑπογραμμίζεται ὠμότερα στὸ «Ὁ Ἰουλιανὸς καὶ οἱ Ἀντιοχεῖς», ποὺ εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὸ ἀνέκδοτο, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ Ἀντιοχεῖς μιλοῦσαν συνθηματικά, λέγοντας, ὅτι «τὸ Χῖ οὐδὲν ἠδίκησε τὴν πόλιν, οὐδὲ τὸ Κάππα» καὶ ἐννοῶντας τὸν Χριστὸ καὶ τὸν προκάτοχο τοῦ Ἰουλιανοῦ στὸ θρόνο, Κωνστάντιο, ποὺ δὲν ἐμπόδισαν τὴν Ἀντιόχεια νὰ ζῆ στὴ διαφθορά. Γιατί λοιπὸν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν Ἰουλιανό, πού, ἐκτὸς τῆς ὀρέξεώς του νὰ κάμη ἀπὸ τὴν παλιὰ θρησκεία ἕνα κρᾶμα, ζητοῦσε καθάρσεις ψυχῆς καὶ ἄλλες πουριτανικὲς αὐστηρότητες ;

Ἦτανε δυνατὸν ποτὲ ν' ἀπαρνηθοῦν
τὴν ἔμορφή τους διαβίωσι· τὴν ποικιλία
τῶν καθημερινῶν τους διασκεδάσεων· τὸ λαμπρό τους
θέατρον ὅπου μία ἕνωσις ἐγένονταν τῆς Τέχνης
μὲ τὲς ἐρωτικὲς τῆς σάρκας τάσεις !

Ἀνήθικοι μέχρι τινός — καὶ πιθανὸν μέχρι πολλοῦ —
ἦσαν. Ἀλλ' εἶχαν τὴν ἱκανοποίησι ποὺ ὁ βίος τους
ἦταν ὁ π ε ρ ι λ ά λ η τ ο ς βίος τῆς Ἀντιοχείας,
ὁ ἐνήδονος, ὁ ἀπόλυτα καλαίσθητος.

Νὰ τ' ἀρνηθοῦν αὐτά, γιὰ νὰ προσέξουν κιόλας τί ;

Τὲς περὶ τῶν ψευδῶν θεῶν ἀερολογίες του,
τὲς ἀνιαρὲς περιαυτολογίες·
τὴν παιδαριώδη του θεατροφοβία·
τὴν ἄχαρι σεμνοτυφία του· τὰ γελοῖα του γένεια.

Ἆ βέβαια προτιμούσανε τὸ Χῖ,
ἆ βέβαια προτιμούσανε τὸ Κάππα· ἑκατὸ φορές.

Μὲ τὸ «Ὁ Ἰουλιανὸς ἐν Νικομηδείᾳ» γίνεται ἀναδρομὴ στὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ Ἰουλιανός, νέος 20 ἐτῶν, ἐκδηλώνεται ἀπροφύλαχτα ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων θεῶν, ἐπισκέπτεται τοὺς ναοὺς τῶν ἐθνικῶν καὶ κάνει συχνὲς παρέες μὲ τοὺς Ἕλληνας φιλοσόφους, ὥστε τὸν ὑποψιάζεται ὁ αὐτοκράτωρ. Καὶ τότε :

Ὁ Ἰουλιανὸς πηγαίνει πάλιν ἀναγνώστης

στὴν ἐκκλησία τῆς Νικομηδείας,
ὅπου μεγαλοφώνως καὶ μετ' εὐλαβείας

πολλῆς τὲς Ἱερὲς Γραφὲς διαβάζει
καὶ τὴ χριστιανική του εὐσέβεια ὁ λαὸς θαυμάζει.

Δὲν ὑπάρχει ἐδῶ καμμιὰ κριτικὴ καὶ φαίνεται πὼς ὁ ποιητής, ἀποφεύγοντας νὰ κατηγορήση τὸν Ἰουλιανὸ γιὰ τὴν «δήλωσι μετανοίας» του, μὲ τὴ σιωπή του ἀφήνει νὰ τονισθῆ μόνον ἡ ἐπιπολαιότης τοῦ λαοῦ, ποὺ τέτοιος εἶναι ὥστε νὰ μεταχειρίζωνται οἱ δυνατοὶ μὲ τέτοιον τρόπο τὸ πνεῦμα, γιατὶ ξέρουν πὼς ὁ λαὸς θὰ θαυμάση...

Στὸ «Εἰς τὰ περίχωρα τῆς Ἀντιοχείας», γραμμένο ἀπὸ τὸν ποιητὴ λίγο πρὸ τοῦ θανάτου του, τὸ θέμα εἶναι ἡ φωτιὰ ποὺ ἔκαψε τὸ ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνος «καὶ αὐτὸ τὸ ἄγαλμα κατέφλεξε». Στὴν Δάφνη, προάστιο τῆς Ἀντιοχείας, εἶχαν μεταφερθῆ τὰ ὀστᾶ τοῦ Ἁγίου Βαβύλα γιὰ νὰ πάψουν τὰ ὄργια τῆς νεολαίας τῆς Ἀντιοχείας, ἕδρας τοῦ μάρτυρος ἐπισκόπου. Ὁ Ἰουλιανὸς διέταξε νὰ ἐκταφοῦν τὰ λείψανα καὶ νὰ μεταφερθοῦν ἀλλοῦ, διότι ἔπρεπε νὰ καθαριστῆ τὸ τέμενος τοῦ Ἀπόλλωνος, ποὺ εἶχε μολυνθῆ ἀπὸ τὴ γειτονιὰ τοῦ νεκροῦ καὶ δὲν μποροῦσε νὰ ἐκδοθῆ χρησμὸς γιὰ τὸν πόλεμο τοῦ Ἰουλιανοῦ στὴν Περσία. Ἀφηγοῦνται οἱ Χριστιανοὶ τῆς ἐποχῆς :

Τὸ πήραμε, τὸ πήγαμε, τὸ ἅγιο λείψανον ἀλλοῦ.
Τὸ πήραμε, τὸ πήγαμε ἐν ἀγάπῃ κ' ἐν τιμῇ.

Κι ὡραῖα τῶόντι πρόκοψε τὸ τέμενος.
Δὲν ἄργησε καθόλου, καὶ φωτιὰ
μεγάλη κόρωσε : μιὰ φοβερὴ φωτιά :
καὶ κάηκε καὶ τὸ τέμενος κι ὁ Ἀπόλλων.

Στάχτη τὸ εἴδωλο· γιὰ σάρωμα, μὲ τὰ σκουπίδια.

Ἔσκασε ὁ Ἰουλιανὸς καὶ διέδοσε —
τί ἄλλο θὰ ἔκαμνε — πὼς ἡ φωτιὰ ἦταν βαλτὴ
ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ἐμᾶς. Ἄς πάει νὰ λέει.
Δὲν ἀποδείχθηκε· ἂς πάει νὰ λέει.
Τὸ οὐσιῶδες εἶναι ποὺ ἔσκασε.

Ἡ φωτιά, φυσικά, ἦταν αὐτὸ ποὺ τὸ λένε δολιοφθορά, ἂν καὶ ὁ Θεοδώρητος, ποὺ διασώζει τὸ χρονικό, βεβαιώνει, ὅτι «μὴ κατ' ἐπιβουλὴν ἀνθρωπείαν, ἀλλὰ κατὰ θείαν μῆνιν ἐνσκῆψαι τῷ νεῷ οὐράνιον πῦρ». Ὁ Καβάφης παρουσιάζει τὴν ἀντίδρασι τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀλλὰ ὄχι ἀκέρηα, γιατὶ ὁ αὐτοκράτορας διέψευσε ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προέλευσι τῆς φωτιᾶς καὶ τὸ ὅτι εἶχε καῆ ὁ Ἀπόλλων. Τὸ ἄγαλμά του μόνον... Ὁ θεὸς εἶχε φύγει καὶ τὸ ἤξερε ὁ Ἰουλιανός, γιατὶ σὰν ἔμπαινε στὸ ναὸ ἀντελήφθη ἕνα «νεῦμα» του. Ὁ ποιητὴς δὲν μιλάει γι' αὐτό. Γιατί τάχα ; Δὲν θὰ ἦταν μιὰ καλὴ εὐκαιρία γιὰ σαρκασμό, ἂν εἶχε τέτοια πρόθεσι ;

Ὁ Τῖμος Μαλάνος, ὁ παλαιότερος Καβαφιστής, νομίζει ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς «σὲ ὅλα του τὰ θρησκευτικὰ ποιήματα κλίνει ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ μιὰ προσδοκία ἀφέσεως». Καὶ ἀποδίδει ἰδιαίτερη σημασία στό ὅτι τὸ ἐντελῶς τελευταῖο του ποίημα, τὸ «Εἰς τὰ περίχωρα τῆς Ἀντιοχείας», γράφηκε ὅταν ὁ Καβάφης ἦταν πολὺ σιμὰ στὸ θάνατο καὶ θὰ ἔνοιωθε τὴν ψυχικὴ ἀνάγκη γιὰ στενώτερη προσέγγιση μὲ τὴν θρησκεία τοῦ Ἐσταυρωμένου, ὥστε ξέσπασε σὲ σαρκασμὸ πρὸς τὸν Ἀποστάτη[15]. Ἀλλά, δὲν ὑπάρχει σαρκασμός. Ὑπάρχει μόνον ὁ φανατισμὸς τῶν χριστιανῶν τῆς ἐποχῆς, ποὺ μιλοῦν σὲ πρῶτο πρόσωπο καὶ σὲ χοντρὸ τόνο. Οὔτε καὶ ὑπάρχει, ἂν ἑρμηνευθοῦν σωστὰ τὰ θρησκευτικά του ποιήματα, «κλίσις» ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὑπάρχει μιὰ αἰθέρια εἰρωνία, μὲ τὸ νὰ ὑμνεῖται ἡ τελετουργία, τὸ θέαμα, καὶ νὰ μυκτηρίζεται τὸ βάθος, ἡ ζωή, ποὺ δὲν ἦταν διόλου «κατὰ Χριστόν».

«Στὴν Ἐκκλησία», ὁ Καβάφης λέγει καθαρὰ τί τοῦ κάνει ἐντύπωσι ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό :

15. Μαλάνου, «Κ. Π. Καβάφης» 1957, σ. 379.

Τὴν ἐκκλησίαν ἀγαπῶ — τὰ ἑξαπτέρυγά της,
τ' ἀσήμια τῶν σκευῶν, τὰ κηροπήγιά της,
τὰ φῶτα, τὲς εἰκόνες της, τὸν ἄμβωνά της.

Ἡ μεγαλοπρέπεια τῶν τελετῶν δονεῖ τὶς ἐξωτερικὲς του αἰσθήσεις (θυμιάματα γιὰ τὴν ὄσφρησι, λαμπρὰ ἄμφια γιὰ τὴν ὅρασι καὶ λειτουργικὲς συμφωνίες γιὰ τὴν ἀκοὴ) καὶ δὲν συγκινεῖ τὴν ψυχή του. Ἁπλῶς, ὁ νοῦς του «πιαίνει σὲ τιμὲς μεγάλες τῆς φυλῆς μας, τὸν ἔνδοξό μας Βυζαντισμό». Αἰσθάνεται σὰν ἕνα μόριο τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ ὄχι σὰν πνεῦμα. Ὑπάρχει ὑπερηφάνεια, δὲν ὑπάρχει μυστικισμός. Ἡ ἐκκλησία δὲν ἀγγίζει τὸν Καβάφη ἄνθρωπο· ἐνδιαφέρει τὸν πολίτη.

Ἐξ ἄλλου, πουθενὰ δὲν θέλησε νὰ δῆ ἀληθινή, βαθειά, ἀναμορφωτικὴ ἐπίδρασι τοῦ Χριστιανισμοῦ στὸν ἄνθρωπο. Οἱ χριστιανοὶ τοῦ Καβάφη στὴν κοσμικὴ διαγωγή τους δὲν διαφέρουν σὲ τίποτε ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς.

Ὁ Κλεῖτος («Ἡ ἀρρώστεια τοῦ Κλείτου»), ὁ Ἀλεξανδρινὸς νέος τῶν 23 ἐτῶν, ποὺ πεθαίνει ἀπὸ τὴν ἐπιδημία, εἶναι Χριστιανός. Ἀλλὰ τί εἴδους;

Τὸν ηὗρε ὁ πυρετὸς ἐξαντλημένο κιόλας ἠθικῶς
ἀπ' τὸν καυμὸ ποὺ ὁ ἑταῖρος του, ἕνας νέος ἠθοποιός,
ἔπαυσε νὰ τὸν ἀγαπᾶ καὶ νὰ τὸν θέλει.

Κι ὁ Ἰάνθης Ἀντωνίου («Τῶν Ἑβραίων») ἐπίσης εἶναι Χριστιανός. Προβαίνει σὲ πανηγυρικὴ δήλωσι, ἐγκαταλείπει γιὰ πάντα «τὸν ὡραῖο καὶ σκληρὸν ἑλληνισμὸ μὲ τὴν κυρίαρχη προσήλωσι σὲ τέλεια καυωμένα καὶ φθαρτὰ ἄσπρα μέλη», γιὰ νὰ ζήση σύμφωνα μὲ τὴ νέα θρησκεία.

Ὅμως δὲν ἔμεινε τοιοῦτος διόλου.
Ὁ Ἡδονισμὸς κ' ἡ Τέχνη τῆς Ἀλεξανδρείας
ἀφοσιωμένο τους παιδὶ τὸν εἶχαν.

Καὶ ὁ Μύρης; Ἦταν κι αὐτὸς Χριστιανός. («Μύρης· Ἀλεξάνδρεια τοῦ 340 μ. Χ»). Ὅταν ἡ παρέα του ἔκαμε μιὰ φορὰ σπονδὴ στὸν Ἀπόλλωνα, ἔστρεψε τὸ βλέμμα του ἀλλοῦ. Ἄλλη φορά, ποὺ εἶπαν νὰ τὸν πάρουν στὸ Σεράπιον, δυσαρεστήθηκε.

Μὰ ζοῦσεν ἀπολύτως σὰν κ' ἐμᾶς.
Ἀπ' ὅλους μας πιὸ ἔκδοτος στὲς ἡδονές·

σκορπῶντας ἀφειδῶς τὸ χρῆμα του στὲς διασκεδάσεις.
Γιὰ τὴν ὑπόληψι τοῦ κόσμου ξένοιαστος,
ρίχνονταν πρόθυμα σὲ νύχτιες ρήξεις στὲς ὁδοὺς
ὅταν ἐτύχαινε ἡ παρέα μας
νὰ συναντήσει ἀντίθετη παρέα.

Πέρ' ἀπὸ τ' ἄτομα, ἔτσι ζοῦσαν καὶ ὁλόκληροι λαοί. Οἱ 'Αντιοχεῖς ἐπικάριζαν τὸν 'Ιουλιανό, λέγοντας πὼς «προτιμούσανε τὸ Χῖ». Ὁ Χριστιανισμός τους δὲν εἶχε ἀνακόψει τὸν «περιλάλητο» βίο τους, τὸν «μέχρι πολλοῦ βαθμοῦ» ἀνήθικο...

Σὲ δύο μόνον περιπτώσεις παρουσιάζει ὁ Καβάφης τὸν Χριστιανισμὸ νὰ ἐπιδρᾶ, ἀλλὰ σὲ ἑτοιμοθάνατους. Στὸ «'Ι γ ν α τ ί ο υ τ ά φ ο ς» καὶ στὸ «Μ α ν ο υ ὴ λ Κ ο μ ν η ν ό ς». Τὸ πρῶτο ἔχει γιὰ θέμα ἕναν 'Αλεξανδρινὸ νέο, ποὺ δέκα μῆνες πρὶν πεθάνη, ἄφησε τὶς ἀπολαύσεις μιᾶς ὀργιαστικῆς ζωῆς, ἔγινε ἀναγνώστης καὶ πέθανε «μὲς στὴν γαλήνη καὶ μὲς στὴν ἀσφάλεια τοῦ Χριστοῦ». Στὸ δεύτερο εἶναι ὁ Βυζαντικὸς αὐτοκράτωρ, πού, ἀφοῦ πέρασε ὁλόκληρη ζωὴ ἀδιάφορος γιὰ τὴν θρησκεία, μὲ ἁπλῆ τυπολατρεία καὶ οὐσιαστικὴ ἡδονοθηρεία, ἄλλως τε καὶ αἱρετικὸς ἕνεκα τῆς κλίσεώς του στὴν ἀστρολογία, ἐπείσθηκε νὰ ὑπογράψη, πάνω στὴ νεκρική του κλίνη, ἀποκήρυξι τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ νὰ ζητήση νὰ γίνη καλόγηρος. Ὁ Καβάφης βγάζει ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ περιστατικὸ ἕνα πλατύτερο γνωμικό:

Εὐτυχισμένοι ὅλοι ποὺ πιστεύουν,
καὶ σὰν τὸν βασιλέα κὺρ Μανουὴλ τελειώνουν
ντυμένοι μὲς στὴν πίστι των σεμνότατα.

Εἶναι ἀμφίβολο ἂν ἀκόμη κι αὐτὰ τὰ ποιήματα μποροῦν νὰ στηρίξουν «κλίσι» τοῦ ποιητοῦ στὸν Χριστιανισμό, ἂν ἀποτελοῦν δηλαδὴ συνηγορία πρὸς τὴν θρησκεία, ὅταν κατορθώνει νὰ συμφιλιώνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους μόνο τὴν ὥρα ποὺ τὸ πετσί τους παραδίδεται στὸν πανικὸ τοῦ νὰ γίνη «σκωλήκων βρῶμα» κι ὅταν οἱ νεοσύλλεκτοι «πνευματικοὶ ὁπλῖται τοῦ οὐρανίου ἡγεμόνος» εἶναι ἀνίκανοι πιὰ νὰ προσφέρουν καμμιὰ ὑπηρεσία. Βέβαια, ἀπὸ καθαρὰ ἀτομικὴ ἄποψι, εἶναι σημαντικὸ νὰ αἰσθανθῆ ἕνας ἑτοιμοθάνατος τὴν πνευματικὴ γαλήνη, κάτι σὰν μορφίνη τῆς ψυχῆς, καὶ εἶναι, πραγματικά, εὐτυχισμένοι ὅσοι μποροῦν νὰ ἔχουν, ἔστω μόνον τὰ τέλη των χριστιανά... Καὶ ὁ Καβάφης μπορεῖ, ὅπως ὑποστηρίχθηκε [16] νὰ ζητοῦσε «στὰ τέλη τῆς ζωῆς του» τὴ λύ-

16. Μ. Κρίσπη, «Καβάφης», σ. 38.

τρωση στὸν χριστιανισμό καί, ἀπὸ ὑποκειμενισμό, νὰ μὴν ἔψεγε στὶς συνομιλίες του ἐκείνους «ποὺ κάνουν τὰ μύρια ὅσα καὶ στὸ τέλος πεθαίνουν μὲ τὸ σταυρὸ στὰ χέρια», ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀνατρέχει σὲ ὅλη τὴν ποίησί του γιὰ νὰ τῆς δώση χριστιανικὴ ἀπόκλισι. Καὶ ἐν πάση περιπτώσει, ἡ ἐκλογὴ θέματος ἀπὸ τὸν Ἰουλιανὸ γιὰ τὸ προθανάτιο ποίημά του δὲν ἔχει, οὔτε κι αὐτή, καμμιὰ σχέσι μὲ τὴν τότε ψυχική του κατάστασι, ἀφοῦ ἡ κλίσις τοῦ ποιητοῦ στὸν Ἰουλιανὸ εἶναι πάρα πολὺ παλιά.

Τὸ πρῶτο ποίημα μὲ θέμα τὸν Ἰουλιανὸ τὸ ἔγραψε σὲ ἡλικία 23 ἐτῶν, μὲ τὸν τίτλο «Μνήμη», ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸ δραματικὸ ποίημα τοῦ Κλ. Ραγκαβῆ γιὰ τὸν Παραβάτη. Εἶναι τὸ «Ἰ ω ν ι κ ό ν», ποὺ ἐγράφη μετὰ 25 χρόνια, στὴν πρώτη μορφή του. Ποιὰ ψυχικὴ ἀνάγκη μποροῦσε νὰ παρακινήση τὸν Καβάφη τῶν 23 ἐτῶν ν' ἀσχοληθῆ μὲ τὸν Ἰουλιανό ; Ὄχι βέβαια τὸ ρῖγος τοῦ θανάτου. Στὴν «Μνήμη» τοῦ 1886 μιλάει σὰν τὸν Ὀρειβάσιο, μ' ἐθνικὴ πίστι : «Εἶν' οἱ θεοὶ ἀθάνατοι». Στὸ «Ἰωνικὸν» τοῦ 1911, ἂν καὶ μεσῆλιξ πλέον, 48 ἐτῶν, διατηρεῖ τὴν ἴδια πίστι : «Διόλου δὲν πέθαναν οἱ θεοί». Μετὰ 12 ἀκόμη χρόνια ξαναπιάνει τὸ θέμα τοῦ Ἰουλιανοῦ. Μήπως θὰ ὑποστηριχθῆ. πὼς ἔστω ἀπὸ τότε, σὲ ἡλικία 60 ἐτῶν, ἀρχίζει ἡ «μετάνοια» νὰ μετουσιώνεται στὴν ποίησί του ; Πῶς θὰ ἦταν δυνατόν ! Τὰ ποιήματα τῶν 10 τελευταίων χρόνων τῆς ζωῆς του, ἐκτὸς ποὺ σ' αὐτὰ περιλαμβάνεται ὁ λοιδωρικώτατος «Μύρης», ξεχειλίζουν ἀπὸ τὴν ὁρμὴ γιὰ τὴν «ἄγονη καὶ ἀποδοκιμασμένη ἀγάπη». Οἱ νέοι τῆς Σιδῶνος ἀψηφοῦν τοὺς «τὰ φαιὰ φοροῦντας»—τοὺς ἱερεῖς— καὶ οἱ Ἀλεξανδρινοὶ κάνουν ἔρωτα «χωρὶς ἀστείαν αἰδὼ γιὰ τὴν μορφὴ τῆς ἀπολαύσεως». Καπηλειά, χαμαιτυπεῖα, καφενεῖα καὶ ὕποπτες κάμαρες εἶναι τὰ πλαίσια ἀρκετῶν ἀπ' τὰ ποιήματα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς. Εἶναι 68 ἐτῶν—δύο χρόνια πρὶν πεθάνη—ὅταν ἀναζητεῖ ἕνα ἀπόσταγμα «Κατὰ τὲς συνταγὲς ἀρχαίων Ἑλληνοσύρων μάγων» γιὰ νὰ ξαναγίνη 23 ἐτῶν, ἔστω γιὰ μιὰ μέρα, καὶ νὰ ξανανοιώση ἐκείνη τὴν ἀγάπη. Ἄρα, τοποθετημένα μέσα σ' αὐτὰ τὰ πλαίσια καὶ τὰ ποιήματα γιὰ τὸν Ἰουλιανό, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθοῦν σὰν ἐκδηλώσεις ψυχικῆς ἀλλαγῆς.

Ὁ Καβάφης δὲν μποροῦσε νὰ σαρκάση τὸν Ἰουλιανὸ ἀπὸ χριστιανικὴ σκοπιά. Ἔχοντας μελετήσει τὴν βυζαντινὴν ἱστορία, πρέπει νὰ εἶχε ἀνακαλύψει κάποια συγγένεια ἀνάμεσά του καὶ στὸν Ἰουλιανό. Τί ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἔκαμε τὸν ἑλληνολάτρη αὐτοκράτορα νὰ ἀποστατήση ἀπὸ τὸν χριστιανισμό; Κατὰ βάθος ἦταν χριστιανός, ἀφοῦ ὅταν ἀνέβηκε στὸ θρόνο κατήργησε τὴν πολυτέλεια τῶν ἀνακτόρων κ' ἔδιωξε

τὴ στρατιὰ τῶν εὐνούχων, μαγείρων καὶ οἰνοχόων, καὶ μὲ τὸ σύστημά του ἐπεδίωκε ἠθικώτερη ζωή. Ἁπλῆ ρομαντικὴ διάθεσις πρὸς τὴν ἀρχαία θρησκεία, ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης του γιὰ τὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία, θὰ εἶχε σβήσει, ἄν οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ λαὸς τῆς ἐποχῆς του ἦσαν π ρ ά ξ ε ι χριστιανοί. Ἀλλὰ τί ἔβλεπε γύρω του ; Ὁ ἀδελφός του εἶχε ἀποκεφαλισθῆ ἀπὸ τὸν «χριστιανὸ» αὐτοκράτορα Κωνστάντιο, ποὺ εἶχε προηγουμένως καθαρίσει ὅλο του τὸ σόϊ ἀπὸ ἀρχομανία· οἱ κοινοὶ χριστιανοί, ξένοι καὶ ἄθικτοι ἀπὸ τὴν «καινὴ ἐντολὴ» τοῦ Ναζωραίου, μισοῦσαν οἱ μὲν τοὺς δὲ καὶ αἱμοδοτοῦσαν τίς δογματικὲς ἔριδες μὲ ἀγῶνες ἐξοντωτικούς. Μήπως καὶ ὁ ἑλληνολάτρης ποιητὴς δὲν ἔβλεπε γύρω του μιὰ ὑποκριτικὴ κοινωνία νὰ σκεπάζη μὲ τὸν μανδύα τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ μὲ ἄλλα «ἠχηρὰ παρόμοια» τὴν ἀνηθικότητα, τὴν φαυλότητα, τὴν σεμνοτυφία, τὴν ὑποκρισία; Καὶ γιὰ τοὺς δυὸ στάθηκε ἡ ἴδια ἀφετηρία.

Νὰ ἐπικρίνη ὁ Καβάφης τὸν Ἰουλιανὸ γιὰ τὴν ἀποτυχία του, αὐτό, βέβαια, στηρίζεται στὴν ὅλη ὑφὴ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του. Καὶ πάλι ὅμως ἡ ἀντίθεσις τοῦ Καβάφη δὲν εἶναι στενὰ προσωπική, ἀλλὰ ἔχει περιεχόμενο εὐρὺ κοινωνικό. Μιὰ τυχὸν ἐπιτυχία τοῦ Ἰουλιανοῦ, τερματίζοντας τὸν σκυθρωπὸ καλογηρισμό, θὰ ὁδηγοῦσε σὲ μιὰ εἰλικρινέστερη συμπεριφορά, τέτοια ποὺ μόνον τ' ἀρχαῖα πλαίσια θὰ μποροῦσε νὰ ἐγγυηθοῦν. Ἀλλὰ νομίζω λάθος νὰ σμικραίνωνται τὰ αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ τόσο ἀπελπιστικὰ στὸ ἐγώ του, ποὺ ἐνδεχομένως θὰ γλύτωνε ἀπὸ τὸ κατηγορῶ τῶν πουριτανῶν ὑποκριτῶν. Ὁ Καβάφης ἐπλάτυνε τὴν προσωπική του ἐμπειρία κ' ἐγκαταλείποντας τὸ ἑδώλιο κατηγορουμένου ἔπιασε στὸ χέρι φραγγέλιο. Μόνον ἐπιφανειακὴ ἐξέτασις τῶν ποιημάτων του συγχωρεῖ τὸ συμπέρασμα πὼς εἶναι «ἐναντίον» τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐνῶ εἶναι ἐναντίον ἑνὸς ὁλόκληρου κ ό σ μ ο υ.

Πρέπει ν' ἀναζητήση κανεὶς τὸ ε ἰ δ ι κ ὸ βάρος καθενὸς ποιήματος, χωρὶς νὰ σταματᾶ στὸ πρόσωπο ποὺ δέχεται τὶς ἐπιφανειακὲς ἐπικρίσεις. Μπορεῖ νὰ λέγει «κοῦφο» καὶ «γελοιωδέστατο» τὸν Ἰουλιανό, μὲ τὸ στόμα τῶν Χριστιανῶν τῆς ἐποχῆς· μπορεῖ νὰ χαρακτηρίζει «ἀστεῖα» καὶ «παιδαριώδη» τὰ σχέδιά του· μπορεῖ ἀκόμη νὰ παρουσιάζει ἐνοχλητικὰ ὡς καὶ τὰ γένεια του· πέρα ὅμως ἀπὸ τόν Ἰουλιανὸ καὶ τὸ προσωπικό του δρᾶμα νὰ τὸν πολεμοῦν κι ἀπὸ τὰ δύο στρατόπεδα, ὑπάρχει ὁ κόσμος ποὺ δέχεται τὰ καίρια πλήγματα μὲ τὰ φαρμακερὰ βέλη. Εἶναι ὁ κόσμος ποὺ «θαυμάζει» τὸν Ἰουλιανὸ «ἀνανήψαντα» καὶ χαίρει γιὰ τὴν ἀπὸ χριστιανικὴ πλευρὰ μίμησι τῶν δηλώσεων μετανοίας ποὺ ζητοῦσαν ἄλλοτε οἱ ἐθνικοὶ ἀπὸ τοὺς χριστιανούς· εἶναι ὁ κόσμος ποὺ ἀνέχεται

καὶ δὲν μάχεται· ὁ κόσμος ποὺ προσαρμόζεται, χωρὶς νὰ μεταμορφώνεται, ποὺ «προτιμᾶ τὸ Χῖ», ἀλλὰ δὲν ἐφαρμόζει τίποτε ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ κ' ἐξακολουθεῖ τὴν ζωή του βολικὰ καὶ μέσα στὰ πλαίσια τῆς νέας θρησκείας, ἔτσι ποὺ νὰ μὴν ἐμφανίζεται στὴν πρᾶξι διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν ἀρχαῖα ἐλευθεριότητα καὶ τὴν νέαν αὐστηρότητα. Σὲ νέα βαρέλια, τὸ ἴδιο κρασί.

Ὁ σαρκασμὸς τοῦ ποιητοῦ αἰθέριος διαφαίνεται στὴν «Μεγάλη συνοδεία ἐξ ἱερέων καὶ λαϊκῶν», ποὺ περνᾶ ἀπ' τοὺς δρόμους τῆς Ἀντιοχείας γιὰ νὰ ἑορτασθῇ ἡ κατάργησις τῶν θρησκευτικῶν διαταγμάτων τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀπὸ τὸν διάδοχό του :

Λυτρώθηκε τὸ κράτος ἐπὶ τέλους·
Ὁ μιαρότατος, ὁ ἀποτρόπαιος
Ἰουλιανὸς δὲν βασιλεύει πιά.
Ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου Ἰοβιανοῦ εὐχηθῶμεν.

Προσκυνοῦν τὸν Σταυρό, «τὴν δύναμιν, τὴν σωτηρίαν τῆς οἰκουμένης», ποὺ δὲν εἶναι ὅμως δύναμις ἱκανὴ νὰ τοὺς μεταβάλῃ τρόπο ζωῆς. Δίνουν τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν ἐθνικῶν ἀπὸ μιὰ δογματικὴ μισαλλοδοξία καὶ ἀποφαίνονται :

Μακρὰν ἡμῶν, μακρὰν ἡμῶν νὰ μένουν πάντα
(ὅσον τὴν πλάνη τους δὲν ἀπαρνοῦνται).

Εἶναι αὐτὰ τὰ ἴδια πλήθη ποὺ θὰ συναντηθοῦν, ὅταν σκοτεινιάσῃ, μὲ τοὺς «πλανωμένους» στὸν ἴδιο τρόπο ζωῆς, τὸν «περιλάλητο» βίο τῆς Ἀντιοχείας, τὸν «ἐνήδονο καὶ ἀπόλυτα καλαίσθητο»...

Στὴν ἐπιφάνεια εἶναι ἡ ἧττα τοῦ Ἰουλιανοῦ. Στὸ βάθος εἶναι ἡ ἧττα τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὁ πικρότατος σαρκασμὸς ξεφεύγοντας ἀπὸ τὰ στενὰ θρησκευτικὰ πλαίσια πλαταίνει κ' ἐπεκτείνεται σ' ὅλη τὴν κοινωνικὴ ζωὴ μὲ τὸ περιεκτικώτατο ποίημά του «Ἀπὸ τὴν Σχολὴν τοῦ περιωνύμου φιλοσόφου». Πρόκειται γιὰ τὸν νεοπλατωνικὸ Ἀμμώνιο Σακκᾶ, ποὺ εἶχε ἱδρύσει θεοσοφικὴ ἐκλεκτικὴ σχολὴ μὲ τὴ φιλοδοξία νὰ συνενώσῃ τὴν ἀλήθεια κάθε θρησκευτικοῦ συστήματος σὲ μιὰ παγκόσμια πίστι. Ἀπὸ τὴν σχολή του πέρασε ὁ νέος τοῦ ποιήματος, ποὺ ἐνσαρκώνει ἕναν ὁλόκληρο κόσμο :

Ἔμεινε μαθητὴς τοῦ Ἀμμωνίου Σακκᾶ δυὸ χρόνια.
ἀλλὰ βαρέθηκε καὶ τὴν φιλοσοφία καὶ τὸν Σακκᾶ

Κατόπι μπῆκε στὰ πολιτικά.
Μὰ τὰ παραίτησεν. Ἦταν ὁ Ἔπαρχος μωρός·
κι οἱ πέριξ του ξόανα ἐπίσημα καὶ σοβαροφανῆ·
τρισβάρβαρα τὰ ἑλληνικά των, οἱ ἄθλιοι·

Τὴν περιέργειάν του εἵλκυσε
κομμάτ' ἡ Ἐκκλησία· νὰ βαπτισθεῖ
καὶ νὰ περάσει Χριστιανός. Μὰ γρήγορα
τὴν γνώμη του ἄλλαξε. Θὰ κάκιωνε ἀσφαλῶς
μὲ τοὺς γονεῖς του, ἐπιδεικτικὰ ἐθνικούς·
καὶ θὰ τοῦ ἔπαυαν—πρᾶγμα φρικτόν—
εὐθὺς τὰ λίαν γενναῖα δοσίματα.

Ἔπρεπεν ὅμως καὶ νὰ κάμει κάτι. Ἔγινε ὁ θαμὼν
τῶν διεφθαρμένων οἴκων τῆς Ἀλεξανδρείας,
κάθε κρυφοῦ καταγωγίου κραιπάλης.

Ἡ τύχη τοῦ ἐφάν' εἰς τοῦτο εὐμενής·
τὸν ἔδωσε μορφὴν εἰς ἄκρον εὐειδῆ·
Καὶ χαίρονταν τὴν θείαν δωρεάν.

Τουλάχιστον γιὰ δέκα χρόνια ἀκόμη
ἡ καλλονή του θὰ διαρκοῦσεν. Ἔπειτα—
ἴσως ἐκ νέου στὸν Σακκᾶ θὰ πήγαινε.
Κι ἂν τῷ μεταξὺ ἀπέθνησκεν ὁ γέρος,
πήγαινε σ' ἄλλου φιλοσόφου ἢ σοφιστοῦ·
πάντοτε βρίσκεται κατάλληλος κανείς.

Ἢ τέλος, δυνατὸν καὶ στὰ πολιτικὰ
νὰ ἐπέστρεφεν—ἀξιεπαίνως ἐνθυμούμενος
τὲς οἰκογενειακές του παραδόσεις,
τὸ χρέος πρὸς τὴν πατρίδα, κι ἄλλα ἠχηρὰ παρόμοια.

Τὸ ποίημα μιλάει ἀφ' ἑαυτοῦ. Καὶ βέβαια πηδάει τοὺς αἰῶνες—«ἐμεῖς οἱ μυημένοι γνωρίζουμε γιὰ ποιόνα ἐγράφησαν οἱ στίχοι», καθὼς λέει στὸ «Τέμεθος Ἀντιοχεύς»—φθάνοντας στὴν ἐποχή μας. Ὁ ἀνώνυμος ἥρως τοῦ 3ου μ.Χ. αἰῶνος ζῆ ἀνάμεσά μας σὲ χιλιάδες ἀντίτυπα. Καὶ τὰ «ἠχηρὰ παρόμοια» εἶναι ὅλα τὰ κεφαλόσκαλα τῆς ζωῆς, πνευματικά, πολιτικά, ἐθνικά, κοινωνικά, ποὺ τ' ἀνεβαίνουν ἄνθρωποι μὲ ὡραῖες ἰδέες, ἀλλὰ χωρὶς κανένα β ί ω μ α. Σκληρός, ἀμείλικτος, ἀδυσώπητος ὁ Ποιητὴς ποὺ δὲν πιστεύει σὲ τίποτε, τυλίγει μὲ τὸ κατηγορῶ του ἕναν ὁλόκληρο κόσμο ποὺ εἶναι ἀμφίβολο ἂν πιστεύῃ σὲ κάτι...

Yau Wan—Shan : Ἡ διδασκαλία τοῦ Βούδδα στὸ δάσος

Βουδδιστικὴ ζωγραφική

Ἔκθεσις στὸν «Παρνασσὸ» τῆς δίδος Yau Wan-Shan

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ πε ιοδεία στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, τὴν Γαλλία, Βέλγιο, Γερμανία, Αὐστρία, Ἑλβετία, Πορτογαλία, Ἱσπανία καὶ Ἰταλία, ἔφθασε καὶ στὴν Ἀθήνα ἡ γνωστὴ Κινέζα ζωγράφος Mademoise le Yau Wan — Shan καὶ ἐξέθεσε (30 Σεπτεμβρίου — 15 Ὀκτωβρίου) τὰ ἔργα της στὸν «Παρνασσό», μὲ ἀρκετὴ ἐπιτυχία.

Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ στὸν κατάλογο τῆς ἐκθέσεως ἔβλεπε κανεὶς νὰ ἐφαρμόζεται ἡ κινεζικὴ ἀντίληψις τῆς παραδόσεως, «κάθε ποίημα εἶναι ζωγραφικὴ καὶ κάθε ζωγραφικὴ εἶναι ποίημα». Ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς δεσποινίδος Yau Wan—Shan εἶναι ἀληθινὰ ποιήματα, μάλιστα ποιήματα φιλοσοφημένα. Εἶναι χαρακτηριστικοὶ οἱ τίτλοι : «Ἂς εἶναι ἡ σοφία μας σὰν τὰ ψηλὰ βουνά», «Ἂς μὴ βρεθοῦμε περπατῶντας σ' ἐπικίνδυνα μονοπάτια», «Ἡ ζωή μου εἶναι μόνον ἕνα κῦμα στὸν Ὠκεανό», «Χωρὶς τὸν χειμῶνα πῶς μποροῦμε ν' ἀπολαύσουμε τὸ ἔξοχο ἄρωμα» (πρόκειται γιὰ τὰ λουλούδια τῆς μυγδαλιᾶς), «Ἀντιμετωπίζοντας ὁ ἄνθρωπος τὸ βουνὸ μετράει τὴ δύναμί του», «Κάτω ἀπ' αὐτὰ τὰ χόρτα εἶναι θαμμένοι σοφοὶ τῆς ἀρχαιότητος», «Στὸ τρεχούμενο νερὸ κάθε κῦμα εἶναι νέο» κλπ.

Ἡ δεσποινὶς Yau Wan — Shan παρουσίασε πολλὰ τοπεῖα, μὲ λεπτὴ γραμμή, μὲ κάποια φαινομενικὴ ὁμίχλη, ἀλλὰ δυνατὸ ἐσωτερικὸ φῶς, ἰδίως ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Ἰνδίας καὶ τοῦ Θιβέτ. Ἀλλὰ ἐπίσης παρουσίασε ἐνδιαφέροντα ἔργα, ὅπου χρησιμοποιεῖ τὴν Βουδδιστικὴ ἰδεολογία Zen ὡς πηγὴ ἐμπνεύσεως.

«Πιστεύω — λέγει — ὅτι ἡ τέχνη δὲν ἀπευθύνεται στὴν κοινὴ γνῶσι, μὰ στὴ νόησι. Σὰν γίνη τὸ ὅραμα μιᾶς νοητικῆς καρδιᾶς, ἡ Τέχνη ἐκφράζει τὸ κάλλος στὴ μεταφυσική του ἄποψι καὶ τότε, περνῶντας τὴν κοινὴ ἔννοια, τὸ κάλλος συναντᾶ τὴν ἀλήθεια. Ἕνα νέφος, ἕνα ρυάκι, μπορεῖ νὰ μᾶς ὁδηγήση στὴν ὑπέρτατη ἀλήθεια. Ἕνα δένδρο, μιὰ πηγή, ἕνα βουνὸ μᾶς παρασύρει σὲ βαθὺ καὶ ἀπώτερο διαλογισμό. Ἡ αἰωνιότης καὶ

τὸ ἀναλλοίωτο τοῦ νεροῦ καὶ τοῦ βουνοῦ ξεπερνοῦν τὴν ἀνθρώπινη δύναμι. Γιὰ νὰ προσεγγίση κανεὶς τὴν ἀλήθεια, πρέπει ν' ἀποσπασθῆ ἀπὸ ὅλα. Τί εἶναι αὐτὴ ἡ ἀπόσπασις; Σκεφθῆτε: "Ενας καθρέφτης κρεμασμένος μέσα στὴν καρδιά σας καὶ ψηλὰ τὸ φεγγάρι. Ἡ ἀγριόχηνα πετάει, ὁ ἴσκιος της περνάει χωρὶς ν' ἀφήση ἴχνος, καὶ τὸ φεγγάρι διασχίζει τὸν οὐρανὸ χωρὶς ν' ἀφήση οὔτε κ' ἐκεῖνο ἴχνος...».

Θέλει νὰ πῆ ὅτι μὲ τὴν ἀπόσπασι ἀπὸ κάθε ἐγκόσμια αἴσθησι, ἐλευθερώνεται κανεὶς ἀπὸ τὸ 'Εγὼ καὶ γίνεται ἱκανὸς νὰ πλησιάση πρὸς τὸ θεῖον 'Απὸ τὴν ἄποψι αὐτὴ εἶναι χαρακτηριστικὸς ἕνας πίνακάς της μὲ τὸν τίτλο «Προσευχή». Εἶναι ἕνα ἐπιβλητικὸ τοπεῖο, μέσα στὸ ὁποῖο ὁ προσευχόμενος, στὴν κορυφὴ ἑνὸς χαμηλοῦ λόφου, χάνεται σχεδὸν μέσα στὸν ἄπειρο χῶρο... 'Επίσης εἶναι χαρακτηριστικοὶ οἱ πίνακες «"Ας εἶναι τὸ μυαλό μου ἄδειο σὰν τὸ Μπαμποῦ» καὶ «Ἡ καρδιὰ τοῦ σοφοῦ εἶναι ἄδεια». Μέσα ἀπὸ τὸ ἄδειο μπαμποῦ θὰ μπορέση ὁ ἄνθρωπος νὰ φυσήξη τοὺς γλυκοὺς τόνους ἑνὸς τραγουδιοῦ καὶ μόνον ὅταν ἡ καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἄδεια — μὲ τὴν ἔννοια ποὺ ἔχει δώσει ὁ Βούδδας, ἄδεια ἀπὸ ἕνα 'Εγὼ ἢ κάθε τι τῆς φύσεως τοῦ 'Εγώ — εἶναι ἱκανὴ νὰ δεχθῆ μιὰ ἀνώτερη πνοή, νὰ γνωρίση τὴ σοφία...

Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔργα της εἶναι καθαρὰ «ἱστορικὰ» καὶ θυμίζουν περιστατικὰ τῆς διδασκαλίας τοῦ Βούδδα, ὅπως ἡ «Διδασκαλία στὸ δάσος».

«Θὰ σᾶς διδάξω τὴν 'Αλήθεια»— εἶπε μιὰ μέρα ὁ Βούδδας στοὺς μαθητές του, ποὺ ἦσαν συναθροισμένοι στὸν ἴσκιο ἑνὸς δένδρου. Καὶ ὑψώνοντας τὸ χέρι του πρὸς τὸ δένδρο, ἔκοψε ἕνα φύλλο καὶ τὸ ἐξέταζε μὲ προσοχὴ καὶ περισυλλογή, ὥρα πολλή, σιωπηλός...

"Ωσπου, ἔχασαν τὴν ὑπομονή τους οἱ μαθηταί. «Διδάσκαλε, εἶπαν, ὑποσχέθηκες νὰ μᾶς διδάξης τὴν 'Αλήθεια...».

Καὶ ὁ Βούδδας ἀπήντησε: «Αὐτὸ ἀκριβῶς προσπαθῶ νὰ κάμω... Κυττάξετε, ὅμως γύρω σας: Ὑπάρχουν τόσα δάση... τόσα δένδρα μέσα στὰ δάση... καὶ σὲ κάθε δένδρο τόσα φύλλα...».

Τότε κατάλαβαν τὸ νόημα τῶν λόγων του καὶ τῆς συμπεριφορᾶς του: Μ ό ν ο ς του ὁ κάθε ἄνθρωπος μπορεῖ καὶ ὀφείλει — καὶ δὲν γίνεται ἀλλοιῶς — νὰ κατακτήση τὴν 'Αλήθεια...

Φθινοπωρινὸ σονέττο

**Προσηλωμένη πιὰ σκυφτὴ καί ἡ φύση
στὴν ἅγια της τὴν προσφορά, τοῦ Δώρου,
τὴ σιωπηλὴ φωνὴ ποὺ θὰ τὴν μυήσει
ζητάει στὸν ἐρχομὸ τοῦ Φθινοπώρου.**

**Δοσμένη μεσ' στὴν προσμονὴ τ' ἀγνώρου
ἱέρεια, τὸ βωμὸ θὰ πρωταχνίσει
λιβανωτό, τ' ἀνθοῦ τοῦ λευκοφόρου
τῆς γλυκομεσπουλιᾶς, τὴ μυροβρύση.**

**Μυσταγωγῶν εὐχή, σὰν ἦχος φθάνει
χρυσοντυμένων, ἄρχοντες πλατάνοι,
ποὺ φέρνουν τῆς Κυρᾶς τὸ ξάνθεμά της.**

**Τ' ἀποχαιρέτισμα, χρυσάνθεμά της.
στ' ἀστροπελέκι ποὺ κινάει τὴ στάνη
ξαναφορεῖ ἡ καρδιά τὰ πένθιμά της.**

Π. ΧΑΤΖΗΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Χρῖστος Γ. Θηβαῖος

Σπανιωτάτη εἶναι ἡ ὁλοκλήρωσις τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος διὰ τῆς πλήρους ἀναπτύξεως τῶν ψυχικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων, μὲ τὰς ὁποίας ἔχει προικίσει τὸν ἄνθρωπον ὁ Μέγας τοῦ Σύμπαντος Δημιουργός. Αὐτῆς τῆς ὡλοκληρωμένης προσωπικότητος τὸν τύπον ἐβλέπομεν εἰς τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν ζωὴν ἐν γένει τοῦ ἀειμνήστου Χρίστου Θηβαίου, ὅλοι ὅσοι ηὐτυχήσαμεν νὰ τὸν γνωρίσωμεν, νὰ παρακολουθήσωμεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ νὰ θαυμάσωμεν τὸ «ἔργον» του, τῆς τελευταίας μάλιστα εἰκοσαετίας. Ὁ ἴδιος ἀνέβαινε μὲ καταπληκτικὴν εὐκολίαν τὰς βαθμίδας τῆς κλίμακος τῆς ἰδικῆς του, τῆς ἀτομικῆς τελειοποιήσεως, ἐνῷ συγχρόνως ἐσκόρπιζε γύρω του πλούσια τὰ δωρήματα τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀκτινοβολίας τῶν ἀρετῶν του. Διδαχὴ καὶ ὑπόδειγμα ὁ βίος του.

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἱστιαίαν τῆς Εὐβοίας τὸ 1901. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη εἰς τὸ Δημοτικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον Ἱστιαίας, τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς τὸ Γυμνάσιον Χαλκίδος καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐσπούδασεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἔλαβε πτυχίον Νομικῆς τὸ 1923 καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη καὶ διδακτορικὸν δίπλωμα μὲ τὸν βαθμὸν «ἄριστα». 1924: δικηγόρος παρὰ τῷ πρωτοδικείῳ Χαλκίδος, 1927 παρὰ τῷ Πρωτοδικείῳ Ἀθηνῶν, 1928 παρὰ τῷ Ἐφετείῳ, 1933 παρ' Ἀρείῳ Πάγῳ καὶ τῷ Συμβουλίῳ Ἐπικρατείας. Βουλευτὴς Εὐβοίας τὸ 1946. Καὶ πάλιν βουλευτὴς τὸ 1951. Διοικητὴς τοῦ ΙΚΑ 1953—54. Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Βουλευτὴς Ἀθηνῶν 1956-58.

Ἡ ἐκπληκτικὴ αὐτὴ σταδιοδρομία, ποὺ ἀποδεικνύει ἀκαταπόνητον δραστηριότητα, δὲν τὸν ἠμπόδισε καθόλου νὰ «εὐδοκιμήσῃ» καὶ εἰς ἄλλους τομεῖς τοῦ Ἐθνικοῦ βίου. Ὁ ἄρτιος ἐπιστημονικὸς καταρτισμός του ἔχει θαυμαστὴν δημιουργικὴν πληρότητα, ποὺ τὴν μαρτυροῦν τὸ πλῆθος τῶν εἰδικῶν ἐργασιῶν—μελετῶν του, αἱ ὁποῖαι ἐδημοσιεύθησαν εἰς συγγράμματα ἢ περιοδικὰ ἢ ἀνεπτύχθησαν ὡς εἰσηγήσεις του εἰς τὰς κοινοβουλευτικὰς ἐπιτροπὰς τῆς Δ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς. Ἀλλὰ καὶ τὰ φιλοσοφικὰ μελετήματά του * εἶναι ἀξιόλογα, μαρτυροῦντα πλήρη γνῶσιν τῆς παλαιοτέρας καὶ τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας. Ἐξ ἄλλου τὰ ἑλληνικὰ Γράμματα καὶ ἡ ἐκπηγάζουσα ἐξ αὐτῶν ἀνθρωπιστικὴ καλλιέργεια ἦσαν τὸ «πάθος» του. Διεκρίνετο δὲ καὶ διὰ τὴν βαθεῖαν θρησκευτικότητά του καὶ τὴν ἀκλόνητον πίστιν του πρὸς τὰς ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Τὸ ἑλληνοχριστιανικὸν πνεῦμα εὗρῆκε τὴν πληρεστέραν ἔκφρασιν καὶ ἐφαρμογήν του εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Χρίστου Θηβαίου. Ἡ μνήμη τῆς προσωπικότητός του θὰ διδάσκῃ καὶ θὰ παραδειγματίζῃ.

Κ. Σ. ΚΙΤΡΙΝΙΑΡΗΣ

* Ὁ ἀείμνηστος Χρῖστος Θηβαῖος ὑπῆρξε καὶ συνεργάτης τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ», ὅπου ἐδημοσίευσε δύο λίαν ἀξιολόγους ἐργασίας του: «Πανθεϊσμὸς καὶ Πανενθεϊσμός» (Δεκέμβριος 1955) καὶ «Περὶ Ἀληθείας, φαινόμενα καὶ πραγματικότης» (Ἰούνιος 1957).

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΑΠΟ ΒΑΤΡΑΧΟΥΣ;

Ὄχι ἀπὸ πιθήκους, ἀλλὰ ἀπὸ βατράχους καταγόμεθα, ὑποστηρίζει ὁ Claude Edelmann, σὲ μιὰ ἀνασκόπησι τῶν παλαιοτέρων ἐρευνῶν τῶν βιολόγων J. Langlois καὶ J. Pellegrin. Κατὰ τὰ νεώτερα δεδομένα τῆς ἐπιστήμης, λέγει, πρὶν ἀπὸ 180 ἑκατομμύρια χρόνια, μερικὲς λίμνες τῆς Ἀφρικῆς ξεράθηκαν, βάζοντας μπροστὰ σὲ δίλημμα ἐπιβιώσεως τὰ ψάρια. Τότε, μιὰ μικρὴ μερίδα ψαριῶν, ποὺ εἶχαν ἀπὸ πρὶν δοκιμάσει νὰ βγαίνουν στὶς ὄχθες τῶν λιμνῶν καὶ ν' ἀναπνέουν τὸ ὀξυγόνο τοῦ ἀέρος, μπόρεσαν νὰ ἐπιζήσουν καὶ νὰ δώσουν γέννησι σὲ μιὰ νέα μορφὴ ὄντων: τὰ βατραχοειδῆ.

Ἡ ζωὴ ξεκινοῦσε γιὰ τὴν κατάκτησι τῶν ἠπείρων! Ὤφειλε ν' ἀκολουθήση μιὰ φανταστικὴ περιπέτεια, ἀπὸ τὰ ψάρια στὰ ἑρπετὰ (διὰ μέσου τῶν βατραχοειδῶν), ἀπὸ τὰ ἑρπετὰ στὰ θηλαστικὰ καὶ ἀπὸ τὰ θηλαστικὰ στὸν ἄνθρωπο!.

Ἐνῶ, ὅμως, ἄρχιζε αὐτὴ ἡ ἀδάμαστη πορεία πρὸς τὴν πρόοδο, τὸ εἶδος τῶν βατραχοειδῶν—μολονότι πέρασαν 180 ἑκατομμύρια χρόνια— ἔμεινε αἰχμάλωτο τοῦ μεταβατικοῦ σταδίου, ὅπως φάνηκε γιὰ πρώτη φορά, στὰ μισὰ τοῦ δρόμου μεταξὺ ψαριῶν καὶ ἑρπετῶν, μεταξὺ νεροῦ καὶ γῆς.

Γι' αὐτό, ὑποστηρίζουν οἱ βιολόγοι, ὑπάρχουν σήμερα δύο εἴδη βατράχων, τοῦ νεροῦ καὶ τῆς στεριᾶς, σὰ νὰ μὴν ἀποφάσισε γι' αὐτοὺς ἡ φύσις ἀκόμη τὸ δριστικὸ καθεστώς...

Ὁ Edelmann δίνει, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, μερικὲς ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες γιὰ τοὺς τόσο μακρυνοὺς «προγόνους» μας.

Στὸ Καμεροὺν ὑπάρχει ὁ βάτραχος «Ράνα» ἢ Γολιάθ, μὲ τὸ ἀθλητικὸ ἀνάστημα τῶν 70 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. Λέγεται καὶ «βάτραχος ταῦρος», διότι μυκᾶται. Ζυγίζει περὶ τὸ ἕνα κιλὸ καὶ τὸ δέρμα του εἶναι σὰν τοῦ κροκοδείλου τραχύ.

Βασιλῆας ὅμως τῶν βατράχων εἶναι ὁ «Ἄγκουα» τῆς νοτίου Ἀμερικῆς. Τόσο ἐλαστικὸ εἶναι τὸ στομάχι του, ὥστε χωράει 5—6 ζωντανὰ ποντίκια. Ἀλλὰ καὶ τὰ συνηθισμένα βατράχια δὲν εἶναι λιγώτερο ἀδηφάγα. Εἶναι ἱκανὰ νὰ καταβροχθίσουν ἡμερησίως τροφὴ τετραπλάσια τοῦ δικοῦ τους ὄγκου.

Ἐὰν ἡ γκαμήλα ἔχη στὴν καμπούρα της μιὰ μικρὴ δεξαμενὴ νεροῦ, γιὰ νὰ μὴ πεθάνη ἀπὸ δί-

ψα στὴν ἔρημο, ὁ βάτραχος ἔχει ἕναν ὁλόκληρο ὑγρὸ θώρακα στὸ κορμί του, ποὺ τὸ ἐμποδίζει νὰ ξεραθῆ. Εἶναι μικρὲς ἀποθηκοῦλες ποὺ ἐπικοινωνοῦν, 22 τὸν ἀριθμό! Διαθέτουν καὶ ἄλλο μέσον κατὰ τῆς ἐξατμίσεως: ἀλλάζουν χρῶμα, ὥστε νὰ μειώνεται ἡ ἐπίδρασις τῆς ζέστης!...

Οἱ βάτραχοι εἶναι τὰ μόνα ὄντα ποὺ μποροῦν νὰ τραγουδήσουν μέσα στὸ νερό: εἶναι ἐγγαστρίμυθοι. Καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος τους, κοάζουν, μυκῶνται, βρυχῶνται, γαυγίζουν, πιπίζουν, ἀκόμη καὶ νιαουρίζουν καὶ σφυρίζουν. Ἀλλά, μόνον οἱ ἀρσενικοί. Οἱ βατραχίνες ἔχουν καταδικασθῆ νὰ εἶναι ἄφωνες καὶ μόνο ν' ἀκοῦνε τὶς αἰσθηματικὲς σερενάτες τῶν ἀρσενικῶν, καθὼς καὶ νὰ παρακολουθοῦν τὶς σκληρές των συγκρούσεις, διότι ἀναλογοῦν σὲ ἑκατὸ βατράχους μόνον 15 βατραχίνες. Οἱ πλεονάζοντες πρέπει νὰ πέσουν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης... Συχνά, ἀπὸ τὴν ὁμαδικὴ ἐπίθεσι τῶν ἀρρένων, ὑποκύπτουν καὶ οἱ βατραχίνες.

Ἡ γονιμοποίησις εἶναι ἐξωτερική. Ὁ ἀρσενικὸς σπερματώνει τὰ ὠάρια, ἀφοῦ ἐξέλθουν ἀπὸ τὴν θηλυκιά. Καὶ ἐδῶ οἱ βάτραχοι ἀποδεικνύουν ὅτι εἶναι ἐνδιάμεσον εἶδος: λιγώτερο γόνιμοι ἀπὸ τὰ ψάρια, περισσότερο ἀπὸ τὰ ἑρπετά. Περίπου 6—10 χιλιάδες αὐγά. Ὁ βάτραχος ταῦρος φθάνει τὶς 20 χιλιάδες. Τὸ γαμήλιο ραντεβοῦ εἶναι ἡ μόνη στιγμὴ κοινωνικῆς ζωῆς τῶν βατράχων. Κατόπιν, ζοῦν ἀτομικά. Ἀκόμη καὶ τὸ ζεῦγος χωρίζει τὴν ἑπομένη. Ὅσο γιὰ τ' αὐγά, τὰ φροντίζουν ἐκ περιτροπῆς ἢ τὰ ἀφήνουν στὴν τύχη. Ὁ εὐρωπαῖος «ρινόδερμος» περιμένει 10—20 ἡμέρες, νὰ ἀρχίσουν νὰ κινοῦνται τὰ ἔμβρυα. Τότε, ὁ κύριος αὐτὸς ἀνοίγει τὸ στόμα του, καὶ τὰ καταπίνει. Δὲν τὰ στέλνει ὅμως στὸ στομάχι του ἀλλὰ σ' ἕνα σακκουλάκι, στὸ λαρύγγι του, γιὰ ἀσφάλεια! Ὕστερα ἀπὸ δέκα ἀκόμη ἡμέρες, θὰ τὰ ἐξεμέση, γιὰ νὰ τὰ ἐξαπολύση στὴ ζωή...

ΑΙ «ΔΟΚΙΜΑΙ»

Ἐπρόκειτο ἀπὸ τῆς 31ης Ὀκτωβρίου καὶ γιὰ ἕνα ἔτος ν' ἀνασταλοῦν αἱ δοκιμαὶ θερμοπυρηνικῶν ὅπλων, ὑπὸ τὸν ὅρο ὅτι θὰ ἄρχιζαν ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία αὐτὴ διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν μόνιμη ἀπαγόρευσι τῶν δοκιμῶν καὶ τὴν διεθνῶς ἐλεγχομένη ἀτομικὴ παραγωγὴ γιὰ εἰρηνικοὺς σκοπούς... Ἀλλά, ἡ συμφωνία ἐματαιώθη, διότι, στὴν σχετικὴ ἀμερικανικὴ πρότασι ἡ Ρωσσία ἀπήντησε μὲ ἀντιπρότασι γιὰ ὁριστική, εὐθὺς ἀ μ έ σ ω ς, ἀπα-

γόρευσι τῶν ἀτομικῶν ὅπλων ἐν γένει.

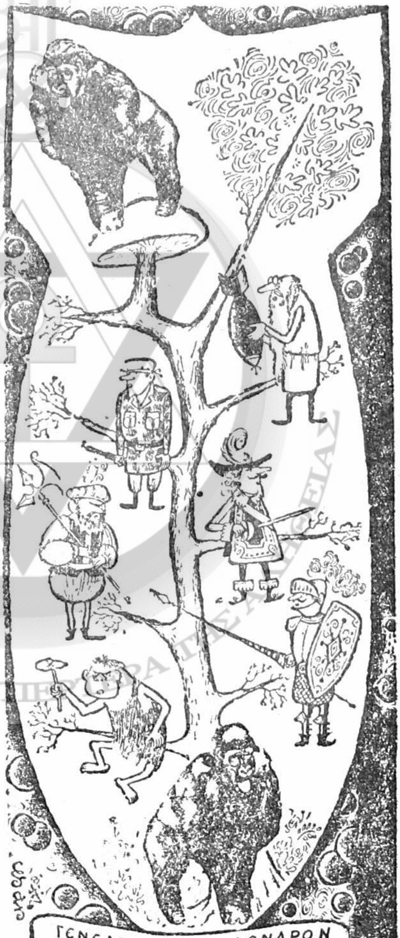
Ἡ ἐξέλιξις τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς ἀπεγοήτευσε ὅσους ἔσπευσαν νὰ χαροῦν. Μπορεῖ, βέβαια, νὰ μὴν ἔφερνε ἀποτέλεσμα τελικὸ ἡ ἀναστολὴ τῶν δοκιμῶν, μὰ θὰ ἦταν ἕνα «βῆμα», ποὺ ἡ κοινὴ γνώμη ἐσκέφθη ὅτι θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ κάμουν οἱ «μεγάλοι» κυβερνῆται τοῦ κόσμου. Ἐνῶ, τοὺς ζητεῖται νὰ κάμουν μεμιᾶς ἕνα τεράστιο «ἅλμα». . . .

Ἐν τῷ μεταξύ, συγγραφεῖς, ἀρθρογράφοι καὶ σκιτσογράφοι —καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὸ δημοσιευόμενο σὲ διπλανὴ στήλη σχέδιο— δὲν παύουν νὰ προβάλλουν τὴν φρίκη ἑνὸς νέου πολέμου μὲ ἀτομικὰ ὅπλα. . . .

ΙΠΤΑΜΕΝΟΙ ΔΙΣΚΟΙ

Ἡ Ἀμερικανικὴ Ἀεροπορία ἀνεκοίνωσε ὅτι, ἐπὶ 1.270 περιπτώσεων ἐμφανίσεως ἱπταμένων δίσκων, ποὺ ἐρευνήθηκαν κατὰ τοὺς τελευταίους 13 μῆνες μέχρι τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου τὰ 84ο/ο ἐξ αὐτῶν διεπιστώθη ὅτι ἦσαν φυσικὰ φαινόμενα, πτηνά, ἀντικείμενα ἀστεϊσμῶν, κατασκευασθέντα ὑπὸ ἀνθρώπων. Γιὰ τὶς ὑπόλοιπες περιπτώσεις δὲν ὑπῆρχον ἐπαρκῆ στοιχεῖα γιὰ ἐκτεταμένη ἀνάλυσι καὶ μόνον εἰς 2ο)ο τὸ συμπέρασμα ἦταν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ «ἀντικειμένων ἀγνώστου προελεύσεως».

Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς τὴν ἀνακοίνωσι προστίθεται ὅτι «οὐδὲν στοιχεῖον ὑπάρχει τὸ ὁποῖον νὰ δικαιολογῇ τὸν ἰσχυρισμὸν καθ' ὃν εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ἐπρόκειτο περὶ ἐπισκεπτῶν ἐξ ἄλλων πλανητῶν ἢ ἱπταμένων δίσκων, ὡς κοινῶς ἀποκαλοῦνται». Παρ' ὅλ' αὐτά, ὁ διάσημος ψυχολόγος καὶ φιλόσοφος Κάρλ Γιούγκ, ἡλικίας 83 ἐτῶν, ποὺ ζῇ τώρα στὴν Ζυρίχη, ὑποστηρίζει σὲ ἄρθρο του ὅτι «κάτι βλέπουν» οἱ ἄνθρωποι καὶ τὸ νὰ διερωτῶνται ἂν εἶναι ἐξωγηΐνης προελεύσεως «εἶναι ὁπωσδήποτε νόμιμον». Προσωπικῶς, δὲν συμμερίζεται τὴν ἄποψι, ἀλλὰ καὶ ἀδυ-

νατεῖ νὰ τὴν ἀπορρίψη. Ἐὰν ἡ ἐξωγήϊνη προέλευσις ἐπεβεβαιώνετο, λέγει, τοῦ τοθὰ συνεπήγετο τὴν ὕπαρξι διαπλανητικῆς διανοίας καὶ τεχνικῆς ἀνωτέρας τῆς δικῆς μας. Τί θὰ ἐπακολουθοῦσε;

« Ὅπως ἄλλοτε ἡ Πὰξ Μπριτάννικα ἐτερμάτισε τὰς ἔριδας τῶν ἀφρικανικῶν φυλῶν, ὁ κόσμος μας θὰ ἠμποροῦσε νὰ τυλίξη τὸ σιδηροῦν παραπέτασμα καὶ νὰ τὸ χρησιμοποιήση ὡς « παλιοσιδερικὰ », μαζὶ μὲ τὰ ἑκατομμύρια τόννων τῶν τηλεβόλων, τῶν πολεμικῶν σκαφῶν καὶ τῶν πολεμεφοδίων'».

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μυτιλήνης κ. Ἰακώβου κατὰ τοῦ πνευματισμοῦ (κύτταξε «ΙΛΙΣΟΝ» Αὐγούστου ἐ.ἔ.) προεκάλεσε ζωηρὸ ἐνδιαφέρον στὸν ἀθηναϊκὸ τύπο.

Ὁ γνωστὸς ἰατρὸς κ. Β. Τσινούκας, συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου «Δὲν ὑπάρχει θάνατος», ἐτόνισε σὲ σχετική ἐπιστολή του ὅτι ὁ ἅγιος Μυτιλήνης ἐλησμόνησε τὰ κάτωθι τρία γεγονότα :

α) Ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπεβίωσαν οἱ Ἐπίσκοποι Χρύσανθος καὶ Μουσώνιος. Ὅταν ἐτελείωσαν αἱ ἐργασίαι τῆς Συνόδου καὶ ὑπεγράφησαν τὰ πρακτικά, ἡ Σύνοδος μετέβη ἐν σώματι εἰς τὸν κοινὸν τάφον τῶν ἄνω Ἐπισκόπων καὶ ἔκαμε τὴν κάτωθι προσφώνησιν : «Ἅγιοι Πατέρες, ἐτελειώσαμεν τὸ ἔργον μας πολεμοῦντες τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κυρίου. Ἐὰν τὸ ἔργον μας εἶναι ἀρεστὸν τῷ Κυρίῳ, παρακαλοῦμεν νὰ μᾶς τὸ γνωρίσετε θέτοντες τὴν ὑπογραφήν σας εἰς τὰ πρακτικά». Ὁ τόμος μὲ τὰ πρακτικὰ ἐτέθη εἰς τὸ μνημεῖον, ὁ τάφος ἐσφραγίσθη, ἐτέθη φρουρά, ἡ δὲ Σύνοδος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἔκαμεν ὁλονύκτιον ἀγρυπνίαν καὶ προσευχήν. Τὴν ἑπομένην μετέβησαν πάλιν ἐν σώματι οἱ Ἀρχιερεῖς, ἀπεσφράγισαν τὸν τάφον καὶ εἰς τὸν τόμον τῶν Πρακτικῶν κάτωθι τῶν ὑπογραφῶν τῶν Ἐπισκόπων εὑρέθησαν τὰ ἑξῆς : «Ἡμεῖς Χρύσανθος καὶ Μουσώνιος, μέλη τῆς Αης καὶ Ἁγίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μολονότι σήμερον δὲν ἔχομεν σάρκινον σῶμα, ὑπογράφομεν ἰδιοχείρως τὰς ἀποφάσεις της». Κάτωθι δὲ τῶν ἄνω λέξεων ἦσαν αἱ ὑπογραφαί των. Τὸ ἀνωτέρω γεγονὸς ἐθεωρήθη τότε ὡς θρίαμβος τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τὸ βεβαιοῦν δύο συγγραφεῖς : 1ον) Ὁ ἐκ Καισαρίας Γρηγόριος, οὗτινος τὰ ἔργα δημοσιεύει ὁ Lipoman καὶ 2ον) Ὁ Νικηφόρος εἰς τὸ 8ον βιβλίον του, κεφ. 23ον, ἀμφότεροι ἀναφερόμενοι ὑπὸ τοῦ Λεὸν Ντενίς, εἰς τὸ βιβλίον του «Χριστιανισμὸς καὶ πνευματισμὸς» σελ. 322.

β) Ὅτι ὁ Πάπας Ἅγιος Λέων ἔγραψεν ὑπόμνημα πρὸς τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανὸν κατὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Νεστορίου, φοβούμενος δὲ μήπως περιέπεσεν εἰς λάθος ἤνοιξε τὸν τάφον τοῦ Ἁγίου Πέτρου, κατέθεσε τὸ χειρόγραφόν του, ἐσφράγισε τὸν τάφον καὶ ἐπὶ 4 ἡμέρας ἔμεινε ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ, ζητῶν τὴν γνώμην τοῦ Ἀποστόλου ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων. Τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐπεφάνη εἰς αὐτὸν κατ' ὄναρ ὁ Ἀπόστολος καὶ τοῦ εἶπεν : «ἀνέγνων καὶ διώρθωσα».

Ὄντως δὲ ὅταν τὴν ἑπομένην ἠνοίχθη ὁ τάφος του, εὑρέθησαν διορθώσεις εἰς τὸ χειρόγραφον.

Τὰ ἀνωτέρω ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς Σωφρόνιος εἰς τὸ κεφ. CXLVII τοῦ βιβλίου του, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Λεὸν Ντενὶς εἰς τὸ ἄνω βιβλίον του.

γ) Ὅτι ὁ Ἅγιος Σπυρίδων, ἐπίσκοπος τότε, συνοδευόμενος ὑπὸ κόσμου πολλοῦ, μετέβη εἰς τὸν τάφον τῆς θυγατρός του καὶ τῆς ἐζήτησε πληροφορίας ποῦ εἶχε κρύψει τὰ χρυσαφικὰ τῆς χήρας, ἡ ὁποία τὰ ἐζήτει ἀλλὰ δὲν τὰ ἀνεύρισκε.

Αὐτὸ ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ τροπάριον τοῦ Ἁγίου.

Ο κ. ΑΓΓ. ΤΑΝΑΓΡΑΣ

Ἐντελῶς ἀντίθετες ἀπόψεις διετύπωσε ὁ γνωστότατος πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας Ψυχικῶν Ἐρευνῶν κ. Ἄγγελος Τανάγρας, ὁ ὁποῖος δὲν παραδέχεται ὅλως διόλου τὴν δυνατότητα ἐπικοινωνίας μὲ τὸ ὑπερπέραν, ἀρνεῖται δὲ καθολοκληρίαν καὶ κατὰ βάσιν τὸν πνευματισμό.

« Τὰ φαινόμενα — εἶπε — ποὺ παράγονται δῆθεν ἀπὸ τὰ πνεύματα, παράγονται καὶ ἀπὸ ἁπλᾶ μέντιουμ χωρὶς πνεύματα. Ἔπειτα οἱ πληροφορίες περὶ ἀπόντων προσώπων ὀφείλονται εἰς τὴν τηλεπάθειαν, ἐνῶ οἱ πληροφορίες περὶ ἐρειπίων, ἱερῶν εἰκόνων, ἐπικειμένων θανάτων κλπ. ὀφείλονται στὴν διόρασιν. Ἡ ξενογλωσσία ἐξηγεῖται μὲ τὴν παντογνωσίαν τοῦ ὑποσυνειδήτου τῶν μέντιουμ καὶ τὰ δῆθεν στοιχειωμένα σπίτια, οἱ κρότοι καὶ ζημίες ὀφείλονται εἰς ψυχικὴν ἐκπομπὴν ἀτόμου κλονισμένης ψυχονευρικῆς ἰσορροπίας. . Γενικῶς, τὰ «πνεύματα» τῶν πνευματιστῶν λένε μόνον ὅ,τι εἶναι γνωστό.

»Βέβαια, εἶναι γοητευτικὴ ἡ θεωρία τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὸ Ὑπερπέραν. Τί ὠφελεῖ, ὅμως : Τίποτε δὲν ἀποδεικνύεται, τίποτε δὲν ξέρομε. Τί ξέρομε : Μόνον τὴν ἀλήθειαν, ποὺ μᾶς ἀπεκάλυψεν ἡ ραδιενέργεια. Ὅτι δὲν ὑπάρχει ὕλη, ἀλλὰ μόνον ἐνέργεια. Μία μεγάλη, δηλαδή, δημιουργικὴ δύναμις».

«Κάθε ἄνθρωπος, λέγει, εἶναι ἕνα μέρος αὐτῆς τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας κ᾽ ἔχει ὅλες τὶς ἰδιότητές της. Ἔχει, δηλαδή, τὴν παντογνωσίαν ποὺ τὴν ἐμποδίζουν ὅμως νὰ ἐκδηλωθῆ τὰ ὑλικὰ δεσμά της, τὸ σῶμα. Ὅταν κοιμώμαστε μειώνονται αἱ αἰσθήσεις καὶ τὸ ὑποσυνείδητον, ἡ ψυχή, τείνει νὰ ἐλευθερωθῆ. Ἐκδηλώνει τότε τὴν παντογνωσία της μὲ ὡρισμένα συμβολικὰ ὄνειρα ποὺ «βγαίνουν ἀληθινά». Τὸ φαινόμενον αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ προκαλέσωμε στὰ μέντισυμ μὲ τεχνητά μέσα, τὸν τεχνητὸν ὕπνον, τὸν ὑπνωτισμὸν δηλαδή.

»Τὰ μέντιουμ εἶναι ἀνώμαλα ἄτομα, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται σὲ διαρκῆ ὑπερδιέγερσιν. Ἀπ᾽ ὅ,τι γνωρίζομε, μὲ τὸν ὑπνωτισμόν τοῦ μέντιουμ, τὴν μείωσιν δηλαδὴ τῶν αἰσθήσεών του καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ὑποσυνειδήτου, δημιουργοῦνται ὡρισμένα φαινόμενα : Ἡ Τηλεπάθεια, ἡ Διόρασις, ἡ Ψυχομετρία, ἡ Τηλεκινησία».

Η ΨΥΧΟΒΟΛΙΑ

Καὶ ὁ κ. Τανάγρας κατέληξε :

«Ἡ μεταβίβασις τῆς σκέψεως ὀφείλεται στὴν Τηλεπάθεια. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἰσχυρότερα μέντιουμ. Ζωντανὲς ἀκτῖνες Ραῖντγκεν ὅπως οἱ ραβδοσκόποι. Αὐτὰ μποροῦν νὰ προΐδουν ἀκόμη καὶ τὸν θάνατον. Ἡ ἱκανότης αὐτὴ εἶναι ἡ Διόρασις. Μερικὰ μέντιουμ ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ ἀνακαλύπτουν ἕνα ἄτομον ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα ποὺ ἔχει ἐγγίσει. Αὐτὸ ἐξηγεῖται μὲ τὸν ψυχομετρικὸν ἐμποτισμόν, ἀπὸ τὸ ἀποτύπωμα δηλαδὴ τῆς ψυχῆς στὸ ἀντικείμενον. Ἡ Τηλεκινησία, πάλιν, ἀποδίδεται στὴν Ψυχοβολία τοῦ μέντιουμ, δηλαδὴ στὴν ψυχοβολικὴ ἐκπομπὴ τοῦ σώματος ποὺ ἐκπέμπουν ὡρισμένοι ἄνθρωποι καὶ ἡ ὁποία τείνει νὰ μεταβληθῆ ἐφήμερα σὲ ὕλην. (Σημειωτέον, ὅτι ἡ Ψυχοβολία στὸ ἐξωτερικὸν εἶναι γνωστὴ ὡς θεωρία Τανάγρα). Ἡ Ψυχοβολία διακρίνεται εἰς διαφόρους βαθμοὺς συμπυκνώσεως, τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τῆς συμπυκνώσεως ὀνομάζεται ἐκτόπλασμα».

Ο κ. ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ἔγραψε καὶ ὁ κ. Σπῦρος Μελᾶς («Ἑστία» 29. 9. 58) ἕνα δροσερό, ὅπως πάντα, χρονογράφημα. Ἀφοῦ ἐτόνιζε ὅτι σήμερα κανεὶς πιὰ δὲν ἀρνεῖται τὰ πνευματιστικὰ φαινόμενα, ἀνέφερε ὅτι «οἱ πνευματισταὶ τῆς Μυτιλήνης ἔχουν καθη-

μερινὴ ἐπαφὴ μὲ δυὸ πεθαμένους ἀπὸ καιρό, ἕναν παπᾶ, ποὺ κάνει μάλιστα κ' ἐποικοδομητικὰ κηρύγματα, τὰ ὁποῖα μαγνητοφώνησαν· κ' ἕνα γιατρό, ποὺ κάνει διαγνώσεις καὶ δίνει συνταγὲς κ' ἔχει μεγάλες ἐπιτυχίες...» καθὼς λένε. Κατὰ τὴν γνώμη τοῦ 'Ακαδημαϊκοῦ, οἱ πνευματισταὶ τῆς Μυτιλήνης παρεξηγοῦν τὸν πνευματισμό:

«Γι' αὐτὸ λοιπὸν—καταλήγει—ἂν θέλῃ ὁ ἅγιος Μυτιλήνης νὰ γελοιοποιήσῃ ὅσους παρεξηγοῦν, ἐκεῖ, τὸν πνευματισμό, θὰ πρέπει μᾶλλον ν' ἀφήσῃ κατὰ μέρος τὸν Σατανᾶ καὶ νὰ κουβεντιάσῃ, κανένα βράδυ, μὲ τόν... κ. Βενιζέλο! 'Απ' αὐτὸν θ' ἀκούσῃ ἀστειότατα πράγματα. περὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκυβερνᾶτο, στὰ 1951—52 ἡ δόλια 'Ελλάς, μὲ τὰς συμβουλὰς τοῦ... Πέρσου σοφοῦ 'Αζὰρ ἢ τοῦ ἀειμνήστου 'Ελευθερίου Βενιζέλου. Διότι αὐτῶν τὰ πνεύματα συνεβουλεύετο ὁ ἀείμνηστος Πλαστήρας, ὡς πρωθυπουργός, παρασυρόμενος ἀπὸ τὴν πίστιν—ἢ μᾶλλον τὴν εὐπιστία του—στὸν πνευματισμό. Καὶ εἶναι νὰ πληρώνῃς τὴν θέσι σου, ὅταν ἀκοῦς ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλο νὰ περιγράφῃ τὰς συνεδριάσεις αὐτάς, ὅταν μιά—δυὸ φορὲς ὑποχρεώθηκε, θέλοντας καὶ μὴ ν' ἀκολουθήσῃ, ὡς 'Αντιπρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, τὸν πρωθυπουργό του...»

Δυστυχῶς, πολὺ χειρότερα «ἀστειότατα πράγματα», ἂν καὶ ὄχι ἐπὶ κρατικοῦ ἐπιπέδου, συνεχίζονται καὶ σήμερα ἐν μέσαις 'Αθήναις ἀπὸ τοὺς παρεξηγητὰς τοῦ πνευματισμοῦ.

«ΤΟ ΡΑΣΟ ΔΕΝ ΚΑΝΕΙ ΤΟΝ ΠΑΠΑ»

Στὸν ἰταλικὸ τῦπο ἔγινε τελευταίως εὐρὺς λόγος γιὰ τοὺς «ποδήρεις χιτῶνας» τῶν ἱερέων καὶ ὑπεστηρίχθη ἀπὸ πολλοὺς ἐπιστολογράφους ὅτι εἶναι καιρὸς νὰ τροποποιηθῇ ἡ περιβολὴ τοῦ κλήρου καὶ νὰ ἁπλοποιηθῇ, ὅπως ἔχει γίνει σὲ πολλὲς χῶρες. Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ὑποστηρίζει, ὅτι ἄσχετα μὲ τὴν ἁπλοποίησι ποὺ εἶναι ἐπιβεβλημένη καὶ μάλιστα ἔχει πολὺ καθυστερήσει, ἐπιβάλλεται νὰ καθορισθῇ διαφορετικὸ ράσο γιὰ τὸ καλοκαῖρι, διότι τὸ μαῦρο χρῶμα τῶν ράσων ἐπαυξάνει τὴ ζέστη.

«Διερωτῶμαι—γράφει —γιατὶ οἱ ἀξιωματικοί, οἱ πυροσβέσται καὶ γενικὰ ὅσοι φέρουν στολή, τὸ καλοκαῖρι φοροῦν ροῦχα ἐλαφρύτερα καὶ ἀνοικτόχρωμα, νὰ μὴ μποροῦν δὲ μόνον οἱ ἱερεῖς νὰ φορέσουν ράσα ἄσπρα; Μήπως ἄσπρα δὲν φορεῖ ὁ Ἅγιος Πατήρ; Ἄσπρη στολὴ δὲν φοροῦν καὶ οἱ ἱεραπόστολοι; Τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲν σχετίζεται μὲ τὰ δόγματα τῆς 'Εκκλησίας. Γιατί, τέλος πάντων, οἱ ἱερεῖς τῶν πόλεων νὰ φοροῦν μαῦρα καὶ νὰ ὑποφέρουν, ἐνῷ οἱ συνάδελφοί των τῶν ἱεραποστολῶν νὰ φοροῦν τὰ ἀναπαυτικὰ ἄσπρα ράσα; Μήπως, ἐμᾶς τοὺς 'Ιταλοὺς ἱερεῖς μᾶς ἐγέννησε ἡ.... μαύρη κόττα καὶ μᾶς μεταχειρίζονται ἔτσι; Εἶναι καιρὸς ἡ Ρώμη νὰ συγχρονισθῇ».

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Στὴν 'Ιταλία, ὁ δρ Γκιουζέππε Γκάσκο ἐδημοσίευσε στὴν «Alba Spirituale» ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς Παιδείας καὶ 'Υγιεινῆς, καθὼς καὶ στοὺς βουλευτὰς καὶ ἐκπαιδευτικοὺς ἐν γένει, ἐπὶ τοῦ Νομοθ.

Διατάγματος τῆς 28 Σεπτεμβρίου 1958 γιὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισι. Δὲν εἶναι ἐκείνη, τονίζει, τὴν ὁποία ἐπερίμενε ἡ κοινὴ γνώμη. Καὶ ἀναφέρει τὶς κυριώτερες ἐλλείψεως:

1) Παραλείπεται τὸ μάθημα τῆς Ὑγιεινῆς στὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ἔτσι παρατείνεται ὁ σχεδὸν γενικὸς «ὑγιεινομικὸς ἀναλφαβητισμός».

2) Θὰ ἔπρεπε νὰ προστεθῆ μάθημα παγκοσμίου δικαίου, βασισμένο στὸν «χάρτη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου» καὶ στὴν ἱστορία τοῦ ΟΗΕ.

3) Ἀντὶ τοῦ μαθήματος τῶν θρησκευτικῶν, ποὺ ἀποτελεῖται, γιὰ τὰ μαθήματα τῆς ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως, ἀπὸ τὴν ἱστορία τῶν δογμάτων, τὴν τελετουργία τῶν καθολικῶν καὶ τὴν κατηχητική, θὰ ἔπρεπε νὰ εἰσαχθῆ συγκριτικὴ μελέτη τῶν θρησκευμάτων ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ ἠθικοπλαστικῆς ἀπόψεως, γιὰ νὰ καλλιεργεῖται ἡ ἀνοχὴ καὶ ἡ ἀμοιβαία κατανόησις.

Ο ΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΣ

Σύμφωνα μὲ ἀριθμοὺς ποὺ ἀνεκοίνωσαν αἱ Μεγάλαι Στοαὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ὁ Τεκτονισμὸς ὑπερέβη τὰ 4 ἑκατομμύρια μελῶν, ποὺ σημαίνει ὅτι καλύπτει ποσοστὸν 5ο)ο τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ· Ἡ Νέα Ὑόρκη ἀριθμεῖ τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸ τεκτόνων, ποὺ ἔφθασαν σὲ 306.285 τὴν 1η Ἰανουαρίου 1957. Ἀκολουθεῖ τὸ Ὀχάϊο μὲ 281.763 μέλη, ἡ Πενσυλβάνια μὲ 257.062, τὸ Ἰλλινόϊς μὲ 248.845. Στὶς ἄλλες πολιτεῖες ὁ ἀριθμὸς εἶναι κάτω τῶν 200 χιλιάδων, ἀνάλογος, βέβαια, μὲ τὸν πληθυσμό. Ἀπὸ ἀπόψεως ποσοστοῦ τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ, πρώτη ἔρχεται ἡ πολιτεία Μαίην μὲ 101 μέλη ἐπὶ χιλίων ἀνδρῶν κατοίκων, ἡ πολιτεία Βέρμοντ μὲ 99, τὸ Κάνσας μὲ 95, ἡ Ἰνδιάνα μὲ 81, τὸ Ὄρεγκον μὲ 79 καὶ ἡ Ὀκλαχόμα μὲ 76. Ἀπὸ ἀπόψεως στοῶν, πάλι ἔρχεται πρώτη ἡ πολιτεία Νέας Ὑόρκης μὲ 1072 στοὰς καὶ ἀκολουθοῦν Τέξας 959, Καλιφόρνια 677, Ὀχάϊο 664, Πενσυλβάνια 589, Ἰνδιάνα 546 κ.ο.κ. Συνολικά, στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες ὑπάρχουν 15.765 Στοαὶ μὲ 4.074.381 μέλη, ἐκ τῶν ὁποίων 38.406 προσετέθησαν κατὰ τὸν προηγούμενο χρόνο τῆς ἀπογραφῆς.

Η ΚΑΚΟΚΑΙΡΙΑ

Κατὰ τὸν Αἰδ. Α. Ἄμποτ, ἐφημέριο τῆς Σαὶν—Τζούντ στὸ Σάουθση τῆς Ἀγγλίας, καθὼς ἀναφέρει ἡ ἐφημερίδα Portsmouth Even'ng News, δὲν εὐθύνονται γιὰ τὴν κακοκαιρία οὔτε αἱ ἀτομικαὶ ἐκρήξεις, οὔτε αἱ κηλῖδες τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ «οἱ ἄνθρωποι, εἰδικῶς ἕνεκα τῆς συμπεριφορᾶς των κατὰ τὴν Κυριακὴ ἀργία».

ΠΕΙΝΑ ΚΑΙ ΔΙΨΑ

Ἐπιστολὴ βρεταννοῦ ἀναγνώστου στὴν ἐφημερίδα People: «Ἐὰν ἀληθεύη ὅτι ὑπάρχει ὑπερπαραγωγὴ σιταριοῦ στὸν κόσμο, γιατὶ αἱ ἁρμόδιαι κυβερνήσεις δὲν ἐπωφελοῦνται, ὥστε νὰ παρασκευάσουν ἄφθονο καὶ φτηνὸ οὐΐσκυ καὶ νὰ τὸ μοιράζουν στὰ νοσοκομεῖα καὶ τοὺς συνταξιούχους; »

Θὰ ἦταν, βέβαια, ἁπλούστερο,

νὰ μοιρασθῆ τὸ σιτάρι χωρὶς ἐπεξεργασία, γιὰ νὰ ἱκανοποιήση τὴν πεῖνα τόσων φτωχῶν περιοχῶν τοῦ κόσμου, ἀντὶ γιὰ τὴν δίψα τῶν βρεταννῶν συνταξιούχων. Ἀλλά, θὰ ἔπεφτε ἡ τιμὴ στὴ διεθνῆ σιταγορά. . .

Η ΕΥΤΥΧΙΑ

Ρώτησαν τὸν διάσημο κοινωνιολόγο Μπέρτραντ Ράσσελ «γιατὶ δὲν ὑπάρχουν εὐτυχισμένοι ἄνθρωποι στὸν ἀτομικόν αἰῶνα μας ; » καὶ ἀπήντησε :

«Τα ζῶα εἶναι εὐτυχισμένα ὅταν δὲν πονοῦν καὶ ὅταν ἔχουν ἀρκετὸ φαγητό. Μὲ τὸν ἄνθρωπο τὰ πράγματα, εἶναι πολὺ διαφορετικά. Ὅταν νοιώση εὐτυχισμένος, θα διερωτηθῆ : γιατὶ τάχα συμβαίνει αὐτὸ ἐνῶ οἱ περισσότεροι γνωστοὶ καὶ φίλοι του εἶναι δυστυχισμένοι ; ».

Πραγματικά, δὲν μπορεῖ νὰ αἰσθάνεται κανεὶς εὐτυχισμένος ἐγωϊστικά, παρὰ μόνον ἐκεῖνος ποὺ εἶναι πλησιέστερα πρὸς τὸ ζῶο. Ὁ ἄνθρωπος εὐτυχεῖ μέσα στὸ σύνολο. Διαφορετικά, θὰ θυμηθοῦμε τὸν Παλαμᾶ, ποὺ ἀπαριθμοῦσε σ' ἕνα ἀπὸ τὰ περίφημα δεκατετράστιχά του τὶς ἄθλιες καὶ σκληρὲς συνθῆκες ζωῆς τοῦ λαοῦ, τελειώνοντας :

« Ντρέπομαι γιὰ τὴ ζέστα μου
καὶ γιὰ τὴν ἀνθρωπιά μου. . . »

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Τὰ γραφεῖα μας

Ὁ « ΙΛΙΣΟΣ » ἐγκατεστάθη σὲ νεα γραφεῖα. Παρακαλοῦμε τοὺς συνδρομητας καὶ φιλους νὰ σημειωσουν την διεύθυνσι :

Λεωφόρος Ἀκαδημίας ἀρ. 63 (γωνια Χαρ. Τρικούπη) ὄροφος 2ος, γραφεῖον ἀριθ. 12.

Καὶ τοὺς περιμένουμε στὶς ὥρες, που τα γραφεῖα θὰ ειναι ἀνοικτά. Ἐπι τοῦ παρόντος :

Δευτέρα 11—12 π.μ.

Τρίτη 6—7 μ.μ.

Παρασκευη 11—12 καὶ 6—7

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

Τὰ 30 χρόνια τοῦ Ἀρχαιοφίλου Ὁμιλου Ἐκδρομῶν.

Ἡ Φωνη τῆς Σιγῆς. Μεταφρασις Τ. Βρατσάνου.

Ζ. Ι. Wedgwood. Ὁ Διαλογισμὸς γιὰ τοὺς ἀρχάριους. Μεταφρ. Τ. Βρατσάνου.

Ἔφης Μπούμη—Ἤλεκτρου Μπούμη : Ἀνάκτορο στο βυθο—χριστιανικα οδοφράγματα. (Θέατρο).

Γεωργ. Κατσαναβάκη. Πορεία στὸ φῶς (Ποιήματα).

Παν. Βλαχοπούλου. Γένεσις, πλοῦτος, κινήσεις θαλασσης.

Βασ. Τσινούκα : Θεραπεία ἀρτηριακῆς ὑπερτάσεως, κλπ.

Κωστῆ Μαιστράλη. Λωτοὶ (Ποιήματα).

Σοῦλα Λιβεριάδου : Προβλήματα θρησκευτικῆς φιλοσοφίας.

Τὸ 12ον τεῦχος τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ»
θὰ κυκλοφορήση κανονικῶς
ἐντὸς τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου

ΕΚΛΕΚΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

1) «ΘΕΟΣΟΦΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ» (Πατησίων 204)

Annie Besant: Πρὸς τὴν Μύησιν	δρχ.	10
» Μελέτη ἐπὶ τῆς συνειδήσεως	»	25
» Μετενσάρκωση	»	15
» Κάρμα	»	15
C. Leadbeater: Οἱ Διδάσκαλοι καὶ ἡ Ἀτραπὸς	»	30
» Κεκρυμμένη ζωὴ ἐν τῷ Τεκτονισμῷ	»	30
» Ἀρχαῖα Μυστήρια καὶ Τεκτονισμὸς	»	100
C. Jinarajadasa: Ἀπόκρυφος ἐξέλιξις Ἀνθρωπότητος	»	40
H. P. Blavatsky: Στὴ χώρα τῶν γαλάζιων Βουνῶν	»	10
J. Krishnamurti: Ἡ Ἀτραπὸς	»	8
Ed. Arnold: Τὸ φῶς τῆς Ἀσίας	»	35
Ἡ Μπαγκαβάντ—Γκιτὰ	»	35
Ἡ φωνὴ τῆς σιγῆς	»	20
Wedgwood: Ὁ Διαλογισμὸς γιὰ τοὺς ἀρχάριους	»	10
Τιμ. Βρατσάνου: Τὸ Θεοσοφικὸ ἔμβλημα	»	5

2) ΒΙΒΛΙΑ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ (Π. Χατζηπέτρος, Αἰόλου 19)

Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας	δρχ.	15
Ἡ πηγὴ τῆς Σοφίας	»	10
Ἡ διάλυσις τοῦ Τάγματος τοῦ Ἀστέρος	»	5
Δελτίον Ἀστέρος, 1930 καὶ 1931, ἕκαστον ἔτος	»	25
» » 1932 καὶ 1933, » »	»	15
12 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ—1934	»	15
10 » » » —1944	»	20
Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ	»	50

3) ΒΙΒΛΙΑ ΔΙΑΦΟΡΩΝ (Γραφεῖα «ΙΛΙΣΟΥ», Ἀκαδημίας 63)

Κωστῆ Μελισσαροπούλου:

Ὁ Ἰησοῦς, ἀπὸ ἄποψη ὀρθολογισμοῦ καὶ μυστικισμοῦ	»	20
Προσωκρατικοὶ Ἕλληνες φιλόσοφοι καὶ θεοσοφία	»	20
Ὁ κομήτης—θέατρον ἰδεῶν	»	10
«Ἀγνώστῳ θεῷ»	»	5
Μετάφρ. Krishnamurti: Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου	»	5
» Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	»	10
» Περικλέους Ἐπιτάφιος—Διακήρυξις ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων	»	10
Ἀντ. Ἀνδριανοπούλου: Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ζωὴ	δρχ.	30
Λάμπη Λούκου: Ἥλιος στὴ νύχτα	δρχ.	12
» Δῶθε ἀπ' τὸν παράδεισο	»	20

« ΙΛΙΣΟΣ »

Τόμοι 1956, 1957, ἐτησία συνδρομὴ 1958, ἕκαστος	»	30

ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΤΕΡΟ ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Τά 81 % τοῦ συνόλου τῶν εἰσπράξεών του ἐπιστρέφονται εἰς τήν κοινωνίαν.

Πλῆθος τυχερῶν κάθε χρόνο ἐξασφαλίζουν τό μέλλον τους. Ἡ ζωή τους ἀλλάζει. Αἱ οἰκογένειαί τους καί τά παιδιά τους ζοῦν καλλιτέρας ἡμέρας.

Χιλιάδες βιοπαλαιστῶν ἔχουν τήν συντήρησίν των ὅλον τόν χρόνον ἀπό τήν τετράμηνον ἐργασίαν των εἰς τό Λαχεῖον.

Μέγα μέρος ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ Λαχείου πηγαίνει εἰς τόν Ἀθλητισμόν (Ἐπιτροπή Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων) διά τό νέον μέγα Ὀλυμπιακόν Στάδιον καί σέ ὅσα παιδιά τοῦ Λαοῦ ἀξίζει νά τύχουν εὐρυτέρων σπουδῶν εἰς τό ἐξωτερικόν (Ἵδρυμα Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν).

Μέγιστον μέρος ἐκ τῶν εἰσπράξεων πηγαίνει ἐπίσης, μέ τά κέρδη - Σπίτια, εἰς τήν κτηματαγοράν τῶν Ἀθηνῶν (Τεχνικοί, Ἐργολάβοι, ἐργάται οἰκοδομῶν κλπ.), ὡς καί εἰς πλῆθος ἄλλο ἐλευθέρων ἐπαγγελματιῶν, ὅπως Συμβολαιογράφους, Δικηγόρους, Καλλιτέχνας, Λιθογράφους, Ἐμπόρους χάρτου κλπ.

Μέγα μέρος τοῦ προϊόντος τοῦ λαχείου περιέρχεται εἰς τό Δημόσιον, τό ὁποῖον, πλήν τῆς ἀμέσου φορολογίας τοῦ Λαχείου, εἰσπράττει ἑκατομμύρια ἐκ τοῦ φόρου μεταβιβάσεως τῶν Σπιτιῶν - Κερδῶν εἰς τούς Τυχερούς νέους ἰδιοκτήτας των. Ὁ φόρος μεταβιβάσεως κλπ. εἶναι 13 %.

Τιμή τεύχους Δραχ. 10